Døden henter ærkebiskoppen

Bibliotek 1800

Willa Cather

Willa Cather

Døden henter ærkebiskoppen

"Auspice Maria!"

Fader Vaillants signetring

eBibliotek 1800

2024

Ophavsret og brugsbetingelser

Denne ebogsudgave af Willa Cather: *Døden henter ærkebiskoppen* er baseret på en oversættelse af Ingeborg Simesen, udgivet af Gyldendalske Boghandel – Nordisk Forlag, København 1934. Den originale tekst udkom i 1927, og såvel den originale tekst som den originale oversættelse er – på udgivelsestidspunktet – public domain i lande hvor ophavsret er baseret på ophavsmandens død+70 år.

Nærværende ortografisk opdaterede og redigerede udgave af teksten kan frit downloades og videreformidles under Creative Commons-licensen BY-NC-SA – Kreditering-IkkeKommerciel-DelPåSammeVilkår 4.0 International. Opholder du dig i et land uden for EU, bør du dog tjekke de lokale ophavsretsbestemmelser, før du videredistribuerer værket.

Generelt forbehold: *Vær opmærksom på, at denne ebog er baseret på en næsten 100 år gammel tekst. Normer og udtryksmåder mm. var anderledes dengang, og der kan derfor forekomme indhold, som på nogle virker stødende. Bogen skal derfor, ligesom alle andre kunstneriske værker fra andre tider, ses i sin kulturelle og tidsmæssige kontekst, og udgiveren kan og vil ikke påtage sig noget ansvar for forfatterens verdensbillede og udtryksmåder.*

Copyright and conditions of use

This ebook edition of Willa Cather: *Min Antonia* is based upon a translation by Ingeborg Simesen published by Gyldendalske

Boghandel – Nordisk Forlag. Copenhagen 1934. The original text as well as the original translation are – at the time of publishing – public domain in countries where copyright is based upon Life+70 years.

This edition is free to download and reuse under Creative Commons BY-NC-SA Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International.

If you are outside the EU, you should check the local copyright laws before copying this ebook.

Disclaimer: *Please note that this book is based on a more than a hundred year old original. Norms and language were different then, and some readers might find offensive content. We believe that any work of art from previous times should be viewed in its cultural and temporal context and not in the light of latter-day prejudices, and we can and will not accept any responsibility for the author's views or language.*

Prolog: I Rom

En sommeraften i året 1848 spiste tre kardinaler og en missions-biskop fra Amerika til middag sammen i en villahave i Sabinerbjergene, hvorfra man så ud over Rom. Villaen var berømt for den smukke udsigt fra terrassen. Det skjulte havehjørne, hvor de fire herrer sad til bords, lå en snes fod under sydenden af denne terrasse og var ikke andet end en klippeafsats, der ragede ud over en stejl skrænt, beplantet med vinhaver. En stentrappe forbandt det med havegangen ovenover. Bordet stod på en grusbelagt plads mellem orange- og oleandertræer i store urtepotter, overskygget af brede stenege, der voksede ud af de højere liggende klipper. På den anden side af balustraden var der et brat fald ned gennem luften, og dybt nedenunder bredte det vidtstrakte landskab sig blødt og bølgende; der var intet, der tiltrak sig blikket, før det nåede selve Rom.

Det var tidligt, da den spanske kardinal og hans gæster gik til bords. Solen ville mindst en time endnu stråle i fuld glans, og hinsides terrænets solbeskinnede bølger tegnede byens lavtliggende omrids sig svagt mod himmelranden, utydeligt, når undtages St. Peters kuppel, gråblå som en kæmpeballons fladtrykte top, med et glimt af kobberglans over den glatte metalflade. Kardinalen havde en overspændt forkærlighed for at henlægge sin middag til denne sene eftermiddagstime, da solens glød virkede så stimulerende. Lyset var fuldt af liv og havde en ejendommelig karakter af højspænding – af strålende

afslutning. Det var på én gang intenst og dæmpet, med en gyldenrød glans som af mangedoblet kunstigt lys, en stråleglans af luende, ildrøde flammer. Det borede sig ind i stenegene, belyste de mahognibrune stammer og spættede det mørke løv; det forvandlede orangetræernes lyse grønne og oleanderblomsternes rosenrødt til guld; det tegnede dirrende blodrøde og snirklede mønstre over bordets damask, sølv og krystal. De gejstlige herrer beholdt deres firkantede præstebaretter på for at skærme issen mod solen. De tre kardinaler bar sorte præstedragter med purpurrøde snorebroderier og purpurrøde knapper, biskoppen lang sort frakke over sin violette dragt.

Deres samtale drejede sig om forretningsanliggender; de var i virkeligheden mødtes for at drøfte en forventet henstilling fra provinsrådet i Baltimore om oprettelsen af et apostolisk vikariat i New Mexico – en del af Nordamerika, der nylig var blevet indlemmet i De Forenede Stater. Dette nye territorium lå temmelig i det blå for dem alle, selv for missions-biskoppen. Den italienske og den franske kardinal omtalte det som *Le Mexique*, og den spanske vært kaldte det "Ny-Spanien". Deres interesse for det projekterede vikariat var lunken og måtte stadig genoplives af missionæren, fader Ferrand; irsk af fødsel, fransk af herkomst, – en mand, berømt for vidtstrakte rejser og bemærkelsesværdige bedrifter i den nye verden, en kirkens Odysseus. Samtalen blev ført på fransk, – den tid var forbi, da kardinaler med lethed kunne drøfte samtidige anliggender på latin.

Den franske og den italienske kardinal var begge mænd i deres bedste år – normanneren velnæret og rødmosset,

venetianeren mager og gusten, med stor ørnenæse. Deres vært, Garcia Maria de Allande, var endnu en ung mand. Han var mørk af lød, men det lange spanske ansigt, der så ned fra så mange lærreder i portrætgalleriet af hans stamfædre, var hos den unge kardinal blevet meget omformet gennem hans engelske moder. Sammen med sine *caffé oscuro* øjne havde han en ungdommelig, tiltalende engelsk mund og et åbent og naturligt væsen.

I de sidste år af Gregor XVIs regering havde de Allande været den mest formående mand i Vatikanet, men efter Gregors død for to år siden havde han trukket sig tilbage til sit landgods. Han anså den nye paves reformer for at være uudførlige og farlige og havde trukket sig ud af politikken og begrænset sin virksomhed til arbejde for "Selskabet til Troens Udbredelse", den organisation, som var blevet ophjulpet så stærkt af Gregor. I sine ledige timer spillede kardinalen tennis. Som dreng i England havde han dyrket denne sport med lidenskab, *lawntennis* var endnu ikke blevet mode; det var et skrækkeligt spil, indendørs tennis, kardinalen spillede. Amatører, der dyrkede denne voldsomme sport, kom fra Spanien og Frankrig for at prøve deres dygtighed imod ham.

Missionæren, biskop Ferrand, så meget ældre ud end de tre andre – gammel og medtaget – når hans klare, stærkt blå øjne undtoges. Hans stift lå mellem de "Store Søers" iskolde arme, og på de lange, ensomme rideture mellem hans missionsstationer havde de skarpe vinde bidt ham til gavns. Missionæren var her i et bestemt øjemed, og han holdt fast ved det. Han spiste hurtigere end de andre og havde tid nok til at tale sin sag, – var færdig med hver ret i så stor hast, at franskmanden

bemærkede, han ville have været en ideal middagsfælle for Napoleon.

Biskoppen lo og slog undskyldende ud med de brune hænder. "Rimeligt nok har jeg glemt mine gode manerer. Jeg er optaget af mine egne tanker. Her kan man næppe forstå, hvad det betyder, at De Forenede Stater har annekteret det enormt store territorium, der var troens vugge i den nye verden. Vikariatet i New Mexico vil om et par år blive ophøjet til et bispedømme, med retslig myndighed over et land, der er større end Mellem- og Vesteuropa, Rusland undtaget. Biskoppen i det bispedømme vil komme til at begynde og lede ting af allerstørste betydning."

"Begynde," mumlede venetianeren, "der har været begyndt på så meget, men derovre fra kommer der aldrig andet end bryderi og anmodninger om penge."

Missionæren henvendte sig tålmodigt til ham. "Jeg beder Deres Eminence følge mig. Evangeliet blev bragt til dette land i året 1500 af franciskanske fædre. Kristendommen har måttet skøtte sig selv i omtrent tre hundrede år og er ikke død endnu. Det kalder sig endnu i al ynkelighed et katolsk land og prøver at overholde de kirkelige former uden vejledning. De gamle missionskirker ligger i ruiner. De få præster er uden ledelse eller disciplin. De sløjer af med de kristelige ceremonier, og nogle af dem lever i åbenlyst konkubinat. Hvis denne augiasstald ikke bliver renset nu, da territoriet er blevet overtaget af en fremskridtsstat, vil det vække fordom mod kirken og dens interesser i hele Nordamerika."

"Men disse missioner hører endnu til Mexicos jurisdiktion, ikke?" spurgte franskmanden.

"Til biskoppen af Durangos bispedømme?" fortsatte Maria de Allande.

Missionæren sukkede. "Deres Eminence, biskoppen af Durango er en gammel mand, og fra hans bispesæde til Santa Fé er der en afstand af femten hundrede engelske mil. Der er ingen køreveje, ingen kanaler, ingen sejlbare floder. Handelen drives ved hjælp af pakmuldyr ad farlige stier. Ørkenen dernede har sin ganske særegne gru; jeg mener ikke tørst, heller ikke indianernes massakrer, som er hyppige nok. Selve jorden i denne del af verden er gennemskåret af utallige *cañons* og *arroyos*, revner i jorden, der undertiden er ti fod dybe, undertiden tusinde. Op og ned i disse stenede kløfter må den rejsende og hans muldyr klavre, så godt de kan. Det er umuligt at komme langt i nogen som helst retning uden at overskride dem. Hvis biskoppen af Durango ville stævne en ulydig præst i et brev, hvem skal så bringe pateren til ham? Hvem kan bevise, at han nogen sinde modtog stævningen? Posten besørges af jægere, pelsjægere, guldgravere, eller hvem som helst der tilfældigvis færdes på stierne."

Den normanniske kardinal tømte sit glas og tørrede læberne.

"Og indbyggerne, fader Ferrand? Hvis dette er de rejsende, hvem er så de bosiddende?"

"Nogle og tredive indianerstammer, monsignore, hver med sine egne skikke og sit eget sprog, mange af dem fjendtligsindede mod hverandre. Og mexicanerne, af naturen et gudfrygtigt folk. Uden lærere, uden sjælehyrder klynger de sig til deres fædres tro."

"Jeg har et brev fra biskoppen af Durango, der anbefaler sin kapellan til denne nye stilling," bemærkede Maria de Allande.

"Deres Eminence, det ville være en stor ulykke, hvis man ansatte en indfødt præst; de har aldrig udrettet noget på den arbejdsmark. Tilmed er kapellanen gammel. Den nye biskop må være en ung mand med en stærk konstitution, brændende af nidkærhed og fremfor alt intelligent. Han vil blive stillet over for barbari og uvidenhed, over for usædelige præster og politiske intriger. Han må være en mand, for hvem forordninger er en nødvendighed, så dyrebare som selve livet."

Der kom et gult glimt i spanierens kaffebrune øjne, da han skottede til sin gæst. "Jeg formoder efter Deres exordium at dømme, at De har en ansøger, – og at det måske er en fransk præst?"

"De gætter rigtigt, monsignore. Jeg er glad ved at høre, at vi har samme mening om franske missionærer."

"Ja," svarede kardinalen hurtigt, "de er de bedste missionærer. Vore spanske fædre var gode martyrer, men de franske jesuitter udretter mere. De er de store organisatorer."

"Bedre end tyskerne?" spurgte venetianeren, der havde østrigske sympatier.

"Å, tyskerne klassificerer, men franskmændene organiserer. De franske missionærer har følelse for forhold og fornuftig indstilling. De prøver altid at opdage det logiske forhold mellem tingene. Det er en lidenskab hos dem." Her vendte værten sig igen til den gamle biskop. "Men Deres Nåde, hvorfor forsømmer De denne bourgogne? Jeg lod denne vin bringe op fra min kælder, nærmest for at den skulle varme Dem op efter Deres tyve kolde vintre i Canada. De lagrer ikke vinen så længe på bredderne af den store Huronsø!"

Missionæren smilede og tog sit urørte glas. "Den er fortræffelig, Deres Eminence, men jeg er bange for, jeg har mistet min smag for årgange. Derude var lidt whisky eller Hudson Bay Company rom bedre for os. Jeg må dog tilstå, jeg nød champagnen i Paris. Vi havde været fyrre dage på søen, og jeg er en dårlig søhelt."

"Så må vi have noget til Dem." Han gav sin hushovmester et vink. "De vil vel have den meget kold? Og Deres nye apostoliske vikar, hvad vil han drikke derovre i bisonoksernes og klapperslangernes land? Og hvad vil han spise?"

"Han vil spise tørret bøffelkød og stangbønner med cayennepeber, og han vil være glad ved at drikke vand, når han kan få det. Han vil ikke få noget let liv, Deres Eminence. Landet derovre vil sluge hans ungdom og styrke, som det sluger regnen. Alle mulige ofre vil blive krævet af ham, højst sandsynligt også martyrdøden. Endnu i fjor myrdede og skalperede indianerlandsbyen San Fernandez de Taos den amerikanske guvernør og et par dusin andre hvide. Grunden til, at de ikke skalperede deres præst, var den, at deres præst var en af lederne af oprøret og selv havde planlagt blodbadet. Sådan er forholdene i New Mexico!"

"Hvor er Deres ansøger nu, fader?"

"Han er sognepræst på Ontariosøens bred, i mit stift. Jeg har fulgt hans arbejde i ni år. Han er kun femogtredive nu. Han kom ud til os lige fra seminariet."

"Og hans navn er?"

"Jean Marie Latour."

Maria de Allande lænede sig tilbage i stolen, støttede spidserne af sine lange fingre mod hinanden og betragtede

dem eftertænksomt.

"Naturligvis, fader Ferrand, er det så godt som sikkert, at propagandaen vil udnævne den mand til dette vikariat, som rådet i Baltimore anbefaler."

"Selvfølgelig, Deres Eminence; men et ord fra Dem til provinsrådet, en forespørgsel, et forslag –"

"Ville have nogen vægt, det indrømmer jeg," svarede kardinalen smilende. "Og denne Latour er intelligent, siger De? Hvilken skæbne bringer De dog over hans hoved! Men jeg antager, den ikke er stort værre end livet blandt huronerne. Mit kendskab til Deres land er hovedsagelig hentet fra Fenimore Coopers romaner, som jeg har læst på engelsk med stor fornøjelse. Men har Deres præst også alsidig intelligens? Forstand på kunst for eksempel?"

"Hvad skulle han dog med kunstforstand, monsignore? For resten er han fra Auvergne."

De tre kardinaler brast i latter og fyldte på ny deres glas. De var alle ved at blive utålmodige over missionærens ensformige køren på med sit.

"Hør," sagde værten, "jeg vil fortælle en lille historie, mens biskoppen gør mig den glæde at drikke min champagne. Jeg har en grund til at gøre Dem det spørgsmål, De har besvaret så afgjort. I mit slægtspalads i Valencia har jeg en hel del malerier af de store spanske mestre, hovedsagelig samlet af min oldefader, som forstod sig på kunst og efter sin tids forhold var rig. Hans El Greco-samling er, tror jeg nok, den bedste i Spanien. Da min stamfader var en gammel mand, kom en af disse missionspræster fra Ny-Spanien vandrende på tiggergang. Alle missionærer fra Amerika var uforbederlige

tiggere, dengang som nu, biskop Ferrand. Denne franciskaner havde godt udbytte af sine fortællinger om fromme indianerkonvertitter og kæmpende missioner. Han kom på besøg hos min oldefader og holdt andagter i hans hus under kapellanens fraværelse. Han lokkede en stor sum penge fra den gamle mand, såvel som messedragter, lintøj og alterkalke, – han tog imod alt, – og han bønfaldt min oldefader om at give ham et maleri af sin store samling til udsmykning af sin missionskirke blandt indianerne. Min oldefader gav ham lov til at vælge et billede i galleriet i den tro, at præsten mest ville begære, hvad han selv bedst kunne undvære. Men tværtimod; den langhårede franciskaner slog ned på et af de bedste billeder i hele samlingen: en ung St. Franciscus, fordybet i tanker, af El Greco, og modellen til helgenen var en af de meget smukke hertuger af Albuquerque. Min oldefader gjorde indvendinger; prøvede at overbevise fyren om, at et billede af korsfæstelsen eller en martyrdom ville tiltale hans rødhuder langt mere. Hvad ville en St. Franciscus af næsten kvindelig skønhed betyde for skalpjægere?

Alt var forgæves. Missionæren vendte sig til sin vært med et svar, der er blevet et bevinget ord i vor familie: De nægter mig dette billede, fordi det er et godt billede. *Det er for godt til Gud, men det er ikke for godt til Dem*.

Han drog af gårde med maleriet. I min oldefaders håndskrevne katalog er der under nummeret og titlen på El Grecos St. Franciscus tilføjet: *Givet til fray Teodocio, til Guds ære, for at berige hans missionskirke i Pueblo de Cia, blandt de vilde i Ny-Spanien*.

Det er på grund af denne tabte skat, fader Ferrand, at jeg er kommet til at føre en personlig brevveksling med biskoppen af Durango. Jeg skrev engang og fremstillede sagen udførligt for ham. Han svarede mig, at missionen i Cia for længst var ødelagt og dens udstyr adsplittet. Naturligvis kan maleriet være blevet tilintetgjort under et røvertogt eller blodbad. Men på den anden side kan det også endnu være gemt et eller andet sted i et hensmuldrende sakristi eller en tilrøget wigwam. Hvis nu Deres franske præst havde et skarpt blik og blev sendt til dette vikariat, kunne han gerne have min El Greco i erindring."

Biskoppen rystede på hovedet. "Nej, jeg kan intet love, – jeg ved ikke rigtig –. Jeg har lagt mærke til, at han har en streng og forfinet smag, men han er meget reserveret. Indianerne i Mexico bor for øvrigt ikke i wigwams, Deres Eminence," tilføjede han stilfærdigt.

"Det er lige meget, fader. Jeg ser Deres rødhuder med Fenimore Coopers øjne, og sådan kan jeg godt lide dem. Men lad os gå op på terrassen og drikke kaffe og se aftenen falde på."

Kardinalen førte sine gæster op ad den smalle stentrappe. I tusmørket var den lange, grusbelagte terrasse og dens balustrade blå som en sø. Både sol og skygger var borte. Det rustrøde, bølgende landskab var nu violet. Bag basilikaens kuppel drev rosenrøde og gyldne skyer hen over himlen.

Mens de gejstlige herrer gik op og ned ad havegangen og så stjernerne komme frem, strejfede deres samtale mange emner, men de undgik politik, som mænd er tilbøjelige til i farlige tider. Ikke et ord faldt om krigen i Lombardiet, hvor pavens stilling stred mod alle regler. I stedet for talte de om en ny opera af unge Verdi, som blev opført i Venedig; om en spansk

danserinde, som for nylig var blevet kristen og nu skulle gøre mirakler i Andalusien. I denne samtale tog missionæren ikke del; han formåede ikke engang at følge den med interesse. Han spurgte sig selv, om han havde været så længe ved grænsen, at han helt havde tabt smagen for kloge mænds samtale. Men før de skiltes den aften, hviskede Maria de Allande ham et par ord i øret på engelsk:

"De er distræt, fader Ferrand. Ønsker De allerede at afsætte Deres nye biskop? Det er for sent. Jean Marie Latour – ikke sandt?"

1. bog

Den apostoliske vikar

1. Det korsdannede træ

En eftermiddag i efteråret 1851 red en ensom rytter, fulgt af en pakmule, gennem en udtørret landstrækning et sted i det centrale New Mexico. Han havde forvildet sig og forsøgte nu at finde tilbage til stien uden andre førere end sit kompas og sin retningssans. Vanskeligheden var, at det land, han befandt sig i, var så lidt udpræget – eller snarere, at det var overfyldt af ejendommeligheder, men de var alle ganske ens. Så langt han kunne se, var landskabet til alle sider en samling ensartede, røde sandhøje, ikke meget større end høstakke og omtrent af samme form som høstakke. Man ville aldrig have troet, at der på det antal kvartkvadratmil, en mand var i stand til at overskue, kunne være så mange ensartede, røde høje. Han havde redet om imellem dem siden den tidlige morgen, og egnens udseende havde ikke forandret sig mere, end om han havde holdt stille. Han måtte have gennemredet tredive kvartmil af disse kegleformede, røde høje, bugtende sig frem i de smalle sprækker mellem dem, og han var begyndt at tro, at han aldrig ville få andet at se. De var så nøjagtig ens, at det forekom ham, som han flakkede om i en slags geometrisk mareridt; fladtrykte kegler var de, mere formede som mexicanske ovne end som høstakke, – ja netop som mexicanske ovne, røde som teglstøv og blottede for plantevækst, når undtages små enebærtræer. Og enebærtræerne havde også form som mexicanske ovne. Hver eneste kegleformet høj var spættet med mindre kegler af enebær, ensformigt gulliggrønne, som højene var ensformigt røde. Højene trængte sig frem af

jordbunden så tæt, at de tilsyneladende puffede til hinanden, skubbede hinanden til side og væltede hinanden over ende.

Den afstumpede pyramide, gengivet på hans nethinde så mange hundrede gange og trængende ind på livet af ham i heden, var gået ham på nerverne, der var følsomme over for tingenes form.

"*Mais, c'est fantastique!*" mumlede han og lukkede øjnene for at hvile dem fra trekantens påtrængende allestedsnærværelse.

Da han igen åbnede øjnene, faldt hans blik umiddelbart på et enebærtræ, der i form afveg fra de andre. Det var ikke en tætvoksende kegle, men en nøgen, forvreden stamme, måske ti fod høj, og i toppen spaltede den sig i to fladtliggende sidegrene, med en lille grøn top i midten lige over spaltningen. En levende vækst kunne ikke fremstille korsets form mere tro.

Den rejsende steg af hesten, tog en meget slidt bog op af lommen, blottede hovedet og knælede ved foden af det korsdannede træ.

Under en hjorteskinds-ridefrakke bar han en sort dragt og en gejstlig mands halsbind og krave. En ung præst, der forrettede sin andagt, og en præst mellem tusinder, det så man straks. Hans bøjede hoved var ikke en almindelig mands, – det var bygget til at være sæde for høj intelligens. Hans pande var åben, ædel og tænksom, hans ansigtstræk smukke og noget strenge. Der var en egen elegance over hænderne under skindjakkens frynsebesatte opslag. Alt tydede på, at han var en mand af god byrd – tapper, følsom, beleven. Selv når han var alene i ørkenen, var hans væsen formfuldt. Han viste en slags belevenhed mod sig selv, mod sine dyr, mod enebærtræet, han knælede foran, og den gud, han bad til.

Hans andagt varede måske en halv time, og da han rejste sig op, så han vederkvæget ud. Han begyndte at tale til sin ridehoppe på mangelfuldt spansk og spurgte, om hun ikke var enig med ham i, at det ville være nok så godt at ride videre, selv om hun var træt, i det håb at finde stien. Han havde ikke mere vand i sin feltflaske, og hestene havde intet fået siden den foregående dags morgen. De havde slået lejr mellem disse høje sidste nat uden vand. Dyrene var næsten på det punkt, da de ikke kunne mere, men de ville ikke komme til kræfter igen, før de fik vand, og det forekom ham bedst at bruge deres sidste kraft til at søge efter det.

På en lang karavanerejse gennem Texas havde denne mand fået nogen øvelse i at tørste, da det rejseselskab, han fulgtes med, adskillige gange var blevet sat på små vandrationer flere dage i træk. Men dengang havde han ikke lidt, som han led nu. Hele dagen havde han følt sig syg; han havde febersmag i munden og foruroligende anfald af svimmelhed. Efterhånden som disse kegleformede høje kom ham nærmere og nærmere ind på livet, begyndte han at spørge sig selv, om hans lange vandring fra Auvergnes bjerge måske skulle ende her. Han mindede sig selv om det råb, der blev aftvunget hans frelser på korset: "*J'ai soif!*" Af alle Herrens legemlige lidelser var det kun en eneste: "Jeg tørster", der brød hans læber. Udviklet gennem lang øvelse udslettede den unge præst sit eget selv af sin bevidsthed og grundede over sin herres pine. Jesu lidelse blev den eneste virkelighed for ham; hans eget legemes trang var kun en del af denne forestilling.

Hans ridehoppe snublede og rev ham ud af hans betragtninger. Det gjorde ham mere ondt for hans dyr end for

ham selv. Han, der skulle repræsentere forstanden i rejseselskabet, havde ført de arme dyr ind i denne endeløse ørken med dens talløse ovne. Han frygtede, han havde været åndsfraværende, havde grundet over sin opgave i stedet for at give agt på vejen. Hans opgave var, hvordan man skulle genvinde et bispedømme. Han var en apostolisk vikar, der manglede et bispedømme. Han var udstødt; hans menighed ville ikke vide af ham.

Den rejsende var Jean Marie Latour, for et år siden indviet til apostolisk vikar i New Mexico og biskop af Agathonica *in partibus* i Cincinnati, – og lige siden havde han anstrengt sig for at nå sit bispedømme. Ingen i Cincinnati kunne sige ham, hvordan han skulle komme til New Mexico, – ingen havde nogen sinde været der. Siden unge fader Latours ankomst til Amerika var der blevet anlagt en jernbane fra New York til Cincinnati; men der endte den. New Mexico lå midt i et mørkt fastland. Købmændene i Ohio kendte kun to veje. Den ene var vejen fra St. Louis til Santa Fé, men på den tid var den meget farlig på grund af comanche-indianernes overfald. Fader Latours venner rådede ham til at følge flodvejen til New Orleans, dér indskibe sig til Galveston, tage videre gennem Texas til San Antonio og derfra trænge ind i New Mexico gennem Rio Grande-dalen. Det havde han gjort, men med hvilke uheld!

Hans damper var forlist og gået til bunds i Galveston havn, og han havde mistet alle sine jordiske ejendele, med undtagelse af sine bøger, som han havde reddet med fare for sit liv. Han drog tværs igennem Texas med en karavane af købmænd, og da han var i nærheden af San Antonio, kom han til skade ved at

springe ned fra en vogn, der var ved at vælte, og måtte ligge tre måneder i en fattig irsk families overfyldte hus og afvente, at læsionerne på hans ben skulle læges.

Det var næsten et år efter, at den unge biskop havde indskibet sig på Mississippi, at han en sommereftermiddag henimod solnedgang omsider så den gamle koloni, han så længe havde stilet imod. Vogntoget havde hele dagen kørt over en slette, bevokset med salturter, da fragtkuskene sent ud på eftermiddagen råbte i munden på hinanden, at hist ovre lå byen. Hinsides sletten kunne fader Latour skelne lave, brunlige forhøjninger, ligesom jordvolde, der lå ved foden af ujævne, grønne bjerge med nøgne toppe, – bjerge, der lignede bølger, skyllet op fra en flad sø af en stærk storm; og deres grønne overflade havde to nuancer: esp og stedsegrønt, ikke blandede mellem hinanden, men liggende i bestemt afgrænsede arealer af lyst og mørkt.

Efterhånden som vognene kørte fremad, og solen sank lavere på himlen, kom en halvkreds af røde, karneolfarvede høje til syne ved foden af bjergene; de krummede sig som to arme om en fordybning i sletten, og i den fordybning lå Santa Fé – endelig! En åben, faldefærdig *adobe*-by med sine huse af soltørret ler … en grøn plads … i den ene ende en kirke med to lerklinede tårne, der ragede højt op over al fladheden. Den lange hovedgade begyndte ved kirken. Byen syntes at strømme ud fra den som en flod fra en kilde. Kirketårnene og alle de lave *adobe*-huse var rosenfarvede i aftenskæret, – en smule mørkere i tone end de amfiteatralske, røde høje bagved; og med mellemrum viftede poplernes fjerbuske yndefuldt, når de bøjede og rankede sig i vinden.

Den unge biskop var ikke alene i denne opløftende stund; ved siden af ham red fader Joseph Vaillant, hans barndomsven, som havde gjort denne lange pilgrimsrejse med ham og delt hans farer. De to red ind i Santa Fé sammen og gjorde krav på den til Guds ære.

Hvorledes var fader Latour så kommet til at være her mellem sandhøjene, mange mil fra sit bispesæde, uden ledsagelse, langt ude af sin vej og uden kundskab om, hvordan han skulle finde tilbage til den igen?

Hvad der var sket ved hans ankomst til Santa Fé, var følgende: De mexicanske præster der havde nægtet at anerkende hans myndighed. De fornægtede ethvert kendskab til et apostolisk vikariat eller til en biskop af Agathonica. De sagde, de hørte under biskoppen af Durangos jurisdiktion, og de havde ikke modtaget nogen besked om det modsatte. Hvis fader Latour skulle være deres biskop, hvor var så hans legitimation? Han vidste, at udnævnelsen og flere breve var blevet sendt til biskoppen af Durango, men de var øjensynlig ikke kommet videre. Der var ingen posttjeneste i de egne af verden; den hurtigste og sikreste måde at komme i forbindelse med biskoppen af Durango var at rejse til ham. Derfor forlod fader Latour, der havde rejst næsten et år for at nå Santa Fé, byen efter et par uger og drog af sted til hest for at ride ned til Old Mexico og tilbage igen, en rejse på godt tre tusind engelske mil.

Han var blevet gjort opmærksom på, at der var mange stier, der førte bort fra Rio Grande-vejen, og at en fremmed let kunne tage fejl af vejen. I de første par dage havde han været forsigtig og påpasselig. Så måtte han have ladet fem være lige og være

drejet ind på en ren lokal sti. Da det gik op for ham, at han var kommet på vildspor, var hans feltflaske allerede tom, og hans heste var for udmattede til at gå samme vej tilbage. Han havde da fortsat i det sandede spor, der bestandig blev utydeligere, ræsonnerende som så, at det måtte føre et eller andet sted hen.

Pludselig forekom det fader Latour, som om han følte en forandring i sin hoppes legeme. Hun løftede for første gang i lang tid hovedet og syntes at fordele sin vægt ligeligt på alle fire ben. Pakmulen bar sig ad på samme måde, og begge fremskyndede deres gang. Var det muligt, at de vejrede vand?

Der gik næsten en time, og så, midt imellem to høje, der så ud som alle de hundreder, de var kommet forbi, vrinskede de to dyr samtidig. Under dem, midt i det bølgende sandhav, var der et smalt, grønt bånd og en rindende bæk. Denne grønne strimmel her i ørkenen var ikke bredere end et stenkast, – men den var grønnere end alt, hvad Latour nogen sinde havde set, endog i hans egen grønneste krog i den gamle verden. Havde huden på hoppens hals og bov ikke sitret, kunne han have antaget det for et syn, et blændværk af tørst.

Rindende vand, kløvermarker, poppelpile, akacier, små *adobe*-huse med farvestrålende haver, en dreng, der drev en flok hvide geder ned mod bækken, – det var, hvad den unge biskop så.

Et par øjeblikke efter, da han stod og kæmpede med sine heste for at hindre dem i at drikke for meget, kom en ung pige med et sort sjal over hovedet løbende hen imod ham. Han syntes, han aldrig havde set et venligere ansigt. Hendes hilsen var en kristens.

"*Ave Maria Purissima, señor*. Hvorfra kommer I?"

"Mit velsignede barn," svarede han på spansk, "jeg er en præst, der er redet vild. Jeg er ved at dø af tørst."

"En præst," råbte hun, "det er ikke muligt? Men jeg ser på eder, og det er sandt. Noget sådant er aldrig hændt os før; det må være svaret på min faders bønner. Løb, Pedro, og fortæl det til fader og Salvatore."

2. Skjult vand

En time senere, da mørket indhyllede sandhøjene, sad den unge biskop bænket ved aftensbordet i moderhuset i den mexicanske koloni, der, som han hørte, meget passende blev kaldt *Agua Secreta*, Skjult Vand. Til bords med ham sad hans vært, en gammel mand, ved navn Benito, hans ældste søn og to sønnesønner. Den gamle mand var enkemand, og hans datter, Josepha, den pige, der var løbet ned til bækken for at tage imod biskoppen, holdt hus for ham. Deres aftensmad var en skål bønner, kogte med kød, brød og gedemælk, frisk ost og modne æbler.

Fra det øjeblik fader Latour trådte ind i stuen med dens tykke, hvidkalkede lervægge, havde han følt en egen art fred over den. I dens nøgenhed og enkelhed var der noget net og tækkeligt, ligesom der var over den alvorlige pige, der havde sat maden foran dem og nu stod i skyggen op imod væggen med de ivrige øjne fæstede på hans ansigt. Han følte sig ganske som hjemme hos de fire mørkhårede mænd, der sad ved siden af ham i lysskæret. Deres manerer var gode, deres stemmer dæmpede og behagelige. Da han bad bordbøn, inden de spiste, havde mændene knælet på gulvet ved siden af bordet. Bedstefaderen erklærede, at den hellige jomfru måtte have ført biskoppen bort fra stien og have bragt ham hid for at døbe børnene og hellige ægteskaberne. Deres koloni var ret ukendt, sagde han. De havde ingen kontrakt på deres jord og var bange for, at amerikanerne kunne tage den fra dem. Der var ikke en eneste i kolonien, der kunne læse eller skrive. Salvatore, hans ældste søn, var gået hele den lange vej til Albuquerque for at

finde sig en hustru og havde holdt bryllup der. Men præsten havde taget tyve pesos i betaling, og det var halvdelen af alt det, han havde opsparet til at købe møbler og glasruder til sit hus. Hans brødre og fætre var blevet afskrækket af hans oplevelse og havde giftet sig uden ægteskabssakramentet.

Som svar på biskoppens spørgsmål fortalte de ham deres simple historie. De havde her alt, hvad de behøvede for at være lykkelige. De spandt og vævede ulden af deres hjord, avlede deres egen majs og hvede og tobak, tørrede blommer og abrikoser til vinterbrug. En gang om året bragte de unge mænd kornet til Albuquerque for at få det malet og købte der sådanne delikatesser som sukker og kaffe. De holdt bier, og når sukkeret var dyrt, sødede de med honning. Benito vidste ikke, hvad år hans bedstefader havde sat bo her, da han kom dragende fra Chihuahua med alt sit gods i oksekærrer. "Men det var kort efter den tid, da franskmændene slog deres konge ihjel. Min bedstefader havde hørt tale om det, før han drog hjemmefra, og plejede at fortælle os drenge derom, da han var en gammel mand."

"I har måske gættet, at jeg er franskmand," sagde fader Latour.

Nej, det havde de ikke, men de var sikre på, at han ikke var amerikaner. José, den ældste sønnesøn, havde siddet og vogtet på den fremmede, lidt usikker. Han var en smuk dreng; en trekantet, kulsort hårlok hang ned over de temmelig mutte øjne. Nu talte han for første gang.

"Folk i Albuquerque siger, at nu er vi allesammen amerikanere, men det er ikke sandt, fader. Jeg vil aldrig være amerikaner. De er vantro."

"Ikke alle, min søn. Jeg har boet mellem amerikanere nord på i ti år, og jeg har truffet mange fromme katolikker."

Den unge mand rystede på hovedet. "De ødelagde vore kirker, dengang de kæmpede med os, og opstaldede deres heste i dem. Og nu vil de tage vores religion fra os. Vi vil beholde vores egen måde at leve på og vores egen religion."

Fader Latour begyndte at fortælle dem om sit venskabelige forhold til protestanterne i Ohio, men deres sind kunne ikke rumme to forestillinger; der var én kirke, og den øvrige verden var vantro. En ting kunne de forstå: at han her i sine sadeltasker havde sine messeklæder, alterstenen og alt det nødvendige til at celebrere messen, og at han næste dags morgen efter højmessen ville høre skriftemål, døbe og validere ægteskaber.

Efter aftensmåltidet tog fader Latour et lys og gav sig til at undersøge helgenbillederne på hylden over ildstedet. De træfigurer af de hellige, som fandtes selv i de fattigste mexicanske huse, interesserede ham altid. Han havde endnu aldrig set to ens. De figurer, der stod her over Benitos ildsted, var kommet i oksekærrerne fra Chihuahua for omtrent tres år siden. De var blevet udskåret af en from sjæl og strålende malet, selv om farverne var afbleget i tidens løb, og de havde klæder på, ligesom dukker. De var langt mere efter hans smag end de fabriksforarbejdede gipsbilleder i hans missionskirker i Ohio, – de lignede langt mere de hjemlige stenbilleder på facaden af gamle sognekirker i Auvergne. Træfiguren af jomfru Maria var virkelig en sørgende moder, – lang og stiv og streng, meget lang fra halsen til livet, – endnu længere fra livet til fødderne, som nogle af de stive mosaikker i Østens kirker. Hun var klædt i sort, med hvidt forklæde og en sort *reboso* over hovedet, ligesom

en mexicansk kvinde af folket. På højre side af hende stod St. Joseph, og på venstre en bister lille rytterstatue, en helgen, der bar en mexicansk *rancheros* dragt: fløjlsbukser, rigt broderede og vide ved anklerne, fløjlstrøje og silkeskjorte, og en højpuldet, bredskygget mexicansk *sombrero* af filt. Han var sat fast på sin fede hest med en trætap tværs gennem sadlen.

Den yngste sønnesøn så præstens interesse for denne figur. "Det er min navnehelgen," sagde han, "Santiago."

"Å, naturligvis; Santiago. Han var missionær ligesom jeg. I vort land kalder vi ham St. Jacques, og han bærer vandringsstav og tiggerpose, – men her ville han ganske sikkert trænge til en hest."

Drengen så forundret på ham. "Men han er jo hestenes helgen. Er han ikke det i jeres land?"

Biskoppen rystede på hovedet. "Nej. Det har jeg aldrig hørt noget om. Hvordan er han hestenes helgen?"

"Han velsigner hopperne og gør dem drægtige. Selv indianerne tror det. De ved, at hvis de undlader at bede til Santiago i et par år, kommer der ingen føl."

Lidt senere, efter at den unge biskop havde holdt sin aftenandagt, lå han godt gemt i Benitos dyner og tænkte på, hvor forskellig denne nat var fra hans forventning om den. Han havde været forberedt på at slå lejr i ødemarken uden vand og sove under et enebærtræ som profeten, pint af tørst. Og nu lå han her, trygt og bekvemt, mens kærlighed til hans medskabninger fyldte hans hjerte med fred. Hvis fader Vaillant var her, ville han sige: "Et mirakel, at den hellige jomfru, som han havde bedt til under det korsdannede træ, havde ført ham hid." Og det var et mirakel, det vidste fader Latour. Men hans

kære Joseph måtte altid have miraklet umiddelbart og anskueligt, ikke med, men imod naturen. Han ville næsten være i stand til at nævne farven på den klædning, Vor Frue bar, da hun greb hoppens tøjle hist ude mellem enebærtræerne og førte den ud fra de uvejsomme sandhøje, som englen førte æslet på flugten til Ægypten.

Næste dag gik biskoppen sent ud på eftermiddagen alene langs bredderne af den livgivende vandstrøm og gennemgik i tanken formiddagens begivenheder. Benito og hans datter havde rejst et alter foran den sorgfulde træmadonna og pyntet det med lys og blomster. Hver eneste sjæl i landsbyen, med undtagelse af Salvatores syge hustru, var kommet til messen. Han havde ægteviet, døbt, hørt skriftemål og konfirmeret lige til middagstid. Så kom dåbsgildet. José havde slagtet et gedekid aftenen før, og straks efter sin konfirmation smuttede Josepha bort for at hjælpe sine svigerinder at stege det. Da fader Latour bad hende om at give ham hans portion uden cayennepeber, spurgte pigebarnet, om det var gudfrygtigere at spise kødet sådan. Han skyndte sig at forklare, at franskmænd som regel ikke holder af stærke krydderier, for at hun ikke for fremtiden skulle berøve sig sit yndlingskrydderi.

Efter festmåltidet blev de søvnige børn bragt hjem, og mændene samledes på torvet for at ryge under de høje poppeltræer. Biskoppen, der følte trang til ensomhed, var gået ud at spadsere, bestemt afvisende ethvert følgeskab. Undervejs kom han forbi den lerstampede tærskeplads, hvor disse mennesker tærskede deres korn og kastede det i vinden, ganske som Israels børn gjorde det. Han hørte en rasende brægen bag

ved sig og blev indhentet af Pedro med den store flok geder, der var vrede over en hel dags indespærring og ville af utålmodighed efter at komme ud på græsgangen langs højene. De sprang over bækken som pile, der flyver fra buen, og betragtede i forbifarten biskoppen med deres spottende, menneskeligt intelligente smil. De unge bukke var lette og elegante af skikkelse, med deres spidse hager og blanke, opretstående horn. Deres ansigter var meget forskellige, men i næsten alle var der noget overlegent og spottende. Angoragederne havde lange, blændende hvide, silkebløde hår. Som de sprang der i sollyset, fik de ham til at tænke på det kapitel i Apokalypsen, der taler om deres hvidhed, som er vasket i lammets blod. Den unge biskop smilede over sin forvirrede teologi. Men skønt geden altid har været symbol på hedensk utugt, sagde han sig selv, at deres uld havde varmet mange gode kristne, og deres fede mælk næret mange svage og sygelige børn.

Omtrent en kvartmil oven for landsbyen løb han på bækkens udspring, en kilde, overskygget af den art popler, der kaldes vandpil. Rundt om den lå de ovnformede høje i massevis, – intet antydede vand, før det som ved et under sprang frem af det fortørrede og tørstende sandhav. En underjordisk vandstrøm fandt et udløb her, blev udfriet af mørket. Virkningen var græs og træer og blomster og menneskeligt liv; huslig orden og arnesteder, hvorfra røgen af brændende piñonknuder steg som røgelse op til himlen.

Biskoppen sad længe ved kilden, mens den synkende sol gød sit forskønnende lys over de lave, rosenfarvede huse og strålende haver. Den gamle bedstefader havde vist ham

pilespidser og rustne medaljer, og et sværdfæste, øjensynlig spansk, som han havde fundet i jorden i nærheden af bækkens udspring. Dette sted havde været et tilflugtssted for mennesker, længe før disse mexicanere havde opdaget det. Det var ældre end historien, ligesom kilderne i hans eget land, hvor de romerske nybyggere havde opstillet billedet af en flodgudinde, og de kristne præster senere havde rejst et kors. Denne nybygd var hans bispedømme i miniature: hundreder af kvadratmil tørstende ørken, derpå en kilde, en landsby, gamle mænd, der prøvede at huske deres katekismus og undervise deres børnebørn. Den kristne tro, der var indført af spanske klosterbrødre og vandet med deres blod, var ikke død; den afventede kun vingårdsmandens arbejde. Han var ikke foruroliget af oprøret i Santa Fé eller af den voldsomme gamle indfødte præst, som ledede det, fader Martinez af Taos, som var redet over fra sit sogn udtrykkelig for at modtage den nye biskop og jage ham bort. Han var temmelig skrækindjagende, den gamle præst med det store hoved, det glubende spanske ansigt og skuldre som en bøffel; men hans tyranni var næsten forbi.

3. Biskoppen *chez lui*

Det var sent ud på eftermiddagen juledag, og biskoppen sad ved sin pult og skrev breve. Efter at han var kommet tilbage til Santa Fé, havde hans embedskorrespondance været betydelig; men de tæt beskrevne ark, han bøjede sig over med et tankefuldt smil, skulle ikke gå til kardinaler eller ærkebiskopper eller klosterforstandere, – men til Frankrig, til Auvergne, til hans egen lille by; til en vis grå, bugtet gade, brolagt med rullesten og overskygget af høje kastanjer, på hvilke – selv i dag – nogle få brune blade klamrede sig fast, eller faldt ned et efter et, for at blive hængende i den kolde grønne vedbend på murene.

Biskoppen var vendt tilbage fra sit lange ridt ind i Mexico for kun ni dage siden. I Durango havde den gamle mexicanske prælat efter nogen tøven udleveret ham de dokumenter, der afgrænsede hans bispedømme, og fader Latour red de femten hundrede kvartmil tilbage til Santa Fé i den begyndende vinters varme solskinsdage. Ved sin hjemkomst opdagede han, at der ventede ham venskab i stedet for fjendskab. Fader Vaillant havde allerede gjort sig afholdt af befolkningen. Den mexicanske præst, som pro-katedralen var betroet, var fortrukket med anstand – for at besøge sin familie i Old Mexico – og havde taget sine ejendele med sig. Fader Vaillant havde taget præstens hus i besiddelse og bragt det i orden med bistand af snedkere og mexicanske kvinder i sognet. Yankee-handlende og den militære kommandant på Fort Marcy havde gavmildt sendt bidrag af sengetøj, tæpper og forskellige stykker bohave.

Den biskoppelige residens var et gammelt *adobe*-hus, meget slet vedligeholdt, men med muligheder for hygge. Fader Latour havde til arbejdsværelse valgt en stue i enden af sidefløjen. Der sad han, mens denne juledagseftermiddag svandt hen og blev til aften.

Det var et langstrakt rum, men formen var god. De tykke lervægge var på indersiden blevet afpudset af indianerkvinders flinke hænder og havde det uregelmæssige og personlige præg, der er ejendommeligt for alt håndgjort arbejde. Murene havde en betryggende fasthed og tykkelse; de var afrundede ved dør- og vindueskarme, og om arnestedet sprang de frem som to fløjvægge. Værelset var i biskoppens fraværelse blevet nykalket, og ildens blafren kastede et rødt skær over de bølgede flader, der aldrig var helt jævnt afglattede, aldrig var mathvide, da det rødlige ler underneden gav kalkpudset en varm farvetone. Loftet bestod af tykke cedertræsbjælker, med et overlag af espetræ, alle af samme størrelse, lagt tæt sammen som trådene i corduroy og dækket med den røde, indre bark. Lergulvet var belagt med tykke indianske tæpper; to tæpper, meget gamle og skønne af mønster og farve, var hængt på væggene som tapet.

På begge sider af arnestedet var der kalkede nicher i muren. I den ene, der var smal og hvælvet, stod biskoppens krucifiks. Den anden var firkantet, med en udskåren trædør, ligesom en rist, og i den lå et par sjældne og smukke bøger. Det øvrige af biskoppens bibliotek stod på åbne hylder i den ene ende af værelset.

Møblementet havde fader Vaillant købt af den bortrejste mexicanske præst. Det var tungt og noget klodset, men ikke uskønt. Alt det træ, der var brugt til borde og sengesteder, var

tilhugget af træstammer med hugge- eller håndøkse. Selv de tykke planker, som biskoppens teologiske bøger stod på, var tilhugget med økse. Dengang var der ikke en drejerbænk eller en savmølle i hele den nordlige del af New Mexico. De indfødte snedkere udskar stole- og bordben og sammenpassede dem med træpinde i stedet for jernsøm. Trækister blev brugt i stedet for dragkister med skuffer, og undertiden var de smukt udskårne eller beklædt med farvet skind. Den pult, biskoppen sad og skrev ved, var importvare, en valnøddetræs "sekretær", lavet i Amerika og sendt ned af en af fortets officerer efter fader Vaillants forslag. Sine sølvlysestager havde han for lang tid siden bragt med fra Frankrig. De var skænket ham af en elsket tante, da han blev præsteviet.

Den unge biskops pen fløj hen over papiret og efterlod et spor af fin, smuk fransk skrift i violet blæk.

"Mit nye arbejdsværelse, kære broder, er nu, mens jeg skriver, fuldt af dejlig duft af de piñonknuder, der brænder på mit ildsted. (Vi bruger udelukkende den art cedertræ til brændsel, og dets duft er stærkt aromatisk og dog fin. Ved vore simpleste arbejder er vi omgivet af en stadig røgelsesduft.) Jeg ville ønske, du og min kære søster kunne se denne hyggelige og fredelige scene. Vi missionærer bærer hele dagen diplomatfrakke og bredskygget hat og ligner amerikanske handlende. Hvor er det rart at komme hjem om aftenen og trække i min gamle præstedragt! Så føler jeg mig mere som præst – for så meget af dagen må jeg være "forretningsmand" – og af visse grunde mere som franskmand. Hele dagen er jeg amerikaner i tale og tanke – ja også i hjerte. Den venlighed, jeg møder hos de amerikanske handelsmænd og især hos fortets officerer, kræver mere end

overfladisk loyalitet. Jeg har i sinde at hjælpe officererne med deres hverv her. Jeg kan hjælpe dem mere, end de tænker sig. Kirken kan udrette mere end fortet for at gøre disse stakkels mexicanere til 'gode amerikanere'. Og det er til gavn for folket; det er den eneste måde, på hvilken de kan forbedre deres forhold.

Men det er ikke den rette dag til at skrive til dig om mine pligter eller mine formål. I aften er vi landflygtige, lykkelige landflygtige, der tænker på hjemmet. Fader Joseph har sendt vor mexicanske tjenestekvinde bort, – han vil med tiden oplære hende til at blive en dygtig kokkepige, men i aften laver han selv vor julemiddag. Jeg havde troet, han ville være dødtræt i dag, for han har *ni dage i træk* ledet en novene af højmesser, som det er skik og brug her før jul. Efter novenen og midnatsmessen i aftes, antog jeg, han ville være villig til at hvile i dag; men på ingen måde. Du kender hans valgsprog: 'Hvil i gerning'. Jeg bragte ham en flaske olivenolie, som jeg havde med på min hest hele den lange vej, (jeg siger "olivenolie", fordi her betyder olie noget til at smøre vognhjul med!) og han er ved at lave en slags kogt salat. Vi har ingen friske grønsager her om vinteren, og ingen synes nogen sinde at have hørt om den velsignede plante laktuksalat. Joseph finder det svært at klare sig uden salatolie; han havde altid olie i Ohio, skønt det var en stor ekstravagance. Han har været i køkkenet hele eftermiddagen. Der er kun et åbent ildsted at koge på, og en stegeovn af ler ude i gården. Men han har endnu aldrig ladet mig i stikken i noget, og jeg tror, jeg kan love jer, at i aften vil to franskmænd sætte sig til bords til en god middag og drikke jeres skål."

Biskoppen lagde pennen fra sig og tændte sine to lys med en brand fra ilden; derefter stod han ved det dybtliggende vindue og tørrede støvet af fingrene, alt imedens han så ud mod den blegblå sortnende himmel. Aftenstjernen hang højt over den ravgyldne efterglød, så klar, så strålende, at den syntes at bade sig i sit eget sølvskær; *Ave Maris Stella*, den sang, en af hans venner på seminariet plejede at synge så smukt; nynnende den dæmpet gik han tilbage til sin pult og var netop ved at dyppe sin pen i blækhuset, da døren blev åbnet, og en stemme sagde:

"*Monseigneur est servi! Alors, Jean, veux-tu apporter les bougies.*"

Biskoppen bar lysestagerne ind i spisestuen, hvor bordet stod dækket, og fader Vaillant ombyttede køkkenforklædet med præstedragten. Hans uskønne ansigt, der var ildrødt af at være bøjet over den flammende ild, var endog grimmere end sædvanlig, – skønt noget af det første, en fremmed slog fast, når han traf fader Vaillant, var, at Gud havde skabt få mænd, der var grimmere end han. Han var lille af vækst, skindmager, hjulbenet af et liv på hesteryg, og hans ansigt havde ikke stort andet at anbefale sig ved end velvilje og livfuldhed. Han så gammel ud, skønt han dengang var omtrent fyrre. Hans hud var barket og skrammet af at være udsat for vind og vejr i et bidende koldt klima; hans hals var mager og runken som en gammel mands. Dertil kom en kæk klumpnæse, en bestemt hage, en meget stor mund med tykke, blodrige læber, der aldrig var løse eller slappede, men altid strammedes under et anstrengende eller spændt arbejde. Hans hår, der var brændt af solen, til det lignede tørt hø, havde oprindelig haft samme farve som blår: "Blanchet" ("Hvide") blev han altid kaldt på seminariet. Hans øjne var nærsynede og så svagt vandblå, at de næsten var

udtryksløse. Der var visselig intet i hans udvortes, der antydede en mands fyrighed, fasthed og ildfuldhed, og alligevel forstod endog de tykblodede halvblods mexicanere straks hans karakter. Hvis biskoppen ved sin hjemkomst fandt Santa Fé venligt stemt over for sig, var det, fordi alle troede på fader Vaillant – grim, ægte, ihærdig, med samme drivkraft som tolv andre i sit dårligt udstyrede legeme.

Da biskop Latour kom ind i spisestuen, satte han sine lysestager over arnestedet, da der allerede stod seks på bordet og belyste den brune suppegryde. Efter at de et øjeblik havde stået tavse i bøn, løftede fader Joseph låget og øste suppen op i tallerkenerne, en mørk løgsuppe med croutons. Biskoppen smagte kritisk på den og smilede til sin kammerat. Efter at skeen var gået et par gange op til hans læber, lagde han den ned, lænede sig tilbage i stolen og bemærkede:

"Tænk bare, Blanchet, i hele dette uhyre store land imellem Mississippi og Stillehavet er der sandsynligvis intet andet menneskeligt væsen, der kunne lave en suppe som denne."

"Ikke, hvis han ikke er franskmand," sagde fader Joseph. Han havde stoppet en serviet ned foran for at skåne sin præstekjole og spildte ikke tiden med betragtninger.

"Jeg underkender ikke dit individuelle talent, Joseph," blev biskoppen ved, "men når man tænker over det, så er en suppe som denne ikke en enkelt mands værk. Den er resultatet af en stadig forfinet tradition. Der er næsten tusind års historie i denne suppe."

Fader Joseph rynkede bryn og så ufravendt på lergryden midt på bordet. Hans lyse, nærsynede øjne så altid ud, som om de stirrede ud i det fjerne. "*C'est ça, c'est vrai,*" mumlede han. "Men

hvordan," udbrød han, mens han fyldte biskoppens tallerken igen, "hvordan kan et menneske lave en rigtig suppe uden porrer, kongen blandt grønsager? Vi kan ikke evig og altid spise løg."

Da han havde taget suppegryden bort, satte han den stegte kylling og *pommes sautées* på bordet. "Og salat, Jean," fortsatte han, mens han skar for. "Skal vi spise tørrede bønner og rødder resten af vort liv? Vi må skaffe os tid til at anlægge en have. Å, min have i Sandusky! Og du kunne rive mig bort fra den! Du må indrømme, at du aldrig fik bedre salat i Frankrig. Og min vinhave; et naturligt hjem for vinranken. Jeg siger dig, en dag vil Eriesøens bredder være dækket af vinhaver. Jeg misunder den mand, der nu drikker min vin. Men hvad så, det er en missionærs lod at så, hvor andre skal høste."

Da det var juledag, talte de to venner deres modersmål. I årevis havde de for at øve sig i sproget talt engelsk sammen, undtagen ved ganske særlige lejligheder, og i den sidste tid talte de spansk med hinanden, da de begge trængte til at opnå talefærdighed i dette sprog.

"Og dog plejede du undertiden at gnave en lille smule over dit kære Sandusky og dets behageligheder," mindede biskoppen ham om, – "sige, at du alligevel ville ende dine dage som sognepræst derhjemme."

"Naturligvis, man ønsker at have både i pose og i sæk, som de siger i Ohio. Men ikke længere, Jean. Dette er langt nok. Slæb mig ikke længere bort." Fader Joseph begyndte varsomt at lirke proppen op af en flaske rødvin med fingrene. "Den udbad jeg mig til din julemiddag på den *hacienda*, hvor jeg tog hen St. Thomas's dag for at døbe et nyfødt barn. Det er ikke let at

fravriste de rige mexicanere deres franske vine. De kender deres værd." Han skænkede et par dråber og smagte på den. "En ubetydelig smag af prop; de forstår ikke at opbevare vin rigtigt. Imidlertid er den fuldkommen god nok til missionærer."

"Du beder mig om ikke at slæbe dig længere bort, Joseph. Jeg ville ønske," biskop Latour lænede sig tilbage i sin stol og foldede hænderne under hagen, "jeg ville ønske, jeg vidste, hvor langt dette er! Mon nogen ved, hvor langt dette stift eller dette territorium strækker sig? Kommandanten på fortet synes at svæve i lige så stor uvidenhed som jeg. Han siger, jeg kan få nogen underretning hos spejderen, Kit Carson, som bor i Taos."

"Begynd bare ikke at plage dig med stiftet, Jean. For tiden er Santa Fé stiftet. Opret orden herhjemme! I morgen vil jeg have et opgør med kirkeværgerne, som tillod den bande fulde cowboys at komme ind i kirken til midnatsmesse og besudle døbefonten. Der er nok at gøre her. *Festina lente!* Jeg har taget den beslutning ikke at rejse mere end tre dage bort fra Santa Fé i et år."

Biskoppen smilede og rystede på hovedet. "Og da du var på seminariet, tog du den beslutning, at du ville leve et indadvendt liv i betragtning og beskuelse."

Et strålende lys gled hen over fader Josephs grimme ansigt. "Jeg har ikke opgivet det håb endnu. En dag vil du give mig fri, og jeg vil vende hjem til et kloster i Frankrig og ende mine dage med at bede til Guds moder. For tiden er det min lod at tjene hende i gerning. Men dette er langt nok, Jean."

Biskoppen rystede igen på hovedet og hviskede: "Hvem ved hvor langt?"

Den utrættelige lille præst, hvis liv skulle blive en række af bjergvandringer, uvejsomme ørkener, gabende klippekløfter og opsvulmede floder, som skulle bære korset ind i egne, der endnu var ukendte og navnløse, som skulle udslide muldyr og heste og spejdere og diligencekuske, så i aften ængstelig på sin overordnede og gentog: "Ikke længere, Jean. Dette er langt nok." Så skyndte han sig at skifte emne og sagde muntert: "En salat af bønner var det bedste, jeg kunne lave til dig; men med løg og lige en anelse af saltet flæsk er den ikke så ilde."

Ved kompotten af tørrede blommer faldt de i snak om de store gule, der voksede hjemme i familien Latours gamle have. Deres tanker mødtes i den stejle, brolagte gade, der bugtede sig ned ad en bakke med ujævne havemure og høje hestekastanjer på begge sider; en ensom gade efter mørkets frembrud, med matte gadelygter i lanterneform i de mørkeste hjørner. Ved enden af den lå kirken, hvor biskoppen første gang var til alters, og foran den en lund af platanер med fladt tilklippede kroner, hvorunder der holdtes torv hver tirsdag og fredag.

Mens de to missionærer dvælede ved disse minder, – en nydelse, de sjældent tillod sig, – blev de skræmt af en salve af riffelskud, galoperende heste og hyl, der fik blodet til at stivne i årerne. Biskoppen ville springe op, men fader Joseph beroligede ham med et skuldertræk.

"Bliv ikke urolig. Det samme hændte her Alle Sjæles Dags aften. En bande fulde cowboys, som de, der kom ind i kirken i aftes, rider ud til landsbyen og drikker de unge tesuque-indianere fulde, og derefter rider de tilbage igen og bringer soldaterne i fortet en serenade på denne måde."

4. En klokke og et mirakel

Morgenen efter biskoppens hjemkomst fra Durango, efter hans første nat i den biskoppelige residens, blev han vækket af sin søvn på en smuk måde. Han var redet ind i gården efter mørkets frembrud, efter at have skiftet heste på en rancho og redet de sidste tres kvartmil i et stræk for at nå hjem. Følgelig sov han længe næste morgen – vågnede ikke før klokken seks, da han hørte det ringe *Angelus*. Han genvandt langsomt bevidstheden, uvillig til at slippe den behagelige illusion, at han var i Rom. Endnu halvvejs overbevist om, at han boede lige ved Laterankirken, hørte han alligevel hvert slag af *Ave Maria*-klokken, undrende sig over at høre, at den blev ringet rigtigt (ni hurtige slag i alt, delte i tre, med et ophold imellem) og med en klokke med smuk klang. Fuld, klar, med noget vist mildt og lifligt, svævede hver tone gennem luften som en sølvkugle. Før de ni slag var forbi, blegnede Rom, og bag det følte han et pust fra Østen, med palmetræer, – Jerusalem måske, skønt han aldrig havde været der. Han lå med lukkede øjne for et øjeblik at værne om denne pludselige følelse af Østen, der gennemstrømmede ham. Engang før var han således blevet båret bort fra sit legeme til et sted langt borte. Det hændte i en gade i New Orleans. Han var drejet om et hjørne og var løbet på en gammel kone med en kurv fuld af gule blomster; gule kviste, der udsendte en honningsød duft: mimoser, – men før han kunne tænke på navnet, blev han overvældet af en følelse af stedet, blev hensat, med præstedragt og det hele, til en have i det sydlige Frankrig, hvor han var blevet sendt hen en vinter i sin barndom for at komme sig efter en sygdom. Og nu havde

denne sølvklokkes klang båret ham længere og hurtigere, end lyd kunne forplante sig.

Da han gjorde fader Vaillant selskab ved kaffen, spurgte dette brushoved, der aldrig kunne holde på en hemmelighed, ham ivrigt, om han havde hørt noget.

"Jeg syntes, jeg hørte *Angelus*, fader Joseph, men min fornuft siger mig, at kun en lang sørejse kunne bringe mig inden for rækkevidden af en sådan klokkes klang."

"Aldeles ikke," sagde fader Joseph livfuldt. "Jeg fandt den mærkelige klokke her i kælderen i gamle San Miguel. Man fortæller mig, at den har været her hundrede år eller mere. Der er intet kirketårn der på stedet, stærkt nok til at bære den, – den er meget svær og må veje nær op mod otte hundrede pund. Men jeg fik rejst et stillads på kirkegården, og ved hjælp af okser løftede vi den og fik den hængt op under tværbjælkerne. Kort før din hjemkomst lærte jeg en mexicansk dreng at ringe den rigtigt."

"Men hvordan kan den være kommet hertil? Den er spansk, formoder jeg?"

"Ja, inskriptionen er på spansk, til St. Joseph, og tidsangivelsen er 1356. Den må være blevet bragt herop fra Mexico City i en oksekærre. Ganske bestemt et heroisk foretagende. Ingen ved, hvor den blev støbt. Men man fortæller det sagn om den, at den var lovet til St. Joseph under krigene med maurerne, og at indbyggerne i en belejret by bragte alt deres sølvtøj og alle deres sølv- og guldsmykker og kastede det hele ned mellem de mindre ædle metaller. Der er ganske sikkert en hel del sølv i klokken; intet andet kan forklare dens klang."

Fader Latour anstillede sine betragtninger over dette. "Og spaniernes sølvtøj var i virkeligheden maurisk, var det ikke? Om ikke faktisk maurisk arbejde, så dog en efterligning af deres mønstre. Spanierne forstod ikke at forarbejde sølv, med mindre de havde lært det af maurerne."

"Hvad er det, du gør, Jean? Prøver du at gøre min klokke til en vantro?" spurgte fader Joseph utålmodigt.

Biskoppen smilede. "Jeg prøver at forklare mig den kendsgerning, at den, da jeg hørte den i morges, straks slog mig som noget østerlandsk. En lærd skotsk jesuit i Montreal fortalte mig, at vore første klokker og brugen af klokken ved gudstjenesten hele Europa over oprindelig kom fra Østen. Han sagde, at Tempelherrerne bragte *Angelus* med hjem fra korstogene, og at det i virkeligheden er en tillempning af en muhamedansk skik."

Fader Vaillant snøftede foragteligt. "Jeg har lagt mærke til, at lærde folk altid forstår at finde ud af noget forringende," besværede han sig.

"Forringende? Jeg ville sige det omvendte. Jeg er glad ved at tro, at der er maurisk sølv i din klokke. Da vi kom hertil, var den eneste kyndige håndværker, vi fandt i Santa Fé, en sølvsmed. Spanierne lod deres kunstfærdighed gå i arv til mexicanerne, og mexicanerne har lært navajoerne at forarbejde sølv; men det stammede alt sammen fra maurerne."

"Jeg er ingen studeret mand, som du nok ved," sagde fader Vaillant og sprang op. "Og nu til morgen har vi mange praktiske ting at beskæftige os med. Jeg har lovet, at du vil give en god gammel mand foretræde, en indfødt præst ved indianermissionen i Santa Clara, som er på hjemvejen fra

Mexico. Han har lige været på en valfart til Vor Frue af Guadaloupes alter og er blevet stærkt opbygget. Han ønsker at berette dig sine oplevelser. Det lader til, han har ønsket at gøre denne valfart, lige siden han blev ordineret. I hans fraværelse har jeg opdaget, hvor dyrebart dette alter er for alle katolikker i New Mexico. De betragter det som den hellige jomfrus eneste absolut ægte åbenbaring i den nye verden og som et vidnesbyrd om hendes kærlighed til kirken i denne verdensdel."

Biskoppen gik ind i sit arbejdsværelse, og fader Vaillant førte præsten, Escolastico Herrera, ind, en mand på omtrent halvfjerds, der havde været præst i fyrre år og netop havde opnået sit livs fromme ønske. Hans sjæl var endnu fuld af hans sidste oplevelses sødme. Han var så henrykt, at intet andet interesserede ham. Han spurgte ængsteligt, om biskoppen måske havde bedre tid til at høre på ham senere op ad dagen. Men fader Latour stillede en stol frem til ham og opfordrede ham til at begynde.

Den gamle mand takkede ham for den begunstigelse at måtte sidde ned. Han bøjede sig forover, foldede hænderne over knæene og fortalte hele beretningen om den underfulde åbenbaring, både fordi den var hans hjerte så dyrebar, og fordi han var vis på, at ingen "amerikansk" biskop kunne have hørt begivenheden, som den virkelig fandt sted, skønt alle enkelthederne var vel kendte i Rom, og to paver havde sendt gaver til alteret.

Lørdag den 9. december i året 1531 skyndte en fattig novice i St. Jacobs kloster sig ned ad Tapeyac-bjerget for at overvære messen i Mexico City. Hans navn var Juan Diego, og han var femoghalvtreds år gammel. Da han var halvvejs nede, skinnede

et lys over hans sti, og Guds moder åbenbarede sig for ham som en ung kvinde af stor skønhed, klædt i blåt og guld. Hun kaldte ham ved navn og sagde:

"Juan, opsøg din biskop og pålæg ham at bygge en kirke til min ære på det sted, hvor jeg nu står. Gå nu, og jeg vil blive her og afvente din tilbagekomst."

Broder Juan løb ind i byen og lige til biskoppens palads, hvor han fortalte, hvad der var hændt ham. Biskoppen var spanieren Zumarraga. Han udspurgte munken strengt og sagde ham, han skulle have begæret et tegn af Vor Frue for at være sikker på, at hun virkelig var Guds moder og ikke en ond ånd. Han sendte den arme broder bort i unåde og satte en tjener til at udspejde hans handlinger.

Juan gik meget nedslået bort og begav sig til sin onkel Bernardinos hus; onklen lå syg af feber. De to følgende dage tilbragte han med at pleje den gamle mand, der syntes at være døden nær. På grund af biskoppens tilrettevisning var han blevet grebet af tvivl og vendte ikke tilbage til det sted, hvor Vor Frue havde sagt, hun ville vente ham. Om tirsdagen forlod han byen for at gå tilbage til sit kloster og hente lægemidler til Bernardino, men han undgik det sted, hvor han havde set synet, og gik en anden vej.

Igen så han et lys over sin sti, og den hellige jomfru åbenbarede sig for ham som før og sagde: "Juan, hvorfor går du denne vej?"

Grædende fortalte han hende, at biskoppen ikke havde fæstet lid til hans beretning, og at han havde været optaget af at pleje sin dødssyge onkel. Vor Frue talte trøstende til ham og sagde ham, at hans onkel ville blive helbredet, før der var gået en time,

og at han skulle vende tilbage til biskop Zumarraga og pålægge ham at bygge en kirke der, hvor hun første gang havde åbenbaret sig for ham. Den skulle kaldes Vor Frue af Guadaloupe efter hendes kære helligdom af samme navn i Spanien. Da broder Juan svarede hende, at biskoppen forlangte et tegn, sagde hun: "Gå op på klipperne derhenne og pluk roser."

Skønt det var december og ikke rosentid, løb han op mellem klipperne og fandt så dejlige roser, at han aldrig havde set deres lige. Han plukkede, til han havde fyldt sin *tilma*. Tilmaen var en kappe, som kun de allerfattigste gik med, – et usselt klædningsstykke, løst vævet af grove plantetrævler og syet sammen ned langs midten. Da han kom tilbage til Guds moder, bøjede hun sig over blomsterne og gjorde sig al mulig flid med at ordne dem; derefter knyttede hun tilmaens hjørner sammen og sagde til ham:

"Gå nu, og luk ikke din kappe op, før du åbner den foran din biskop."

Juan ilede ind i byen og opnåede adgang hos biskoppen, der holdt råd med sin kapellan.

"Eders Nåde," sagde han, "den hellige jomfru, som åbenbarede sig for mig, har sendt eder disse roser som et tegn."

Med disse ord løste han den ene flig af sin *tilma* og lod roserne falde på gulvet i overflødighed. Til hans forbavselse faldt biskop Zumarraga og hans kapellan i samme øjeblik på knæ mellem blomsterne. På indersiden af hans usle kappe var der et maleri af den hellige jomfru, klædt i blåt og rosa og guld, ganske som hun havde åbenbaret sig for ham på bjergskråningen.

En kirke blev bygget til at rumme dette underfulde billede, som siden den dag har været målet for utallige valfarter og har gjort mange mirakler.

Om dette billede havde pater Escolastico meget at fortælle. Han bekræftede, at det var af vidunderlig skønhed, med rig anvendelse af guld, og farverne var så skære og fine som det første morgengry. Mange malere havde besøgt kirken og undret sig over, at farverne overhovedet kunne lægges på det usle og grove stof. Efter naturens sædvanlige orden ville den tynde kappe for længe siden være faldet fra hinanden. Præsten forærede beskedent biskoppen og fader Joseph små medaljer, han havde bragt med fra helligdommen, på den ene side et relief af det undergørende billede, på den anden en inskription: *Non fecit taliter omni nationi*. (Hun har ikke gjort sligt for noget andet folk.)

Fader Vaillant var dybt rørt over præstens fortælling, og da den gamle mand var gået, sagde han til biskoppen, at han selv havde i sinde ved første lejlighed at gøre en valfart til det hellige billede.

"Hvilket uvurderligt klenodie for stakkels konvertiter i et barbarisk land!" udbrød han og tørrede sine brilleglas, der var blevet fugtige af hans stærke følelse. "Alle disse stakkels katolikker, som har været uden vejledning så længe, har i det mindste en sikker forvisning om denne åbenbaring. Der er ikke en iblandt dem, som ikke ved, at deres hellige moder åbenbarede sig for en fattig konvertit i deres eget land. Læren er god nok for de kloge, Jean; men miraklet er noget, vi kan tage og føle på og elske."

Fader Vaillant gik uroligt frem og tilbage, mens han talte, og biskoppen iagttog ham tankefuldt. Det var netop dette hos hans ven, der var ham så dyrebart. "Hvor der er megen kærlighed, er der altid mirakler," sagde han omsider. "Man kunne næsten sige, at en åbenbaring er et menneskes vision, set i lyset af guddommelig kærlighed. Jeg ser dig ikke, som du virkelig er, Joseph; jeg ser dig gennem min kærlighed til dig. Kirkens mirakler synes mig ikke så meget at bestå i ansigter eller stemmer eller helbredende kraft, der pludselig kommer nær til os langvejs fra, som deri, at vor opfattelsesevne bliver gjort finere, så vore øjne et øjeblik kan se, og vore ører et øjeblik kan høre det, der altid er omkring os."

2. bog

Missionsrejser

1. De hvide muldyr

I midten af marts var fader Vaillant på hjemvejen fra en missionsrejse til Albuquerque. Han skulle opholde sig på en *rancho*, der ejedes af en rig mexicaner, Manuel Lujon, for at ægtevie hans mandlige og kvindelige tjenestefolk, der levede i konkubinat, og døbe børnene. Der ville han overnatte. Næste dag eller dagen efter ville han fortsætte til Santa Fé og undervejs standse i indianerlandsbyen San Domingo for at afholde gudstjeneste. Der var en smuk gammel missionskirke i San Domingo, men indianernes sindelag var hovmodigt og mistroisk. Han havde læst messe der på vejen til Albuquerque for omtrent en uge siden. Ved hjælp af at bearbejde hus efter hus og love alle, der kom i kirke, medaljer og kristelige farvetryk, havde han fået samlet en talrig menighed. Det var en stor og velstående landsby, der lå i Rio Grande-dalen mellem nøgne sandhøje med frugtbare, overrislede agre ved foden. Hans menighed var stille, værdig, opmærksom. De sad på lergulvet, indhyllede i deres bedste tæpper; hvile og fred stod skrevet i hver linje af deres stærke og stejle rygge. Han prædikede for dem på spansk, så godt som han nu kunne det, og de hørte på ham med respekt. Men komme med deres børn for at få dem døbt, det ville de ikke. Spanierne havde for lang tid siden behandlet dem meget slet, og de havde grublet over denne uret i slægtled efter slægtled. Fader Vaillant havde ikke døbt et eneste barn der, men han havde i sinde at opholde sig der næste dag over og prøve igen. Derefter tilbage til biskoppen, når han blot kunne få sin hest op ad Bajada-bjerget.

Han havde købt hesten af en yankeehandlende og var blevet sørgelig skuffet. En uges rejse på tyve til tredive kvartmil om dagen havde afsløret dyret som et sprængt, stakåndet vrag. Fader Vaillants sind var opfyldt af alvorlige bekymringer, da han nærmede sig Manuel Lujons ejendom på den anden side af Bernalillo. *Rancho*'en var en hel lille by med alle sine stalde, kvægfolde og slangegærder. Det lange og lave *casa grande* havde glasruder og lyseblå døre; en *portale*, båret af blå piller, var lige så lang som selve huset. Under denne *portale* var lervæggen behængt med bidsler, sadler, lange støvler og sporer, bøsser og sadeltæpper, snore med rød spansk peber, ræveskind og hammene af to store klapperslanger.

Da fader Vaillant red ind gennem porten, strømmede børn til fra alle sider, nogle uden andre klæder end en lille skjorte, og bag efter børnene kom kvinder løbende uden sjaler over deres sorte hår. De forsvandt alle, da Manuel Lujon trådte ud af sit store hus med hatten i hånden og et gæstfrit smil på læberne. Han var en mand på femogtredive, tætbygget og firskåren og lidt fyldig under hagen. Han hilste præsten i Herrens navn og rakte en hånd ud for at hjælpe ham at stå af, men fader Vaillant sprang hurtigt ned på jorden.

"Gud være med dig, Manuel, og med dit hus! Men hvor er de henne, der skal vies?"

"Karlene er alle i marken, fader. Det haster ikke. Lidt vin, lidt brød, kaffe, hvile – og så den højtidelige handling."

"Lidt vin, gerne, og også lidt brød. Men ikke før bagefter. Jeg havde i sinde at fange jer alle ved middagen, men jeg er to timer forsinket, fordi jeg har en dårlig hest. Lad en bringe mine sadeltasker ind, så jeg kan iføre mig min messedragt. Send bud

ud i markerne efter folkene, señor Lujon. En mand kan holde op med sit arbejde for at blive ægteviet."

Den sortsmudsede vært blev fortumlet over dette hastværk. "Kun et lille øjeblik, fader. Men der er alle børnene, der skal døbes; hvorfor ikke begynde med dem, hvis jeg ikke kan overtale eder til at vaske støvet af eders hellige pande og hvile lidt."

"Før mig hen til et sted, hvor jeg kan vaske mig og klæde mig om, og jeg skal være færdig, før du kan få dem samlet her. Nej, siger jeg dig, Lujon, vielserne først og dåb bagefter; den orden er den eneste kristelige. Jeg vil døbe børnene i morgen tidlig, og deres forældre vil i det mindste have været rette ægtefolk natten over." Fader Joseph blev ført til sit værelse, og de ældste drenge blev sendt af sted over markerne for i huj og hast at hente mændene. Lujon og hans to døtre gik i gang med at rejse et alter i den ene ende af salen. To gamle koner kom og skurede gulvet, og en tredje bragte stole og taburetter.

"Gud, hvor er han grim, den pater!" hviskede en af dem til de to andre. "Han må være meget hellig. Og så I den store vorte, han har på hagen? Min bedstemor kunne tage den bort for ham, hvis hun ikke var død, det gamle liv! Nogen burde fortælle ham om det hellige dynd i Chimayo. Det dynd kunne udtørre den. Men nu om dage er der ingen igen, som kan tage vorter bort."

"Nej, så gode er tiderne ikke længere!" stemmede de andre i. "Og jeg betvivler, at alt dette gifteri vil gøre dem bedre. Hvad nytte er det til at ægtevie folk, efter at de har levet sammen og fået børn? Og manden går måske og tænker på en anden kvinde, som Pablo. Det er ikke længere siden end i søndags

aftes, at jeg så ham komme ud af krattet med Trinidads ældste tøs."

Præstens genoptræden på skuepladsen afbrød brat videre bagtalelse. Han knælede foran det improviserede alter og begyndte sin private andagt. Konerne listede væk på tåspidserne. Señor Lujon gik selv ud til tjenestefolkenes bolig for at skynde på ægteskabskandidaterne. Kvinderne stod og småfnisede og greb efter deres bedste sjaler. Nogle af mændene havde endda vasket hænder. Tyendet masede sig ind i salen, og fader Vaillant viede parrene i stor hast.

"I morgen tidlig barnedåb," bekendtgjorde han. "Og mødrene anmodes om at sørge for, at børnene er rene, og at der er faddere til alle."

Efter at have taget sine rejseklæder på igen spurgte fader Joseph sin vært, hvad tid han spiste til aften, og tilføjede, at han intet havde nydt, siden han tidligt om morgenen havde spist morgenmad.

"Vi spiser, når maden er færdig – i almindelighed lidt efter solnedgang. Jeg har ladet et ungt lam slagte til Eders Velærværdighed."

Fader Joseph glødede af interesse. "Ah, og hvordan bliver det tilberedt?"

Señor Lujon trak på skuldrene. "Tilberedt? Åh, de putter det i en gryde med peber og løg, antager jeg."

"Ah, det er der, det gælder! Jeg har fået nok af kogt fårekød. Vil du tillade mig at gå ud i køkkenet og tillave min portion på min egen måde?"

Lujon slog ud med hånden. "Mit hus er eders, fader. Jeg kommer aldrig i køkkenet – alt for mange fruentimmer. Men

der er det, og den kvinde, der har kommandoen, hedder Rosa."

Da fader Vaillant trådte ind i køkkenet, fandt han en flok kvinder, der stod og drøftede ægteskaberne. De spredtes hurtigt og efterlod gamle Rosa ved ildstedet, hvor der hang en gryde, hvorfra der udstrømmede en stærk lugt af kogende, fedt fårekød, som var fader Joseph alt for velbekendt.

Han opdagede, at der hang et halvt får uden for døren, dækket af en blodig sæk, og bad Rosa om at ophede ovnen for ham, da han agtede at stege bagfjerdingen.

"Men fader, jeg bagte før ægteskaberne. Ovnen er næsten kold. Det vil tage en time at opvarme den, og der er kun to timer, til vi skal spise til aften."

"Fortræffeligt! Jeg kan stege min bagfjerding på en time."

"Stege en bagfjerding på en time!" skreg den gamle kvinde op. "Hellige gudsmoder, fader, blodet vil ikke blive tørret i den!"

"Ikke med min gode vilje," sagde fader Joseph bistert. "Men skynd dig nu at tænde op, min gode kone."

Da præsten skar sin steg for ved aftensmåltidet, stod opvartningspigerne bag hans stol og så med rædsel på den lækre strøm af rød saft, der fulgte kniven. Manuel Lujon tog et stykke af høflighed, men han spiste det ikke. Fader Vaillant havde sin *gigot* for sig selv.

Alle mændene og drengene tog plads ved det lange bord, hvor værten sad; kvinderne og børnene skulle spise bagefter. Fader Joseph og Lujon sad for bordenden med en flaske hvid bordeaux mellem sig. Den var blevet bragt fra Mexico City på muldyrryg, sagde Lujon. De sad og drøftede vejen tilbage til Santa Fé, og da missionæren meddelte, at han ville standse i San Domingo, spurgte hans vært ham, hvorfor han ikke fik en hest der. "Jeg er

bange for, I ikke når tilbage til Santa Fé på eders egen. Den indianerpueblo er berømt for at opdrætte gode heste. I kunne slå en handel af der."

"Nej," svarede fader Vaillant. "Indianerne der er tvære og mistroiske. Hvis jeg skulle gøre forretninger med dem, ville de fatte mistanke til mine bevæggrunde. Hvis det skal lykkes os at frelse deres sjæle, må vi gøre dem det klart, at vi ikke ønsker at berige os selv, som jeg sagde til pater Gallegos i Albuquerque."

Manuel Lujon lo og skævede ned ad bordet til sine folk, der alle viste deres hvide tænder. "Sagde I det til præsten i Albuquerque? I har mod. Han er en rig mand, pater Gallegos. Ligefuldt respekterer jeg ham. Jeg har spillet poker med ham. Han er en stor spillefugl og tager sine tab som en mand. Han holder ikke op på halvvejen, spiller som en amerikaner."

"Og jeg," svarede fader Joseph skarpt, "jeg har ikke megen respekt for en præst, der enten spiller kort eller arbejder på at berige sig."

"I spiller altså ikke?" spurgte Lujon. "Det er mig en skuffelse. Jeg havde håbet, vi kunne have fået et slag kort efter bordet. Aftnerne her er nok så kedelige. I spiller vel ikke engang domino?"

"Åh, det er noget helt andet!" erklærede fader Joseph. "Et spil domino der ved ilden, med en kop kaffe eller noget af den fortræffelige druebrændevin, du gav mig lov til at smage, det ville jeg finde højst forfriskende. Og sig mig, Manuelito, hvor får du den brændevin? Den ligner fransk likør."

"Den er vellagret. Den blev lavet i Bernalillo i min bedstefaders tid. De laver den der endnu, men den er ikke så god mere."

Næste morgen efter kaffen, mens børnene blev gjort i stand til dåben, førte værten fader Vaillant gennem sine kvægfolde og stalde for at vise ham sin besætning. Han udpegede med særlig stolthed to flødefarvede muldyr, opstaldede side om side. Med egen hånd trak han dem ud af stalden, for at vise deres smukke skind i det fordelagtigste lys, – ikke blåhvidt som hvide hestes, men af en varm, dyb elfenbenstone, der i skyggen blev helt lysebrun. Halerne var klippet i spidsen i klokkeform.

"Deres navne," sagde Lujon, "er Contento og Angelica, og de er lige så gode som navnene. Det ser ud, som om Gud har givet dem forstand. Når jeg taler til dem, ser de på mig som kristne; de er gode kammerater. De bliver altid redet sammen og har stor kærlighed til hinanden."

Fader Joseph tog det ene muldyr ved grimen og trak det rundt. "Åh, de er jo enestående! Jeg har aldrig før set et muldyr eller en hest af samme farve som en ung dåkalv." Til sin værts forbavselse sprang den spændstige lille præst op på ryggen af Contento så rask som en græshoppe. Muldyret blev også forbavset. Det rystede sig voldsomt, pilede af sted hen imod ladegårdens port og standsede pludselig, da det havde nået den. Da dette ikke var nok til at kaste rytteren af, syntes det at falde til føje, travede tilbage og stod roligt ved siden af Angelica.

"Men I er jo en *caballero*, fader Vaillant!" udbrød Lujon. "Jeg betvivler, at fader Gallegos ville have holdt sig i sadlen, – skønt han er lidt af en jæger."

"Sadlen må være mit hjem i dit land, Lujon. Hvor har det muldyr dog en behagelig gangart, og hvor er ryggen smal! Det lægger jeg særlig mærke til. For en mand med korte ben som mine er det en straf at ride otte timer om dagen på en bred

hest. Og det må jeg gøre dag efter dag. Herfra rider jeg til Santa Fé, og efter en dags konference med biskoppen, skal jeg af sted til Mora."

"Til Mora!" udbrød Lujon. "Ja, det er langt, og vejene er meget dårlige. På eders hest vil I aldrig kunne gøre det. Den vil styrte død om under eder." Mens han talte, blev fader Joseph siddende på ryggen af muldyret og klappede det med hånden.

"Nå, jeg har ingen anden. Gud give, hun ikke styrter et sted langt fra mad og vand. Jeg kan kun tage meget lidt med foruden min messedragt og de hellige kar."

Mexicaneren var blevet mere og mere tankefuld, som om han overvejede noget alvorligt og ikke helt opmuntrende. Pludselig klarede hans ansigt op, og han vendte sig til præsten med et strålende smil, helt drengeagtigt i sin troskyldighed. "Fader Vaillant," busede han ud en smule oratorisk. "I har bragt mit hus i det rette forhold til Himlen, og I har kun ladet mig betale meget lidt. Nu vil jeg gøre noget meget smukt for eder; jeg vil forære eder Contento, og jeg håber at blive særlig erindret i eders bønner."

Fader Vaillant sprang ned på jorden og slog armene om halsen på sin vært. "Manuelito!" råbte han, "for det allerkæreste muldyr tror jeg næsten, jeg kunne bede dig lige ind i Himlen!"

Mexicaneren lo med og gengældte hjerteligt omfavnelsen. Arm i arm gik de ind for at begynde barnedåben.

Næste morgen, da Lujon kom for at hente fader Vaillant til frokost, fandt han ham i ladegården, trækkende de to muldyr rundt og klappende deres lysebrune sider, men hans ansigt var ikke så strålende som dagen før.

"Manuel, "sagde han straks, "jeg kan ikke modtage din gave. Jeg har tænkt over det i nat, og jeg indser, at jeg ikke kan. Biskoppen arbejder lige så strengt som jeg, og hans hest er ikke stort bedre end min. Du ved, han mistede alt på vejen hertil ved et skibbrud i Galveston, – blandt andet en smuk vogn, han havde ladet bygge til rejsebrug i disse egne. Jeg kunne ikke ride om på et muldyr som dette, når min biskop rider på en almindelig lejehest. Det ville være upassende. Jeg må ride herfra på min gamle hoppe."

"Som I vil, fader." Manuels udtryk var bekymret og lidt krænket. Hvorfor skulle den præst ødelægge alting? Det havde alt sammen været så fornøjeligt i går, og han havde følt sig som en højsindet og gavmild fyrste. "Jeg betvivler, hun klarer Bajada-bjerget," sagde han langsomt og rystede på hovedet. "Se på mine heste, og tag den, der passer eder. De er alle bedre end eders."

"Nej, nej," sagde fader Vaillant afgjort. "Nu jeg har set disse muldyr, bryder jeg mig ikke om andet. De er som perler, virkelig ganske samme farve! Jeg vil forhøje prisen for vielser, til jeg kan købe dette par af dig. En missionær har ingen andre end sin hest til ven og omgangsfælle i sit ensomme liv. Jeg ønsker et muldyr, der kan se på mig som en kristen, som du sagde om disse."

Señor Lujon sukkede og så rundt i ladegården, som om han prøvede at finde en udvej af denne situation.

Fader Joseph vendte sig heftigt om imod ham. "Hvis jeg var en rig *ranchero* som du, Manuel, så ville jeg gøre noget storslået, jeg ville sørge for de to ridedyr, der skal bringe Guds ord omkring i dette hedenske land, og så ville jeg sige til mig selv:

Der rider min biskop og min vicario på mine smukke flødefarvede muldyr."

"Lad det så være således, fader," sagde Lujon med et sørgmodigt smil. "Men jeg bør også få en god slump forbønner. På hele min ejendom er der intet, jeg skatter som de to dyr. Det er sandt, de ville vantrives, hvis de blev skilt alt for længe. De har aldrig været skilt, og de holder meget af hinanden. Muldyr har, som I ved, stærke følelser. Det er svært for mig at slippe dem."

"Du vil kun blive så meget lykkeligere, Manuelito," råbte fader Joseph hjerteligt. "Hver gang du tænker på disse muldyr, vil du føle dig stolt af din gode gerning."

Kort efter frokost tog fader Vaillant bort. Han red Contento, Angelica travede lydigt bagefter, og fra sin port fulgte señor Lujon dem med trøstesløse øjne, til de forsvandt. Han følte, hans muldyr var taget fra ham, og alligevel bar han ikke nag. Han tvivlede ikke om fader Josephs fromme opofrelse eller om hans ærlige hensigt. Når alt kom til alt, var en biskop en biskop, og en vicario var en vicario, og det var ikke beskæmmende for dem, at de arbejdede som et par almindelige sognepræster. Han troede, han ville blive stolt af den kendsgerning, at de red Contento og Angelica. Fader Vaillant havde sat sin vilje igennem, men Lujon var nærmest glad ved det.

2. Den ensomme vej til Mora

Biskoppen og hans kapellan red i øsende regn gennem Truchas-bjergene. En isnende vind fra tinderne drev de tunge, blygrå skyer på skrå gennem luften. Fader Latour syntes hele tiden, at regndråberne havde samme form som haletudser, og de slog imod hans næse og kinder og eksploderede med et plask, som om de var hule og fulde af luft. Præsterne red tværs over højtliggende alpeenge, der om et par uger ville være grønne, skønt de nu var skifergrå. På begge sider lå højderygge, bevoksede med blågrønne fyrretræer, og op over dem ragede bjergenes stenhårde rygrad. Himlen hang meget lavt; blåviolette, blygrå skyer sænkede tågetæpper i dalene mellem de trædækkede højdedrag. Der var ikke et glimt af hvidt lys i de mørke tågebanker, der drev af sted højt oppe, – snarere var de koldt grønlige som eviggrønt. Selv de hvide muldyr, hvis skind var gennemvådt og tottet, havde antaget en skifergrå farve, og de to præsters ansigter var blåviolette og plettede i den mærkelige belysning.

Fader Latour red først; han sad rank i sadlen og sænkede kun hagen så meget, at regnen ikke piskede ham lige ind i øjnene. Fader Vaillant kom bagefter, ude af stand til at se meget, – i vejr som dette var hans briller til ingen nytte, og han havde taget dem af. Han krøb sammen i sadlen med skuldrene langt ud over Contentos hals. Fader Josephs søster, Philomène, der var priorinde i et kloster i sin fødeby i Puy-de-Dôme, prøvede ofte at udmale sig sin broder og biskop Latour på disse lange missionsrejser, han skrev til hende om; hun forestillede sig skuepladsen og så de to præster ride hen over den i

præstedragter og med bare hoveder, som billederne af St. Frans Xavier, som hun kendte så godt. Virkeligheden var mindre malerisk, – men alligevel kunne ingen have forvekslet disse to mænd med jægere eller handelsmænd. De bar bladkraver om halsen i stedet for halstørklæder, og på brystet af hjorteskindsjakken hang biskoppens sølvkors i en sølvkæde.

De var på vej til Mora, ude på tredje dag, og de vidste ikke rigtigt, hvor langt de endnu havde at ride. Hele dagen havde de ikke mødt en rejsende eller set en menneskelig bolig. De troede, de var på rette vej, for de havde ikke set andre veje. Den første nat undervejs havde de tilbragt i Santa Cruz, der lå i den varme, brede Rio Grande-dal, hvor markerne og haverne allerede var svagt forårsgrønne. Men efter at de havde ladet Española-landet bag sig, havde de først kæmpet med vind og sandstorme og nu med kulde. Biskoppen rejste til Mora for at hjælpe præsten der med at anbringe en skare flygtninge, der fyldte hans hus. En ny koloni i Conejos-dalen var for kort tid siden blevet overfaldet og plyndret af indianere; mange af beboerne var dræbt, og det var lykkedes de overlevende, der oprindelig var fra Mora, at nå tilbage dertil, blottede selv for det allernødvendigste.

Før de rejsende var nået over alpeengene, blev regnen til slud. Deres våde skindtøj frøs hurtigt, og klirrende isstykker slog imod dem og sprang langt bort. Udsigten til en nat under åben himmel var ikke opmuntrende. Det var for vådt til at tænde ild, og deres tæpper ville blive gennemblødte på jorden. Da de red ned ad bjerget på Mora-siden, syntes det grå dagslys allerede at svinde, skønt klokken kun var fire. Fader Latour vendte sig i sadlen og sagde over skulderen:

"Muldyrene er sikkert meget trætte, Joseph. De burde have et foder."

"Rid videre," sagde fader Vaillant. "Vi vil finde ly, hvordan det så bliver, før natten falder på." Kapellanen havde bedt uafbrudt, mens de red over alpeengene, og han følte sig fuldkommen overbevist om, at St. Joseph ikke ville vende det døve øre til. Inden der var gået en time, kom de virkelig også til en ussel, lerklinet hytte, så fattig og ringe, at de måske slet ikke havde set den, hvis den ikke havde ligget ganske tæt ved vejen på randen af en stejl kløft. Stalden så mere beboelig ud end huset, og præsterne tænkte, de måske kunne tilbringe natten i den.

Da de red op for døren, kom en mand ud med bart hoved, og de så til deres overraskelse, at han ikke var mexicaner, men amerikaner af en meget utiltalende type. Han talte til dem i en slags drævende dialekt, som de havde svært ved at forstå, og spurgte, om de ønskede at overnatte. Under de få ord, de vekslede med ham, følte fader Latour en voksende ulyst til at blive blot et par timer under denne hæslige, skulende fyrs tag. Han var høj, udmagret og dårligt bygget, med en slangeagtig hals, der endte i et lille, knoklet hoved. Under det tætklippede hår blottede dette frastødende hoved en mængde tykke, ophøjede striber, som om hjerneskallens sømme var dækket med lag af overflødigt ben. Med de små, uudviklede ører havde dette hoved et uomtvisteligt ondskabsfuldt udseende. Manden syntes kun halvvejs et menneske, men han var den eneste bosiddende skabning på den ensomme vej til Mora.

Præsterne steg af og spurgte ham, om han kunne give deres muldyr husly og en gift korn.

"Så snart jeg får min frakke på, skal jeg gøre det. I kan komme indenfor."

De fulgte ham ind i en stue, hvor der blussede et piñonbål i hjørnet, og gik hen til ilden for at opvarme deres stivfrosne hænder. Deres vært gav et vredt, snerrende grynt i retning af skillevæggen, og en kvinde kom ud fra sideværelset. Hun var mexicanerinde.

Fader Latour og fader Vaillant tiltalte hende høfligt på spansk og hilste hende i den hellige moders navn, som skik og brug var. Hun åbnede ikke munden, men stirrede et øjeblik forfærdet på dem, så slog hun øjnene ned og krøb sammen, som om hun var frygtelig forskræmt. Præsterne så til hinanden; det slog dem begge, at manden havde misbrugt hende på den ene eller den anden måde. Pludselig vendte han sig mod hende.

"Ryd de stole til de fremmede! De vil ikke æde dig, hvis de er præster."

Hun begyndte halvforstyrret at rive klude og våde sokker og smudsige klæder væk fra stolene. Hendes hænder rystede sådan, at hun tabte tingene. Hun var ikke gammel, hun var muligvis meget ung, men hun var rimeligvis svagsindet. I hendes ansigt var der intet andet at se end forfærdelse og frygt.

Hendes mand tog frakke og støvler på, gik hen til døren og standsede med hånden på klinken, mens han over skulderen tilkastede det forvirrede kvindemenneske et listigt, hadefuldt blik.

"Herhen du! Kom straks med, jeg vil få brug for dig!"

Hun snappede sit sorte sjal fra en knage og gik bag efter ham. Men lige i døren vendte hun sig om og fangede gæsternes blik, der så medlidende og uforstående efter hende. I samme

nu blev det sløve ansigt anspændt, varslende, fuldt af skrækindjagende betydning. Med et fingerpeg viste hun dem: bort, bort! – to hurtige stød ud i luften. Så med et udtryk af rædsel, langt udover alt, hvad ord kunne udtrykke, kastede hun hovedet tilbage og trak hurtigt randen af sin flade hånd tværs over den udspilede hals – og forsvandt. Døråbningen var tom; de to præster stod og stirrede på den, målløse. Det pludselige udbrud af lidenskab havde været så hurtigt, den advarsel, det gav, så afgjort og udtryksfuld, at de var blevet stumme.

Fader Joseph var den, der først genfandt mælet. "Der er ingen tvivl om hendes mening. Er din pistol ladt, Jean?"

"Ja, men jeg forsømte at holde den tør. Det er lige meget."

De skyndte sig ud af huset. Det var endnu lyst nok til at se stalden gennem den grå, øsende regn, og de gik hen imod den.

"Señor amerikaner," råbte biskoppen, "vil De være så venlig at trække vore muldyr ud?"

Manden kom ud fra stalden. "Hvad ønsker I?"

"Vore muldyr. Vi har ombestemt os. Vi vil ride videre til Mora. Og her er en dollar for Deres ulejlighed."

Manden antog en truende holdning. Mens han så fra den ene til den anden, spillede hovedet fra side til side nøjagtigt som en slanges. "Hvad er der i vejen? Er mit hus måske ikke godt nok til jer?"

"Forklaring er unødvendig. Gå ind i stalden og hent muldyrene, fader Joseph."

"Du kan vove på at gå ind i min stald, du – præst!"

Biskoppen løftede sin pistol. "Ingen bespottelse, señor. Vi ønsker intet af Dem uden at slippe væk fra Deres uhøflige tunge. Bliv stående, hvor De står!"

Manden var ubevæbnet. Fader Joseph kom ud med muldyrene, der ikke var blevet afsadlet. De stakkels dyr gumlede begge to på en mundfuld foder, men de behøvede ikke at anspores for at komme af sted; de syntes ikke om stedet. I samme øjeblik de følte rytterne i sadlen, travede de rask hen ad vejen, der straks sænkede sig ned i en kløft. Mens de red nedad, bemærkede fader Joseph, at den fyr sikkert havde en bøsse i huset, og at han ikke havde lyst til at blive skudt i ryggen.

"Jeg heller ikke. Men det er ved at blive for mørkt til det, med mindre han skulle forfølge os på hesteryg," sagde biskoppen. "Var der heste i stalden?"

"Kun et æsel." Fader Vaillant stolede på St. Josephs beskyttelse, hvis *Officium* han havde bedt så brændende om formiddagen. Den advarsel, den arme kvinde havde givet dem, skønt hun havde så knap lejlighed dertil, syntes ham et vidnesbyrd om, at en beskyttende magt kom dem i hu.

Da de var nået op ad kløftens anden side, var natten faldet på, og det øsregnede endnu værre end før.

"Jeg er ingenlunde sikker på, vi kan holde os på vejen," sagde biskoppen. "Men i det mindste er jeg sikker på, vi ikke bliver forfulgt. Vi må stole på disse kloge dyr. Stakkels kvinde! Han vil mistænke hende og skælde hende ud, er jeg bange for." Han vedblev at se hende i mørket, mens han red videre, hendes ansigt i skæret fra ilden, og hendes frygtelige gestus.

De nåede byen Mora lidt efter midnat. Præstens hus var fuldt af flygtninge, og to af dem blev trukket ud af en seng, for at biskoppen og hans kapellan kunne komme i den.

Om morgenen kom en dreng fra stalden og berettede, at han havde fundet et forrykt fruentimmer liggende i halmen, og at

hun tiggede og bad om at komme hen til de to præster, der ejede de hvide muldyr. Hun blev ført ind; hendes klæder hang i laser, hendes ben og hendes ansigt, ja selv hendes hår var så tilsmurt med dynd, at præsterne næppe kunne genkende den kvinde, der havde frelst deres liv aftenen før.

Hun sagde, hun var slet ikke gået tilbage til huset igen. Da de to præster red bort, var hendes mand styrtet ind i huset for at hente sin bøsse, og hun var flygtet ned i kløften gennem et udtørret flodleje bag ved stalden; hele natten havde hun været på vej til Mora. Hun havde troet, han ville indhente hende og slå hende ihjel, men han var ikke kommet. Hun nåede byen før daggry og krøb ind i stalden for at varme sig blandt dyrene og vente, til folkene var vågne. Knælende for biskoppen begyndte hun at fortælle så rædselsfulde ting, at han standsede hende og vendte sig til den indfødte præst.

"Dette er en sag for den civile øvrighed. Er der en dommer her?"

Der var ingen dommer, men der var en forhenværende pelsjæger, der fungerede som notar og kunne afhøre vidner. Der blev sendt bud efter ham, og i mellemtiden opfordrede fader Latour de flygtede kvinder fra Conejos til at bade den stakkels skabning og give hende anstændige klæder på og forbinde sårene og rifterne på hendes ben.

En time senere var Magdalena – det var kvindens navn – beroliget af mad og venlighed og rede til at fortælle sin historie. Notaren havde medbragt sin ven, St. Vrain, en canadisk pelsjæger, der forstod spansk bedre end han. Kvinden var tilmed kendt af St. Vrain, der bekræftede hendes udsagn, at hun var født Magdalena Valdez i Los Ranchos de Taos, og at hun

var fireogtyve år gammel. Hendes mand, Buck Scales, var havnet i Taos sammen med en flok jægere fra et eller andet sted i Wyoming. Alle hvide mænd kendte ham som en hund og en vanslægtning, – men for mexicanske pigebørn betød giftermål med en amerikaner opkomst i verden. Hun var blevet gift med ham for seks år siden og havde fra den dag af boet sammen med ham i det usle hus ved vejen til Mora. I løbet af den tid havde han udplyndret og myrdet fire rejsende, der havde overnattet der. De var alle udlændinge, ukendte i landet. Hun havde glemt deres navne, men den ene var en ung tysker, der kun talte meget lidt spansk og en smule engelsk, en køn ung mand med blå øjne, og hun havde sørget mere over ham end over de andre. De lå alle begravet i den sandede jord bag stalden. Hun var altid bange for, at deres lig skulle blive skyllet frem i et uvejr. Buck havde redet deres heste bort om natten og solgt dem til indianere et eller andet sted nord på. Magdalena havde født tre børn i sit ægteskab, og hendes mand havde dræbt dem alle tre et par dage efter fødslen på så grufulde måder, at hun ikke kunne udholde at fortælle det. Da han havde dræbt hendes førstefødte barn, løb hun væk fra ham, hjem til sine forældre i Ranchos. Han kom og hentede hende og fik hende til at gå hjem med sig ved at true hende med at gøre de gamle folk fortræd. Hun var angst for at søge hjælp nogen steder, men to gange før var det lykkedes hende at advare rejsende mod at blive, når hendes mand tilfældigvis var ude af huset. Denne gang havde hun fået mod, fordi hun, ved at se disse to præster i øjnene, havde følt, at de var gode mennesker, og hun havde tænkt, at hvis hun løb efter dem, kunne de frelse hende. Hun kunne ikke bære mere slagteri. Hun ønskede intet højere end

selv at dø, hvis hun blot en tid lang kunne gemme sig i nærheden af en kirke og en præst for at få sin sjæl helt overgivet til Gud.

St. Vrain og hans ven samlede straks et eftersøgelsesmandskab. De red op til Scales' hus og fandt de jordiske levninger af fire mænd begravet under kvægfolden bag ved stalden, som kvinden havde sagt. Scales selv greb de på vejen fra Taos, hvor han var taget hen for at søge efter sin kone. De bragte ham tilbage til Mora, men St. Vrain red videre til Taos for at hente en dommer.

Der var intet *calabozo* i Mora, så Scales blev under bevogtning anbragt i en tom stald. Denne stald blev snart omringet af en folkehob, der drev om for at høre de trusler, fangen trakterede sin hustru med, – trusler, der fik blodet til at stivne i tilhørernes årer. Magdalena opholdt sig i præstens hus, hvor hun lå på en måtte i en krog, tryglende fader Latour om at tage hende med tilbage til Santa Fé, så hendes mand ikke kunne få fat i hende. Skønt Scales var bundet, var biskoppen ængstelig for hendes sikkerhed. Han og den amerikanske notar, som havde en pistol af den nye revolvermodel, sad i salen og holdt vagt over hende hele natten.

Næste morgen ankom dommeren og hans følge fra Taos. Notaren meddelte ham de foreliggende kendsgerninger i sagen ude på torvet, hvor alle og enhver kunne høre. Biskoppen forhørte sig om, hvorvidt der var et opholdssted for Magdalena i Taos, da hun ikke kunne blive her i en sådan tilstand af rædsel.

En mand i hjorteskinds-jagtdragt trådte ud af folkemængden og bad om at få Magdalena at se. Fader Latour førte ham ind i det værelse, hvor hun lå på sin måtte. Den fremmede gik hen til

hende og tog hatten af. Han bukkede sig ned og lagde hånden på hendes skulder. Skønt han åbenbart var amerikaner, talte han spansk, som de indfødte talte det.

"Magdalena, husker du ikke mig?"

Hun så op imod ham som fra en mørk brønd; noget blev levende i hendes dybe, forskræmte øjne. Hun greb med begge hænder om hans frynsebesatte hjorteskindsknæ.

"Christobal!" jamrede hun. "Å Christobal!"

"Jeg vil tage dig med hjem, Magdalena, og du kan bo hos min kone. I mit hjem ville du ikke være bange, ville du vel?"

"Nej, nej, Christobal, jeg ville ikke være bange hos dig. Jeg er ingen slet kvinde."

Han strøg hende hen over håret. "Du er en god pige, Magdalena, – det har du altid været. Det vil blive godt alt sammen. Overlad blot det hele til mig." Derefter vendte han sig til biskoppen. "Señor vicario, hun kan bo hos mig. Jeg bor i nærheden af Taos. Min kone er en indfødt kvinde, og hun vil være god imod hende. Den døgenigt vil ikke sætte sin fod på min jord, selv om han skulle bryde ud af fængslet. Han kender mig. Mit navn er Carson."

Fader Latour havde glædet sig til at møde spejderen. Han havde tænkt sig ham som en meget stor mand, med en mægtig skikkelse og dominerende optræden. Denne Carson var ikke så høj som biskoppen selv, smækkert bygget, beskeden, og han talte engelsk med svag sydlig dræven. Hans ansigt var på én gang tankefuldt og agtpågivende; uro og spænding havde trukket en blivende fure mellem hans blå øjne. Munden under den blonde moustache var ualmindelig forfinet. Læberne var fyldige og fint formede. Der var noget mærkelig ubevidst over

hans mund, tænksomt, lidt tungsindigt, – og noget, der antydede anlæg for ømhed! Biskoppen følte en brændende glæde ved synet af den mand. Som han stod der i sin hjorteskindsdragt, fik man et stærkt indtryk af hans moralske standard og ubetingede redelighed, af en lov, det ikke er let at formulere i ord, men som øjeblikkelig føles, når to mænd, der lever efter den, tilfældigvis mødes. Han greb spejderens hånd. "Jeg har længe ønsket at træffe Kit Carson," sagde han, "selv før jeg kom til New Mexico. Jeg har stadig håbet, De ville aflægge mig et besøg i Santa Fé."

Den anden smilede. "Jeg er temmelig tilbageholdende, sir, og jeg er altid bange for at blive skuffet. Men formodentlig vil alt fra nu af være i den rigtige gænge."

Det var begyndelsen til et langt venskab.

På rideturen hjem til Carsons ejendom blev Magdalena betroet til fader Vaillants omsorg, og biskoppen og spejderen red side om side. Carson sagde, han var kun blevet katolik som en formsag, da amerikanerne i almindelighed blev det, når de giftede sig med mexicanske piger. Hans kone var en god kvinde og meget gudfrygtig, men kristendom var forekommet ham så temmelig et kvindeanliggende, til hans sidste rejse til Californien. Han var blevet syg derude, og fædrene på en af missionsstationerne plejede ham. "Jeg kom til at se lidt anderledes på sagen og fik den tanke, at jeg måske engang kunne blive katolik for alvor. Jeg blev opdraget til at tro, at præster var slyngler, og at nonnerne var dårlige kvinder, – alt det sludder, de siger i Missouri. En hel del af de indfødte præster her bekræfter den snak. Vores pater Martinez i Taos er en gammel laban, hvis der nogen sinde var en, der fortjente det

navn; han har børn og børnebørn i omtrent hver eneste landsby i omegnen. Og pater Lucero i Arroyo Hondo er en gnier, der tager en fattig mands sidste hvid for at give ham en kristelig begravelse."

Biskoppen drøftede indgående den ham underlagte befolknings tarv med Carson. Han havde stor tillid til hans dømmekraft. De to mænd var omtrent lige gamle, begge lidt over fyrre, og begge var de blevet både besindigere og klogere gennem deres omfangsrige erfaring. Carson havde været fører på verdensberømte opdagelsesrejser, men han var endnu næsten lige så fattig som i de dage, han var bæverjæger. Han boede i et lille *adobe*-hus sammen med sin mexicanske kone. Det store land med ørkener og bjergkæder imellem Santa Fé og Stillehavskysten var endnu ikke kortlagt; det pålideligste kort over det fandtes i Kit Carsons hjerne. Denne missourier, hvis øje var så hurtigt til at opfatte et landskab eller tyde et menneskeansigt, kunne ikke læse en trykt side. Han kunne på det tidspunkt næppe nok skrive sit eget navn. Alligevel sporede man hans hurtige og skarpt skelnende intelligens. At han var uvidende, var en uvæsentlig omstændighed; han var sprunget bøgerne forbi, nået så vidt, at bogtrykkerpressen ikke kunne følge ham. Hans drengeår havde været hårde nok – fra fjorten til tyve huggede han sig med besvær gennem livet som kok eller muldyrkusk ved vogntog, ofte i tjeneste hos brutale og farlige mennesker, – men ud af alle sine genvordigheder havde han reddet et ubesmittet æresbegreb og et medfølende hjerte. Mens han og biskoppen talte om stakkels Magdalena, sagde han vemodigt: "Jeg plejede at besøge hende i Taos, dengang hun var sådan en køn pige. Er det nu ikke synd!"

Den vanslægtede morder, Buck Scales, blev hængt efter en kort retsforhandling. Først i april forlod biskoppen Santa Fé til hest og red til St. Louis, på vej til Baltimore, for at tage del i provinsrådets forhandlinger. Da han i september vendte tilbage, var han fulgt af fem modige nonner, Loreto-søstre, der skulle oprette en pigeskole i det vankundige Santa Fé. Han sendte straks bud efter Magdalena og anbragte hende i søstrenes tjeneste. Hun blev husholderske og bestyrerinde af søstrenes køkken. Hun var nonnerne inderligt hengiven og så lykkelig i kirkens tjeneste, at biskoppen, når han besøgte skolen, altid gik ind gennem køkkenhaven for at se hendes rene og smukke ansigt. For hun blev smuk, som Carson sagde hun havde været som ung pige. Da den brand, der havde hærget hendes rædselsfulde ungdom, var forbi, syntes hun at blomstre op igen i Herrens hus.

3. bog

Messen i Àcoma

1. Træpapegøjen

Det første år efter sin ankomst til Santa Fé var biskoppen faktisk ikke stort mere end fire måneder i sit stift. Seks måneder af dette første år blev slugt af hans rejse til Baltimore for at overvære plenarrådets møde, som han var tilsagt til. Han red fra Santa Fé til St. Louis, næsten tusinde kvartmil, tog så damperen til Pittsburgh, fortsatte over bjergene til Cumberland og videre til Washington med den nye jernbane. Hjemrejsen gik endda langsommere, fordi han havde de fem nonner med, der kom for at oprette "Vor Frue af Lyset"s skole. Han nåede Santa Fé sidst i september.

Hidtil havde biskop Latour hovedsagelig været optaget af forretninger, der førte ham langt bort fra hans bispedømme. Hans store stift var ham endnu en ufattelig gåde. Han brændte af utålmodighed efter at komme omkring i det og lære sine sognebørn at kende, efter en kort tid at slippe for bryderierne ved at bygge og indrette og tage vesterpå til de gamle isolerede indianer-missioner: Santo Domingo med sin hesteavl, Isleta, hvid af gips, Laguna med vidtstrakte græsgange og til slut Àcoma, højt oppe i skyerne.

I det gyldne oktobervejr drog biskoppen endelig af sted, med sine tæpper og sin kaffekande, for at inspicere indianer-missionerne i Vesten; hans eneste ledsager var Jacinto, en ung indianer fra Pecos-puebloen, som han brugte som fører. Han tilbragte en nat og en dag i Albuquerque hos den livsglade og populære pater Gallegos. Næst efter Santa Fé var Albuquerque det vigtigste sogn i stiftet; præsten hørte til en indflydelsesrig mexicansk familie, og han og de omboende *rancheros* havde

bestyret deres kirke, som det passede dem, og fået det til at være et meget muntert anliggende. Skønt pater Gallegos var ti år ældre end biskoppen, kunne han endnu danse fandango fem nætter i træk, som om han aldrig kunne få nok af det. Han havde mange venner i den amerikanske koloni, som han spillede poker med og gik på jagt, når han ikke dansede med mexicanerne. Hans kælder var vel forsynet med vine fra El Paso del Norte, whisky fra Taos og druebrændevin fra Bernalillo. Han var virkelig gæstfri, og både spilleren, der var i forlegenhed, og soldaten, der måtte holde sig ædru, var altid velkomne ved hans bord. Pater Gallegos blev tilbedt af en rig amerikansk enke, som var værtinde ved hans aftenselskaber, fæstede tjenestefolk til ham og kniplede brede kniplinger til alteret og til hans dækketøj. Hver søndag ventede hendes vogn, den eneste lukkede i Albuquerque, på torvet efter messen, og når præsten havde taget messedragten af, kom han ud og blev kørt til fruens landejendom for at spise til middag der.

Biskoppen og fader Vaillant havde undersøgt pater Gallegos' sag til bunds og havde i sinde at gøre ende på disse forargelige forhold noget før jul. Men under sit besøg viste fader Latour hverken forbavselse eller misfornøjelse med noget, og pater Gallegos var hjertelig og ovenud hensynsfuld og formel. Da biskoppen tillod sig at ytre nogen forundring over, at der ikke var en konfirmationsklasse, der ventede på ham, forklarede præsten uden tøven, at det var hans sædvane at konfirmere spædbørnene samtidig med dåben.

"Det er jo ganske det samme i et kristent samfund som vort. Vi ved, de vil få undervisning i kristendom under opvæksten;

derfor gør vi dem til gode katolikker fra begyndelsen. Og hvorfor ikke?"

Pateren var ængstelig for, at biskoppen skulle forlange hans følgeskab på denne visitatsrejse ud til missionerne. Han havde ikke smag for kneben kost og et natteleje på klipperne. Skønt han kun få nætter før havde danset, modtog han derfor sin foresatte med den ene fod forbundet i en indianer-mokkasin og klagede over et heftigt anfald af podagra. På spørgsmålet om, hvornår han sidst havde celebreret messe i Àcoma, gav han intet direkte svar. Tidligere havde det været hans sædvane, sagde han, at tage derop i den stille uge, men Àcoma-indianerne var uforbederlige hedninger i hjertet og ønskede ikke at blive plaget med messer. Sidste gang han tog derop, var han ikke i stand til overhovedet at komme ind i kirken. Indianerne påstod, at de ikke havde nøglen, at kommandanten havde den, og at han var draget af sted i "indianer-affærer" højt oppe i Cebolleta-bjergene.

Biskoppen ønskede ikke pater Gallegos' følgeskab på rejsen; han var meget glad ved at slippe for den pinlige situation at skulle afslå det og red bort fra Albuquerque efter høflige afskedshilsener. Alligevel, måtte han indrømme, var der noget meget indtagende over Gallegos som menneske. Som præst var han umulig; han var alt for selvtilfreds og populær til nogen sinde at forandre sit væsen og sine vaner, og sit ansigt kunne han ganske sikkert ikke forandre. Han så ikke helt ud som en professionel spiller, men noget åleglat og missende i hans minespil antydede en fordægtig livsførelse. Der var kun et at gøre: at suspendere manden fra udøvelsen af alle præstelige

gerninger, og befale de underordnede indfødte præster at lægge sig denne advarsel på sinde.

Fader Vaillant havde sagt biskoppen, at han fremfor alt måtte overnatte i Isleta, da han ville synes om præsten der, pater Jesus de Baca, en gammel hvidhåret mand, næsten blind, der havde været i Isleta mange år og havde vundet sine indianeres tillid og hengivenhed.

Da fader Latour nærmede sig puebloen Isleta, der lå skinnende hvid bag en lavtliggende grå sandslette, steg hans mod. Det var smukt: kirkens og den tæt sammenklumpede bys varme, lysende hvidt, overskygget af et par lyse akaciatræer, hvis stærkt blågrønne løv havde farve som gamle papirsrullegardiner. Det træ vakte altid fornøjelige erindringer, mindede om en have i det sydlige Frankrig, hvor han plejede at besøge unge fætre. Da han red op til kirken, kom den gamle præst ham i møde, og efter sin hilsen blev han ved med at stirre på fader Latour, skyggende for sine halvblinde øjne med den ene hånd.

"Og kan dette virkelig være min biskop? Så ung en mand?" udbrød han.

De gik ind i præstens hus gennem en have, der lå omgivet af mure bag kirken. Dette indelukke var fuldt af dyrkede kaktusplanter, i mange afarter og af uhyre størrelse, (det så ud til, at pateren elskede dem), og imellem dem hang vidjebure, flettede af pilekviste, fulde af papegøjer! Papegøjer hoppede endog om på de sandede stier, – med den ene vinge stækket for at holde dem hjemme. Fader Jesus forklarede, at hans indianere satte stor pris på papegøjefjer som pynt på deres højtidsdragter,

og han havde for længst opdaget, at han kunne glæde sine sognebørn ved at opklække fuglene.

Præstens hus var hvidt indvendig og udvendig, som alle husene i Isleta, og var næsten lige så tomt som en indianerbolig. Den gamle mand var fattig og for blødhjertet til at presse penge af befolkningen. En indianerpige kogte hans bønner og majsmelsgrød for ham, og han forlangte ikke stort andet. Pigen var ikke videre dygtig, sagde han, men hun var renlig med maden. Da biskoppen bemærkede, at alt i denne pueblo, selv gaderne, syntes rene, fortalte præsten ham, at der i nærheden af Isleta var et bjerg af en hvid stenart, som indianerne knuste og brugte som hvidtekalk. De havde gjort det i umindelige tider, og landsbyen havde altid været bekendt for sin hvidhed. En kort samtale med fader Jesus afslørede ham som barnlig, næsten barnagtig, og meget overtroisk. Men der hvilede et præg af gylden godhed over ham. Hans højre øje var blindet af grå stær, og han holdt hovedet skråt fremad, som om han prøvede på at se rundt om det. Alle hans bevægelser gik venstre om, som om han var ved at nå eller gå uden om en hindring på vejen.

Efter at fader Latour var kommet ind i huset gennem en have, fuld af papegøjer, morede det ham at se, at den eneste prydelse i præstens fattige, tomme lille *sala* var en papegøje af træ, der sad i en ring, hængt op under en af loftsbjælkerne. Mens fader Jesus var ude i køkkenet for at give sin indianerpige lidt vejledning, tog biskoppen dette billedskærerarbejde ned fra dens siddepind for at undersøge det lidt nærmere. Den var udskåret af et eneste stykke træ, nøjagtigt af størrelse som en levende fugl, krop og hale stive og lige, hovedet lidt drejet.

Vingerne og hale- og halsfjer var lige antydet med værktøjet og tyndt malede. Han blev forbavset over at føle, hvor let den var; overfladen havde samme hvidhed og fløjlsbløde glathed som meget gammelt træ. Skønt den knap nok var udskåret, kun lige formet, var den mærkeligt livagtig; en træmodel af papegøjer, netop som de var.

Præsten smilede, da han fandt biskoppen med fuglen i hånden.

"Jeg ser, Deres Nåde har fundet min skat! Den er sandsynligvis det ældste i puebloen, – ældre end puebloen selv."

Papegøjen, fortalte fader Jesus, havde altid været *pueblo*-indianernes underfugl og ønskefugl. I fordums tid var dens fjer mere værdifulde end perlesnore og turkiser. Selv før spanierne kom, plejede puebloerne i det nordlige New Mexico at sende opkøbere ad de farlige og besværlige fragtveje helt ind i det tropiske Mexico for at bringe en ladning papegøjefjer hjem på ryggen. For at købe dem medbragte de poser fulde af turkiser fra Cerrillos-bjergene i nærheden af Santa Fé. Når det en sjælden gang lykkedes en handlende at bringe en levende fugl med tilbage til sit folk, blev der ydet den guddommelige æresbevisninger, og dens død bragte dybt tungsind over hele landsbyen. Selv dens knogler blev fromt opbevaret. I Isleta var der et papegøjekranium af stor ælde. Han havde købt sin træfugl af en gammel mand, der stod i stor gæld til ham og var døden nær uden at have efterkommere. Fader Jesus havde holdt øje med fuglen i årevis. Indianeren sagde ham, at hans forfædre, slægtled tilbage, havde bragt den med fra moder-puebloen. Præsten troede troskyldigt, at den var et portræt, skåret efter naturen, af en af disse sjældne fugle, som i fordums

tid var blevet båret levende herop hele den lange vej fra troperne.

Fader Jesus aflagde en god beretning om indianerne i Laguna og Àcoma. Da han var yngre, plejede han at tage til disse puebloer for at holde gudstjeneste, og han havde altid fundet dem venligtsindede.

"I Àcoma," sagde han, "kan De se noget meget helligt. De har der et billede af St. Joseph, sendt dem af en af de spanske konger for mange år siden, og det har gjort mange mirakler. Hvis årstiden er tør, tager Àcoma-folket billedet med ned til deres avlsgårde i Àcomita, og det skaffer altid regn. Àcomaerne har regn, når der ellers er tørke i hele landet, og de har afgrøde, når Laguna-indianerne ingen har."

2. Jacinto

Tidligt om morgenen tog fader Latour afsked med Isleta og dens præst, og han og hans fører red hele dagen gennem den flade, tørre ørken vest for Albuquerque. Det var som et land af tør aske; ingen enebær, ingen "kaninris", intet uden krat af visne, ligblege kaktus, og hist og her grønne pletter af vild græskar – de eneste planter, der havde lidt livskraft. Det er en krybende plante, mærkelig ved sin tilbøjelighed, ikke til at brede og sprede sig, men til at klumpe sig sammen og skyde til vejrs. Dens lange, skarpe, pileformede blade, dækkede med sølvhvide pigge, er vokset opad og klumpet tæt sammen; hele den stive, opadstræbende, indfiltrede bladklynge ligner langt mindre en plante, end den ligner en stor hob af grågrønne firben, i bevægelse og pludselig standsede af frygt.

Da det led hen på formiddagen, måtte de bane sig vej gennem en sandstorm, der ganske formørkede solen. Jacinto kendte landet godt, da han ofte var redet derigennem for at tage til de religiøse fester i Laguna, men han red med bøjet hoved og et violet lommetørklæde bundet for munden. Da han kom fra en pueblo mellem skove og vand, havde han ringe tanker om denne slette. Ved middagstid steg han af og sankede "fedttræ" og andre salturter for at koge biskoppens kaffe. De knælede på hver sin side af bålet, og sandet hvirvlede omkring dem, så brødet blev tilsandet, mens de spiste det.

Solen gik rød ned i en luft, der var mørk af sand. De rejsende slog lejr midt i sandet og rullede sig ind i deres uldtæpper. Hele natten blæste en kold vind hen over dem. Fader Latour var så

stiv, at han stod op længe før daggry. Endelig kom morgendæmringen, lys og klar, og de brød tidligt op.

Omtrent midt på eftermiddagen pegede Jacinto på Laguna i det fjerne; tilsyneladende lå den omgivet af lyse, gule bølger: høje okkergule sandbakker. Da de kom nærmere, så fader Latour straks, at det var forstenede sandbakker, lange bølgedrag af blød, kornet, gul sten, skinnende og nøgne, når undtages et par rækker mørke enebær, der voksede ud af vejrsprækkerne, – små træer og meget, meget gamle. Ved foden af denne række klippebølger lå den blå sø, en stenkumme, fuld af vand, som puebloen havde fået navn efter.

Den venlige præst i Isleta havde sendt sin kokkepiges broder af sted til fods for at underrette Lagunas beboere om, at den nye biskop var undervejs, og at han var en god mand, der ikke ville have penge. Følgelig var de forberedte; kirken var ren, og dørene stod åbne: en lille hvid kirke, over og omkring alteret bemalet med guderne for vind og regn og torden, sol og måne, sammenkædet til et geometrisk mønster i purpurrødt og blåt og mørkegrønt, så enden af kirken så ud, som den var behængt med vægtæpper. Det mindede fader Latour om det indre af et persisk høvdingetelt, han havde set på en tekstiludstilling i Lyon. Om denne dekoration var udført af spanske missionærer eller af indianske konvertitter, var han ikke i stand til at afgøre.

Høvdingen sagde ham, at beboerne ville komme til messe næste morgen, og at der var et større antal børn at døbe. Han tilbød biskoppen sakristiet til nattelogi, men der var en klam, jordagtig lugt i værelset, og fader Latour havde allerede besluttet, at han ville sove på sandstensklipperne under enebærtræerne.

Jacinto fik brænde og frisk vand af Laguna-indianerne, og de slog lejr på et bekvemt sted på klipperne nord for landsbyen. Da solen sank, lå den hvide kirke og de gule lerhuse som et stærkt belyst relief på de flade klippeafsatser. Bag deres lejrplads, ikke ret langt borte, lå en gruppe store mesaer. Biskoppen spurgte Jacinto, om han kendte navnet på den nærmeste.

"Nej, jeg ikke kende noget navn," – han rystede på hovedet. – "Jeg kende indianeres navn," tilføjede han, som om han for én gangs skyld tænkte højt.

"Og hvad er indianernes navn?"

"Laguna-indianere kalde den Snefugle-bjerget." Han svarede lidt modvilligt.

"Det er meget kønt," sagde biskoppen grundende. "Ja, det er et smukt navn."

"Åh, indianere have også kønne navne!" Jacinto svarede hurtigt, med lidt foragt i stemmen. Så var det, som han følte, han havde ladet en ufortjent bebrejdelse gå ud over biskoppen, og i samme øjeblik sagde han: "Lagunaer finde det meget morsomt, at stor præst kan være ung mand. Høvdingen sige, hvordan kan jeg kalde ham fader, når han er yngre end mine sønner?"

Der var en klang af stolthed i Jacintos stemme, der var meget smigrende for biskoppen. Han havde lagt mærke til, hvor venlig en indianers stemme kunne være, når den overhovedet var venlig; en ubetydelig modulation lod en føle, at man havde modtaget en stor kompliment.

"Jeg er ikke så ung af sind, Jacinto. Hvor gammel er du, min dreng?"

"Seksogtyve."

"Har du en søn?"

"Én. Baby. Ikke ret længe født."

Jacinto udelod som oftest artiklen, når han talte spansk, ligesom han gjorde, når han talte engelsk, skønt biskoppen havde lagt mærke til, at han brugte den rigtige, når han gav et substantiv sin artikel. Den sædvanlige udeladelse var derfor sandsynligvis en smagssag, ikke uvidenhed. I indianernes forestilling om sprog var den slags tilknytninger overflødige og måske ubehagelige.

De gled tilbage i den tavshed, der var deres sædvanlige omgangsform. Biskoppen sad og drak sin kaffe langsomt af tinbægeret og holdt kaffekanden i nærheden af gløderne. Solen var gået ned nu, de gule klipper var ved at blive grå, nede i puebloen forvandlede lyset fra køkkenilden de rudeløse vinduer til røde pletter, og lugten af piñonrøg steg sagtelig opad gennem den stille luft. Hele den vestlige himmel glødede som gylden aske, kun hist og her et skær af rødme på randen af en lille sky. Højt over horisonten blinkede aftenstjernen som en lampe, der lige er tændt, og tæt ved siden af den var der en anden stjerne med stadigt lys, men mindre.

Jacinto smed stumpen af sin majskolbe-cigaret og talte igen uden at være spurgt.

"Aftenstjernen," sagde han på engelsk, langsomt og lidt højtravende; så gled han igen over i spansk. "Ser I den lille stjerne ved siden af, fader? Indianere kalde ham Føreren."

De to rejsekammerater sad hver især fordybet i deres egne tanker, da natten sænkede sig over dem; en mørkeblå nattehimmel, besat med stjerner; de ensomme mesaers stenblokke skar sig langt ind i firmamentet. Biskoppen spurgte

sjældent Jacinto om hans tanker og religiøse forestillinger. Han fandt det ikke høfligt, og han troede, det ville være forgæves. Der var ingen vej, ad hvilken han kunne overføre sine egne minder om europæisk kultur til en indiansk sjæl, og han var fuldkommen villig til at tro, at der bag Jacinto var en lang tradition, en beretning om oplevelser, som intet sprog kunne oversætte til ham. Med mørket kom kulden. Fader Latour tog sin gamle, pelsforede frakke på, og Jacinto løsnede tæppet om sine lænder og trak det op over hovedet og skuldrene.

"Mange stjerner," sagde han lidt efter. "Hvad tro I om stjernerne, fader?"

"Lærde mænd siger os, de er verdener som vor egen, Jacinto."

Indianerens cigaret blev glødende og derefter mørk igen, før han talte. "Det jeg ikke tro," sagde han med det tonefald, den bruger, der har overvejet et forslag ærligt og redeligt og forkastet det. "Jeg tro, de er førere – store ånder. "

"Måske," sagde biskoppen med et suk. "Hvad de end er, er de store. Lad os bede fadervor og lægge os til at sove, min dreng."

De knælede hver på sin side af gløderne, fremsagde bønnen samtidig og rullede sig så ind i deres uldtæpper. Biskoppen lagde sig til ro med en tilfredsstillende følelse af, at han begyndte at få et slags menneskeligt kammeratskab med sin indianerdreng. Man kaldte de unge indianere "drenge", måske fordi der var noget ungdommeligt og spændstigt over deres legemer. Over deres opførsel var der visselig intet drengeagtigt i amerikansk betydning, ikke engang i europæisk. Jacinto var aldrig *naïf*, hvad der end indtraf; han blev aldrig overrumplet. Man følte, at hans opdragelse, hvordan den end havde været, havde beredt ham på at møde enhver situation, han kunne

komme ud for. Han var lige så hjemme i biskoppens arbejdsværelse som i sin egen pueblo, – og han var aldrig *for* hjemme nogen steder. Fader Latour følte, han var godt på vej til at vinde sin førers venskab, skønt han ikke vidste, hvorledes det var gået til.

Sandheden var, at Jacinto syntes om biskoppens optræden over for folk; fandt, at han anslog den rette tone over for pater Gallegos, den rette tone over for pater Jesus, og at hans væsen over for indianerne var venligt og naturligt. Efter hans erfaring tog hvide mænd altid et falsk ansigt på, når de talte til indianere. Der var mange slags falske ansigter; fader Vaillants for eksempel var venligt, men alt for voldsomt. Biskoppen tog aldrig noget ansigt på. Han stod rolig og sikker og henvendte sig til høvdingen i Laguna, og hans ansigt undergik ingen forandring. Jacinto fandt det mærkeligt.

3. Klippen

Efter tidlig messe næste morgen red fader Latour og hans fører af sted over den lavtliggende slette, der strakte sig mellem Laguna og Àcoma. På alle sine rejser havde biskoppen aldrig set et sådant land. Fra det flade, røde sandhav rejste store klippe-mesaer sig, som oftest gotiske i konturerne, så de lignede mægtige katedraler. De var ikke klumpet sammen i uorden, men lå med brede mellemrum, med langt udsyn fra den ene til den anden. Denne slette kunne engang have været en uhyre stor by, alle de mindre kvarterer var sunket i grus i tidens løb, kun de offentlige bygninger stod endnu, – kæmpebygninger, der lignede bjerge. Den sandede jordbund var bevokset med spredtstående enebær og store klatter blomstrende "kaninris", – den olivenfarvede plante, der danner høje bølger som et oprørt hav og på denne årstid er dækket med en blomsterparyk, gul som gyvel eller appelsinfarvet som morgenfruer.

Denne mesa-slette bar præg af fjern urtid og af ufuldendthed; – som om skaberen, med alle bygningsmaterialerne til en verden samlede, havde opgivet arbejdet, fjernet sig og efterladt alt på nippet til at blive sat sammen, lige førend det skulle ordnes til slette, bjerg, højslette. Landet lå endnu og ventede på at blive gjort til et landskab.

Altid senere mindedes biskoppen sit første ridt til Àcoma som sin indtræden i mesa-landet. Noget, der straks slog ham, var, at hver mesa var fordoblet af en sky-mesa, som et spejlbillede, der lå ubevægeligt over den eller langsomt hævede sig bag ved den. Disse skyformationer lod til at være der altid, hvor hed og blå himlen end var. Undertiden var de flade

terrasser, tågeafsatser; undertiden var de kuppelformede eller fantastiske som spidserne af sølvpagoder, der ragede op over hinanden, som om en østerlandsk by lå lige bag klippeblokken. De store stenborde, midt på en tom slette, var utænkelige uden deres ledsagende skyer, der var en del af dem, som røgen er en del af røgelseskarret eller skummet af bølgen.

Da fader Latour ad Santa Fé-vejen kom ind på de endeløse sletter i Kansas, havde han fundet himlen mere ørkenagtig end landet: en uvenlig, tom blå himmel, meget ensformig i en franskmands øjne. Men vest for Pecos-floden blev det helt anderledes; her var der altid liv og virksomhed højt oppe; skyer dannedes og jog hen over himlen dagen lang. Enten de var sorte og ladet med voldsomme uvejr, eller de lette og hvide legende drev hid og did, indvirkede de magtfuldt på den verden, der lå udbredt under dem. Ørkenen, bjergene og mesaerne blev uafbrudt omformet og omfarvet af slagskyggerne fra skyerne. Hele landet syntes flydende for blikket under denne bestandige forandring af tone, denne stadig skiftende fordeling af lys.

Jacinto afbrød disse betragtninger med et råb.

"Àcoma!" Han holdt sit muldyr an.

Biskoppen fulgte med øjet den udstrakte pegende indianerhånd og så, langt borte, to store mesaer. De var næsten firkantede af form, og i denne afstand så de ud til at ligge tæt sammen, skønt de i virkeligheden lå et par kvartmil fra hinanden.

"Den længst borte," – føreren pegede.

Biskoppens øjne var ikke så skarpe som Jacintos, men nu, da han så ned på toppen af den fjerneste mesa fra det højdedrag, hvor de holdt, så han en flad, hvid kontur på den grå overflade,

– en hvid firkant, dannet af firkanter. Det, sagde hans fører, var puebloen Àcoma.

De red videre, men holdt kort efter muldyrene an under "den fortryllede mesa", og Jacinto fortalte ham, at på den havde der også engang ligget en landsby, men den trappe, der havde været den eneste adgang til den, var blevet ødelagt i et voldsomt uvejr for mange århundreder siden, og beboerne deroppe var døde af sult.

"Men hvordan," spurgte biskoppen ham, "faldt mennesker på at bygge og bo på toppen af nøgne klipper som disse, hundreder af fod i vejret, uden jord og uden vand?"

Jacinto trak på skuldrene. "Et menneske kan gøre meget, når man jage ham dag og nat som et dyr. Navajoer fra nord, apacher fra syd. Àcomaer løbe op på klippen for at være i sikkerhed."

Biskoppen skønnede, at hele denne slette engang havde været skuepladsen for en periodisk menneskejagt; disse indianere, der slægtled efter slægtled var født i frygt og døde for vold, havde til sidst gjort dette spring bort fra jorden og på klippen fundet det, der er alle lidende og hjemsøgte skabningers håb: sikkerhed. De kom ned på sletten for at gå på jagt og dyrke deres agre, men deroppe var der altid et sted at ty tilbage til. Hvis en flok navajoer var på spor efter en Àcoma, var der endnu ét håb: om han kunne nå sin klippe – helligdommen! På den bugtede stentrappe op ad klippen kunne en håndfuld mænd holde en stor overmagt stangen. Àcomaernes klippe var kun blevet erobret af en fjende en eneste gang, – af spaniere i fuld rustning. Den var noget vidt forskelligt fra en klippefæstning; mere ensom, mere stærk og skummel, og den satte

indbildningskraften i langt stærkere bevægelse. Klippen, når man rigtig kom til at tænke over det, var det stærkeste udtryk for menneskeligt behov; selv blot og bar følelse længtes efter den; den var det højeste; man sammenlignede den med troskab i kærlighed og venskab. Kristus selv havde brugt den sammenligning om den discipel, som han gav nøglerne til sin kirke. Og hebræerne i det gamle testamente, der altid blev ført som fanger til fremmede lande, – deres klippe var en forestilling om Gud, det eneste i verden, sejrherrerne ikke kunne tage fra dem.

Biskoppen havde allerede lagt mærke til indianernes påfaldende bogstavelige opfattelse, ofte forfærdende og forbløffende. Àcomaerne, som måtte dele den almenmenneskelige længsel efter noget varigt, noget blivende, uden skygge af omskiftelse, – de havde begrebet i fast form. De levede faktisk på en klippe; de blev født på den og døde på den. Der var et element af overdrivelse i noget så ligefremt.

Da de nærmede sig Àcoma-mesaen, begyndte mørke skyer at stige til vejrs bag den og sprede sig som blækklatter over den strålende klare himmel.

"Regn komme," bemærkede Jacinto. "Det er godt. De vil være venligt stemt." Han lod muldyrene blive gående i en indhegnet fold ved foden af mesaen, tog tæpperne med og førte i stor hast fader Latour ind i en snæver sprække i klippeblokken, hvor de ujævne kanter dannede en slags naturlig trappe op gennem mesaen. Over alt hvor fodfæstet var usikkert, var der hjulpet på det ved små håndgreb, slebet ind i stenen som glatte luffer. Mesaen var ganske blottet for plantevækst, men ved dens fod voksede en frodig plante i overflødighed op af sandet: en plante

med store hvide blomster som påskeliljer. Fader Latour kendte den på de mørke, blågrønne blade, store og groft tandede, som en art af den giftige datura. Disse natskyggers størrelse og yppighed forbavsede ham. De lignede store kunstige planter, lavet af skinnende silketøj.

Mens de steg op gennem klippen, brød et øredøvende tordenvejr løs over hovederne på dem, og regnen styrtede ned som fra et skybrud. De krøb i ly under en fremspringende klippeafsats, hvor trappen slog et dybt sving, og holdt øje med vandmassen, der så ud som tunge tæpper, der blev rystet i luften foran dem. I et øjeblik var sprækken, hvori de stod, som tilløbet til en bæk. Biskoppen så ud over den vidtstrakte slette, bestrøet med mesaer og glitrende i regnstrømmen, og langt borte mødte hans blik de solbelyste bjerge. Endnu engang slog det ham, at den første skabelsesmorgen kunne have set sådan ud, da det tørre land første gang blev løftet op fra havets dyb, og alt var kaos.

Uvejret var forbi i løbet af en halv time. Da biskoppen og hans fører nåede stiens sidste sving, steg op gennem sprækken og trådte ud på mesaens flade top, strålede middagssolen ned på Àcoma med næsten uudholdelig glans. Den nøgne stenflade i byen og dens dybtslidte stier var skyllet hvide og rene, og de fordybninger i klippefladen, som àcomaerne kalder deres cisterner, var fulde af frisk regnvand. Kvinderne bragte allerede tøjet ud for at tage fat på vasken. Drikkevandet blev båret op ad trappen i lerkrukker på kvindernes hoved fra en lønlig kilde nedenunder; men til alle andre formål var befolkningen afhængig af den regnmængde, disse cisterner rummede.

Mesaens top var omtrent femogtyve tønder land i omfang, skønnede biskoppen, og der var ikke et træ eller et grønt blad på den; ikke en håndfuld jord, undtagen kirkegården, omgivet af en *adobe*-mur, hvortil begravelsesjorden var blevet båret op i kurve fra sletten nedenunder. De hvide boliger, i to eller tre etager, lå ikke spredt, men klumpet sammen i en tæt klynge, uden nogen beskyttende bakkeskrænt eller klippeskråning; de lå fladt imod fladt, lysende imod lysende, – både klippen og de hvidkalkede huse kastede solens skarpe lys blændende tilbage.

På den yderste kant af mesaen, ragende ud over afgrunden, så at dens støttemur var som en del af klippen selv, stod den gamle krigerske kirke i Àcoma med sine to stentårne. Indfalden, skummel og grå, med et skib, der hævede sig i en højde af nogle og halvfjerds fod op mod et synkende, halvvejs ødelagt tag, lignede den mere en fæstning end et gudshus. Det rummelige indre nedslog biskoppen, som ingen anden missionskirke havde gjort. Han holdt gudstjeneste der inden middag, og det var aldrig faldet ham så svært at celebrere messen. Foran ham, på det grå gulv, i det grå lys, en klynge brogede sjaler og tæpper, henved halvtreds eller tres tavse ansigter; over og bag ved dem de grå mure. Han følte det, som om han sang messe på havsens bund, for antediluvianske væsener; for mennesketyper, så gamle, så forhærdede, så indelukkede i deres skaller, at ofret på Golgata næppe kunne nå så langt tilbage. Han troede, at disse skaldyragtige rygge bag ham kunne blive frelst ved dåb og guddommelig nåde, som uudviklede børn bliver, men næppe gennem en selvoplevelse. Da han velsignede dem og sendte dem bort, var det med

følelsen af ikke at være sin opgave voksen og have lidt åndeligt nederlag.

Efter at fader Latour havde lagt sin messedragt til side, beså han kirken sammen med Jacinto. Jo mere han undersøgte den, jo mere steg hans forundring. Hvad behov havde der nogen sinde været i Àcoma for en så stor kirke? Den var bygget først i det syttende århundrede – af fray Juan Ramirez, en stor missionær, der arbejdede på Àcoma-mesaen i tyve år eller flere. Det var også fader Ramirez, der anlagde muldyrstien på den anden side, – den eneste sti, ad hvilken et æsel kan bestige mesaen, og som endnu kaldes *El Camino del Padre*.

Jo længere fader Latour undersøgte kirken, jo tilbøjeligere blev han til at tro, at fray Ramirez – eller en anden spansk præst, som fulgte efter ham – ikke var helt fri for verdslig ærgerrighed, og at de måske snarere byggede for at tilfredsstille sig selv end i overensstemmelse med indianernes tarv. Den herlige beliggenhed, den naturlige storslåethed, der var enestående for dette tilholdssted, kunne godt have fordrejet hovedet lidt på dem. De måtte have været stærke, disse spanske fædre, for at opbyde indiansk arbejdskraft til at udføre dette storværk uden militær støtte. Hver eneste sten i bygningen, hver håndfuld jord i disse mange tusinde pund *adobe*, var båret op ad stien på ryggen af mænd og drenge og kvinder. Og de store tilhuggede bjælker i taget, – fader Latour betragtede dem med forundring. På hele den slette, han var redet over, havde han ikke set andre træer end et par forkrøblede piñons. Han spurgte Jacinto, hvor disse uhyre store træer kunne være kommet fra.

"San Mateo-bjergene formodentlig."

"Men San Mateo-bjergene må ligge fyrre eller halvtreds kvartmil borte. Hvordan kunne de få sådanne træer herop?"

Jacinto trak på skuldrene. "Àcomaer bære." Der var ganske vist ingen anden forklaring.

Foruden den egentlige kirke var der klosteret, stort, med tykke mure, der måtte have krævet et overordentlig stort bærearbejde op fra sletten. De dybe klostergange var kølige, når klippen udvendig var brændende hed; de lave buer vendte ud til en indelukket have, der, hvis man sluttede fra jordens dybde, engang måtte have været helt grønklædt. Når de første missionærer gik frem og tilbage i disse kølige klostergange, hvor en *adobe*-mur, fire fod tyk og uden vinduer, stængede dem ude fra alt andet end den grønne have og den turkisblå himmel foroven, kunne de godt have glemt de arme àcomaer, denne stamme af urgamle klippe-skildpadder, og troet sig i et kloster højt oppe i en udløber af Pyrenæerne.

I det grå støv i den indelukkede have kæmpede to tynde, halvdøde ferskentræer endnu med tørken, den slags lidet lovende træer, der gror op fra en gammel rod og aldrig bærer frugt. Ved havemuren strittede sygelige rodskud ud fra stubben af en gammel vinranke, der nu var meget tyk og hård, men engang måtte have båret modne drueklaser.

Oven på det nordøstlige hjørne af klosteret opdagede biskoppen en loggia – med tag over, men åben ud til siderne, hvorfra der var udsigt ned på den hvide pueblo og den gulbrune klippe og ud over den vidtstrakte slette nedenunder. Der besluttede han at tilbringe natten. Fra denne loggia fulgte han med øjnene solens nedgang, så ørkenen formørkes, og skyggerne krybe opad. Ude over sletten lå de spredte

mesatoppe endnu røde af eftergløden; en efter en tabte glansen som lys, der slukkes. Han sad her på en nøgen klippe i ørkenen, i stenaldertiden, et bytte for hjemve efter sin egen race, sin egen tidsalder, efter europæerne og deres ærefulde historie, fuld af begæringer og drømme. I løbet af alle de århundreder, hans egen verdensdel stadig havde forandret sig som himlen ved daggry, havde dette folk været bosat her og var hverken vokset i antal eller attrå – skildpadder på deres klippe. Han følte noget krybdyragtigt i dette, noget, som havde holdt tilværelsen ud ved ubevægelighed, – en art liv uden rækkevidde, ligesom krebsdyrene i deres panser.

På hjemvejen tilbragte biskoppen endnu en nat hos fader Jesus, den gode præst i Isleta, som talte meget med ham om Moqui-landet og de ældgamle, højtliggende klippepuebloer endnu længere mod vest. En fortælling berettede om en længst forglemt klosterbroder i Àcoma; den lød omtrent som følger:

4. Sagnet om fray Baltazar

Engang lige i begyndelsen af det attende århundrede, omtrent halvtreds år efter den store indianeropstand, i hvilken alle missionærerne og alle spanierne i det nordlige New Mexico enten blev forjaget eller myrdet, da landet igen var blevet besejret, og nye missionærer var kommet for at træde i martyrernes sted, var en vis broder Baltazar Montoya præst i Àcoma. Han var af natur tyrannisk og anmassende og behandlede de indfødte hårdt. Alle de nu nedlagte missioner var dengang i fuld virksomhed, og hver af dem havde sin egen på stedet boende præst, der i overensstemmelse med sin natur levede for eller af sine sognebørn. Broder Baltazar var en af de mest herskesyge og fordringsfulde. Det var hans overbevisning, at puebloen Àcoma hovedsagelig var til for at opretholde sin smukke kirke, og han mente, den skulle være indianernes stolthed, som den var hans. Han tog det bedste af deres majs og bønner og melongræskar for sin egen mund, udsøgte sig de lækreste stykker, når de slagtede et får, og valgte deres bedste skind til tæpper i sit hjem. Desuden krævede han en tung skat i arbejde. Han blev aldrig færdig med at få jord båret op fra sletten i kurve. Han udvidede kirkegården og anlagde den dybe klosterhave, som han gødede med møg fra sine kvægfolde. Her kunne han opdyrke en vidunderlig have, da den hver aften blev vandet af kvinder, – og det til trods for den kendsgerning, at det overhovedet ikke var passende, at en kvinde nogen sinde satte sin fod i klosteret. Hver kvinde skyldte pateren et bestemt antal *ollas* vand om ugen fra cisternerne, og de knurrede ikke

blot over arbejdet, men også over formindskelsen af deres vandforråd.

Baltazar var ingen doven mand, og i sine første år der, før han blev fed, gjorde han lange rejser til gavn for sin mission og sin have. Han tog så langt som til Oraibi, mange dages rejse, for at udsøge deres bedste ferskenfrø. (Ferskenhaverne i Oraibi var meget gamle; de var dyrket lige fra de tidligste spanske ekspeditioners dage, da Coronados kaptajner gav Moqui-indianerne ferskenfrø fra Spanien.) Stiklingerne til hans vinstokke blev bragt ham fra Sonora i kurve på muldyrryg, og han betænkte sig ikke på at tage den lange vej til byen (Santa Fé) efter udsøgt havefrø på den årstid, da varetransporterne kom op gennem Rio Grande-dalen. De første præster gjorde en god gerning ved at sprede frø over landet, skønt indianerne og mexicanerne var tilfredse med bønner og melongræskar og cayennepeber og ikke begærede andet.

Broder Baltazar kom fra et kloster i Spanien, der var berømt for sin gode kost, og han havde selv arbejdet i refektoriet. Han var en fortræffelig kok og noget af en bygningssnedker, og han gjorde sig megen ulejlighed for at få sig bekvemt indrettet på sin klippe ved verdens ende. Han udskrev to indianerdrenge til sin personlige tjeneste, den ene til at passe sit æsel og arbejde i haven, den anden til at lave mad og varte sig op ved bordet. Med tiden, da han blev tung og ubevægelig, antog han en tredje dreng som løbedreng til de fjernere missioner. Denne dreng måtte gå til fods hele vejen til byen efter rødt klæde eller en jernspade eller en ny kniv og gøre ophold i Bernalillo for at hente en vinsæk, fuld af druebrændevin. Han måtte gå en fem dages tur til Sandia-bjergene for at fange fisk og tørre eller salte

dem til paterens fastedage eller løbe til Zuni, hvor de hellige fædre opdrættede kaniner, og bringe et par med tilbage til sin herres stegespid. Hans ærinder var sjældent af kirkelig natur.

Det var åbenbart, at klosterbroderen i Àcoma levede mere efter kødet end efter ånden. Vanskeligheden ved at skaffe en morsom og afvekslende kost på en nøgen klippe syntes kun at skærpe hans appetit og ægge hans opfindsomhed. Men hans sanselighed begrænsede sig til haven og bordet. Kødelig omgang med indianerkvinderne ville have været let opnåelig, og pateren var i den fuldmodne manddomsalder, da fristelser af den art er særligt svære. Men missionærerne havde tidligt opdaget, at den mindste afvigelse fra kyskhed i høj grad svækkede deres indflydelse og myndighed over for deres indfødte konvertitter. Indianerne selv brugte undertiden afholdenhed som bodsøvelse eller som et stærkt magisk middel over for ånderne, og de ønskede meget, at deres præst skulle udøve den i deres sted. Følgerne af kødets svaghed var måske alvorligere her end i Spanien, og broder Baltazar synes aldrig at have givet sin menighed lejlighed til at hovere over sin skrøbelighed.

Han beholdt sin stilling i Àcoma i omtrent femten gode år; stadig forbedrede han sin kirke og sin bolig, dyrkede nye grønsager og lægeurter og lavede sæbe af yuccarødder. Selv da han blev fed, var hans arme stærke og muskuløse, og hans fingre smidige. Han dyrkede sine ferskentræer, vågede over sin have som et lille kongerige og tillod aldrig de indfødte kvinder at sløje af med vandingen. Hans første tjenerdrenge blev sendt bort for at gifte sig, men blev erstattet af andre, der var endnu omhyggeligere dresseret.

Baltazars tyranni tiltog lidt efter lidt, og àcomaerne var undertiden på nippet til at gøre oprør. Men de havde intet sikkert skøn over, hvor stærk paterens magiske magt kunne være og var bange for at sætte den på prøve. Der var ingen tvivl om, at det hellige billede af St. Joseph var givet dem af kongen af Spanien efter anmodning af denne præst, og dette billede havde været dygtigere til at afvende tørke, end alle deres indfødte troldmænd havde været. Efter et passende antal bønner og hædersgaver havde billedet aldrig undladt at fremkalde regn. Àcoma havde ikke haft misvækst, siden broder Baltazar havde skaffet dem billedet, skønt der i Laguna og Zuni havde været tørketider, der tvang beboerne til at leve af deres hungerforråd, – en foruroligende nødstilstand.

Laguna-indianerne sendte stadig delegationer til Àcoma for at forhandle om den pris, for hvilken de kunne leje helgenbilledet, men broder Baltazar havde advaret dem mod nogen sinde at indlade sig på sligt. Hvis så mægtig en beskyttelse skulle blive inddraget, eller hvis pateren skulle vende de magiske kræfter imod dem, kunne det få skæbnesvangre følger for puebloen. Så hellere lade ham vælge, hvad han ville have af deres korn, lam og lertøj, og indrømme ham hans tre tjenestedrenge. Sådan klarede missionæren og hans konvertitter sig så nogenlunde i tilsyneladende venskabelighed.

En sommer besluttede pateren, der ikke foretog lange rejser nu, da han var blevet så svær om livet, at han ville have fremmede, – nogen, der kunne beundre hans smukke have, hans sindrige kogekunst og hans luftige loggia med dens tæpper og vandkrukker, hvor han sad og mediterede og tog sin

eftermiddags-siesta. Derfor planlagde han et middagsselskab i ugen efter St. Hansdag.

Han sendte sin løber til Zuni, Laguna og Isleta og indbød præsterne der til gæstebud. De kom den aftalte dag, fire i tallet, for der var to præster i Zuni. Stalddrengen var stillet på post ved foden af klippen for at tage sig af muldyrene og føre gæsterne op ad klippestien. Ved stiens ende modtog Baltazar dem. De blev vist om på stedet og tilbragte formiddagen med at passiare i klostergangene, hvor der var stille og køligt, skønt den nøgne klippe udenfor næsten var for varm at berøre. Vinløvet raslede hyggeligt i den lette brise, og muldjorden omkring løg- og gulerodstoppene lugtede frisk og godt, mens den tørredes efter aftenvandingen. Gæsterne fandt, at deres vært levede under gode forhold, og de ønskede sig hans afsondrethed. Ingen kunne fortænke ham i, at han pralede en smule af sin luftomsuste klipperede.

Baltazar havde gjort sig ganske særlig umage med middagen. Det kloster, hvor han havde lært kogekunsten, lå ved hovedlandevejen til Sevilla; de spanske adelsmænd og kongen selv standsede ofte der for at indtage et måltid. I det store køkken, med de mangfoldige stegespid, små nok til at stege en lærke og store nok til at stege et vildsvin, havde pateren lært et og andet om grønsager og sovs, og i sine ensomme år i Àcoma havde han forbedret sine opskrifter af naturligt anlæg for kogekunsten. Stedets fattigdom på ingredienser havde snarere været en spore end en hindring.

Sikkerlig havde de indbudte missionærer aldrig før siddet over for en anretning som den, de nød i dag i det kølige refektorium med jalousierne på klem, så de lige kunne skimte

en strimmel glødende hed ørken langt nede under sig. Deres vært fortalte dem netop lidt pralende, at han ville have et springvand i klosteret lige ved, når de kom igen. Han måtte lægge en hæmsko på sine sultne gæsters madlyst ved forretterne og suppen og råde dem til at spare appetitten til det, der skulle komme. Stegen skulle være vild kalkun, mesterligt tilberedt – men ak, den blev aldrig serveret. Den ret, som gik forud, var værtens specialitet, og her havde han ikke overladt noget til kokkedrengen: Hare *jardinière* (hans gulerødder og løg var møre og tilpas krydrede), med en sovs, som han gennem en lang række år havde gjort mere og mere delikat. Denne *entrée* blev bragt ind fra køkkenet i et stort lerfad – dog ikke stort nok, for med sin overflod af sovs og svømmende gulerødder fyldte den fadet til randen. Stalddrengen vartede op, da kokken ikke kunne forlade sine stegespid, og han havde været pæn, hurtig og flink. Pateren var tilfreds med ham og sad netop og tænkte på, om han ikke kunne finde en lille bronzeret eller sølvforgyldt medalje til belønning for hans umage.

Da haren i det overfyldte fad blev bragt ind, fortalte præsten fra Isleta tilfældigvis en morsom historie, der fik hele selskabet til at brøle af latter. Tjenerdrengen, der forstod lidt spansk, prøvede øjensynlig at få fat på pointen i den historie, der gjorde præsterne så muntre. I hvert tilfælde var hans opmærksomhed bortledt, og da han gik bag om den ældste præst fra Zuni, vippede det fulde fad, og en strøm af fed, brun sky flød ned over den brave mands hoved og skuldre. Baltazar var hidsig, og han havde drukket rigeligt af den hede druebrændevin. Han greb det tomme tinkrus til højre for tallerkenen og kastede det efter den kejtede dreng med en forbandelse. Det ramte drengen på

siden af hovedet. Han tabte fadet, vaklede et par skridt og faldt om. Han stod ikke op igen, rørte sig ikke engang. Præsten fra Zuni var lægekyndig. Mens han tørrede sovsen af ansigtet, bøjede han sig ned over drengen og undersøgte ham.

"*Muerto*," hviskede han. Samtidig trak han sin unge hjælpepræst i ærmet, og de to pilede af sted gennem haven uden et ord og styrede hen imod stiens øverste trin. I et nu fulgte præsterne fra Laguna og Isleta uden videre omsvøb deres eksempel. Med mærkelig hast løb de fire gæster ned ad klippestien, sadlede deres muldyr og satte dem i trav hen over sletten.

Baltazar blev ladt alene tilbage med følgerne af sin overilelse. Uheldigvis havde kokkedrengen, forbavset over den lange tavshed, kigget ind ad døren, lige da det sidste par brune kutter forsvandt ud af klosteret. Han så sin kammerat liggende på gulvet og forsvandt stiltiende fra præstens enemærker ad en udgang, han alene kendte.

Da broder Baltazar gik ind i køkkenet, fandt han det forladt; kun kalkunen på spiddet blev ved at dryppe. Han havde så sandelig ingen appetit til stegen nu. Han følte sig sandt at sige meget angerfuld og ilde til mode, også forbitret på de forsvundne gæster. Et øjeblik overvejede han, om han ikke skulle følge dem; men en midlertidig flugt ville kun svække hans stilling, og en varig rømning kunne der ikke være tale om. Hans have var nu på højdepunktet, ferskenerne var lige ved at være modne, og vinstokkene bugnede under tunge grønne drueklaser. Uvilkårligt tog han kalkunen af spiddet, ikke fordi han følte trang til mad, men af instinktiv medlidenhed, som om fuglen kunne lide ved at blive brændt til skorpe. Da det var

gjort, begav han sig op på loggiaen og satte sig til rette med sit breviar, som han i flere dage havde forsømt at læse på grund af travlhed i refektoriet. Han havde hverken sparet flid eller umage med den sovs, der var blevet hans ulykke.

Den luftige loggia, hvor han plejede at tage sig sin eftermiddagshvile, lignede et fuglebur, der var hængt ud i brisen. Gennem de åbne buer så han ned på den tæt sammenbyggede pueblo og ud over den udstrakte mesadækkede slette langt nedenunder. Han var ude af stand til at holde tankerne samlet om sine bønner. Puebloen dernede var alt for rolig. På denne tid af døgnet skulle nogle kvinder have været ved at vaske lerkar eller klæder, nogle børn skulle have leget ved cisternerne og gjort jagt på kalkunerne. Men i dag lå klippen i den glødende sol i fuldkommen ro og stilhed, ikke et eneste menneskeligt væsen var synligt, – jo en, skønt han ikke havde været der for et øjeblik siden. Ved den øverste ende af stentrappen var der en glinsende sort plet, lige over klippen: en indianers hår. De havde sat vagt ved stiens ende.

Nu begyndte pateren at føle sig urolig, at ønske, han var gået ned ad trappen med de andre, mens der endnu var tid. Han ønskede, han var hvor det skulle være i verden, kun ikke på denne klippetop. Der var jo gamle fader Ramirez' æselsti, men hvis indianerne bevogtede den ene vej, ville de også bevogte den anden. Den sorte plet hår rørte sig ikke; og der var kun de to veje ned til sletten, kun de to … I hvilken retning man end vendte sig, var der tre hundrede og halvtreds fod nøgen klippevæg, uden et træ eller en busk, et menneske kunne klynge sig til.

Efterhånden som solen sank lavere og lavere, begyndte der en dyb, syngende mumlen af mandsstemmer i puebloen under ham, ikke sang, men indiansk veltalenheds rytmiske tonefald, når en alvorlig sag er under debat. Skrækkelige historier om missionærernes tortur under det store oprør i 1680 slog ned som lyn i broder Baltazars sind: hvordan en franciskaner havde fået øjnene revet ud, en anden var blevet brændt, og den gamle præst i Jamez var blevet klædt nøgen af og drevet på alle fire rundt på torvet hele natten med fulde indianere overskrævs på ryggen, til han faldt sammen, død af udmattelse.

Det var et betagende syn at se månens opgang fra loggiaen, selv for denne klosterbroder, der ikke var stærkt modtagelig for indtryk af den art. Men i aften ønskede han, han kunne hindre månen i at stige op fra ørkenfladen dernede, – månen var det urværk, der satte tingene i gang i puebloen. Han ventede med rædsel på at se den gyldne rand imod nattens mørkeblå fløjl.

Månen stod op, og i samme nu strømmede Àcomas beboere ud af husene. En flok mænd gik tavse over klippen hen til klosteret. De kom op ad trappen og mødte præsten i loggiaen. Pateren spurgte dem barsk, hvad de ville, men de svarede ham ikke. Uden at sige et ord til ham eller til hinanden, surrede de fødderne sammen på ham og bandt armene langs med kroppen.

Àcomaerne fortalte senere, at han hverken bad for sig eller strittede imod; havde han gjort det, ville de rimeligvis have behandlet ham langt grusommere. Men han kendte sine indianere og vidste, at når de én gang havde taget en fælles beslutning, så … Desuden var han en stolt gammel spanier, og hans velnærede korpus husede ikke så lidt sjælsstyrke. Han var

vant til at befale, ikke til at bønfalde, og han bevarede sine indianske vasallers agtelse til det sidste.

De bar ham ned ad trappen og gennem klosteret og hen til den stejleste klippevæg, – den, kvinderne kastede ituslåede lerkar og det affald, kalkunerne ikke ville æde, ud over. Der var hele befolkningen forsamlet. De skar hans bånd over, greb hans hænder og fødder og svingede ham et par gange frem og tilbage over klipperanden. Han var tung, og de fandt måske legen for farlig. Der kom ingen anden lyd over hans læber end hans hvæsende åndepust. De fire bødler løftede ham igen op fra klipperanden, hvor de havde lagt ham, og efter et par skinangreb smed de ham ud i den fri luft.

På denne måde befriede de deres klippe for deres tyran, som de ellers alt i alt havde kunnet lide. Men alt har sin tid. Eksekutionen blev ikke fulgt af nogen vanhelligelse af kirken eller besmittelse af de hellige kar, de delte kun præstens forråd og husgeråd imellem sig. Kvinderne havde dog glæde af at se haven vantrives og tæres hen af tørst og vovede sig ind i klosteret for at le og pludre, mens bladene visnede på ferskentræerne, og de grønne druer skrumpede ind på vinstokkene.

Da den næste præst kom, flere år efter, fandt han ingen uvilje ventende på sig. Han var en indfødt mexicaner, fordringsløs og beskeden, som var godt tilfreds med bønner og soltørret kød og lod puebloens kalkunflok skrabe i det varme skarn, der engang havde været Baltazars have. De gamle ferskenstubbe blev ved at skyde blege spirer i mange år.

4. bog

Slange-kult

1. Natten i Pecos

En måned efter biskoppens visitats i Albuquerque og Àcoma blev den livslystne fader Gallegos lovformeligt suspenderet, og fader Vaillant overtog selv ledelsen af sognet. I begyndelsen herskede der bitterhed; de rige *rancheros* og de muntre damer i Albuquerque stillede sig meget fjendtligt over for den franske præst. Han begyndte straks på sine reformer. Alt blev forandret. Helligdagene, som under pater Gallegos havde givet anledning til støjende gilder, blev nu strengt moralske andagtsdage. De vægelsindede mexicanere fandt snart, at det var lige så underholdende at være gudfrygtig, som det før havde været at more sig og forarge. Fader Vaillant skrev til sin søster Philomène i Frankrig, at hans sognebørn lignede en flok skoledrenge; under den ene lærer prøver drengene at overgå hinanden i spilopper og ulydighed, under den anden kappes de om at vise loyalitet og ridderlighed. Novenen før jul, som længe var blevet fejret med baller og lystige lag, blev dette år en genopvækkelse af kristelig nidkærhed.

Skønt fader Vaillant bestred alle de hverv, der påhvilede sognepræsten i Albuquerque, var han stadig generalvikar, og i februar sendte biskoppen ham til Las Vegas i vigtige forretninger. Han kom ikke tilbage den dag, man ventede ham, og da flere dage forløb uden efterretninger fra ham, begyndte fader Latour at blive ængstelig.

En morgen ved daggry red en meget syg indianerdreng ind i biskoppens gård på fader Josephs hvide muldyr Contento; han bragte sørgelige nyheder. Pateren, fortalte han, havde gjort ophold i hans landsby i Pecos-bjergene, hvor der var udbrudt

sorte kopper, for at give de døende sakramentet, og var selv blevet smittet. Drengen havde været rask, da han tog af sted til Santa Fé, men var blevet syg undervejs.

Biskoppen fik budbringeren anbragt i brændeskuret, en isoleret bygning i udkanten af haven, hvor Loreto-søstrene kunne pleje ham. Han befalede priorinden at pakke en taske med så mange lindrings- og lægemidler til de syge, som han kunne have med, og gav kokkepigen Fructosa ordre til at sørge for hans sædvanlige rejsekost på længere hesterejser. Da staldkarlen trak en pakmule og hans eget muldyr, Angelica, for døren, så fader Latour, allerede i hjorteskindstrøje og lådne ridebukser, på det smukke dyr og rystede på hovedet.

"Nej, lad hende blive hos Contento. Den nye militærmule er stærkere og passer bedre til denne rejse."

Biskoppen red ud af Santa Fé, to timer efter at indianerdrengen red derind. Han red lige til landsbyen Pecos, hvor han ville få fat på Jacinto. Det var sent på eftermiddagen, da han nåede puebloen, der lå dybt nede på sine røde klippeafsatser, omsluttet af en halvkreds fyrreklædte bjerge og med udsigt til et hav af enebær- og cedertræer. Biskoppen havde haft i sinde at få friske heste i Pecos og ride videre gennem bjergene, men Jacinto og de ældre indianere, som samlede sig rundt om rytteren, rådede ham indtrængende til at blive natten over og tage af sted tidligt næste morgen. Solen skinnede strålende på en blå himmel, men mod vest, bag bjergene, lå der en stor, stillestående sort sky, mørk og ubevægelig som en klippeafsats. De gamle mænd betragtede den og rystede på hovederne.

"Meget stærk storm," sagde høvdingen alvorligt.

Modstræbende stod biskoppen af og overgav muldyrene til Jacinto; det forekom ham tidsspilde. Der var endnu en time til mørkets frembrud, og han tilbragte den med at gå frem og tilbage på den nøgne klippe mellem landsbyen og ruinerne af den gamle missionskirke. Solen var ved at gå ned: en ildrød kugle, der kastede kobberglans over den fyrreklædte bjergrække og omgav den sorte, uheldsvangre skybanke med en rand af smeltet sølv. Missionskirkens høje lervægge, røde som teglstensstøv, gabede skummelt foran ham, – en del af taget var styrtet sammen, og resten ville snart følge efter.

I dette øjeblik lå fader Joseph farligt syg i en indianerlandsbys vinterlige uhumskhed og uhygge. Hvorfor, spurgte biskoppen sig selv, havde han dog bragt sin ven ud til dette liv i møje og fare? Fader Vaillant havde været skrøbelig fra barndommen af, skønt han havde den udholdenhed, der er en følge af uudtømmelig begejstring. Brødrene i Montferrand var ikke tilbøjelige til at forkæle deres elever, men hvert år plejede de at sende denne ene af sted for at holde ferie i de høje Volvic-bjerge, fordi hans livskraft blev nedsat af seminarielivets indespærring. To gange, mens han og fader Latour var missionærer i Ohio, havde Joseph været ved dødens port; den ene gang så syg af kolera, at aviserne havde trykt hans navn i dødslisten. Ved den lejlighed havde biskoppen i Ohio døbt ham *Trompe-la-Mort*. Ja, sagde fader Latour til sig selv, Blanchet havde narret døden så tit, at der altid var mulighed for, at han kunne gøre det igen.

Da biskoppen gik rundt om kirkemurene, opdagede han, at sakristiet var tørt og rent, og han besluttede at tilbringe natten der, indhyllet i sine uldtæpper, på en af de lerbænke, der fandtes

langs indersiderne af kirkevæggene. Mens han undersøgte dette rum nøjere, begyndte vinden at tude om den gamle kirke, og mørket faldt hurtigt på. Fra puebloens lave døråbninger glimtede arneildens røde flammer forunderligt velgørende for øjet. Oppe på en klippe opdagede han Jacintos spinkle skikkelse, ventende på ham, med et uldtæppe trukket tæt op om hovedet og skuldrene bøjede for vinden.

Den unge indianer sagde, at aftensmaden var færdig, og biskoppen fulgte ham til hans private rum i husrækkerne; alle de små boliger var bygget sammen og ganske ens. Uden for Jacintos dør var der en stige, som førte op til anden etage, men der boede en anden familie; loftet i Jacintos hjem dannede en veranda for familien ovenover. Biskoppen bukkede hovedet under den lave døråbning og trådte ned; stuens gulv lå et højt trin under dørtærsklen, – indianernes forebyggelsesmiddel mod trækvind. Det værelse, han trådte ned i, var langt og smalt, glat hvidkalket og rent, i hvert fald ved første øjekast, på grund af sin fuldkomne tomhed. Der hang intet på væggene ud over et par ræveskind og nogle snore med græskar og spansk peber. De stærkt farvede uldtæpper, som Jacinto var meget stolt af, lå sammenfoldede i stabler på lerbænken, hvor han og hans kone sov, i nærheden af arnestedet. Leret blev gennemvarmet i dagens løb og beholdt varmen til næste morgen, ligesom de russiske bønders ovnsenge. Over ilden småkogte en gryde med bønner og tørret kød. De brændende piñonknuder fyldte rummet med vellugtende røg. Clara, Jacintos hustru, smilede til præsten, da han kom ind. Hun øste stuvningen op, og biskoppen og Jacinto satte sig på gulvet ved bålet, hver med sin spølkum. Imellem dem stillede Clara en skål, fuld af varmt

majsbrød med indbagte melongræskarfrø, en indiansk delikatesse, der kan sammenlignes med rosinbrød blandt de hvide. Biskoppen lyste velsignelse over måltidet og brød brødet med hænderne. Mens de to mænd spiste, sad den unge kone og så på dem og gyngede samtidig en bitte lille vugge af hjorteskind, der hang i remme fra loftsbjælkerne. På biskoppens spørgsmål svarede Jacinto bedrøvet, at barnet skrantede. Fader Latour bad ikke om at se det; det ville være indsvøbt i flere lag sjaler, vidste han; selv dets ansigt og hoved ville være tildækket mod træk. Indianernes spæde børn blev aldrig vasket om vinteren, og det var ganske forgæves at foreslå en kur for de syge. Hvad det emne angik, var indianernes øren lukket for råd.

Det var alligevel trist, at han intet kunne gøre for Jacintos lille barn. Der gik ikke mange vugger i Pecos. Stammen var ved at uddø; børnedødeligheden var stor, og de unge par satte kun få børn i verden, livskraften syntes forringet. Børnekopper og mæslinger havde gang på gang taget rigelig told her.

Naturligvis var der andre forklaringer, som fandt tiltro hos mange brave folk i Santa Fé. Pecos havde mere end sin del af dunkle sagn, – måske det var derfor, det havde været for tillokkende for hvide mennesker, – og havde mere end sin del af krøniker. Det fortaltes, at dette folk i umindelig tid havde vedligeholdt en hellig, stedsebrændende ild i en eller anden bjerghule, en ild, der aldrig havde fået lov at slukkes og aldrig var blevet åbenbaret for hvide mennesker. Sagnet berettede, at tjenesten ved bålet undergravede livskraften hos de unge mænd, der blev udvalgt til at passe den, – altid de bedste i stammen. Fader Latour fandt det temmelig usandsynligt.

Hvorfor skulle det være særlig vanskeligt i en egn fuld af skov at vedligeholde et bål, der var så lille, at dets beliggenhed var forblevet skjult i århundreder?

Så var der også slangesagnet, berettet af de første opdagelsesrejsende, både de spanske og de amerikanske, og troet lige siden: at denne stamme var særlig hengivet til slangetilbedelse; at de holdt klapperslanger skjult i deres huse, og et sted i bjergene vogtede en kæmpeslange, som de ved visse fester bragte ind i puebloen. Det blev fortalt, at de ofrede spæde børn til den store slange og på den måde formindskede tallet på dem.

Det skulle synes mere sandsynligt, at de smitsomme sygdomme, som de hvide havde bragt med, var den virkelige årsag til stammens nedgang. Blandt indianerne var mæslinger, skarlagensfeber og kighoste lige så dødelige som tyfus eller kolera. Visselig formindskedes stammen hvert år. Jacintos hus lå ved den ene ende af den levende pueblo; bag den var der lange bjergrygge med uddød pueblo, – tomme huse, ødelagte af vejr og vind og nu ikke stort andet end grus- og stenhobe. Befolkningen i de levende gader var mindre end hundrede voksne. Det var alt, hvad der var tilbage af Coronado-ekspeditionens rige og tætbefolkede Cicuye [Note 1)]. Den gang var der ifølge hans beretning seks tusind indbyggere i indianerbyen. De havde frodige marker, overrislede af vand fra Pecos-floden. Bækkene var fulde af fisk, bjergene vrimlede af vildt, puebloen lå som et begunstiget barn på de grønklædte bjerges knæ. Hist ude, på den enebærspættede højslette uden for landsbyen, havde spanierne slået lejr og krævet en tung afgift af majs og skind og bomuldsklæder af deres ulykkelige

værter. Det var herfra, fortalte sagnet, de om foråret drog ud på deres skæbnesvangre søgen efter de syv gyldne byer i Quivera, medtagende slaver og konkubiner, som de havde røvet og voldtaget blandt Pecos-indianerne.

Mens fader Latour sad ved ilden og lyttede til vinden, der kom susende ned fra bjergene og fo'r tudende hen over højsletten, tænkte han på alt dette; og han kunne ikke lade være at spørge sig selv, om Jacinto, der sad tavs ved den samme ild, også tænkte på det. Han vidste, at vinden kom fra den kulsorte skybanke, der lå bag bjerget ved solnedgang; men den kunne godt komme fra en fjern, mørk fortid. Den eneste menneskelige stemme, der løftede sig imod den, var en svag klynken fra det syge barn i vuggen. Clara spiste lydløst i en krog, Jacinto sad og stirrede ind i ilden.

Biskoppen læste sit breviar ved arneflammen en hel time. Så, gennemvarmet og forvisset om, at hans tæpperulle også var godt opvarmet, rejste han sig for at gå. Jacinto fulgte ham med uldtæpperne og en af sine egne bøffelskindskapper. De gik langs med en række rødglødende døråbninger og tværs over den nøgne klippe hen til den indfaldne ruin, hvis sidevægge med deres støttepiller endnu trodsede stormen og lod stjernelyset slippe ind.

Note 1: **Cicuye:** I virkeligheden blev Pecos forladt et par år før den amerikanske okkupation af New Mexico. *Forf.anm.*

2. Stenlæber

Det var ikke vanskeligt for biskoppen at vågne tidligt. Efter midnat blev hans legeme mere og mere forfrossent og stift. Han bad sin morgenbøn, før han rullede sig ud af sine tæpper, i overensstemmelse med fader Vaillants grundsætning, at hvis man bad sin morgenbøn først, fik man rigelig tid til andre ting bagefter.

Biskoppen gik gennem den stille pueblo til Jacintos dør, vækkede ham og bad ham gøre ild på. Mens indianeren gik ud for at sadle muldyrene, fik fader Latour sin kaffekande og sit tinbæger samt et rundt mexicansk brød ud af sadeltaskerne. Med brød og sort kaffe kunne han rejse i dagevis. Jacinto ville tage af sted uden frokost, men fader Latour fik ham til at sætte sig ned og dele hans brød. Der er aldrig overflødigt brød i indianernes hjem. Clara lå endnu på lerbænken med sit barn.

Klokken fire var de på vej, Jacinto red på pakmulen, der bar tæpperne. Han kendte hver sti imellem sine egne bjerge godt nok til at finde vej i mørke. Henad middagstid foreslog biskoppen at gøre holdt for at lade mulerne hvile, men hans fører betragtede himlen og rystede på hovedet. Solen var ikke til at se, luften var tyk og grå og lugtede af sne. Kort efter begyndte sneen at falde, – først let, men efterhånden tættere og tættere. Udsigten til fyrretræerne over dem blev kortere og kortere gennem de umådelige masser af faldende snefnug. Kort efter middag hvirvlede et vindstød sneen i ring om de to rejsende, og en frygtelig snestorm brød løs. Stormen var som en orkan på havet, og luften var formørket af sne. Biskoppen kunne næppe se sin fører, – kun dele af ham, nu hovedet, nu en skulder, nu

ikke andet end den sorte flanke af hans muldyr. Fyrretræerne langs stien kom et nu til syne og forsvandt så helt i en malstrøm af sne. Sti og landemærker, selve bjerget var slettet ud.

Jacinto sprang af mulen og spændte tæpperullen af. Så kastede han sadeltaskerne til biskoppen og råbte: "Kom, jeg kende et sted. Bare hurtig, fader!"

Biskoppen gjorde indsigelse mod at forlade muldyrene, men Jacinto sagde, de måtte tage vare på sig selv.

Den time, der nu kom, var en udholdenhedsprøve for fader Latour. Han var blindet og åndeløs og gispede gennem halvåben mund. Han kravlede over halvskjulte klippestykker, faldt over væltede træstammer, sank ned i dybe huller og arbejdede sig op igen, stadig følgende de røde tæpper på den unge indianers skuldre, der glimtede frem, når drengen selv var tabt af syne.

Pludselig tog sneen af. Føreren standsede brat. Biskoppen opdagede, at de stod under en fremspringende klippemur, der dannede et værn mod snestormen. Jacinto kastede tæpperne af skuldrene og lod til at forberede sig på at klatre op ad klippen. Biskoppen løftede hovedet og så en ejendommelig klippeformation: to afrundede afsatser, den ene lige over den anden, med en åbning imellem som en slags mund. De mindede om to store læber af sten, udadvendte og let adskilte. Jacinto klatrede rask op til denne mund ad trin, han kendte godt. Da han var nået derop, lagde han sig på den underste læbe og hjalp biskoppen med opstigningen. Han pålagde fader Latour at vente på sig på denne fremspringende afsats, mens han hentede rejsetøjet.

Få øjeblikke senere gled biskoppen bag efter Jacinto og tæpperne gennem mundingen ind i hulens svælg. Derinde stod en stige af træ, som de stiger, der brugtes i *kivaerne*, Hopi-indianernes ceremonihuse, og ned ad den nåede han let gulvet.

Han befandt sig i en høj hule, omtrent af form som et gotisk kapel; omridsene var utydelige, da det eneste lys derinde var det, der kom ind gennem den snævre åbning mellem stenlæberne. Hvor fornødent det end var for biskoppen at finde ly, blev han dog på vejen ned ad stigen pludselig grebet af modvilje, af overvældende modbydelighed for stedet. Luften i hulen var så kold, at den isnede ham til marv og ben, og han mærkede øjeblikkelig en stinkende lugt, ikke særlig stærk, men overordentlig ubehagelig. Nogle og tyve fod eller så over hans hoved slap den åbne mund det grå dagslys ind som en højtliggende vinduessprække.

Mens han stod og så sig om og forsøgte at beregne størrelsen af hulen, var hans fører ivrigt optaget af at undersøge gulvet og væggene særdeles omhyggeligt. Ved foden af stigen lå en bunke forkullede brændeknuder. Der havde været et bål der, og det var blevet slukket med frisk jord, – en skarndynge dækkede det, der havde været ildens kærne. Op mod hulens væg var en masse piñongrene smukt opstablede. Efter at føreren havde undersøgt gulv og vægge til de mindste enkeltheder, begyndte han forsigtigt at flytte denne brændestabel; han tog varsomt grenene en efter en og lagde dem et andet sted. Biskoppen antog, han ville gøre ild på med det samme, men han lod ikke til at have hast med det. Tværtimod; da han havde flyttet brændet, satte han sig på gulvet og faldt i tanker. Fader Latour bad ham indstændigt om at gøre ild på uden længere opsættelse.

"Fader," sagde indianeren, "jeg ved ikke, om det var rigtigt at føre dig herind. Dette sted benyttes af mit folk til hellige handlinger og kendes kun af os. Når du forlader det, må du glemme det."

"Jeg lover dig at glemme det. Men hvis vi ikke kan få et bål tændt, må vi hellere gå tilbage til snestormen. Jeg føler mig allerede helt syg herinde."

Jacinto rullede uldtæpperne op og kastede det tørreste af dem over ryggen på biskoppen, der rystede af kulde. Så bukkede han sig ned over askehoben og det forkullede træ, men hvad han gjorde, var ikke andet end at samle en mængde små sten, der havde været brugt til at indgærde de brændende gløder. Dem tog han i sin serape og bar dem hen til hulens bageste væg, hvor der lidt over hans hoved syntes at være et hul. Det var omtrent så stort som en meget stor vandmelon, uregelmæssigt ovalformet.

Huller af denne form er almindelige i de sorte vulkanske klipper på Pajarito-højsletten, hvor de forekommer i massevis. Men dette mørke hul var det eneste her og så ud til at føre ind til en anden hule. Skønt det lå højere end Jacintos hoved, kunne han let nå det med oprakte arme, og til biskoppens forbavselse begyndte han hurtigt og lydløst at anbringe de sten, han havde samlet, i åbningens gab og passede dem sammen, til hullet var fuldkommen lukket. Så snittede han kiler af piñongrenene og stak dem ind i sprækkerne mellem stenene. Til sidst tog han en håndfuld af den jord, der var blevet brugt til at slukke bålet, og blandede den med den våde sne, der var blæst ind mellem stenlæberne. Med dette tykke dynd oversmurte han sit

murværk og glattede efter med den flade hånd. Hele arbejdet tog ham ikke et kvarter.

Uden kommentar eller forklaring gav han sig derpå til at tænde et bål. Den stank, der var biskoppen så modbydelig, svandt hurtigt for de brændende piñonknuders vellugt. Varmen syntes at rense den ramme luft, samtidig med at den forjog den dødbringende kulde, men den svimlende susen i fader Latours hoved blev ved. Først troede han, det var almindelig svimmelhed, susen for ørene på grund af kulde og forandringer i blodomløbet. Men da han blev varm og afslappet, bemærkede han en underlig vibreren i hulen, det summede som en bikube, som en stærk rullen af fjerne trommehvirvler. Efter en stunds forløb spurgte han Jacinto, om han også havde bemærket det. Den slanke unge indianer smilede for første gang, efter at de var kommet ind i hulen. Han snappede en fakkel fra bålet og vinkede biskoppen med ind i en tunnel, der borede sig ind i bjergvæggen, så lav, at de næsten kunne række op til dens loft. Der knælede Jacinto over en revne i stengulvet, som en sprække i et stykke porcelæn, der var muret til med ler. Han gravede noget af det ud med sin jagtkniv, lagde øret til åbningen, lyttede et par sekunder og gav så biskoppen tegn til at gøre det samme.

Fader Latour lå længe med øret til revnen, til trods for den kulde, der steg op derfra. Han sagde sig selv, at han lå og lyttede til en af jordens ældste stemmer. Hvad han hørte, var lyden af en stor underjordisk flod, der flød gennem en hule med stærk resonans. Vandet var langt, langt nede, måske så dybt nede som bjergets grund, en flod, der gled fremad i det dybeste mørke under antediluvianske klippelag. Det var ingen fossende

brusen, kun lyden af en stor flod, der gled fremad med magt og majestæt.

"Det er forfærdende," sagde han, da han endelig rejste sig op.

"*Si, padre.*" Jacinto gav sig til at spytte på det ler, han havde gravet ud, og murede revnen til igen.

Da de kom tilbage til bålet, var den smalle strimmel dagslys mellem de to læber blevet meget svagere. Biskoppen så det svinde med sorg. Han tog sin kaffekande ud af sadeltaskerne tillige med et brød og en gedeost. Jacinto klatrede op til indgangens nedre afsats, rystede et fyrretræ og fyldte kaffekanden og et af tæpperne med frisk sne. Mens føreren var beskæftiget med dette, tog biskoppen en slurk gammel Taos-whisky af sin lommeflaske. Han holdt ikke af at drikke spiritus i en indianers nærværelse.

Jacinto erklærede, at han anså sig for lykkelig, når han kunne få brød og sort kaffe. Da han rakte biskoppen tinbægeret efter at have tømt det til bunds, gned han sig henover sit brede bælte med et tilfreds smil, der viste alle hans hvide tænder.

"Det var held for os at være nær her," sagde han. "Da vi forlade mulerne, jeg tro, jeg finde vej herhen, men ikke helt sikker. Jeg ikke været her ret mange gange. Du var bange, padre, ikke?"

Biskoppen betænkte sig lidt. "Du gav mig næsten ikke tid til at blive bange, min dreng. Var du?"

Indianeren trak på skuldrene. "Jeg ikke vende hjem til pueblo," tilstod han.

Fader Latour læste længe i sin bønnebog ved skæret fra ilden. Fra morgenstunden af havde hans sind været opfyldt af andet end åndelige værdier. Til sidst følte han, at nu kunne han sove. Han lod Jacinto gentage et *Pater Noster*, som han altid gjorde i

deres natlige lejre, rullede sig ind i sine uldtæpper og strakte sig med fødderne imod ilden. Det var dog hans hensigt at vågne i løbet af natten og nærmere undersøge det besynderlige hul, hans fører havde lukket så omhyggeligt. Efter at have smurt dynd på det, havde Jacinto ikke en eneste gang set i retning af det tilmurede hul, og fader Latour, der holdt sig indiansk god opførsel efterrettelig, havde prøvet heller ikke at skæve til det.

Han vågnede virkelig, og ilden kastede stadig sit stærke røde lys over det gotiske rum. Men derhenne, op imod klippevæggen, stod hans fører på et eller andet usynligt fodfæste, med udstrakte arme og legemet trykket fladt ind imod klippen og øret imod den fugtige plet frisk dynd; han lyttede, lyttede med oversanseligt øre så det ud til, og det var, som blev han holdt oppe mod klippevæggen af sin anspændtheds intense styrke. Biskoppen lukkede øjnene uden en lyd og undrede sig kun over at have troet, han kunne gribe sin fører i at sove.

Næste morgen kravlede de ud mellem stenlæberne og kom ned i en skinnende hvid verden. De sneklædte bjerge lå røde i den opgående sol. Biskoppen stod og så ned over bjergryg efter bjergryg med vinterlighvide fyrretræer i det første spæde morgengry, med alle grene indhyllede i jomfruelige snefnugs bløde, rosenrøde klædebon.

Jacinto sagde, det var ikke umagen værd at lede efter muldyrene. Når sneen var smeltet, ville han hente sadlerne og bidslerne. De asede sig omtrent otte kvartmil frem til en squatters hytte, lejede heste og endte rejsen ved stjernelys. Da de nåede fader Vaillant, sad han op på et leje af bøffelskind, feberfri og allerede i god bedring. En anden god ven havde nået

ham før biskoppen. Kit Carson, der var på hjortejagt i bjergene sammen med to Taos-indianere, havde hørt, der var kopper i landsbyen, og at biskoppens kapellan var der. Han ilede til hjælp og slap ind i puebloen med en pakke dyrekød, lige før snestormen brød løs. Så snart fader Vaillant kunne holde sig i sadlen, bragte Carson og biskoppen ham tilbage til Santa Fé; de måtte bruge fire dage til rejsen på grund af hans afkræftede tilstand.

Biskoppen holdt ord og talte aldrig til nogen om Jacintos hule, men han hørte aldrig op med at undres over den. Fra tid til anden dukkede den pludselig op i hans bevidsthed, og altid med et gys af afsky, der absolut ikke var berettiget af det, han havde oplevet der. Den havde gæstfrit givet ham ly i yderste nød. Og dog mindedes han senere selve snestormen, endog sin udmattelse, med en kildrende følelse af behag; men hulen, der sandsynligvis havde frelst hans liv, mindedes han med gru. Han vidste med sig selv, at ingen historie om undere nogen sinde ville friste ham til igen at gå ind i en hule.

Hjemme i sit eget hus følte han alligevel en vis trang til at få noget at vide om denne ceremonihule og Jacintos gådefulde opførsel. Den kunne næsten kaste et skær af sandsynlighed over nogle af de gængse frastødende beretninger om Pecos-religion.

Han var allerede overbevist om, at hverken de hvide mænd eller mexicanerne i Santa Fé forstod det mindste af indianernes tro eller tankegang.

Kit Carson havde fortalt ham, at ejeren af post- og fragtvognene mellem Glorieta Pas og Pecos-puebloen var opvokset som disse indianeres nabo og vidste mere om dem

end noget andet menneske. Hans forældre havde besørget fragt og post før ham, og hans moder var den første hvide kvinde i det nabolag. Fragtmandens navn var Zeb Orchard; han boede alene ude i bjergene og solgte salt og sukker og whisky og tobak til røde og hvide mænd. Carson sagde, han var ærlig og sandfærdig, en god ven af indianerne, og havde engang ønsket at gifte sig med en Pecos-pige, men hans gamle moder var meget stolt af at være "hvid" og ville ikke høre noget om det; derfor vedblev han at være ugift og eneboer.

Det var fader Latour meget magtpåliggende at overnatte hos fragtmanden på en af sine missionsrejser, for at få lejlighed til at udspørge ham om Pecos-indianernes skikke og religiøse ceremonier.

Orchard sagde, at sagnet om den stedsebrændende ild ubestridelig var sandt; men den blev ikke holdt i brand ude i bjergene, men inde i deres egen landsby. Det var en ulmende ild i en lerovn, og den havde brændt i en af kivaerne, lige siden puebloen blev grundlagt for århundreder siden. Slangehistorierne var han usikker om. Han havde ganske vist set klapperslanger rundt om landsbyen, men der var klapperslanger alle vegne. En Pecos-dreng var blevet bidt i anklen for et par år siden og var kommet til ham for at få whisky; han svulmede op og blev meget syg, ganske som enhver anden dreng.

Biskoppen spurgte Orchard, om han mente det sandsynligt, at indianerne holdt en stor slange skjult et eller andet sted, som det blev almindeligt fortalt.

"De har sikkert et eller andet udyr skjult ude i bjergene, som de bringer ind til deres religiøse ceremonier," sagde

fragtmanden. "Men jeg ved ikke, om det er en slange. Ingen hvid mand ved noget om indianernes religion, padre."

I samtalens løb tilstod Orchard, at han som dreng selv havde været meget optaget af disse slangehistorier, og engang, da det var deres festdage, havde han udspioneret Pecos-mændene, skønt det var farligt nok at gøre det. Han havde ligget i baghold på bjerget i to nætter, og han havde set en flok indianere bringe en kiste ind i landsbyen ved fakkellys. Den var omtrent så stor som et kvindelegeme, og den var tung nok til at bøje de unge aspetræsstænger, den var hængt op på. "Hvis jeg havde set hvide mænd bringe en kiste ind ved nattetid," bemærkede han, "kunne jeg have gættet mig til, hvad den indeholdt; penge eller whisky eller skydevåben. Men da det var indianere, skal jeg ikke kunne sige det. Det kan godt ikke have været andet end nogle klippestykker af en mærkelig form, som deres forfædre har gjort sig visse tanker om. De ting, de skatter højest, er uden værd for os. De har nu engang deres egne religiøse forestillinger, og deres tanker vil gå i ring i de samme gamle spor lige til dommedag."

Fader Latour gjorde den bemærkning, at ærefrygten for de gamle skikke var en egenskab hos indianerne, han satte pris på, og den spillede en stor rolle i hans egen religion.

Fragtmanden sagde ham, han kunne muligvis gøre mange indianere til gode katolikker, men han kunne aldrig løsrive dem fra deres egen tro. "Deres præster har deres egen art af mysterier. Jeg ved ikke, hvor meget af det, der er ægte, og hvor meget der er opdigtet. Jeg husker noget, der skete, da jeg var en lille dreng. En aften kom en Pecos-pige med sit spæde barn i sine arme løbende ind i køkkenet her og tryglede min moder

om at skjule hende, til festlighederne var forbi, for hun havde set caciquerne gøre tegn til hinanden og var vis på, de ville fodre slangen med hendes barn. Enten det nu var sandt eller ikke, så troede hun det, stakkels skind, og moder lod hende blive. Det gjorde stærkt indtryk på mig i de dage."

5. bog

Pater Martinez

1. Det gamle regimente

Biskop Latour, fulgt af Jacinto, red gennem bjergene på sin første officielle visitats i Taos, – efter Albuquerque det største og rigeste sogn i hans stift. Både præsten og befolkningen der var fjendtligsindede mod amerikanerne og ængstelige for indblanding. Enhver europæer, undtagen en spanier, blev betragtet som udlænding. Biskoppen havde ladet sognet skøtte sig selv og givet deres uvilje rigelig tid til at afkøles. Med Carsons hjælp havde han holdt sig godt underrettet om forholdene der og om den stærke gamle præst, Antonio José Martinez, som havde herredømmet såvel i timelige som i åndelige anliggender. Inden fader Latours embedstiltrædelse havde Martinez i virkeligheden været diktator over alle sognene i det nordlige New Mexico, og de indfødte præster i Santa Fé var alle som en i hans magt.

Det var et almindelig udbredt rygte, at pater Martinez havde været anstifteren af Taos-indianernes oprør for fem år siden, da Bent, den amerikanske guvernør, og et dusin andre hvide mænd blev myrdet og skalperet. Syv af Taos-indianerne var blevet stillet for en krigsret og hængt for mord, men der var ikke gjort forsøg på at kræve den intrigante præst til regnskab. Sandt at sige, lykkedes det pater Martinez at høste betydelig fordel af sagen.

De dødsdømte indianere havde sendt bud efter deres padre og tryglet ham om at redde dem ud af den redelighed, han havde fået dem ind i. Martinez lovede at frelse deres liv, hvis de ville overdrage ham deres jordegods i omegnen af puebloen. Det gjorde de, og efter at tilskødningen var lovformeligt

stadfæstet, bekymrede præsten sig ikke mere om den sag, men rejste bort for at aflægge et besøg i sin fødeby Abiquiu. I hans fraværelse blev de syv indianere hængt på den fastsatte dag. Martinez dyrkede nu deres frugtbare avlsgårde, hvad der gjorde ham til den rigeste mand i sognet.

Fader Latour havde vekslet høflige breve med Martinez, men havde kun truffet ham en eneste gang, ved den mindeværdige anledning, da pateren var redet fra Taos op til Santa Fé for at bestyrke gejstligheden der i deres vægring mod at anerkende den nye biskop. Men han kunne se ham for sig, som var det sket dagen før, – præsten i Taos var ikke en mand, man let ville glemme. Man kunne ikke være gået forbi ham på gaden uden at få følelsen af hans store fysiske kraft og hans bydende vilje. I virkeligheden var han ikke meget højere end biskoppen, men han gjorde indtryk af at være enormt stor. Hans brede, høje skuldre var som en bøffeltyrs, hans store hoved sad trodsigt på den tykke hals, og det fyldige, blodrige, æggeformede spanske ansigt, – hvor levende huskede biskoppen ikke det ansigt! Det var så ualmindeligt, at det ville more ham at se det igen: en høj, smal pande, strålende gule øjne, dybt liggende under stærkt markerede bryn, og fyldige, friske røde kinder, – ikke udtryksløse, glatragede kinder som i angelsaksiske ansigter, men prægede af muskelvirksomhed, lige så hurtige til at forandres efter hans vekslende stemninger som hvilket som helst af hans ansigtstræk. Hans mund alene var et sikkert tegn på voldsomme, utøjlede lidenskaber og tyrannisk selvrådighed; de tykke læber var fremstående og stramme som dyremuskler, der er spændte af frygt eller begær.

Fader Latour mente nu, at det ulovlige personlige regimentes dage næsten var forbi, selv på grænsen af stiftet, og en type som denne præst forekom ham allerede som noget malerisk og gribende, men i realiteten afmægtigt, en overlevering fra fortiden.

Biskoppen og Jacinto lod bjergene bag sig; stien sænkede sig ned over en slette, bevokset med klynger af ældgamle salviebuske, med stammer, så tykke som en mands ben. Jacinto pegede på en støvsky, der hurtigt kom dem i møde, – en flok ryttere, hundrede eller flere, indianere og mexicanere, kom for at byde biskoppen velkommen med glædesråb og geværsalver.

Da rytterne kom nærmere, var det let at opdage pater Martinez selv – med hjorteskindsbenklæder, høje støvler og sølvsporer, bredskygget mexicansk hat på hovedet og et stort sort slag slynget om skuldrene som en fårehyrdes plaid. Han red helt hen til biskoppen, holdt sin sorte vallak an og slog ud med hatten, mens hans følge sluttede kreds om de gejstlige herrer og affyrede deres geværer i luften.

De to præster red side om side ind i Los Ranchos de Taos, en lille by med gule mure, bugtede gader og grønne frugthaver. Beboerne var alle forsamlet på pladsen foran kirken. Da biskoppen steg af sadlen for at gå ind i kirken, udbredte kvinderne deres sjaler på den støvede vej, for at han kunne træde på dem, og efterhånden som han gik forbi den knælende menighed, greb mænd og kvinder efter hans hånd for at kysse den biskoppelige ring. Alt dette ville have forekommet Jean Marie Latour ganske usmageligt i hans eget fædreland. Her hørte den art demonstrationer med til det farverige landskab og de strålende haver, de flammende kaktus og de overdådigt

smykkede altre, – med til de forpinte kristusbilleder og smertefulde hellige jomfruer og helgenernes overmåde menneskelige skikkelser. Han havde allerede forstået, at hos dette folk måtte gudsdyrkelsen nødvendigvis blive dramatisk.

Fra Los Ranchos red hele skaren hurtigt tværs over den grå slette til selve Taos, til præstens hus lige over for kirken, hvor der havde samlet sig en stor folkestimmel. Mens folket kastede sig på knæ, blev en dreng, en klodset, tolv-tretten års fyr, stående med åben mund og hat på hovedet. Pater Martinez rakte armen hen over nogle knælende kvinder, rev drengens hue af og vaflede hans ører dygtigt. Da fader Latour halvhøjt gjorde indsigelse, svarede den indfødte præst frækt:

"Han er min egen søn, biskop, og det er på tide, jeg får lært ham mores."

Det var altså den lyd, piben skulle have, tænkte biskoppen. Hans veldisciplinerede ansigt skiftede ikke udtryk, da han fik denne udfordring, og han gik videre ind i præstens hus. De gik lige ind i paterens studereværelse, hvor de fandt en ung mand liggende på gulvet i dyb søvn. Det var en høj ung mand, meget svær, der lå på ryggen med en bog til hovedpude, og når han trak vejret, svulmede og svandt hans omfang i aldeles forbavsende grad. Han bar en franciskaners brune kutte, og hans hår var kortklippet. Ved synet af den sovende brast pater Martinez i latter og gav ham et alt andet end blidt spark imellem ribbenene. Fyren sprang op i stor forvirring og smuttede ud af døren til *patioen*.

"Hør du der," råbte pateren efter ham, "kun unge mænd, der arbejder strengt om natten, trænger til at sove om dagen. Du må have studeret ved lys. Jeg skal eksaminere dig i teologi!"

Disse ord blev hilst med kvindefnisen fra vinduerne på den anden side af gården, hvor flygtningen søgte ly bag noget vasketøj, der var hængt til tørre. Han dukkede sin høje, fyldige skikkelse og forsvandt imellem et par våde lagener.

"Det var min discipel, Trinidad," sagde Martinez, "en nevø af min gamle ven fader Lucero i Arroyo Hondo. Han er munk, men vi vil gerne have ham præsteviet. Vi sendte ham til seminariet i Durango, men enten led han for meget af hjemve, eller også var han for dum til at lære noget, så nu underviser jeg ham her. Vi skal nok engang få en præst ud af ham."

Fader Latour blev opfordret til at betragte huset som sit eget, men det fristede ham ikke. Uordenen var næsten større, end hans kræsne smag kunne udholde. Paterens skrivebord var overdrysset med snustobak og så fuldt af bogstabler, at de næsten skjulte krucifikset, der hang bag ved det. Bøger lå i dynger på stole og borde over hele huset, – og bøgerne og gulvene var dækket af støvet fra forårs-sandstormene. Præstens støvler og hatte lå omkring i krogene; hans frakker og præstedragter var hængt på knager eller draperede møblerne. Ikke des mindre var huset overfyldt af tjenestekvinder, unge og gamle, – og af store gule katte med tæt, blødt skind, øjensynlig en særlig race. De sov i vindueskarmene og lå på brøndkarmen i patioen; de dristigste kom helt hen til aftensbordet, hvor deres herre ligegyldigt lod dem æde af sin egen tallerken.

Da de gik til bords, forestillede værten den høje, svære unge mand med den fremspringende pande, som havde ligget og sovet på gulvet. Han fortalte igen biskoppen, at Trinidad Lucero var hans discipel og skulle være hans sekretær, – og han

tilføjede, at han tilbragte det meste af sin tid med at hænge i køkkenet og forstyrre pigerne i deres arbejde.

Disse bemærkninger blev gjort i den unge mands nærværelse, men gjorde ham aldeles ikke forlegen. Hele hans opmærksomhed var optaget af fåreragouten, som han begyndte at skovle i sig med upassende fart, så snart tallerkenen blev sat for ham. Biskoppen lagde senere mærke til, at Trinidad blev behandlet omtrent som en fattig slægtning eller en tjener. Han blev sendt af sted i forskellige ærinder, fik uden videre ordre til at hente paterens støvler, bringe brænde til ilden eller sadle hans hest. Fader Latour syntes så ilde om hans personlighed, at han næsten ikke kunne holde ud at se på ham. Hans fede ansigt var irriterende dumt og havde samme grå, fedtede udseende som blød ost. Hans mundvige dannede dybe folder, så trinde som folderne på et spædbarns ben, og metalindfatningen om hans briller skar sig over næsen dybt ned i blødt kød. Han mælede ikke et ord under aftensmåltidet, men åd, som om han var bange for aldrig mere at se mad. Da hans opmærksomhed et øjeblik vendte sig bort fra tallerkenen, fæstede han den med samme grådighed ved den pige, der vartede op ved bordet og lod til at betragte ham med ligegyldig ringeagt. Studenten gjorde indtryk af altid at være betaget af en eller anden art sanselig ophidselse.

Pater Martinez, med en serviet om halsen for at beskytte sin præstedragt, spiste og drak rigeligt. Biskoppen fandt maden ret dårlig, til trods for de mange kokke, men vinen, der kom fra El Paso del Norte, var rigtig god.

Under måltidet spurgte værten biskoppen rent ud, om han anså cølibat som en væsentlig betingelse for præstens kald.

Fader Latour svarede kun, at dette spørgsmål var blevet uddebatteret for mange århundreder siden og afgjort én gang for alle.

"Der er ingenting, der er afgjort én gang for alle," erklærede Martinez heftigt. "Cølibat kan måske egne sig for den franske gejstlighed, men ikke for vores. St. Augustin selv siger, det er bedst ikke at handle imod naturen. Jeg finder klare beviser for, at han på sine gamle dage beklagede at have levet i afholdenhed."

Biskoppen sagde, det ville interessere ham at se de steder, han drog sådanne slutninger af, og tilføjede den bemærkning, at han kendte St. Augustins skrifter overmåde godt.

"Jeg har alle de overbevisende steder nedskrevet et eller andet sted. Jeg skal finde dem, inden De rejser. De har sandsynligvis læst dem med lukket sind. Ugifte præster taber deres opfattelsesevne. Ingen præst kan få følelsen af anger og syndsforladelse, hvis han ikke selv ligger under for synd. Da kødelig lyst er den almindeligste form for fristelse, er det bedre for ham at kende noget til den. Sjælen kan ikke ydmyges ved faste og bøn; den må sønderbrydes af dødelig synd for at opleve syndsforladelse og oprejses til nådestadiet. I modsat fald er religion intet andet end død logik."

"Dette er et emne, vi må tales ved om senere – og temmelig udførligt," sagde biskoppen roligt. "Jeg vil så hurtigt som muligt reformere denne fremgangsmåde i hele mit stift. Jeg håber, der kun vil forløbe kort tid, inden her ikke findes en eneste præst, som undlader at holde alle de løfter, han aflagde, da han viede sig til kirkens tjeneste."

Den sortsmudsede pater lo og kastede den store kat fra sig, der var sprunget op på hans skulder. "Det vil give Dem nok at bestille, biskop. Naturen har fået forspringet på det område. Men trods alt er vores indfødte præster mere gudfrygtige end Deres franske jesuitter. Vi har en levende kirke her, ikke en livløs gren af den europæiske kirke. Vores religion voksede op af jordbunden her og har sine egne rødder. Vi viser den hellige faders person sønlig agtelse, men Rom har ingen autoritet her. Vi trænger ikke til propagandaens hjælp, og vi harmes over dens indblanding. Den kirke, de franciskanske fædre indførte her, blev skåret væk; dette er den anden afgrøde, og den er indenlandsk. Vort folk er det gudfrygtigste, der er tilbage i verden. Hvis De ødelægger deres tro med europæiske formaliteter, vil de blive vantro og lastefulde."

På denne talestrøm svarede biskoppen blidt, at han ikke var kommet for at berøve befolkningen dens religion, men han måtte sikkert berøve nogle af præsterne deres embeder, hvis de ikke ændrede deres levevis.

Fader Martinez fyldte sit glas og udbrød med urokkelig godt humør: "De kan ikke afsætte mig, biskop. Prøv det bare! Jeg vil organisere min egen kirke. De kan beskikke franske præster i Taos, men jeg beholder befolkningen."

Med disse ord forlod pateren bordet og stillede sig med ryggen til ilden, med præstedragten løftet op til livet for at varme sin buksebag ved bålet. "De er en ung mand, biskop," fortsatte han og gjorde et kast tilbage med sit store hoved og blikket vendt opad mod de tilrøgede loftsbrædder. "Og De kender intet til indianere eller mexicanere. Hvis De prøver på at indføre europæisk civilisation her og forandre vor gamle

levevis, lad os for eksempel sige: gribe forstyrrende ind i indianernes hemmelige danse eller afskaffe "De bodfærdiges" blodige ceremonier, spår jeg Dem en tidlig død. Jeg råder Dem at studere vores medfødte traditioner, før De begynder på Deres reformer. De er blandt barbariske folk, min gode franskmand, mellem to ukultiverede racer. De hemmelighedsfulde ceremonier, der er forbudt af Deres kirke, er en del af indianernes religion. De kan ikke indføre franske moder her."

I dette øjeblik rejste Trinidad sig ubemærket, og efter et krybende buk for biskoppen listede han stille bort i retning af køkkenet. Da hans brune kutte var forsvundet gennem døren, vendte fader Latour sig skarpt til sin vært.

"Martinez, jeg anser det for meget upassende at tale så løsagtigt i unge mænds nærværelse, især en ung mand, der uddanner sig til at blive præst. Jeg kan endvidere ikke indse, hvorfor en ung mand af den kaliber skal hjælpes til at blive præsteviet. Han vil aldrig få embede i mit stift."

Pater Martinez lo og viste sine lange gule tænder. Det klædte ham ikke at le; hans tænder var for store, udpræget vulgære. "Å, Trinidad skal til Arroyo Hondo som kapellan hos sin onkel, der er ved at blive gammel. Trinidad er meget gudfrygtig, det er han. De burde se ham i passionsugen. Han tager op til Abiquiu og bliver et andet menneske; han bærer de tungeste kors op på de højeste bjerge og bruger sin svøbe hyppigst af alle. Han kommer her tilbage med ryggen så fuld af kaktustorne, at pigerne må plukke ham som en kylling."

Fader Latour var træt og trak sig tilbage til sit værelse kort efter aftensmåltidet. Sengen syntes ham efter grundig

undersøgelse ren og bekvem, men han var ikke tryg over for omgivelserne. Han holdt ikke af atmosfæren i dette hus. Efter at han var gået til ro, holdt tallerkenklirren og kvindefnisen tværs over *patioen* ham længe vågen; og da det hørte op, begyndte fader Martinez at snorke i et værelse lige i nærheden. Han måtte have ladet sin dør stå åben ud til patioen, for *adobe*-skillevæggene var tykke nok til ellers at dæmpe lyden. Pateren snorkede som en rasende tyr, og biskoppen bestemte sig til at gå ud og finde hans dør og lukke den. Han stod op, tændte lyset og åbnede lidt ubeslutsomt sin egen dør. Da nattevinden blæste ind i værelset, flagrede en lille mørk skygge fra væggen tværs over gulvet, – en mus måske. Men nej, det var en tot kvindehår, som af dovenskab var blevet smidt hen i et hjørne, da et sjusket fruentimmer havde gjort toilette derinde. Denne opdagelse generede biskoppen overmåde meget.

Der var højmesse næste dag klokken elleve. Sognepræsten forrettede tjenesten, og biskoppen sad i det episkopale højsæde. Han var godt tilfreds med kirken i Taos. Bygningen var ren og vel vedligeholdt, menigheden stor og andægtig. De fine kniplinger, det snehvide lintøj og blankpolerede messing på alteret vidnede om et pligtopfyldende alterråd. Kordrengene, som gjorde tjeneste ved alteret, bar kostelige slag af ægte kniplinger over deres skarlagenrøde messesærke. Biskoppen havde aldrig hørt messen sunget mere gribende end af fader Martinez. Hans stemme var en smuk baryton, og tonerne kom fra et væld af dyb følelse. Intet led af gudstjenesten blev agtet ringe; hvert ord, hver håndbevægelse kom til sin fulde ret. I det øjeblik den mørke præst løftede hostien, var det, som lagde han hele sin styrke, sit mørkhudede legeme og alt sit blod i denne

handling. Det stod biskoppen klart, at ledet på rette måde kunne denne mexicaner være blevet en stor mand. Han besad en alt betvingende personlighed, en foruroligende, gådefuld magnetisk magt.

Efter konfirmationsgudstjenesten lod fader Martinez heste trække frem og red ud med biskoppen for at vise ham sine avlsgårde og sin kvægbesætning. Han førte ham rundt på alle rancherne i de frugtbare dalstrøg mellem Taos og den indianske pueblo, der, hvad fader Latour vidste, var kommet i hans besiddelse efter de syv indianere, der var blevet hængt. Martinez omtalte henkastet Bent-blodbadet, da de red forbi, og brovtede af, at der aldrig havde været uroligheder i gang i New Mexico, som ikke var udgået fra Taos.

De gjorde holdt lige vest for puebloen kort før solnedgang, – en pueblo, der var meget forskellig fra alle de andre, biskoppen havde besøgt: to store pyramideformede kommunale bygninger lå foran dem i den gyldne eftermiddagsbelysning, med det blåviolette bjerg som umiddelbar baggrund. Mænd i hvide, uldne hættekapper kom ud på de trappelignende flade tage i det gyldne sollys og stod så stille som statuer, øjensynlig iagttagende den skiftende belysning på bjerget. Der hvilede en religiøs stilhed over stedet; ikke en lyd undtagen gedernes brægen, nu de kom hjem gennem skyer af gyldent støv.

Pateren fortalte ham, at disse to huse uafbrudt havde været i denne stammes besiddelse i mere end et årtusinde. Coronados mænd fandt dem der og beskrev dem som en race, der var de andre indianere langt overlegen, smuk og imponerende, klædt i frakker og benklæder af hjorteskind ligesom europæernes.

Skønt bjerget var skovklædt, var dets konturer så skarpe, at det ligesom nøgne bjerge, Sandia-kæden for eksempel, så ud som et stykke skulptur. Største delen af trævæksten var stedsegrøn, men kløfterne og flodlejerne var bevoksede med asp, så formen af hver fordybning tegnede sig på bjergskråningen, lysegrønt mod mørkt, som ornamenter: bugtede, halvrunde eller halvmåneformede. Pateren fremhævede, at dette bjerg og dets kløfter havde været sæde for gamle religiøse ceremonier, fyldt som en bikube med lydløst indiansk liv, gennem mange århundreder gemmested for indianske hemmeligheder.

"Og De kan være sikker på, at et eller andet sted derinde fredes Popés *estufa*, men ingen hvid mand vil nogen sinde få den at se. Jeg mener den hule, hvor Popé indelukkede sig og ikke så dagens lys, i de fire år han lagde planen til oprøret i 1680. Jeg går ud fra, De kender den opstand i alle enkeltheder, biskop Latour?"

"En del af dem naturligvis, fra martyrhistorien. Men jeg vidste ikke, den var udgået fra Taos."

"Har jeg ikke lige fortalt Dem, at alle de uroligheder, der har været i New Mexico, udgik fra Taos?" brovtede pateren igen. "Popé var en født San Juan-indianer, men Napoleon var jo også en korsikaner. Han satte oprøret i gang fra Taos."

Pater Martinez kendte sit fødeland, et land uden nedskreven historie. Af ham fik biskoppen den bedste beretning, han nogen sinde havde hørt, om det store indianeroprør i 1680, der føjede et særlig langt kapitel til den nye verdens martyrhistorie, dengang alle spaniere blev dræbt eller forjaget, og der ikke blev en eneste levende europæer tilbage nord for El Paso del Norte.

Den aften, da Martinez havde fået sig sin pris tobak efter måltidet, udspurgte fader Latour ham nøje og fik en del at vide om hans tidligere liv.

Pater Martinez var født i Abiquiu, lige under det enlige blå bjerg, der dukkede op i horisonten vest for Taos som en pyramide med afskåren top. Det var en af de ældste mexicanske kolonisationer i egnen, omgivet af så dybe cañons og så sønderrevne bjergkæder, at stedet praktisk talt var afskåret fra samkvem med den øvrige verden. På grund af denne ensomhed blev beboerne melankolske, heftige og fanatisk religiøse; passionsugen fejrede de med korsbæringer og blodige hudstrygninger.

Antonio José Martinez voksede op der; han lærte hverken at læse eller at skrive, giftede sig i tyveårsalderen og mistede både kone og barn, da han var treogtyve. Efter sit giftermål havde han lært at læse af sognepræsten, og da han blev enkemand, besluttede han at uddanne sig til præst. Han samlede sine klæder og den smule penge, han fik ved salget af sit indbo, og begav sig til hest til Durango i Old Mexico. Der blev han elev på seminariet og begyndte et arbejdsomt studieliv.

Biskoppen kunne godt forestille sig, hvad det betød for en ung mand, som først havde lært at læse i ynglingealderen, at underkaste sig en streng akademisk uddannelse. Han fandt Martinez vel bevandret, ikke blot i kirkefædrene, men også i de latinske og spanske klassikere. Efter seks år på seminariet var Martinez vendt tilbage til sin fødeby Abiquiu som præst ved sognekirken der. Han var lidenskabeligt knyttet til den gamle landsby under det pyramideformede bjerg. Al den tid han havde været i Taos, nu en halv menneskealder, havde han med kortere

eller længere mellemrum gjort pilgrimsrejser til hest hjem til Abiquiu, som om duften af hans egen gule jord var lægedom for hans sjæl. Naturligvis hadede han amerikanerne. Den amerikanske okkupation betød enden på legen for mænd som han. Han var det gamle regimentes mand, søn af Abiquiu, og hans tid var forbi.

Efter afrejsen fra Taos gjorde biskoppen en afstikker fra vejen for at aflægge et besøg på Kit Carsons ranch. Han vidste, at Carson var bortrejst for at købe får, men fader Latour ville gerne hilse på señora Carson for endnu en gang at takke hende for hendes venlighed mod stakkels Magdalena og fortælle hende om den unge kvindes lykkelige og opofrende liv hos søstrene i deres skole i Santa Fé.

Señoraen modtog ham med den rolige, ligefremme gæstfrihed, som altid giver mexicanske hjem et tiltalende præg. Hun var høj og slank, med skrå skuldre, strålende øjne og skinnende sort hår. Skønt hun ikke kunne læse, vidnede både hendes ansigt og samtale om intelligens. Efter biskoppens mening var hun smuk; hendes ansigtsudtryk var præget af den livstugt, han beundrede. Hun havde også et frejdigt sind og en fornøjelig humoristisk sans. Det var muligt at tale fortroligt med hende. Hun sagde, hun håbede, han havde haft det hyggeligt hos pater Martinez, med et tonefald, der røbede, at hun i høj grad betvivlede det, og hun smilede lidt, da han indrømmede, han havde ærgret sig over Trinidad Luceros personlighed.

"Der er dem, der siger, han er en søn af fader Lucero," sagde hun med et skuldertræk. "Men det tror jeg nu ikke. Han er snarere en af pater Martinez' sønner. Har De hørt, hvordan det

gik ham i Abiquiu i passionsugen i fjor? Han forsøgte at efterligne Frelseren og lod sig korsfæste. Å nej, ikke med nagler! Han blev bundet fast på et kors med reb for at hænge der hele natten; det gør de undertiden i Abiquiu, det er et meget gammeldags sted. Men han er så tung, at korset væltede med ham efter et par timers forløb, og han var meget ydmyget. Så lod han sig binde til en pæl og sagde, han ville udholde lige så mange svøbeslag som vor Frelser – seks tusinde, som det blev åbenbaret for St. Bridget. Men inden de havde givet ham hundrede slag, besvimede han. De piskede ham med kaktus-svøber, og hans ryg blev så forgiftet, at han lå syg deroppe i lang tid. I år sendte de den besked, at de ikke ville have ham i Abiquiu, så han blev nødt til at fejre passionsugen her, og alle folk lo ad ham."

Fader Latour bad señoraen sige ham oprigtigt, om hun troede, han kunne gøre en ende på "Det bodfærdige Broderskabs" overspændthed. Hun smilede og rystede på hovedet. "Jeg har tit sagt til min mand, at jeg håber, De ikke vil prøve på at gøre noget i den retning. Det ville kun ophidse befolkningen imod Dem. De gamle kan ikke undvære deres gamle skikke, og de unge vil følge i deres spor."

Da biskoppen tog afsked, lagde hun en smuk ægte knipling til Magdalena i hans sadeltaske. "Hun vil rimeligvis ikke bruge den til sig selv, men hun vil blive glad ved at få den for at give den til søstrene. Den rå fyr efterlod hende intet. Da han var hængt, var der intet andet at sælge end hans bøsse og et æsel. Det var grunden til, at han ville løbe den risiko at myrde to præster for at få deres muldyr – og måske også af had til

religionen. Magdalena fortalte, han tit havde truet med at slå præsten i Mora ihjel."

I Santa Fé traf biskoppen fader Vaillant, der ventede på ham. De havde ikke set hinanden siden påske, og der var mangt og meget at drøfte. Den kraft og nidkærhed, biskop Latour bestyrede sit embede med, var for længst blevet anerkendt i Rom, og han havde nylig fået et brev fra kardinal Fransoni, præfekt ved Propagandaen, der meddelte, at vikariatet i Santa Fé formelt var blevet ophøjet til et bispedømme. Med samme meget forsinkede post kom en indbydelse fra kardinalen, der indtrængende udbad sig fader Latours nærværelse ved vigtige forhandlinger i Vatikanet i løbet af det kommende år. Skønt alle disse anliggender skulle drøftes efter tur af biskoppen og hans kapellan, var fader Joseph upåtvivleligt denne gang kommet hertil fra Albuquerque, drevet af ubetvingelig nysgerrighed efter at høre, hvordan biskoppen var blevet modtaget i Taos.

De tilbragte en lang aften i studereværelset i deres gamle præstedragter med lysene tændte på bordet imellem sig.

"Foreløbig vil jeg ikke gøre noget for at forandre de mærkelige forhold i Taos," sagde fader Latour. "Det er ikke opportunt at skride ind nu. Kirken er stærk, beboerne gudfrygtige. Lige meget hvordan præstens opførsel har været, så har han opbygget en stærk organisation, og hans sognebørn er ham loyalt hengivne."

"Men tror du, han kan disciplineres?"

"Der er slet ikke spørgsmål om disciplin her! Han har været en lille potentat for længe. Hans menighed ville sikkert støtte ham imod en fransk biskop. Foreløbig vil jeg lukke øjnene for det, jeg misbilliger der."

"Men Jean," udbrød fader Joseph ophidset, "den mands liv er en åbenlys forargelse, man hører om det over alt. For kun et par uger siden fortalte man mig en sørgelig historie om en mexicansk pige, der var blevet bortført på et af de indianske plyndringstogter i Costella-dalen. Hun var et barn på otte år, da hun blev røvet, og hun var femten, da hun blev opdaget og løskøbt.

I den lange tid havde det fromme barn bevaret sin jomfruelighed ved en række mirakler. Hun havde en medalje fra Vor Frue af Guadeloupes helligdom bundet om halsen, og hun bad de bønner, man havde lært hende at bede. Hendes kyskhed var i fare gang på gang, men altid afvendte en uforudset begivenhed katastrofen. Efter at hun var blevet løskøbt og bragt tilbage til nogle slægtninge, der boede i Arroyo Hondo, blev hun så gudhengiven, at hun ønskede at blive nonne. Hun blev forført af denne Martinez, og han fik hende gift med en af sine daglejere. Hun bor nu på en af hans avlsgårde."

"Ja, Christobal har fortalt mig den historie," sagde biskoppen og trak på skuldrene. "Men pater Martinez er ved at blive for gammel til at spille rollen som Don Juan ret meget længer. Jeg ønsker ikke at miste Taos-sognet for at straffe dets præst, min ven. Jeg har ingen præst, der er stærk nok til at træde i hans sted. Du selv er den eneste, der kunne magte situationen der, og du er i Albuquerque. Om et år vil jeg være i Rom, og der håber jeg at finde en spansk missionær, som kan overtage embedet i Taos. Kun en spanier vil blive venligt modtaget der, tror jeg."

"Du har utvivlsomt ret," svarede fader Joseph. "Jeg dømmer ofte alt for hurtigt. Jeg vil blive en ynkelig stedfortræder for dig,

mens du er i Europa. For jeg går ud fra, jeg skal forlade mit kære Albuquerque og tage til Santa Fé, mens du er borte?"

"Sikkerlig, de vil komme til at elske dig så meget des mere, når de har måttet undvære dig en tid. Jeg håber at bringe nogle flere modige auvergnere med tilbage, unge mænd fra vort eget seminarium, og jeg frygter, jeg må ansætte en af dem i Albuquerque. Du har været der længe nok. Du har gjort alt det nødvendige. Jeg trænger til dig her, fader Joseph. Som det er nu, må en af os altid ride halvfjerds kvartmil, når vi ønsker at drøfte noget."

Fader Vaillant sukkede. "Jeg tænkte nok, det ville komme! Du vil rive mig bort fra Albuquerque, som du rev mig bort fra Sandusky. Da jeg kom dertil, var alle og enhver min fjende, nu er alle og enhver min ven; derfor er det på tide at tage derfra." Fader Vaillant tog brillerne af, lagde dem sammen og gemte dem i foderalet, en handling, der altid var tegn på, at han havde i sinde at trække sig tilbage. "Om et år vil du altså være i Rom. Ja, ja, jeg ville nu hellere være midt i min menighed i Albuquerque, det tilstår jeg ærligt. Men Clermont, – det misunder jeg dig. Jeg ville gerne se mine egne bjerge igen. Du vil i hvert fald besøge hele min familie og bringe mig besked om dem, og du kan bringe mig de messedragter, min kære søster Philomène og hendes nonner har siddet og syet til mig i disse tre år. Jeg vil blive meget glad ved at få dem." Han rejste sig og tog et af lysene. "Og når du forlader Clermont, Jean, stik så et par kastanjer i lommen til mig!"

2. Gnieren

I februar drog biskop Latour igen af sted til hest ad Santa Fé-vejen, denne gang med Rom til mål. Han var borte i omtrent et år, og da han kom tilbage, var han ledsaget af fire unge præster fra sit eget seminarium i Montferrand og en spansk præst, fader Taladrid, som han havde truffet i Rom, og som straks blev sendt til Taos. Efter biskoppens tilskyndelse afstod pater Martinez formelt embedet, under den forudsætning, at han stadig skulle celebrere messen ved højtidelige lejligheder. Han nøjedes imidlertid ikke med at benytte sig af denne begunstigelse, men forrettede fremdeles alle vielser og begravelser og blev ved med at hovmesterere sine sognebørns vandel. Inden længe lå han og fader Taladrid i åben krig.

Da biskoppen, der var ude af stand til at bilægge deres mellemværende, støttede den nye præst, viste fader Martinez og hans ven fader Lucero i Arroyo Hondo sig opsætsige; de nægtede rent ud at bøje sig og organiserede deres egen kirke. Den, erklærede de, var den gamle hellige katolske kirke i Mexico, mens biskoppens kirke var en amerikansk institution. I begge byer gik største delen af befolkningen over til den udskilte kirke, selv om nogle fromme mexicanere i deres store vånde overværede messen begge steder. Fader Martinez lod trykke en lang og veltalende erklæring, (som meget få af hans sognebørn kunne læse), der gav en historisk retfærdiggørelse af hans brud med kirken og benægtede præsteskabets forpligtelse til at leve i cølibat. Da både han og fader Lucero var højt til års, var der ingen andre i deres nye organisation end Trinidad, der kunne nyde godt af denne særlige klausul. Efter at de to gamle

præster var udtrådt af kirken, var en af deres første højtidelige handlinger at optage fader Luceros nevø i kleresiet, og han fungerede derefter som kapellan hos dem begge, stadig på farten mellem Taos og Arroyo Hondo.

Splittelsen i kirken førte i hvert fald til en foryngelse af de to opsætsige præster og opfriskede vidt og bredt folks interesse for dem, – skønt de for øvrigt altid havde sørget for at give folk mere end nok at snakke om. Lige siden de var unge mænd med sogne, der grænsede op til hinanden, havde de været venner, kammerater, rivaler, undertiden bitre fjender. Men deres klammerier havde aldrig kunnet holde dem borte fra hinanden ret længe ad gangen.

Gamle Marino Lucero havde ikke et træk fælles med Martinez undtagen autoritetstrangen. Han havde været en gnier fra ungdommen af og levede i den yderste fattigdom i afkrogen Arroyo Hondo, skønt man antog ham for at være meget rig. Han pralede altid af, at hans hus var så tarveligt som et æsels stald. Hans seng, hans krucifiks og hans bønne-gryde var hele møblementet. Han holdt ingen andre kreaturer end et magert muldyr, hvorpå han red over til Taos for at skændes med sin ven Martinez eller for at få et godt måltid mad, når han var sulten. I hans *casa* var det fredag hver dag, hvis ikke en af hans nabokoner kogte en kylling og bragte ham den af ren og skær medlidenhed. For hans menighed holdt af ham. Han var grisk, men ikke hård, og han pressede flere pesos ud af Arroyo Seco og Questa end af sin egen Arroyo. Sparsommelighed er en så sjælden egenskab blandt mexicanere, at de finder den meget morsom; hans sognebørn yndede at fortælle, at han aldrig købte noget, men samlede gamle fejekoste op, når husmødrene

havde kastet dem bort, og gik med pater Martinez' gamle klæder, når pateren ikke ville bruge dem mere, skønt de var alt for store til ham. Et af præsternes heftigste sammenstød indtraf netop, fordi Martinez gav nogle af sine aflagte klæder til en munk fra Mexico, der studerede i hans hjem og intet ejede, han kunne skærme sig med, når det blev vinter.

De to præster havde altid talt skamløst om hinanden. Alle Martinez' bedste historier handlede om Lucero, og alle Luceros handlede om Martinez.

"I kan nok se, hvordan det forholder sig," kunne fader Lucero sige til de unge mænd ved et bryllupsgilde, "jeg har indrettet mig fornuftigere i livet end gamle José Martinez. Hans næse og hage er ved at blive nære naboer nu, og et fruentimmer har han ingen glæde af mere. Men jeg kan endnu rette ryggen ved synet af en dollar. Med en nyslået sølvskilling i hånden er jeg lykkeligere end nogen sinde; men hvad kan han gøre med en køn pige andet end sørge og savne?"

Havesyge, forsikrede han dem, var den eneste lidenskab, der blev stærkere og lifligere med årene. Han begærede penge, som Martinez begærede kvinder, og de havde aldrig rivaliseret i deres stræben efter livets behageligheder. Da Trinidad var blevet præsteviet og havde taget fast ophold hos sin onkel, klagede fader Lucero over, at han var blevet fordringsfuld hos Martinez og nu åd ham ud af huset. Fader Martinez fortalte med henrykkelse, at Trinidad snyltede på sognet i Arroyo Hondo og gik om og stak næsen i den ene bønne-gryde efter den anden.

Da biskoppen ikke længere kunne vende det døve øre til oprøret, sendte han fader Vaillant over til Taos for at

offentliggøre de to præsters afskedigelse med tre ugers varsel og formane dem til at afsværge deres kætteri. Den fjerde søndag oplæste fader Joseph, som beklagede sig over altid at blive sendt af sted for at "*fouetter les chats*", højtideligt det biskoppelige brev, der fratog fader Martinez præsteskabets rettigheder og privilegier. Samme dags eftermiddag red han over til Arroyo Hondo, atten kvartmil borte, og oplæste en enslydende bandbulle imod fader Lucero.

Fader Martinez blev ved at stå i spidsen for sin særkirke, til han efter et kort sygeleje døde og blev begravet som dissenter af fader Lucero. Kort efter fik fader Lucero selv tæring. Men selv efter at være blevet syg udførte han en bedrift, som blev et af sagnene i den egn af landet: han slog en tyv ihjel i en nattekamp.

En omflakkende fragtkusk, der var blevet afskediget for tyveri fra et vogntræn, huggede sig med besvær igennem ovre i Taos og hørte der rygterne om fader Luceros skjulte skatte. Han kom til Arroyo Hondo for at udplyndre den gamle mand. Fader Lucero sov let, og da han midt om natten hørte listende skridt, rakte han hånden ud efter den forskærerkniv, han havde gemt under sin madras, og sprang løs på den påtrængende gæst. De begyndte at kæmpe i mørke, og skønt tyven var en ung mand og bevæbnet, stak den gamle præst ham ihjel og styrtede så, oversprøjtet med blod, ud for at vække byens folk. Naboerne fandt præstens værelse som et slagtehus; hans offer lå død ved siden af det hul, han havde gravet. De var forbavsede over det, den gamle mand havde kunnet gøre.

Men fader Lucero kom aldrig over det chok, han fik den nat. Han tæredes så hurtigt hen, at hans sognebørn sendte bud efter

dyrlægen i Taos for at tilse ham. Denne veterinær var en yankee, der havde været heldig med at behandle både mennesker og heste, men han sagde, han kunne intet gøre for fader Lucero; han troede, han havde en indvendig svulst eller kræft.

Pater Lucero døde som en bodfærdig synder, og fader Vaillant, som havde lyst ham i band, blev også den, der forsonede ham med kirken. Kapellanen var i Taos i forretninger for biskoppen og boede hos Kit Carson og hustru. De sad alle til bords en aften under en voldsom regnbyge, da en rytter red op for husets *portale*. Carson gik ud for at tage imod ham. Den gæst, han bragte med ind, var Trinidad Lucero, som tog sin gummifrakke af og stod der i en folderig præstedragt af Arroyo Hondo-fabrikat, med et krucifiks om halsen, og syntes at fylde stuen med sin store krop og sin vigtighed. Efter et formfuldendt buk for señoraen henvendte han sig til fader Vaillant på sit bedste engelsk, langsomt, med tyk, grødet stemme.

"Jeg er pater Luceros eneste nevø. Min onkel meget syg og snart dø. Hun har brækket blod." Han slog øjnene ned.

"Tal til mig i Deres eget sprog, menneske!" udbrød fader Joseph. "Jeg kan i det mindste klare mig bedre med spansk, end De kan med engelsk. Sig mig så, hvad De har at berette om Deres onkels tilstand."

Trinidad gav en skildring af sin onkels sygdom og gentog højtideligt ordene: "Hun har brækket blod," som han syntes at finde virkningsfulde. Den syge mand ønskede at se fader Vaillant og bønfaldt ham om at komme og give ham sakramentet.

Carson bad indstændigt kapellanen vente til daggry, da vejen ned til Arroyo Hondo ville være slemt udvasket af regnen og farlig at befare i mørke. Men fader Vaillant sagde, at hvis vejen var dårlig, ville han gå derned til fods. Han bad señora Carson have ham undskyldt og gik ind i sit værelse for at tage sin ridedragt på og hente sine sadeltasker. Trinidad indtog efter opfordring hans tomme plads ved bordet og udnyttede lejligheden efter bedste evne. Værten sadlede fader Vaillants muldyr, og kapellanen red af sted med Trinidad som fører.

Ikke fordi han behøvede en fører til Arroyo Hondo; det var et sted, han holdt særlig meget af, og han var altid glad ved at få et påskud til at tage derhen. Hvor ofte var han ikke redet derover på smukke sommerdage eller tidligt om foråret, inden træerne var sprunget ud, når hele jorden var lyserød og blå og gul som et farvelagt landkort!

Man nærmede sig stedet over en slette, bevokset med salviebuske, der så ud til at strække sig jævnt og uafbrudt til foden af de fjerne bjerge; så pludselig stod man uden varsel på randen af en afgrund, en kløft i jorden over to hundrede fod dyb; siderne var stejle skrænter, men skrænter af jord, ikke af sten. Holdt man sin hest an på randen af kløften, så man ned i en dybtliggende verden af grønne marker og haver, og i bunden af den dybe grav lå en *adobe*-by med lyserøde huse af soltørret ler. De mennesker og muldyr, der gik om dernede eller var i færd med at pløje markerne, lignede figurerne i et barns Noahs ark. Midtvejs nede i arroyoen, mellem de dybtliggende agre og græsgange, løb en brusende bæk, der havde sit udspring højt oppe i bjergene. Dens kilde lå i virkeligheden så højt, at mexicanerne kunne lede dens vand op til sletten over kløften,

blot ved hjælp af en åben vandledning af træ på den modsatte side af arroyoen. Denne trækanal var delt i afsnit, der siksakkede sig op ad skrænten. Fader Vaillant standsede altid for at iagttage vandet, der strømmede op ad afgrundens side som noget levende: en stadig stigende trappe af krystalklart vand, klukkende og blinkende som sølv, mens det klatrede opad. Kun en eneste gang før, plejede han at fortælle de indfødte, i Italien, havde han set vand løbe opad ligesom her.

Det vand, der var ledet på denne måde, var kun en ganske lille gren af hele bjergbækken; hovedstrømmen løb ned gennem arroyoen over hvid klippebund med grønne piletræer og højt, frodigt græs og brogede ville blomster langs bredderne. Natlys, kattehale og alle slags ærteblomstrede planter nåede her mellem stargræsserne en tropisk størrelse og farvepragt.

Men dette var første gang, fader Vaillant nogen sinde var kommet ned til Arroyo Hondo i mørke, og på randen af kløften besluttede han sig til ikke at sætte Contento på så hård en prøve: "Han kan klare det," sagde han til Trinidad, "men jeg vil ikke lade ham gøre det." Han steg af og gik til fods ned ad den stejle, bugtede sti.

De nåede fader Luceros hus lige før midnat. Halvdelen af byens beboere lod til at gøre tjeneste, og huset var oplyst som til fest. Den syge mands værelse var fuldt af mexicanske kvinder, der sad omkring på gulvet, indhyllede i deres sorte sjaler, og bad højt med tændte lys foran sig. Man kunne næppe gå et skridt for lys.

Fader Vaillant vinkede ad en kvinde, han kendte godt, Conçeption Gonzales, og spurgte hende, hvad alt dette betød. Hun hviskede, at den døende pater ville have det sådan. Det

sortnede for hans øjne, og han blev ved at forlange flere lys. Hele livet, sukkede Conçeption, havde han været så sparsommelig med lys og for det meste hjulpet sig med en fyrrepind om aftenen.

I et hjørne af stuen lå fader Lucero på sengen; han stønnede og kastede sig frem og tilbage, mens en mand gned hans fødder, og en anden vred håndklæder op af varmt vand og gav ham omslag på maven for at dulme smerterne. Señora Gonzales hviskede, at den syge havde ligget og bidt i sine lagener af smerte; hun havde bragt de bedste, hun havde, herover, og de var tygget til trevler på oversiden.

Fader Vaillant gik hen imod sengen. "Flyt lidt bort fra sengen, mine gode koner! Indret Dem langs med væggen, Deres lys blænder mig."

Men da de begyndte at rejse sig og løftede deres lysestager op fra gulvet, råbte den syge mand: "Nej, nej, tag ikke lysene væk! Der kommer nok en tyv, og så har jeg intet tilbage."

Kvinderne trak på skuldrene, så bebrejdende på fader Vaillant og satte sig ned igen.

Pater Lucero var ikke andet end skind og ben. Hans kinder var indfaldne, hans krogede næse var lerfarvet og bleg som voks, hans øjne skinnede vildt af feber. De så op mod fader Joseph med et brændende blik, – store, sorte, funklende, mistroiske øjne. I sin dødsstund så den gamle mand mere ud som en spanier end en mexicaner. Han greb fader Josephs hånd med et overraskende fast tag og gav den mand, der stod og gned hans fødder, et kraftigt spark i brystet.

"Hold nu op med den gniden fødder, og tag de våde klude væk! Nu da kapellanen er kommet, har jeg noget at sige, og jeg

ønsker, I alle skal høre det." Fader Luceros stemme havde altid været skarp og skingrende; hans sognebørn plejede at sige, han vrinskede som en hest. "Señor vicario, kan De huske pater Martinez? De burde kunne det, for De behandlede ham lige så ilde, som De behandlede mig. Hør nu godt efter!"

Fader Lucero fortalte, at Martinez før sin død havde betroet ham en større sum penge, der skulle bruges til messer for hans sjælefred, og pengene skulle indbetales til kirken i hans fødeby Abiquiu. Lucero havde ikke brugt pengene, som han havde lovet, men gravet dem ned under jordgulvet i dette værelse, lige under det store krucifiks, der hang på væggen derhenne.

Ved disse ord gav fader Vaillant igen kvinderne tegn til at fjerne sig, men da de tog deres lys, rejste fader Lucero sig over ende i sin natskjorte og råbte: "Bliv, hvor I er! Vil I løbe jeres vej og efterlade mig ene med en fremmed? Jeg stoler ikke mere på ham end på jer! Å, hvorfor har Gud ikke på en eller anden måde gjort det muligt for et menneske at værne sine ejendele efter døden? Levende kan jeg gøre det med min kniv, så gammel, som jeg er. Men bagefter?"

Señora Gonzales snakkede godt for fader Lucero og overtalte ham til at lægge sig ned i sengen og sige dem, hvad han ville have dem til at gøre. Han forklarede, at de penge, han havde taget i forvaring for Martinez, skulle sendes til Abiquiu og bruges, som pateren havde ønsket. Under krucifikset og under gulvet under den seng, han lå på, ville de finde hans egne spareskillinger. En tredjedel af hans skat var bestemt til Trinidad. Resten skulle bruges til messer for hans sjæl, og de skulle celebreres i den gamle San Miguels kirke i Santa Fé.

Fader Vaillant lovede ham, at alle hans ønsker skulle blive opfyldt samvittighedsfuldt, men nu var det på tide for ham at slå alle verdslige bekymringer af tankerne og berede sin sjæl på at modtage sakramentet.

"Det skal nok ske til sin tid. Men et menneske slipper ikke denne verden så let. Hvor er Conçeption Gonzales? Kom herhen, min datter. Sørg for, at pengene bliver gravet op, mens jeg endnu er i denne stue, før mit legeme er blevet koldt, at de bliver talt i alle disse kvinders nærværelse, og at summen bliver skrevet ned." Ved dette hovedpunkt gav det et sæt i den gamle mand, som fik han nyt håb. "Og Christobal, han er den rette mand! Christobal Carson skal være her for at tælle dem og skrive summen ned. Han er en redelig mand. Trinidad, din torsk, hvorfor fik du ikke Christobal med?"

Fader Vaillant var forarget. "Hvis De ikke tager Dem sammen, fader Lucero, og vender Deres tanker mod Himlen, nægter jeg at give Dem sakramentet. I Deres nuværende sindstilstand ville det være en vanhelligelse."

Den gamle mand foldede hænderne og lukkede samtykkende øjnene. Fader Vaillant gik ind i det tilstødende værelse for at iføre sig præstedragt og stola, og i hans fraværelse lagde Conçeption Gonzales en af sine egne hvide servietter over et lille bord ved sengen og stillede to vokslys og en skål med vand til messetjenerens hænder på bordet. Fader Vaillant kom tilbage i messedragt med sin pyxis og sit vievandskar og begyndte at bestænke sengen og sygevogterne, mens han fremsagde antifonien *Asperges me, Domine, hyssopo, et mundabor*. Kvinderne listede bort, men lod deres lys blive stående på gulvet. Fader

Lucero aflagde sit skriftemål, afsvor sit kætteri og ytrede anger, hvorefter han fik sakramentet.

Den højtidelige handling beroligede den forpinte mand, og han lå stille med hænderne foldede over brystet. Kvinderne kom ind igen og sad og mumlede bønner som før. Regnen piskede mod vinduesruderne, vinden tudede hult, når den sugedes ned gennem den dybe kløft. Nogle af sygevogterne var segnefærdige af træthed, men ikke en af dem antydede noget ønske om at gå hjem. At våge ved et dødsleje var ikke en byrde for dem, men en begunstigelse, – i tilfælde af en døende præst var det en udmærkelse.

I hine dage havde døden, selv i europæiske lande, en højtidelig almen betydning. Den blev ikke betragtet som det øjeblik, bestemte legemlige organer ophørte at fungere, men som et dramatisk højdepunkt, det øjeblik, en sjæl holdt sit indtog i den anden verden og med klar bevidsthed gik igennem en uanselig indgang til en utænkelig skueplads. Sygevogterne havde altid det håb, at den døende kunne åbenbare noget af det, han alene kunne se; at hans ansigt, hvis hans læber var stumme, ville tale, og at lidt lys eller skygge hinsides fra ville falde over hans ansigtstræk. Store mænds "sidste ord" – Napoleons og lord Byrons for eksempel – blev endnu trykt i gavebøger, og slægt og venner lyttede efter og mindedes pietetsfuldt enhver ganske almindelig mands og kvindes sidste mumlen. Disse ytringer, lige meget hvor betydningsløse de var, opfattedes som orakelsprog af dem, der en dag skulle gå samme vej og nu gik og grundede på deres betydning.

Stilheden i dødsværelset blev pludselig brudt, da Trinidad Lucero knælede for krucifikset på væggen for at bede. Hans

onkel, som alle troede sov, begyndte at fægte med armene og råbe: "En tyv! Hjælp, hjælp!" Trinidad fortrak hurtigt, men fra nu af lå den gamle mand med det ene øje åbent, og ingen vovede at nærme sig krucifikset.

Omtrent en time før daggry trak pateren vejret med så stort besvær, at to af mændene stillede sig bag ved ham og løftede hans puder. Kvinderne hviskede, at hans ansigt var i færd med at forandres, og de flyttede deres lys nærmere og knælede tæt ved sengekanten. Hans øjne var opmærksomme og ved fuld bevidsthed. Han lagde hovedet på siden og lå og stirrede spændt ind i lysenes flammer uden at blinke, mens hans ansigtstræk blev skarpere. Flere gange sitrede hans læber over tænderne. Sygevogterne holdt vejret og var sikre på, han ville tale, før han gik bort, – og det gjorde han. Efter en krampetrækning i ansigtet, der lignede et hånligt smil, og en rallen i svælget vrinskede pateren for sidste gang:

"*Comete tu cola, Martinez, comete tu cola!*" (Æd din hale, Martinez, æd din hale!) Næsten samtidig døde han i en krampetrækning.

Efter daggry trådte Trinidad frem og erklærede, – og de mexicanske kvinder bekræftede det, – at fader Lucero i sin dødsstund havde skuet ind i den anden verden og set fader Martinez i pine. Så længe de kristne, der stod ved dette dødsleje, levede, blev historien hvisket i Arroyo Hondo.

Da gulvet i præstens hus efter hans anvisning blev brudt op, kom folk så langvejs fra som Taos og Santa Cruz og Mora for at se de skindposer med guld- og sølvpenge, der var nedgravet under det; spanske mønter, franske, amerikanske, engelske, nogle af dem meget gamle. Da skatten omsider blev bragt til en

regerings-mønt og undersøgt, blev den vurderet til omtrent tyve tusind dollars i amerikanske penge. En stor sum at skrabe sammen for en gammel præst i et landsogn på bunden af en kløft.

6. bog

Doña Isabella

1. Don Antonio

Biskop Latour havde én meget levende verdslig ambition: at bygge en domkirke i Santa Fé, der skulle være de naturskønne omgivelser værdig. Mens han gik og kælede for dette ønske og grublede over det, vågnede der i ham en følelse af, at en sådan bygning kunne blive en fortsættelse af ham og hans formål, et fast midtpunkt, fyldt af hans higen, når han selv havde forladt denne verden. Allerede i begyndelsen af sin embedsstyrelse var han begyndt at lægge noget til side af sine sparsomme pengemidler til et domkirke-fond. Hermed blev han hjulpet af et par af de rige mexicanske *rancheros*, men ingen hjalp ham dog så meget som don Antonio Olivares.

Antonio Olivares var den klogeste og rigeste i en stor familiekreds af brødre og fætre, og han var i forhold til tid og sted en mand med vidtstrakt erfaring, en verdensmand. Han havde tilbragt den længste del af sit liv i New Orleans og El Paso del Norte, men han var vendt hjem for at bosætte sig i Santa Fé et par år efter biskop Latours embedstiltrædelse. Han medbragte sin amerikanske hustru og en lang række vogne med indbo og slog sig ned for at tilbringe sin livsaften i den gamle landejendom lige øst for byen, hvor han var født og opvokset. Han var dengang en mand i tresserne. I sin tidlige manddomsalder havde han mistet sin første hustru; efter at have bosat sig i New Orleans giftede han sig for anden gang med en ung pige fra Kentucky, der var vokset op blandt sine slægtninge i Louisiana. Hun var smuk og dannet, havde fået sin uddannelse i et fransk kloster og havde gjort sit til at europæisere sin ægtefælle. Hans forfinede væsen og klædedragt

og hans ødsle levevis vakte både foragt og misundelse blandt hans brødre og deres venner.

don Antonios hustru, doña Isabella, var en from katolik, og i deres hjem var de franske præster altid velkomne og blev mødt med stor hjertelighed. Señora Olivares havde skabt et hyggeligt hjem af den uregelmæssige *adobe*-bygning med dens store gårdsplads og porthvælving, udskårne bjælkeværk, smukke mønstrede lofter og lune kaminkroge. Hun var en yndefuld værtinde, og selv om hun ikke længere var helt ung, så hun endnu godt ud: en spæd kvindeskikkelse, ildfuld med hurtige bevægelser, fin blond teint, som hun med held havde skærmet i angribende himmelstrøg, og lyst hår – med sølvhvide stænk og måske vel mange krøller og kruseduller til ansigtets lidt skarpe konturer. Hun talte fransk godt, spansk med besvær, spillede på harpe og sang kønt dertil.

Det var visselig en stor lykke for fader Latour og fader Vaillant, som færdedes så meget mellem halv- og hel-indianere og rå grænseboere, nu og da at kunne føre en samtale på deres eget sprog med en dannet kvinde; at sidde ved hendes gæstfri kamin, i værelser, der var smykkede med gamle spejle og kobberstik og polstrede lænestole, hvor der var rene gardiner i vinduerne, og hvor buffet og vægskabe stod fulde af sølvtøj og belgiske glasvarer. Det var en forfriskelse at tilbringe en aften hos et ægtepar, der havde interesse for det, der foregik i den øvrige verden, at spise en god middag og drikke god vin og høre musik. Fader Joseph, manden med de mange uforenelige egenskaber, havde en tiltalende tenorstemme, ren, men ikke stor. Madame Olivares holdt af at synge gamle franske sange sammen med ham. Hun var lidt forfængelig, det må

indrømmes, og når hun overhovedet sang, ville hun altid synge på tre sprog, og hun glemte aldrig sin mands yndlingssange: *La Paloma*, *La Golandrina* og *My Nelly was a Lady*. Stephen Fosters negermelodier havde allerede nået grænsen langs flodvejene, ikke på tryk, men fra mund til mund mellem fordringsløse sangere.

Don Antonio var en stor og svær mand, fyldig om livet, lidt skaldet og meget langsom i tale. Men hans øjne var levende, og det gule glimt i dem var tit mest kendeligt, når han sad ganske tavs. Det var interessant at iagttage ham efter middagen, når han havde sat sig godt til rette i en af de store lænestole fra New Orleans og med en cigar mellem de lange gulbrune fingre i tavshed holdt øje med sin hustru ved harpen.

Der gik sladder om hende i Santa Fé, naturligvis, fordi hun havde forstået at bevare sin smukke teint og sin ægtefælles hensynsfulde hengivenhed i så mange år. Amerikanerne og don Antonios brødre sagde, hun klædte sig alt for ungdommeligt, hvad der måske var sandt, og at hun havde elskere i New Orleans og El Paso del Norte. Antonios nevøer gik så vidt, at de beskyldte hende for at være forelsket i den unge mexicaner, hendes mand havde hentet i San Antonio for at spille banjo for dem, – de elskede musik begge to, og denne unge fyr, Pablo, var en troldmand på sit instrument. Alle mulige historier sivede ud fra køkkenet: at Doña Isabella havde en hel stue fuld af selskabskjoler, der var så overdådige, at hun overhovedet aldrig tog dem på her; at hun tog guldpenge af sin mands lommer og gemte dem under gulvet i sit eget værelse; at hun gav ham elskovsdrikke og forskellige slags urte-te for at opildne hans

glød. Disse sladderhistorier betød ikke, at tjenestefolkene var upålidelige, men snarere at de var stolte af deres frue.

Olivares, som læste aviserne, skønt de var flere uger gamle, når han fik dem, som foretrak cigarer for cigaretter og franske vine for whisky, havde ikke meget i fællesskab med sine yngre brødre. Næst efter hans gamle ven Manuel Chavez var de to franske præster de mænd i Santa Fé, hvis selskab han satte mest pris på, og han gav dem beviser på det. Han var et menneske, der omfattede sine venner med kærlighed. Han holdt af at se ind til biskoppen og give ham råd om det fornødne tilsyn med hans nyanlagte frugthave eller aflevere en flaske hjemmelavet kirsebærbrændevin til fader Joseph. Det var Olivares, som forærede fader Latour det sæt sølv-vandtøj med tilsvarende toiletgenstande, der var ham til så stor glæde resten af hans liv. Der var dygtige sølvsmede blandt mexicanerne i Santa Fé, og don Antonio lod sit eget sæt toiletsager eftergøre i hamret sølv til sin ven. Doña Isabella gjorde engang den bemærkning, at hendes mand altid gav fader Vaillant noget, der var en fryd for ganen, og fader Latour noget, der var en fryd for øjet.

Dette ægtepar havde kun ét barn, en datter, señorita Inez, der var født for lang tid siden og endnu var ugift. Sandt at sige, var det et almindeligt forlydende, at hun aldrig ville gifte sig. Selv om hun ikke havde taget sløret, levede hun som en nonne. Hun var meget jævn og havde ingen af moderens selskabelige talenter, men hun havde en smuk altstemme. Hun sang i domkirkekoret i New Orleans og underviste i sang i et kloster der. Hun havde kun besøgt sine forældre en eneste gang, siden de bosatte sig i Santa Fé, og hun havde spillet en noget melankolsk rolle i det selskabelige hus. Doña Isabella hængte

øjensynlig ved hende med stor kærlighed, men hun var bange for at mishage hende. Så længe Inez var hjemme, klædte moderen sig meget tarveligt, hæftede de små krøller over det højre øre tilbage, og de to kvinder gik i kirke sammen dagen igennem.

Antonio Olivares var stærkt interesseret i biskoppens drøm om en domkirke. For det første fordi han så, at fader Latour havde sat sin hu til at bygge den, og Olivares var et af de mennesker, der holdt af at hjælpe en ven til at opnå sit inderligste ønske. Ydermere havde han dyb kærlighed til sin fødeby; han havde rejst og set skønne kirker, og han ønskede, der engang kunne ligge en i Santa Fé. Mangen en aften sad han og fader Latour og talte om det ved kaminilden, drøftede beliggenheden, stilen, materialet, omkostningerne og de store vanskeligheder ved at skaffe penge. Det var biskoppens håb at begynde arbejdet på bygningen i året 1860, ti år efter hans udnævnelse til biskop her. En aften, ved et nytårsselskab i don Antonios hjem, der mindedes længe, meddelte han i sine gæsters nærværelse, at inden det nye år var udløbet, havde han i sinde at skænke en sum til domkirkefondet, der var stor nok til at sætte fader Latour i stand til at gennemføre sit forsæt.

Aftenselskabet hos ægteparret Olivares blev uforglemmeligt på grund af dette løfte, men også fordi det var en afskedsfest for gamle venner. Doña Isabella havde indbudt officererne ved garnisonen, fordi to af dem havde fået ordre til at forlade Santa Fé. Den populære kommandant skulle tilbage til Washington, den unge kavaleriløjtnant, en irsk katolik, nygift og meget afholdt af fader Latour, skulle sendes længere mod vest. –

Inden næste nytårsdag oprandt, var han faldet i kamp med indianere på Arizonas sletter. –

Men den aften var ingen bekymret for fremtiden. Huset var fuldt af lys og musik, atmosfæren var præget af den ligefremme, hjertelige gæstfrihed, der hører hjemme ved grænserne, hvor folk bor i udlændighed, langt borte fra deres slægt, hvor de må leve under hårde forhold og kun sjældent kan mødes til fest. Kit Carson, der var en stor beundrer af madame Olivares, var kommet den to dages rejse fra Taos for at være der den aften og havde medbragt sin blide halvblods datter, der nylig var kommet hjem fra en klosterskole i St. Louis. Ved denne lejlighed bar han en smuk, sølvbroderet hjorteskindsfrakke med krave og opslag på ærmerne af brunt fløjl. Officererne fra fortet var i gallauniform; værten bar som sædvanlig diplomatfrakke af fint klæde. Hans hustru var i fiskebensskørt og fransk selskabskjole fra New Orleans, helt dækket af små kranse af lyserøde atlaskesroser. Officerernes damer kom kørende i en af de militære lastvogne for at skåne deres atlaskessko. Biskoppen havde taget sin violette dragt på, som han sjældent bar, og fader Vaillant havde iført sig en splinterny præstedragt, syet til ham af hans søster Philomène i Riom, der elskede ham så højt.

Fader Latour plejede tidligere at føle sig lidt skamfuld, fordi Joseph stadig satte sin søster og hendes nonner i arbejde med at sy præstekjoler og messedragter til sig; men sidste gang han var i Frankrig, kom han til at se sagen i et helt andet lys. Da han besøgte moder Philomènes kloster, havde en af de yngre søstre betroet ham, hvilken beåndelse det var for dem, der levede så tilbagetrukkent, at arbejde for de fjerne missioner. Hun fortalte

ham også, hvor dyrebare fader Vaillants lange breve var for dem, breve, hvori han fortalte sin søster om landet, indianerne, de fromme mexicanske kvinder, de spanske martyrer fra gamle dage. Disse breve, sagde hun, læste moder Philomène højt om aftenen. Nonnen førte fader Latour hen til et karnapvindue, hvorfra man så op ad en snæver gade, til murene pludselig dannede en vinkel, der stængede for al videre udsigt. "Se", sagde hun, "når moder Philomène har læst et af sin broders breve for os, går jeg ind i denne vinduesfordybning og ser op ad vores lille gade med dens ene lygte, og lige på den anden side af omdrejningen der ligger New Mexico: alt hvad han har fortalt os om de røde ørkener og blå bjerge, de store sletter og bøffelhjordene og de stejle cañons, der er dybere end vores dybeste klippekløfter. Jeg kan føle, jeg er der, mit hjerte banker hurtigere, og jeg synes kun der er gået et øjeblik, når aftenklokken ringer og gør en brat ende på mine drømme." Biskoppen tog bort med den overbevisning, at det var godt for disse søstre at arbejde for fader Joseph.

Den aften, da madame Olivares stod og komplimenterede fader Vaillant for glansen af hans silke og fløjl, mindedes fader Latour – uvist af hvilken grund – det øjeblik sammen med nonnen i vinduesnichen, hendes blege ansigt, hendes brændende blik, – og sukkede.

Da aftensmåltidet var forbi, og skålerne var drukket, blev den unge Pablo kaldt ind for at spille for selskabet, mens herrerne røg. Banjoen blev altid ved at være et fremmed instrument for fader Latour; han fandt den mere end lidt barbarisk. Når denne fremmede unge mand spillede på den, klang metalstrengene sentimentalt og smægtende, – men der var også en art galskab i

musikken: hensynsløsheden, vildmarkens kalden, som alle disse mænd havde følt og fulgt på den ene eller den anden måde. Indhyllede i skyer af cigarrøg sad spejderspionen og officererne, de mexicanske *rancheros* og præsterne og iagttog i tavshed banjospillerens bøjede hoved og foroverbukkede skuldre og hans vippende gule hånd, der undertiden helt mistede omrids og form og blev en blot og bar hvirvlen af noget i bevægelse, som et sandfnug i storm.

Mens fader Latour iagttog dem, som de sad der i ro og fred, fordybede i tanker, slog det ham, at hver enkelt af disse mænd ikke blot havde en historie, men syntes at være blevet selve sin historie. Carsons spændte, fjerntskuende blik, – hvis øjne skulle det være uden en spejders og stifinders? Don Manuel Chavez, den smukkeste mand i kredsen, meget elegant klædt i fløjl og fint klæde, med fint formede ansigtstræk, fulde af foragt, – man behøvede kun at se ham gå tværs over gulvet eller at sidde ham nærmest ved middagen for at føle elektriciteten gnistre bag hans kølige tilknappethed, føle vreden over noget, der havde forbitret hans liv, og hans lidenskab for fare.

Chavez var stolt af at nedstamme fra to kastilianske riddere, der havde befriet byen Chavez fra maurerne i 1160. Han ejede godser i Pecos og i San Mateo-bjergene og et hus i Santa Fé, hvor han gemte sig bag sine smukke træer og parker. Han elskede sit fædrelands naturskønheder med lidenskab, og han hadede amerikanerne, som var blinde for dem. Han var skinsyg på det ry, Carson havde vundet sig i kampene med indianerne, og erklærede, at han havde set mere indiansk krigskunst, inden han var tyve år, end Carson nogen sinde ville få at se. Han kappedes mageligt med Carson i pistolskydning. Med bue og

pil havde han ingen rival; han var aldrig blevet overgået. Den indianer var endnu aldrig set, der kunne skyde en pil så langt som Chavez. Hvert år kom flokke af indianere til hans hjem for at skyde til væds med ham. Hans hus og stalde var fulde af trofæer. Det morede ham koldblodigt at flå indianerne for deres heste, sølvgenstande, uldtæpper, eller hvad de nu ellers havde vovet som indsats på deres mesterskytte. Han var stolt af sin færdighed i brugen af indianske våben; han havde erhvervet sig den i en hård skole.

Da Manuel Chavez var en knøs på seksten år, var han fulgt med en flok mexicanske unge mænd, der drog ud for at jage navajoer. I hine dage, før den amerikanske okkupation, behøvede man ingen påskud for at "jage navajoer"; det var en art sport. En flok mexicanere plejede dengang at ride vest på til navajoernes land, overfalde et par fårelejre og komme hjem med fåreflokke og ponyer og en slump fanger, der hver især indbragte dem en stor belønning af den mexicanske regering. Det var på et sådant strejftog, unge Chavez drog ud efter bytte og eventyr.

De unge mexicanere fandt ingen indianere ude og trængte derfor længere frem, end de havde påtænkt. De vidste ikke, det var på den tid af året, alle de omflakkende navajo-samfund samles i Cañon de Chelly til deres religiøse ceremonier, og de fortsatte deres vilde ridt, til de nåede randen af selve den hemmelighedsfulde og skrækindjagende kløft, der netop da vrimlede af indianere. De blev øjeblikkelig omringede, og tilbagetog var umuligt. De kæmpede på de nøgne sandstens-afsatser, der ragede ud over afgrunden. Don José Chavez, Manuels ældre broder, var mexicanernes anfører og en af de

første, der faldt. Hele flokken, halvtreds i tallet, blev myrdet alle som én. Manuel var den én og halvtredsindstyvende, og han slap levende fra blodbadet. Med syv pilesår og et pileskaft tværs igennem kroppen blev han efterladt som død i en dynge af lig.

Den nat, mens navajoerne holdt sejrsfest, krøb drengen langs med klipperne, til han fik høje stenmure mellem sig og fjenden, og drog så øst på til fods. Det var sommer, og det røde sandstens-land var glødende hedt. Hans sår brændte som ild. Men han havde den første ungdoms herlige livskraft. Han gik i to dage og nætter uden at finde en dråbe vand og tilbagelagde en strækning på nogle og tres engelske mil, over sletten, over bjergene, til han nåede det navnkundige kildevæld på den anden side, hvor Fort Defiance senere blev bygget. Der drak han og badede sine sår og faldt i søvn. Han havde ingen mad fået siden morgenen før kampen; i nærheden af kilden fandt han nogle store kaktusplanter; han skar tornene af med sin jagtkniv og fyldte maven med det saftige bladkød.

Herfra stavrede han videre, stadig uden at møde noget menneske, til han nåede San Mateo-bjergene nord for Laguna. I en bjergdal løb han på nogle mexicanske fårehyrders lejr og faldt bevidstløs om. Hyrderne lavede en båre af småstammer og deres fåreskindskapper og bar ham til landsbyen Cebolleta, hvor han i mange dage lå i febervildelse. En årrække senere, da Chavez kom i besiddelse af sin arv, købte han den skønne dal i San Mateo-bjergene, hvor han var faldet bevidstløs om under to mægtige egetræer. Han byggede et hus mellem disse tvillingege og skabte en smuk landejendom der.

Chavez, der aldrig kunne forsone sig med amerikansk herredømme, levede i stilhed, når han opholdt sig i Santa Fé.

Ved det første rygte om en indianeropstand, nær eller fjern, red han af sted for at føje nogle flere skalpe til sine bedrifter. Han nærede mistillid til den nye biskop på grund af hans venlighed mod indianere og amerikanere. Desuden var Chavez en ven af Martinez. Han var kommet til denne nytårsfest udelukkende af hensyn til señora Olivares; han kunne ikke fordrage at tilbringe en aften blandt amerikanske officerer.

Da banjospilleren var blevet træt, sagde fader Joseph, at hvad ham angik, ville han være glad ved at høre lidt kammermusik, og han førte madame Olivares hen til harpen. Hun var meget indtagende ved sit instrument; stillingen passede til hendes opadstrakte kanariefuglehoved og til hendes lille fod og hvide arme.

Det var sidste gang, biskoppen hørte hende synge "La Paloma" for sin beundrende ægtemand, hvis øjne smilede til hende, selv når hans tunge ansigt syntes at sove.

Olivares døde søndag septuagesima, faldt om ved sin egen kamin, da han var ved at tænde lysene efter aftensmåltidet, og banjospilleren blev sendt af sted efter biskoppen i skarpt trav. Inden midnat galoperede to af don Antonios brødre, halvfulde af cognac og ophidselse, ud af Santa Fé på vej til Albuquerque for at rådføre sig med en amerikansk sagfører.

2. Fruen

Antonio Olivares' ligbegængelse var den højtideligste og pragtfuldeste, der nogen sinde var set i Santa Fé, men fader Vaillant var der ikke. Han var borte på en lang missionsrejse i syden og nåede ikke hjem, før madame Olivares havde været enke i flere uger. Han havde næppe fået ridestøvlerne af, før han blev kaldt ind i fader Latours studereværelse for at forhandle med hendes sagfører.

Olivares havde overladt forvaltningen af sine ejendele til en ung irsk katolik, Boyd O'Reilly, der var kommet fra Boston for at drive sagførerforretninger i det nye territorium. Der var ingen stål-pengeskabe i Santa Fé dengang, men O'Reilly havde opbevaret don Antonios testamente i sin pengekasse. Dokumentet var kort og klart: Antonios ejendom var vurderet til omtrent to hundrede tusinde dollars i amerikanske penge (en betydelig formue på den tid). Indtægterne af den skulle tilfalde "min hustru, Isabella Olivares, og hendes datter, Inez Olivares" i deres levetid, og efter deres død skulle formuen gå til kirken, til "Selskabet til Troens Udbredelse." Kodicilen til fordel for domkirke-fondet var uheldigvis aldrig blevet føjet til i testamentet.

Den unge sagfører forklarede fader Vaillant, at don Antonios brødre havde antaget det ledende sagførerfirma i Albuquerque og bestred testamentets gyldighed. Hovedpunktet i deres angreb var den påstand, at señorita Inez var for gammel til at være datter af señora Olivares. Don Antonio havde haft løse forbindelser i sine unge dage, og hans brødre gjorde gældende, at Inez var frugten af en forbigående kærlighedshistorie og var

blevet adopteret af doña Isabella. O'Reilly havde sendt bud til New Orleans efter en bevidnet kopi af ægteparrets vielsesdokument og señoritaens dåbsattest. Men i Kentucky, hvor señora Olivares var født, eksisterede fødselsprotokoller ikke; der fandtes intet dokument, der kunne bevise señora Isabellas alder, og hun ville ikke lade sig overtale til at tilstå sin virkelige alder. Det var en almindelig antagelse i Santa Fé, at hun endnu var i begyndelsen af fyrrerne, i hvilket tilfælde hun ikke ville have været mere end seks eller otte år gammel, den dag Inez blev født. I virkeligheden var fruen over halvtreds, men da O'Reilly havde forsøgt at overtale hende til at indrømme dette i retten, havde hun simpelthen nægtet at høre på ham. Han bad nu biskoppen og kapellanen om at bruge deres indflydelse i dette øjemed.

Fader Latour gøs tilbage for at gribe ind i en så delikat sag, men fader Vaillant så straks, det var deres åbenbare pligt at beskytte de to kvinder og samtidig sikre propagandaens rettigheder. Uden videre vrøvl kastede han sin gamle kappe over sin præstedragt, og de tre mænd begav sig af sted gennem det røde dynd til Olivares-haciendaen mellem bjergene øst for byen.

Fader Joseph havde ikke været i don Antonios hus siden nytårsselskabet, og han sukkede, da han kom derhen og så, hvor forsømt det allerede var. Den store port blev holdt åben med en stang, fordi jernhængslerne var borte, gårdspladsen var overstrøet med klude og kødben, som hundene havde slæbt derind, og ingen havde taget væk igen. Det store papegøjebur i forhallen var smudsigt, og fuglene skreg om kap. Da O'Reilly ringede på dørklokken, kom Pablo, banjospilleren, løbende ud

med uredt hår og snavset skjorte for at lukke gæsterne ind. Han viste dem ind i den lange dagligstue, som var tom og kold, kaminen var mørk, og arnen var ikke fejet. Stole og vindueskarme var dækkede af rødt støv, glasruderne var snavsede og stribede som af tårer. På skrivebordet flød det med tomme flasker, fedtede glas og cigarstumper. I en krog stod harpen i sit grønne hylster.

Pablo bad præsterne tage plads. Hans frue lå stadig til sengs, sagde han, kokkepigen havde brændt hånden, og de andre piger var dovne. Han hentede brænde og tændte op.

Efter nogen tids forløb kom doña Isabella ind, klædt i dybeste sorg, ansigtet lyste hvidt mod alt det sorte, og øjnene var røde. Krøllerne om hals og ører var også blegnede, – helt askegrå.

Efter at fader Vaillant havde hilst på hende og sagt et par trøstens ord, begyndte den unge sagfører endnu en gang forsigtigt at forklare hende de vanskeligheder, der frembød sig for dem, og hvad der måtte gøres for at forpurre familien Olivares' anslag. Hun sad underdanigt og tørrede øjne og næse med sit lille kniplingslommetørklæde, men gjorde øjensynlig ikke engang forsøg på at forstå et ord af det, han sagde til hende.

Fader Joseph tabte snart tålmodigheden og henvendte selv ordet til enken. "De forstår vel, mit barn," begyndte han ivrigt, "at Deres mands brødre har bestemt sig til at tilsidesætte hans ønsker, at besvige Dem og Deres datter og til sidst kirken. Det er ikke øjeblikket til at give efter for barnagtig forfængelighed. For at hindre denne krænkelse af Deres ægtefælles minde må De overbevise retten om, at De er gammel nok til at være moder

til mademoiselle Inez. De må resolut opgive Deres virkelige alder; treoghalvtreds, ikke sandt?"

Doña Isabella blev ligbleg af skræk. Hun krøb ind i den ene dybe sofakrog, men hendes blå øjne gnistrede og skød lyn, efterhånden som hun blev mere og mere ophidset i sin krog, – med ryggen imod væggen, mens det stod på.

"Treoghalvtreds!" skreg hun med et gys af forfærdelse. "Jeg har aldrig i mine dage hørt noget så oprørende! Jeg blev toogfyrre min sidste fødselsdag. Det var i december, fjerde december. Hvis Antonio var her, ville han sige Dem det! Og han ville ikke lade Dem skænde på mig eller tale om forretninger til mig, fader Joseph. Han lod aldrig nogen tale til mig om forretninger!" Hun gemte ansigtet i sit lille lommetørklæde og begyndte at græde.

Fader Latour standsede sin iltre kapellan og satte sig i sofaen ved siden af madame Olivares; det gjorde ham meget ondt for hende, og han talte meget mildt. "Toogfyrre for Deres venner, kære madame Olivares, og for verden. I hjerte og ansigt er De endnu yngre. Men overfor loven og kirken må der være bogstavelig beregning. En formel opgivelse i retten vil ikke gøre Dem ældre for Deres venner; den vil ikke give Dem en eneste rynke i ansigtet. En kvinde, ved De nok, er så gammel, som hun ser ud til at være."

"Det er meget sødt af Dem at tale sådan, biskop Latour," sagde fruen med skælvende stemme og så op imod ham med tåreblanke øjne. "Men jeg kunne aldrig mere gå med oprejst pande. Lad familien Olivares få de usle penge. Jeg bryder mig ikke om dem."

Fader Vaillant sprang op og stirrede på hende, som kunne han få bragt sund fornuft ind i hendes sænkede hoved ved den blotte styrke af sit blik. "Fire hundrede tusinde pesos, señora Isabella!" udbrød han. "Tryghed og velvære for Dem og Deres datter for hele livet. Vil De virkelig gøre Deres datter til en tigger? Brødrene Olivares vil tage alt."

"Jeg kan dog ikke gøre noget for Inez," undskyldte hun sig, "Inez vil i alle tilfælde gå i kloster. Og jeg bryder mig ikke om penge. *Ah, mon père, je voudrais mieux être jeune et mendiante, que n'être qae vieille et riche, certes, oui!*"

Fader Joseph greb hendes hånd, der var kold som is. "Og har De ret til at besvige kirken for det, der er efterladt den i Deres varetægt? Har De tænkt på de følger, et sådant forræderi vil bringe over Dem selv?"

Fader Latour så alvorligt på sin kapellan. "Assez," sagde han roligt. Han tog den lille hånd, fader Joseph havde sluppet, bøjede sig over den og kyssede den ærbødigt. "Vi skal ikke insistere mere. Vi bør overlade denne sag til madame Olivares og hendes egen samvittighed. Jeg er overbevist om, min datter, at det efterhånden vil gå op for Dem, at dette offer af Deres forfængelighed ville give Dem sjælefred. Og ser vi udelukkende sagen fra et verdsligt synspunkt, ville De finde fattigdom tung at bære. De ville være henvist til at leve af Deres svogres nåde og barmhjertighed, ikke sandt? Jeg ønsker ikke at se det indtræffe. Jeg taler også af egenkærlighed; jeg vil gerne have, De altid skal være Deres bedårende Jeg og kaste lidt *poésie* over vort liv herude. Vi har ikke for meget af det."

Madame Olivares holdt op at græde. Hun løftede hovedet og sad og tørrede øjnene. Pludselig greb hun fat i en af knapperne

på biskoppens præstedragt og begyndte at vende og dreje den med nervøse fingre.

"Min fader," sagde hun undseligt, "hvad er det yngste, jeg på nogen måde kunne være, for at være moder til Inez?"

Biskoppen kunne ikke fælde dommen; han tøvede og blev rød i hovedet og lod så spørgsmålet gå videre til O'Reilly ved at slå ud med sin smukke hvide hånd.

"Tooghalvtreds, señora Olivares," sagde den unge mand ærbødigt. "Hvis jeg kan få Dem til at indrømme det og holde fast ved det, er jeg vis på, vi vil vinde sagen."

"Godt, mr. O'Reilly." Hun bøjede igen hovedet. Da gæsterne rejste sig, sad hun og stirrede ned på det støvede kamintæppe. "I alles nærværelse," hviskede hun som til sig selv.

På hjemvejen sagde fader Joseph, at han for sit vedkommende hellere ville bekæmpe en hel indianer-pueblos overtroiske forestillinger end en hvid kvindes forfængelighed.

"Og jeg ville hellere gøre næsten alt andet end opleve sådan en scene igen," sagde biskoppen med en misbilligende mine. "Jeg tror ikke, jeg nogen sinde har været med til noget så grusomt."

Boyd O'Reilly besejrede brødrene Olivares og vandt sagen, biskoppen ville ikke overvære retshandlingen, men fader Vaillant var der og stod op midt i den stinkende forsamling, – der var ingen stole i retssalen –, og knæene rystede under ham, da den unge sagfører med strenghed, født af frygt, gjorde tegn til sin klient og sagde:

"Señora Olivares, De er tooghalvtreds år gammel, er De ikke?"

Madame Olivares var indhyllet i sørgedragt, ansigtet var kun en overskygget hvid streg mellem folderne af det sorte slør.

"Jo, sir." Ordene dæmpedes af sørgefloret.

Aftenen efter at dommen var faldet, aflagde Manuel Chavez og flere af Antonios gamle venner besøg hos hans enke for at ønske hende til lykke. Deres hensigt var rygtedes i byen og havde givet andre lyst til at aflægge besøg i et hjem, der så længe havde været lukket for gæster. Et stort selskab samledes der den aften, iberegnet nogle af officererne og forskellige arvefjender af brødrene Olivares.

Kokkepigen blev ansporet af synet af den lange *sala* fuld af gæster som tidligere og lavede på stående fod en middag. Pablo iførte sig hvid skjorte og fløjlsjakke og begyndte at hente sin afdøde herres bedste whisky og sherry og store flasker champagne op fra kælderen. (Mexicanerne holder meget af mousserende vine. Kun få år før havde en amerikansk forretningsmand, der var kommet i alvorlige politiske vanskeligheder med de mexicanske militære autoriteter i Santa Fé, genvundet deres tillid og venskab ved at forære dem en stor vognladning champagne – i virkeligheden tre tusinde, tre hundrede og tooghalvfems flasker!)

Den gæstfri stemning vågnede pludselig, intet var blevet lagt til rette på forhånd. Vinglassene var støvede, men Pablo tørrede dem af med den skjorte, han lige havde taget af, og uden ordre fra nogen smuttede han om med en bakke med fulde glas, som han i aftenens løb gang på gang fyldte igen ved buffeten, hvor han havde taget fast stade. Selv doña Isabella drak lidt champagne; da hun havde nippet til et glas og klinket med den unge kaptajn fra Georgia, kunne hun ikke nægte også at drikke

et glas med deres nærmeste nabo, Ferdinand Sanchez, der altid havde været en trofast ven af hendes ægtefælle. Alle var muntre, både tjenestefolkene og gæsterne, alt strålede og funklede som en have efter en regnbyge.

Klokken otte om aftenen begav fader Latour og fader Vaillant, der intet havde hørt om dette uforberedte vennelag, sig på vej for at gøre visit hos den tapre enke. Da de kom ind i gården, blev de meget forbavsede over at høre musik indenfor og se lys skinne ud fra vinduerne bag den lange *portale*. Uden at banke på åbnede de døren ind til salen. Der brændte masser af lys. Señorer stod rundt omkring med lange diplomatfrakker knappede over fyldige skikkelser. O'Reilly og en gruppe officerer fra fortet stod ved buffeten, hvor Pablo, med en hvid serviet viklet demonstrativt om håndleddet, skænkede strømme af champagne. Fra den anden ende af værelset lød harpeklang og doña Isabellas stemme:

"*Listen to the mockingbird,*
listen to the mockingbird!"

Præsterne ventede i døren, til sangen var endt, og gik så hen for at hilse på værtinden. Hun var helt i hvidt, som det var tilladt i sorg, og de gule krøller bølgede som i gamle dage – tre bag det højre øre, en over hver af tindingerne og en lille række over bagsiden af nakken. Da hun så de to sortklædte skikkelser komme nærmere, lod hun armene falde fra harpen, tog sin atlaskes-tåspids bort fra pedalen, rejste sig op og strakte en hånd, ud til hver af dem. Hendes øjne strålede, og ansigtet lyste af kærlighed til hendes åndelige fædre. Men hendes hilsen var

en spøgefuld bebrejdelse, udtalt højt nok til at blive hørt over den summen, der lød fra de konverserende grupper:

"Jeg vil aldrig tilgive Dem, fader Joseph, og heller ikke Dem, biskop Latour, den frygtelige usandhed, De fik mig til at sige i retten om min alder!"

De to gejstlige bukkede under latter og bifaldsytringer.

7. bog

Det store stift

1. Mariæ måned

Biskoppens arbejde blev undertiden fremmet, men oftere hæmmet af ydre begivenheder.

Ved Gadsden-købet, der gik i orden tre år efter fader Latours ansættelse i Santa Fé, overtog De forenede Stater det store landområde fra Mexico, der nu udgør det sydlige New Mexico og Arizona. Autoriteterne i Rom meddelte fader Latour, at dette nye territorium skulle indlemmes i hans stift, men da de nationale grænselinjer ofte skar et sogn tværs over, måtte grænserne for den kirkelige jurisdiktion fastlægges ved underhandling med de mexicanske biskopper i Chihuahua og Sonora. Sådanne underhandlinger ville nødvendiggøre en rejse på omtrent fire tusinde engelske mil. Som fader Vaillant bemærkede, lod det til, at man i Rom ikke forstod, hvor vanskeligt det var for to ridende missionærer at holde trit med historiens march.

Spørgsmålet var brændende i et par år og genstand for omfangsrig brevveksling. Til sidst, i 1858, blev fader Vaillant udsendt for at afgøre de omstridte grænsespørgsmål med de mexicanske biskopper. Han brød op om efteråret og tilbragte hele vinteren på rejse, fra El Paso del Norte vest på til Tucson og derfra videre til Santa Magdalena og Guaymas, en havnestad ved den californiske havbugt, hvor han gjorde et par sørejser på Stillehavet, før han vendte hjem.

På tilbagerejsen blev han angrebet af malaria, som følge af dårligt vand og hvad andet han ellers havde været udsat for, og lå alvorlig syg i en kaktusørken i Arizona. En indiansk løber bragte besked om hans sygdom til Santa Fé, og fader Latour og

Jacinto red gennem hele New Mexico og halvdelen af Arizona, fandt fader Vaillant og bragte ham hjem i korte dagsrejser.

Han lå syg i biskoppens hus i to måneder. Dette forår var det første, han og fader Latour begge havde været der på samme tid for at glæde sig over den have, de havde anlagt kort efter deres ankomst til Santa Fé.

Det var Mariæ måned og maj måned. Fader Vaillant lå på en militærbåre, indhyllet i tæpper, under vinløvet i lysthuset og iagttog biskoppen og gartneren, der arbejdede i køkkenhaven. Æbletræerne var i blomst, kirsebærblomsterne var forbi. Luften og jorden var gennemtrængt af forårets varme velvære; muldjorden lå i fuldt solskin, og solskinnet var fuldt af rødt støv. Den luft, man åndede, var mættet med duft af muld, og græsset under ens fod havde et skær af blå himmel over sig.

Haven var blevet anlagt for seks år siden, da biskoppen havde hentet sine frugttræer (dengang tørre kviste) i St. Louis i vogne, sammen med de velsignede Loreto-søstre, der kom for at grundlægge Vor Frue af Lysets skole. Nu var skolen velfunderet, anset for at være til gavn for samfundet af protestanter såvel som af katolikker, og træerne bar frugt. Stiklinger af dem bar allerede frugt i mange mexicanske haver. Mens biskoppen var borte på sin første rejse til Baltimore, havde fader Joseph, som tilgift til sine mange officielle pligter, fundet tid til at undervise deres mexicanske husholderske, Fructosa, i kogekunst. Senere tog biskop Latour Fructosas ægtefælle, Tranquilino, under behandling og oplærte ham til gartner. De havde lagt dristige fremtidsplaner; terrænet bag kirken, mellem biskoppens hus og skolen, blev anlagt som en vidtstrakt frugt- og køkkenhave. Lige

siden havde biskoppen arbejdet i den, plantet og beskåret. Det var hans eneste adspredelse.

En række unge popler forbandt den biskoppelige gårdsplads med skolen. På sydsiden, langs lermuren, stod en række træer, de eneste, der var der, da de kom hertil, – ældgamle tamarisker med vredne stammer. De var blevet så forsømte, overladte til at kæmpe for tilværelsen i den hårde, solsvedne, æselnedtrampede jordbund, at deres stammer var lige så hårde som cypressernes. De lignede i virkeligheden meget gamle stolper, hærdede og glattede af ælde, men ved et mirakel udrustede med evne til at skyde fine blade og dække sig med lange lillarøde blomsterklaser.

Fader Joseph var kommet til at elske tamarisken højere end alle andre træer. På alle hans rejser havde den været hans følgesvend. Over alt, hvor han på vejen gennem New Mexicos og Arizonas ørkener var kommet til en mexicansk gård, op af den solsvedne jord, uden for de soltørrede *adobe*-huse, viftede tamarisken med sine stænglers blågrønne fjerbuske. Familiens æsel stod bundet ved dens stamme, kyllingerne gik og skrabede under den, hundene sov i dens skygge, vasketøjet blev hængt til tørre på dens grene. Fader Latour havde tit fremhævet, at dette træ i form og farve syntes at være særlig afstemt efter *adobe*-landsbyen. De blomsterklaser, der pryder det, er kun en anden nuance af de røde lervægge, og dets trævlede stamme spiller i gyldent og lavendelblåt skær. Fader Joseph beundrede biskoppens blik for den slags ting, men selv elskede han udelukkende tamarisken, fordi den var folkets træ og var som et medlem af familien i hvert eneste mexicansk hjem.

Dette forår var en meget lykkelig tid for fader Vaillant. I årevis havde det været umuligt for ham rigtigt at fejre denne måned, som han i sine drengeår havde udvalgt sig til at være årets hellige måned, indviet til beskuelse af sin nådige skytshelgeninde. I sit tidligere missionærliv, ved de store søer, plejede han altid at afsondre sig fra verden på denne årstid. Men her var der ikke tid til det. Sidste år havde han i maj måned været på vej til hopi-indianerne og redet tredive kvartmil om dagen; undervejs hørte han skriftemål, ægteviede og døbte, og om natten lejrede han sig mellem sandhøjene. Hans andagtsøvelser var bestandig blevet forstyrret af praktiske hensyn.

Men i år havde han på grund af sin sygdom kunnet give Mariæ måned til Maria; hende havde han helliget sine vågne timer. Om aftenen faldt han i søvn med følelsen af hendes beskyttelse. Om morgenen, når han vågnede, inden han endnu havde slået øjnene op, var han sig bevidst, hvor ualmindelig ren luften var, – Maria og maj måned. *Alma mater redemptoris*! Endnu en gang havde han kunnet bede med en ung munks brændende nidkærhed, for hvem gudsfrygt er ren og skær personlig hengivelse uden tilsætning af selviskhed og missionsarbejdets afsvalende bekymringer. Endnu en gang havde det været hans måned; hans skytshelgeninde havde skænket ham den, den forårstid, der altid havde betydet så meget i hans kristenliv.

Han smilede ved mindet om en længst forsvunden tid, da han var ung kapellan i cendre i Puy-de-Dôme; han havde lagt den plan at holde særlige andagter for den hellige jomfru hele maj måned, men den gamle præst, hvis medhjælper han var,

havde knust hans forhåbninger ved kølig misbilligelse. Den gamle mand havde oplevet rædselsherredømmet, var blevet opdraget i den strenge tid, da gejstligheden blev forfulgt, og var ikke uberørt af jansenismen. Unge fader Joseph bar forhånelsen med ydmyghed og gik bedrøvet til sit eget værelse. Der tog han sin rosenkrans og tilbragte hele dagen i bøn. "*Ikke fordi det er mit ønske, men kun hvis det er til din forherligelse, beder jeg dig skænke mig denne nådegave, hellige jomfru, mit håb!*" Samme dags aften sendte den gamle præst bud efter ham og bevilligede ham uanmodet den bøn, han så strengt havde afslået om morgenen. Med hvilken fryd havde fader Joseph ikke skrevet alt dette til sin søster Philomène, der dengang var elev hos Bebudelses-søstrene i deres fødeby Riom, og bedt hende om at lave ham en masse kunstige blomster til hans maj-alter! Hvor rigeligt havde hun ikke svaret! Og hun glædede sig ikke mindre end han, da hans maj-andagter vandt så stor tilslutning, især blandt de unge i sognet, hos hvem der viste sig en mærkelig opgang i gudsfrygt. Fader Vaillants familie havde været tæt sammenknyttet, – tabet af moderen, mens de endnu var børn, havde knyttet brødrene og søstrene inderligere sammen, – og med søsteren Philomène havde han delt alle forhåbninger og ønsker og sit dybeste kristelige liv.

Lige siden den gang var alle de betydningsfuldeste begivenheder i hans eget liv indtruffet i den velsignede måned, da denne syndige og besmittede jord klæder sig i hvidt som for at fejre bebudelsen og en kort stund blive yndig nok til i sandhed at være Kristi brud. Det var i maj, han fik nåde til at udføre sit livs tungeste handling: forlade sit fædreland, skilles fra sin kæreste søster og sin fader (og under hvilke sørgelige

forhold!) og give sig på vej til den nye verden for at tage et arbejde op som missionær. Den afsked var ikke en afsked, men en flugt, en løben bort, en svigten af pligten mod familien for et højere kalds skyld. Nu kunne han smile af det, men dengang havde det været svært nok. Biskoppen, der gik derhenne og tyndede gulerødder ud, ville mindes det. Det var i virkeligheden på grund af det, fader Latour havde været for ham i den time, fader Joseph lå her i en have i Santa Fé. Han ville aldrig have forladt sit kære Sandusky, da den nysudnævnte biskop opfordrede ham til at dele sine genvordigheder, hvis han ikke havde foreholdt sig selv: "Nu er det ham, der er oprevet og i vånde! Nu vil jeg være for ham, hvad han var for mig den dag, vi stod ved grøftekanten og ventede på diligencen til Paris, og mit forsæt glippede, og han frelste mig."

Den stund kom nu tilbage til fader Vaillant så levende, at han måtte tørre en lille tåre af øjnene, – han blev let rørt som alle syge; – han pudsede brillerne og råbte:

"Fader Latour, det er på tide, du hviler ryggen. Du har stået foroverbøjet en god stund."

Biskoppen kom hen til ham og satte sig i en trillebør, der stod lige uden for lysthuset.

"Jeg har gået og tænkt på, at jeg ikke længere vil bede om din snarlige helbredelse, Joseph. Det eneste middel til at beholde min kapellan inden for hørevidde er at have ham syg."

Fader Joseph smilede.

"Du er ikke i Santa Fé ret meget selv, min kære biskop."

"Nå, jeg vil blive her i sommer, og jeg håber at beholde dig hos mig. I år vil jeg gerne vise dig mine lotusblomster. Tranquilino vil lukke vandet ind i min sø i eftermiddag." Søen

var en lille dam midt i haven; Tranquilino, der var flink til at udnytte vand som alle mexicanere, havde lagt en rørledning derind fra Santa Fé-bækken, der flød lige ved hånden. "Sidste sommer, da du var borte," fortsatte biskoppen, "havde vi over hundrede lotusblomster flydende i den lille sø. Og alle fra fem løg, som jeg lagde i min vadsæk i Rom."

"Hvornår blomstrer de?"

"De begynder i juni, men de står i fuldt flor i juli."

"Så må du fremskynde blomstringen lidt. For med min biskops tilladelse vil jeg være borte i juli."

"Så snart? Og hvorfor?"

Fader Vaillant kastede sig uroligt under tæpperne. "For at opspore bortkomne katolikker, Jean! Fuldstændig bortkomne katolikker, langt inde i dit nye territorium, i nærheden af Tucson. Der er hundreder af stakkels familier der, som aldrig har set en præst. Jeg har i sinde at gå fra hus til hus denne gang, til hver eneste lille bolig. De er fulde af fromhed og tro, og den har intet andet at leve af end lutter forvanskede religiøse forestillinger. De siger deres bønner helt galt. De kan ikke læse, og da der ingen er til at undervise dem, hvordan skal de så blive hjulpet til rette? De er som frøkorn, fulde af spirekraft, men uden væde. Kom man blot i berøring med dem, ville det være nok til at gøre dem til levende kristne. Jo mere jeg arbejder blandt mexicanerne, jo mere tror jeg, det var folk som dem, vor frelser tænkte på, da han sagde: *Med mindre I bliver som små børn.* Han tænkte på mennesker, som ikke forstår sig på verdslige ting, hvis sind ikke higer efter fordel og forfremmelse i denne verden. Disse stakkels kristne er ikke velstående som landbefolkningen hjemme; de har ingen respekt for gods og

guld, ingen forstand på materielle værdier. Jeg opholder mig et par timer i en landsby, uddeler sakramentet og hører skriftemål; jeg efterlader en lille erindring i hvert hus, en rosenkrans eller et helgenbillede, og jeg rejser videre med følelsen af, at jeg har gjort mennesker umådelig lykkelige og har forløst troende sjæle, der var udelukkede fra Gud ved forsømmelse.

Derude i nærheden af Tucson bad en omvendt pima-indianer mig engang om at gå med ham ud i ørkenen, da han havde noget, han ville vise mig. Han førte mig til et sted, der var så vildt, at en mand, der var mindre vant til disse forhold, kunne have fattet mistro og frygtet for sit liv. Vi steg ned i en skrækindjagende cañon mellem sorte klipper, og helt inde i en dyb hule viste han mig en gylden alterkalk, messedragt, alterklæde og flasker, hele udstyret til at celebrere messen. Hans forfædre havde skjult disse hellige ting der, dengang missionen blev plyndret af apacherne, han vidste ikke for hvor mange generationer siden. Hemmeligheden var gået i arv i hans familie, og jeg var den første præst, der nogen sinde var kommet dertil for at tilbagegive Gud, hvad Guds var. For mig er det situationen i en lignelse. Troen i det vilde grænseland er som en nedgravet skat; de vogter den, men de forstår ikke, hvordan de kan bruge den til frelse for deres sjæle. Et ord, en bøn, en gudstjeneste er alt, hvad der behøves for at udfri disse sjæle af trældom. Jeg bekender, jeg higer efter den opgave. Jeg ønsker at blive den, der fører disse bortkomne børn hjem til Gud. Det vil være den største lykke i mit liv."

Biskoppen svarede ikke straks på denne fremstilling. Til sidst sagde han alvorligt: "Du må gøre dig klart, at jeg trænger til dig

her, fader Joseph. Mine pligter er for mange for ét menneske."

"Men du trænger ikke så meget til mig, som de gør!" Fader Joseph kastede tæpperne af sig og satte sig over ende i sin præstedragt med fødderne på jorden. "Enhver som helst af vore gode franske præster fra Montferrand kan tjene dig her. Det er arbejde, der kan udføres med forstanden. Men derude er det arbejde for hjertet, for en ganske bestemt sympati, og ingen af vore nye præster forstår disse stakkels skabninger, som jeg gør. Jeg er næsten blevet en mexicaner! Jeg har lært at holde af *chili colorado* og fedt bedekød. Deres tåbelige skikke forarger mig ikke længere, selv deres fejl holder jeg af. Jeg er helt og holdent *deres*!"

"Det er givet, det er givet! Men jeg må bestemt forlange, at du for øjeblikket bliver liggende."

Fader Vaillant krøb tilbage under tæpperne, échaufferet og nervøs, og biskoppen gjorde en kort vending gennem haven, – ned til tamarisktræerne og tilbage igen. Han gik langsomt, med faste, ligevægtige skridt, med den ranke, utvungne holdning og det ejendommelige kast med hovedet, der altid tilsyneladende gjorde ham til situationens herre. Ingen ville have formodet, at der udkæmpedes en hård strid i hans indre. Fader Josephs lidenskabelige anmodning havde tilintetgjort en kær plan og beredt fader Latour en bitter personlig skuffelse. Der var kun en ting at gøre, – og inden han nåede tamariskerne, havde han gjort den. Han brækkede en kvist af de tørre lilla blomster for at fastslå og besegle sin forsagelse, da det nu var så beskikket, og derefter gik han tilbage med samme lette, rolige gang og stod smilende ved siden af båren.

"Din følelse skal være din vejleder i denne sag, Joseph. Jeg skal ingen hindringer lægge i vejen for dig. Jeg må forlange et vist hensyn til dit helbred, men når du er blevet helt rask, bør du følge den pligt, der kalder højest."

De var begge tavse en kort stund. Fader Joseph missede med øjnene imod sollyset, og fader Latour stod hensunken i tanker og trak adspredt blomsterkvisten gennem sine fine, nervøse fingre. Hans hænder havde en mærkelig myndighed, men ikke den ro, der så ofte er typisk for præsters hænder; de syntes altid at undersøge og træffe bestemte afgørelser.

De to venner blev revet ud af deres betragtninger ved et afsindigt brus af vinger. En lysende flok duer fløj over deres hoveder hen mod den fjerneste udkant af haven, hvor en kvinde netop viste sig ved lågen ind til skolegården: Magdalena, som hver dag kom for at fodre duerne og plukke blomster. Søstrene havde givet hende det hverv at pynte alteret i skolekapellet i denne måned, og hun kom for at plukke biskoppens æbleblomster og narcisser. Hun kom hen imod dem i en hvirvelstorm af skinnende vinger, og Tranquilino slap sin spade og stod og så efter hende. Et øjeblik faldt lyset så stærkt på hele dueflokken, at de alle pludselig blev usynlige, forsvandt i lyshavet, som salt opløses og forsvinder i vand. I næste øjeblik gjorde de lynsnart omkring, sort og sølv imod solen. De satte sig på Magdalenas arme og skuldre og åd af hendes hånd. Da hun tog en brødskorpe mellem læberne, hang to af duerne i luften foran hendes ansigt, viftende med vingerne og hakkende i brødet. Hun var blevet en smuk kvinde med sin kønne figur og det mørkerøde skær under kindernes gyldenbrune lød.

"Hvem skulle tro, når man nu ser hende, at vi fandt hende på et sted, hvor de skændigste former for vold og utugt gik i svang!" hviskede fader Vaillant. "Ikke siden kristenhedens første dage har kirken kunnet udrette, hvad den kan her."

"Hun er kun syv eller otteogtyve år gammel. Mon hun ikke burde gifte sig igen," sagde biskoppen lidt bekymret. "Skønt hun synes så tilfreds, har jeg dog undertiden uforvarende set en tragisk skygge i hendes øjne. Husker du det frygtelige udtryk i hendes øjne, da vi så hende første gang?"

"Kan jeg nogen sinde glemme det! Men hendes hele person er blevet anderledes. Dengang var hun en uformelig skabning, der krøb sammen af frygt. Jeg troede, hun var svagsindet. Nej, nej! Hun har haft nok af denne verdens storme. Her er hun i sikkerhed og glad." Fader Vaillant satte sig over ende og kaldte på hende. "Magdalena, Magdalena, mit barn, kom herhen og tal lidt med os. To mænd føler sig ensomme, når de ikke ser andre end hinanden."

2. December-nat

Fader Vaillant havde været borte i Arizona siden midsommer, og nu var det december. Biskop Latour havde gennemlevet en af de kriser, han havde kendt lige fra sine drengeår, da kulde og tvivl nu og da tog magten i hans sind og fik ham til at føle sig som en fremmed, hvor han så var. Han passede sin korrespondance, gik sine rundture blandt præsterne i sognet, holdt gudstjenester ved de missioner, der var uden præster, førte tilsyn med opførelsen af søstrenes nye skolebygning, – men hans hjerte var ikke med i alt dette.

En nat, omtrent tre uger før jul, lå han i sin seng uden at kunne falde i søvn. Erkendelsen af fejlgreb og skibbrud knugede ham om hjertet. Hans bønner var tomme ord og bragte ham ingen trøst. Hans sjæl var blevet en ufrugtbar ager. Han havde intet at give sine præster og sin menighed. Hans arbejde forekom ham overfladisk, et hus, der var bygget på sand. Hans store stift var endnu et hedensk land. Indianerne gik ad de gamle stier, ad mørkets og frygtens veje, og kæmpede med onde varsler og skygger fra oldtiden. Mexicanerne var børn, der legede med deres religion.

Efterhånden som natten skred frem, blev biskoppens seng en pinebænk; han kunne ikke udholde det længere. Da han sprang op i mørke og så ud af vinduet, blev han forbavset over at se, at det var snevejr, og at jorden allerede var dækket af et tyndt lag sne. Fuldmånen, der var skjult af et slør af skyer, kastede et blegt fosforglinsende lysskær over himlen, og kirketårnene rejste sig sorte mod dens sølvtæppe. Fader Latour følte længsel efter at gå ind i kirken for at bede; men i stedet for krøb han

igen ned under sine uldtæpper. Så gik det op for ham, at det var kulden i kirken, han gøs tilbage for, og i selvforagt sprang han op igen, klædte sig hurtigt på og gik ud i gården; over præstedragten kastede han den trofaste gamle kappe, der var magen til fader Vaillants.

De havde købt klædet til disse kapper i Paris for mange år siden, dengang de som unge mænd boede på seminariet for udenlandske missionærer i Rue du Bac og gjorde forberedelser til deres første rejse til den nye verden. Klædet var blevet syet til ridekapper med slag af en tysk skrædder i Ohio og foret med ræveskind. Flere år efter, da fader Latour stod i begreb med at drage af sted på sin lange rejse for at søge efter sit bispedømme, havde den samme skrædder syet kapperne om og foret dem med egernskind, som egnede sig bedre til et mildt klima. Disse minder, og mange andre, dukkede op i biskoppens sind, da han indhyllede sig i det trofaste klædningsstykke og gik tværs over gården til sakristiet med den store jernnøgle i hånden.

Gården var hvid af sne, og skyggerne af mure og bygninger tegnede sig skarpt i det svage lys fra månen, der var omgivet af tåge. I sakristiets dybe døråbning så han en sammenkrøben skikkelse, – en kvinde, skønnede han snart, og hun sad og græd bitterligt. Han løftede hende op og trak hende indenfor. Så snart han havde tændt et lys, genkendte han hende og kunne have gættet sig til hendes ærinde.

Det var en gammel mexicansk kvinde ved navn Sada, der var slavinde i en amerikansk familie. De var protestanter, optrådte meget fjendtligt mod romerkirken og tillod hende ikke at gå til messe eller få besøg af en præst. Der blev passet godt på hende

hjemme, – men om vinteren, når familien selv havde brug for husets opvarmede værelser, blev hun anbragt i et brændeskur. I nat, da hun ikke kunne sove for kulde, havde hun samlet mod til denne heltedåd, var smuttet ud gennem stalddøren og løbet op ad en sidegyde til Guds hus for at bede. Da hun fandt hoveddøren til kirken låset, var hun løbet videre ind i biskoppens have og rundt til sakristiet, blot for at finde også den dør lukket for næsen af sig.

Biskoppen stod og holdt lyset og betragtede hendes ansigt, mens hun talte: et mørkebrunt halvblods ansigt, slidt skarpt og magert af tid og sorg. Han syntes, han aldrig havde set godhed lyse ud af et menneskeansigt, som den lyste ud af hendes. Han så, hun gik med bare ben i skoene, – hendes herres kasserede ugarvede skindsko, – og under det tyndslidte sorte sjal havde hun kun en tynd kattunskjole, fuld af pletter. Hendes tænder klaprede, mens hun stod der og anstrengte sig for at betvinge sine kuldegysninger. Med den hånd, han havde fri, tog biskoppen skindkappen af sine skuldre og slog den om hende. Det skræmte hende. Hun sank i knæ under den og mumlede: "Å nej, å nej, fader!"

"Du skal adlyde din fader, min datter. Træk kappen tæt sammen om dig, og så går vi ind i kirken for at bede."

Kirken var helt mørk, med undtagelse af det røde glimt fra den hellige lampe foran højalteret. Han tog hendes hånd, holdt lyset foran sig og førte hende tværs igennem koret til Vor Frues kapel. Der begyndte han at tænde vokskerterne foran jomfru Maria. Gamle Sada faldt på knæ og kyssede gulvet. Hun kyssede den hellige moders fødder og det fodstykke, de hvilede på, og græd hele tiden. Men af udtrykket i hendes ansigt, af den

skønne skælven, der gled hen over det, kunne han se, det var af henrykkelse, hun græd.

"Nitten år, fader! Det er nitten år siden, jeg så de hellige ting på alteret!"

"Alt det er forbi, Sada. Du har bevaret de hellige ting i dit hjerte. Vi vil bede sammen."

Biskoppen knælede ved siden af hende, og de bad: "*O hellige Maria, dronning blandt jomfruer …*"

Mere end én gang havde fader Vaillant talt til biskoppen om denne gamle fange. De kristne kvinder i sognet havde skumlet meget over hendes ynkværdige stilling. Familien Smith, som hun opholdt sig hos, var fra Georgia og havde en tid lang boet i El Paso del Norte, og de havde taget hende med tilbage til deres fædrestat. For ikke længe siden var der hændt noget, der vanærede familien i Georgia, og de var blevet tvunget til at sælge alle deres negerslaver og flygte ud af staten. De kunne ikke sælge den mexicanske kvinde, fordi de ikke havde retsgyldig adkomst til hende; hendes stilling var irregulær. Nu da Smiths var kommet tilbage til en mexicansk provins, var de bange for, at deres trældyr skulle løbe bort fra dem og finde et tilflugtssted blandt sine landsmænd, og derfor holdt de streng opsigt med hende. De tillod hende aldrig at gå uden for deres egen *patio*, ikke engang for at følge sin frue, når hun gik på torvet.

To kvinder, der var medlemmer af alterrådet, havde været dristige nok til at gå ind i gården for at tale med Sada, da hun stod og vaskede, men de var blevet uhøfligt sat på porten af husets frue. Mrs. Smith var kommet løbende ud i gården, kun halvt påklædt, og havde sagt dem, at hvis de havde noget at

bestille i hendes *casa*, så havde de at henvende sig ved gadedøren i stedet for at liste sig ind gennem stalden og skræmme livet af en stakkels tosse. Da de sagde, de var kommet for at bede Sada om at gå til messe med dem, svarede hun dem, at hun én gang før havde revet den sølle tosse ud af præsternes kløer, og hun skulle nok sørge for, at hun ikke faldt i dem igen.

Til trods for denne afvisning havde en meget from naboerske prøvet at sige et par ord til Sada gennem stalddøren ud til gyden, hvor hun stod og læssede brænde af æslet. Men den gamle tjenestepige havde lagt fingeren på læberne og givet den fremmede kone tegn til at gå, alt imens hun hele tiden så sig tilbage over skulderen med et så forfærdet udtryk, at den uvelkomne gæst skyndsomst trak sig tilbage med den formodning, at Sada ville blive mishandlet, hvis hun blev grebet i at tale med nogen. Den brave kone gik straks til fader Vaillant og fortalte ham det hele, og han havde rådført sig med biskoppen og hævdet, at der burde gøres noget for at skaffe trælkvinden religionens trøst. Men biskoppen havde svaret, at tiden til det endnu ikke var inde; for øjeblikket var det mindre heldigt at støde disse mennesker. Smiths var førere for en gruppe protestanter af de lavere klasser, der greb enhver lejlighed til at volde katolikkerne bryderi. De drev om uden for kirkedøren på helligdagene med spot og skoggerlatter, talte uforskammet til nonnerne på gaden og stod grinende og bespottende, når processionen gik forbi Corpus Christi-søndag. Der var fem sønner i familien Smith, simple og løgnagtige fyre. Selv de to yngste, rene børn endnu, viste vanartede tilbøjeligheder. Tranquilino havde gentagne gange jaget disse to knægte ud af biskoppens have, hvor de kom med

deres løsagtige kammerater for at plyndre de unge pæretræer og skælde præsterne ud.

Da de rejste sig efter deres andagt, sagde fader Latour til Sada, at han var glad ved at vide, hun kunne huske sine bønner så godt.

"Å, fader, hver aften beder jeg min rosenkrans til min hellige moder, lige meget hvor jeg sover!" forsikrede det gamle menneske lidenskabeligt og så ham op i ansigtet med de knyttede hænder trykket ind mod brystet.

Da han spurgte, om hun havde sin rosenkrans hos sig, blev hun forvirret. Hun havde den i en snor rundt om livet, under klæderne, det eneste sted, hun kunne skjule den sikkert.

Han talte beroligende til hende. "Husk dette, Sada: i det år, der skal komme, og under novenen før jul vil jeg ikke glemme at bede for dig, hver gang jeg frembærer det hellige messeoffer. Vær rolig i dit hjerte, for jeg vil huske dig i min stille forbøn foran alteret, som jeg husker mine egne søstre og mine niecer."

Aldrig, som han senere fortalte fader Vaillant, var det blevet ham forundt at se så dyb oplevelse af den hellige troens glæde som i denne blege decembernat. Da han lå knælende ved siden af hende, kunne han føle alterklenodiernes dyrebare værd for hende, der intet besad: vokskerterne; billedet af den hellige jomfru; helgenfigurerne; korset, som tog forhånelsen bort fra lidelsen og gjorde smerte og fattigdom til noget, der bringer os i samfund med Kristus. Da han knælede ved siden af denne såre standhaftige trælkvinde, oplevede han de hellige mysterier, som han havde oplevet dem i sine første manddomsår. Han syntes, han kunne føle alt, hvad det betød for hende at vide, at der var en kærlig kvinde i Himlen, skønt der var så grusomme

kvinder på jorden. Gamle mennesker, som har døjet slag og slid og slæb og følt verdens hårde hånd, trænger, endog mere end børn gør, til en kvindes ømhed. Kun en guddommelig kvinde kunne forstå alt det, en kvinde kan lide.

Det var sandt at sige ikke ofte, Jean Marie Latour var kommet al barmhjertigheds kilde så nær som i Vor Frues kapel den nat; barmhjertigheden, som intet menneske, født af en kvinde, nogen sinde kunne stænge sig helt ude fra; den var til for morderen på skafottet, som den var til for den døende soldat eller for martyren på pinebænken. Den skønne opfattelse af Maria gennemborede præstens hjerte som et sværd.

"*O Mariæ hellige hjerte!*" hviskede hun ved hans side, og han følte, at det navn var føde og klæder, ven og moder for hende. Han optog underet i hendes hjerte i sit eget, så med hendes øjne, erkendte, at hans fattigdom var lige så trist som hendes. Da Himmeriges herlighed første gang var kommet ind i denne verden, ind i en grusom verden med pine og slaver og herrer, havde han, som bragte den, sagt: "*Og den, som er den ringeste iblandt eder, han skal blive den første i Himmeriges rige.*" Denne kirke var Sadas hus og han var en tjener i den.

Biskoppen hørte den gamle kvindes skriftemål. Han velsignede hende og lagde begge hænder på hendes hoved. Så førte han hende ned gennem skibet for at lukke hende ud af kirken. Sada ville tage hans kappe af sine skuldre. Han holdt hende tilbage og sagde, hun måtte beholde den som sin egen og sove i den om natten. Men hun smuttede hurtigt ud af den; en sådan tanke syntes at fylde hende med rædsel. "Nej, nej, fader. Hvis de skulle finde den på mig!" Og hvad mere er: hun anklagede ikke sine tyranner. Men da hun tog den af, glattede

hun det gamle klædningsstykke og klappede det, som om det var et levende væsen, der havde været god imod hende.

Heldigvis kom fader Latour i tanker om en lille sølvmedalje med et billede af jomfru Maria, som han havde i lommen. Han gav den til hende og fortalte hende, at den hellige fader selv havde velsignet den. Nu ville hun have en skat at skjule og vogte og bede til, mens hendes vogtere sov. For den, der hverken kan læse – eller tænke –, er billedet, syntes han, kærlighedens fysiske iklædning.

Han stak den store nøgle i nøglehullet; døren svingede langsomt tilbage på sine træhængsler. Freden udenfor forekom ham ganske som freden i hans egen sjæl. Det var holdt op at sne, de florlette skyer, der havde stribet himmelhvælvingen, havde nu alle samlet sig til en blød hvid tågebanke over Sangre de Cristo-bjergene. Fuldmånen strålede højt oppe i den mørkeblå hvælving, majestætisk, ensom, huldsalig. Biskoppen stod i sin kirkes dør, hensunken i tanker, og så på den række sorte fodspor, hans gæst havde efterladt i den våde sneskorpe, da hun gik bort.

3. Forår hos navajoerne

Hele vinteren var fader Vaillant langt borte i Arizona. Da de første forårstegn viste sig i luften, begav biskoppen og Jacinto sig ud på en lang ridetur tværs igennem New Mexico til "Painted Desert" og hopi-landsbyerne. Efter at de havde forladt Oraibi, red biskoppen i flere dage syd på for at besøge en navajo-ven, der for nylig havde mistet sin eneste søn og havde vist biskoppen den artighed at sende bud til Santa Fé for at underrette ham om drengens død.

Fader Latour havde kendt Eusabio længe, havde truffet ham kort efter sin ankomst til det nye stift. Navajo-indianeren var på den tid i Santa Fé, hvor han var officererne behjælpelig med at dæmpe et udbrud af de stadige stridigheder mellem sin stamme og hopi-indianerne. Lige siden havde biskoppen og indianerhøvdingen næret stigende agtelse for hinanden. Eusabio bragte sin søn den lange vej til Santa Fé for at få biskoppen til at døbe ham, – den eneste, højt elskede søn, der var død i løbet af denne vinter.

Skønt Eusabio var ti år yngre end fader Latour, var han en af de mest indflydelsesrige mænd blandt navajo-indianerne, og en af de rigeste på får og heste. I Santa Fé og Albuquerque var han højt anset på grund af sin forstand og autoritet og meget beundret for sit smukke ydre. Han var overordentlig høj, selv af en navajo-indianer at være, med et ansigt som en romersk hærførers fra republikkens tid. Han var altid meget overdådigt klædt, i fløjl og hjorteskind, rigt broderet med perler og fjer, og med bælte af sølv, og bar et tæppe af den fineste uld og det skønneste mønster. Hans arme, under de vide skjorteærmer,

var prydet med masser af armringe af sølv, og hans bryst var behængt med ældgamle halsbånd af muslingeskaller, turkiser og koraller, – middelhavs-koraller, der var blevet efterladt i navajoernes land af Coronados kaptajner, da de drog igennem det på vej mod de ukendte hopi-landsbyer og Grand Canyon.

Eusabio boede med sine slægtninge og underordnede i en klynge *hogan*'er ved Colorado Chiquito; mod vest og syd røgtede hans frænder hans store hjorde.

Fader Latour og Jacinto ankom til den lille klynge bådformede hytter under en voldsom sandstorm, der føg omkring dem og deres muldyr som sne i en snestorm og næsten udviskede landskabet. Indianerhøvdingen kom ud af sin *hogan* og stod og holdt Angelica i bidslet. Foreløbig sagde han ikke et ord, stod blot og trykkede fader Latours meget smukke hvide hånd i sin meget smukke mørke hånd og så ham ind i ansigtet med et gribende udtryk af sorg og resignation i sine dybtliggende ørneøjne. En bølge af følelse skyllede hen over hans bronzeansigt, da han endelig sagde:

"Min ven er kommet."

Det var det hele, men det rummede alt: velkomsthilsen, tillid, påskønnelse.

Biskoppen fik en ensom *hogan* til bolig, der lå lidt afsondret fra de andre. Eusabio udstyrede den hurtigt med sine bedste skind og tæpper og sagde til sin gæst, at han måtte blive der i et par dage og komme sig efter strabadserne. Muldyrene var udasede, sagde indianeren, biskoppen selv så træt ud, og der var lang vej til Santa Fé.

Biskoppen takkede ham og sagde, han ville blive der i tre dage; han trængte til fred og ro. Han havde været helt optaget af

praktiske anliggender, lige siden han tog hjemmefra. Her syntes at være et sted, hvor man kunne samle sine tanker. Floden, på denne årstid en bred strøm, bugtede sig mellem bakker og høje af løst sand, som hele dagen hvirvlede rundt i luften i de stærke forårsstorme. Flyvesandet samlede sig i driver op imod den hytte, biskoppen beboede, og sivede ind gennem sprækkerne i væggene, der var lavet af småtræer, overpudsede med ler.

Ved siden af floden lå en lund af høje, nøgne poppelpile – ældgamle og kæmpestore træer – så store, at de syntes at høre hjemme i en forbigangen tidsalder. De voksede langt fra hinanden, og deres sælsomt forvredne form måtte være kommet af den stadige blæst, som bøjede dem mod øst og piskede dem med sand, og af den kendsgerning, at de opholdt livet med meget lidt vand, da floden her næsten var udtørret det meste af året. Træerne voksede op fra jorden på en skråning, og fyrre eller halvtreds fod over jordens overflade skiftede alle disse hvide, tørre stammer retning og voksede bagud over deres basis. Nogle af dem spaltede sig til store gafler, der krummede sig nedad, næsten helt ned til jorden; andre spaltede sig slet ikke, men hovedstammen hældede nedad i en højspændt kurve, som trukket op efter en strammet buestreng; og atter andre udmundede i en tæt, sølvglinsende top som et skævt palmetræ. Træerne var alle levende, men dog så de ud til at bestå af gammelt, dødt, tørt ved, og løvet var yderst sparsomt. Højt oppe i gaflerne eller ved enden af en meningsløs lang, forvreden gren kunne en kraftesløs dusk af spæde grønne blade skyde frem, helt ude af harmoni med de kæmpelange, ældgamle, afblegede stammer og grene. Lunden lignede en vinterskov af

kæmpemæssige træstammer med knipper af mistelten voksende mellem de nøgne grene.

Indianergæstfrihed er ikke påtrængende. Eusabio lod biskoppen forstå, at han var glad ved at have ham p besøg, og lod ham så være i fred. Fader Latour tilbragte tre dage i næsten uafbrudt sandstorm, – endog afskåret fra den afsidesliggende lille indianerlejr ved bevægelige vægge og vægtæpper af sand. Enten sad han i sit hus og lyttede til blæsten eller gik frem og tilbage under de ældgamle, forvredne træer, indhyllet i et indiansk uldtæppe, som han hele tiden holdt op over næse og mund. Lige siden sin ankomst havde han påtaget sig at afgøre, om han ville kunne forsvare at kalde fader Vaillant hjem fra Tucson. De breve, han lejlighedsvis fik fra kapellanen med tilfældige rejsende, viste, at han var yderst tilfreds, hvor han var, i gang med at restaurere den gamle missionskirke St. Xavier del Bac, som han erklærede for at være den skønneste kirke i den nye verden, skønt den var blevet vanrøgtet i over to hundrede år.

Efter fader Vaillants afrejse var biskoppens byrder blevet tungere og tungere. De nye præster fra Auvergne var alle gode mennesker, trofaste og utrættelige, når det gjaldt om at udføre det, han ønskede; men de kendte endnu intet til landet; de var ængstelige for at træffe afgørelser og henviste enhver vanskelighed til biskoppen. Fader Latour trængte til sin kapellan, som havde så rigtigt et greb over for de indfødte, så fin forståelse af alle deres ufuldkommenheder. Når de var sammen, lagde han altid en dæmper på fader Vaillants forhåbningsfulde ubesindighed, – men nu han var alene tilbage, savnede han i høj grad netop denne egenskab. Og han

savnede samlivet med fader Vaillant, – hvorfor ikke indrømme det?

Skønt Jean Marie Latour og Joseph Vaillant var født i nabosogne i Puy-de-Dôme, havde de ikke kendt hinanden som børn. Latours var en gammel slægt, hvis medlemmer enten var videnskabsmænd eller embedsmænd, hvorimod Vaillants var folk af langt ringere stand i den provinsielle verden. Desuden havde lille Joseph været meget borte fra hjemmet, oppe på bondegården i Volvic-bjergene hos sin bedstefader, hvor luften var særlig ren, og den landlige ro og fred var sund for et barn med et nervøst temperament. De to drenge mødtes først, da de var elever på præsteseminariet Montferrand i Clermont.

Da Jean Marie var på seminariet på andet år, stod han en dag i begyndelsen af semestret ude på idrætspladsen og betragtede med interesse de nye studerende. I flokken lagde han mærke til en særlig uheldig fremtoning: en nitten års dreng, under middelstørrelse, meget bleg, grim i ansigtet, med en vorte på hagen og hørgult hår, der fik ham til at ligne en tysker. Drengen lod til at føle hans blik og kom straks hen til ham, som om der var blevet kaldt på ham. Han havde øjensynlig ikke mindste anelse om sin grimhed, var aldeles ikke generт, men stærkt optaget af de nye omgivelser. Han spurgte Jean Latour om, hvad han hed, hvor han kom fra, og hvad hans far var. Så sagde han med stor troskyldighed:

"Min far er bager, den bedste i Riom. Han er virkelig en udmærket bager."

Unge Latour morede sig over ham, men tilkendegav høfligt, at han satte pris på hans fortrolighed. Så fortalte den pudsige fyr løs om sin broder og sin tante og sin begavede lille søster,

Philomène. Til sidst spurgte han om, hvor længe Latour havde været på seminariet.

"Har du altid villet være præst? Det har jeg. Men jeg var nær blevet soldat i stedet for."

Året før, efter Algiers erobring, havde der været en tropperevy i Clermont, en pragtfuld udfoldelse af uniformer og militære musikkorps, og opflammende taler om den franske hærs ære og berømmelse. Unge Joseph Vaillant havde tabt hovedet i sejrsrusen og meldt sig som frivillig uden at spørge sin far til råds. Han gav Latour en levende beskrivelse af sin patriotiske begejstring, faderens misfornøjelse og sin egen anger bagefter. Hans moder havde ønsket, han skulle blive præst. Hun døde, da han var tretten år, og lige siden havde det været hans hensigt at opfylde hendes ønske og hellige sit liv til at tjene den guddommelige moder. Men den ene dag, mellem musikkorps og uniformer, havde han glemt alt over lysten til at tjene Frankrig.

Pludselig brød unge Vaillant af med de ord, at han skulle skrive et brev, før timen var gået; han kiltrede præstedragten op og stak af i fuld fart. Latour stod og så efter ham og besluttede at tage denne nye dreng under sine vinger. Der var noget vist ved bagerens søn, der havde givet deres møde karakter af et eventyr; han havde i sinde at gentage det. I det første møde kårede han den livlige, grimme dreng til sin ven. Det var en øjeblikkelig indskydelse. Latour selv var en meget køligere og mere kritisk natur, vanskelig at tilfredsstille og tit lidt tung i sinde.

I løbet af deres seminarieår havde han med lethed overfløjet sin ven i lærdom, men han følte altid, at Joseph overgik ham i

religiøs varme og inderlighed. Efter at de var blevet missionærer havde Joseph lært at tale engelsk og senere spansk hurtigere end han. Men ganske vist talte han begge sprog meget ukorrekt til at begynde med; han havde ingen forfængelighed i retning af grammatik eller forfinet stil. For at komme i forbindelse med halv-indianerne var han villig til at tale som en halv-indianer.

Skønt biskoppen nu havde arbejdet sammen med fader Joseph i femogtyve år, kunne han ikke få selvmodsigelserne i hans karakter til at stemme. Han tog dem simpelthen som det, de var, og når Joseph havde været borte i længere tid, følte han, han holdt af dem alle. Hans kapellan var et af de mest virkelig åndsfyldte mennesker, han nogen sinde havde kendt, skønt han satte så stor pris på mange af denne verdens goder. Så meget han end holdt af at spise og drikke godt, overholdt han dog ikke alene alle kirkens fastedage strengt, men han klagede aldrig over den grove og knappe kost på sine lange missionsrejser. Fader Josephs smag for god vin kunne let være blevet en synd hos en anden. Men han, der altid havde haft et skrøbeligt legeme, syntes at behøve en eller anden hurtigvirkende fysisk stimulans, der kunne holde hans pludselige fantastiske planer oppe. Gang på gang havde biskoppen med egne øjne set en god middag, en flaske fin rødvin omsættes til åndelig energi. Efter et lille festmåltid, som plejede at gøre andre mennesker træge og trætte, kunne fader Joseph stå forfrisket op og arbejde ti eller tolv timer med den iver og grundighed, der bar så varige frugter.

Biskoppen havde ofte følt sig pinligt berørt af sin kapellans ihærdige tiggeri til sognet, til domkirke-fondet og til de

fjernere missioner. Men når det gjaldt ham selv, var fader Joseph knap nok villig til at erhverve sig det nødtørftigste. Han ejede intet i verden undtagen sit muldyr Contento. Skønt han fik fine og kostbare præstedragter af sin søster i Riom, var hans daglige dragt grov og slidt. Biskoppen ejede i hvert fald et stort og værdifuldt bibliotek og meget, der hyggede i hans hjem. Der var hans smukke uldtæpper og dyreskind, gaver fra Eusabio og hans andre indianervenner. De mexicanske kvinder, der var dygtige til at sy og sømme, kniple og brodere, forærede ham fint linned til hans person, hans seng og hans bord. Han ejede sølvtøj, skænket ham af Olivares og andre af hans rige sognebørn. Men fader Vaillant var som de hellige i kirkens første år, bogstavelig talt uden personlig ejendom.

I sin ungdom havde Joseph drømt om at leve livet i stilhed og ensom tilbedelse; men sandheden var, at han kunne ikke være lykkelig ret længe uden samkvem med mennesker. Og han syntes næsten godt om alle. I Ohio, dengang de plejede at rejse sammen med dagvogne, havde fader Latour lagt mærke til, at hver gang en ny passager masede sig ind i den allerede overfyldte vogn, så Joseph glad og interesseret ud, som om den fremmede var en behagelig forøgelse, – mens han ærgrede sig, selv om han lagde skjul på det. De hæslige livsforhold i Ohio havde aldrig pint Joseph. De grimme huse og kirker, de slet passede avlsgårde og haver, det sjuskede og urenlige præg over byerne og omegnen, der bestandig trykkede fader Latour, lagde han næppe mærke til. Man skulle tro, han manglede sans for tækkelighed og ynde. Og alligevel var musik hans store passion. I Sandusky havde det været hans fryd at tilbringe aften efter

aften hos sin tyske kordirigent, når han lærte eleverne at synge Bachs oratorier.

Intet af det, der kunne siges om fader Vaillant, gav ham helt. Han var langt større end alle sine egenskaber tilsammen. Han kastede glans over hvilket som helst samfund af mennesker, han tilfældigvis dumpede ned i. En navajo-landsby, en arm og ynkelig lille klynge mexicanske hytter eller et selskab af monsignori og kardinaler i Rom, – det var ganske det samme.

Sidste gang biskoppen var i Rom, havde han hørt en morsom historie af monsignore Mazzucchi, der havde været sekretær hos Gregor XVI på den tid, fader Vaillant forlod sin mission i Ohio for at aflægge sit første besøg i den hellige stad.

Joseph havde tilbragt tre måneder i Rom; han levede for omtrent fyrre cents om dagen og så alt, hvad der var at se. Han bad flere gange Mazzucchi skaffe sig en privat audiens hos paven. Sekretæren syntes godt om missionæren fra Ohio; der var noget overraskende, livligt, naivt ved ham, en ungdomsfriskhed, han sjældent traf hos de præster, der strømmede til Rom. Derfor ordnede han en audiens, hvor ingen andre end den hellige fader, fader Vaillant og Mazzucchi skulle være til stede.

Missionæren kom ind, ledsaget af en kammerherre, der bar to store sorte vadsække, fulde af et utal af genstande, der skulle velsignes – i stedet for en enkelt ting, som var det almindelige. Efter modtagelsen begyndte fader Joseph at give en så levende skildring af sine missioner og sine medmissionærer, at både den hellige fader og sekretæren glemte at passe tiden, og audiensen varede tre gange så længe, som audienser af den art skulle vare. Gregor XVI, den aristokratiske og autokratiske

prælat, som så konsekvent stod på den gale side i europæisk politik og var en fjende af det frie Italien, havde gjort mere end nogen af sine forgængere for at udbrede troen i afsidesliggende dele af verden. Og her stod en missionær efter hans hjerte. Fader Vaillant udbad sig velsignelser over sig selv, sine embedsbrødre, sine missioner, sin biskop. Så åbnede han sine store vadsække, som bissekræmmeren sine kasser, fulde af kors, rosenkranse, bønnebøger, medaljer, breviarer, og udbad sig mere end den sædvanlige velsignelse over det alt sammen. Den forbavsede kammerherre var gået og kommet igen flere gange, og Mazzucchi måtte til sidst minde den hellige fader om, at han havde andre aftaler. Fader Vaillant tog selv sine to vadsække, da kammerherren netop ikke var der i det øjeblik, og sådan belæsset bukkede han sig baglæns ud af audiensværelset, mens paven rejste sig fra sit sæde og løftede hånden, ikke til velsignelse, men til hilsen, og råbte til missionæren, der nu skulle rejse, som en mand til en anden mand: "Coraggio, americano!"

Biskop Latour fandt sin indianerhytte vel egnet til rolige overvejelser, til at mindes fortiden og lægge planer for fremtiden. Han skrev lange breve til sin broder og sine gamle venner i Frankrig. Hans *hogan* lå så afsondret som en skibskahyt på oceanet, og rundt om den lød den stærke blæsts stadige susen. Der var ingen anden udgang end døren, der altid stod åben, og luften udenfor havde sandstormenes grumsede, gullige skær. Dagen igennem trængte sandet ind gennem sprækkerne i væggene og dannede små højdedrag på jordgulvet. Det piskede som regn på de tørre grene, taget var

lavet af. Dette hus var så skrøbeligt et ly, at man syntes, man sad midt i en verden af sand og blæst.

4. Eusabio

Den tredje dag biskoppen tilbragte hos Eusabio, skrev han et noget formelt tilbagekaldelsesbrev til sin kapellan og begav sig derefter ud på sin daglige spadseretur i ørkenen. Han blev ude til solnedgang, da blæsten lagde sig, og luften blev klar som krystal. På hjemvejen, endnu en kvartmil eller lidt mere oppe langs floden, hørte han den dumpe klang af dæmpede trommeslag. Han formodede, at lyden kom fra Eusabios hus, og at hans ven var hjemme.

Da fader Latour gik tilbage til landsbyen, fandt han Eusabio siddende uden for sin døråbning; han sang på navajo-sproget og slog dæmpet på den ene ende af sin lange poppeltræstromme. Foran ham, på den hårdt nedtrampede plads, dansede to meget små indianerdrenge, omtrent fire og fem år gamle, til musikken. To kvinder, Eusabios kone og søster, så til inde fra den halvmørke hytte.

De små drenge lagde ikke mærke til den fremmede. De var helt optaget af dansen; deres ansigter var alvorlige, og de chokoladebrune øjne var halvlukkede. Biskoppen stod og iagttog de små armes og skuldres glidende, smidige bevægelser og de bittesmå fødders sikre rytme, med mokkasinerne på ikke større end poppelblade, mens de uden et vejledende ord fulgte den uregelmæssige og mærkeligt accentuerede musik. Eusabio selv havde et udtryk af religiøs alvor. Han sad med trommen mellem knæene og de brede skuldre bøjet forover; et karmoisinrødt *banda* dækkede panden for at holde det sorte hår tilbage. Sølvringene om hans mørke håndled funklede, når han brugte trommestikkerne eller blot berørte trommeskindet med

fingrene. Da han var færdig med sin sang, rejste han sig op og forestillende de små drenge, hans nevøer, ved deres indianernavne: Ørnefjer og Medicinbjerg, hvorefter han med et nik gav dem tegn til at fjerne sig. De forsvandt ind i huset. Eusabio rakte trommen til sin hustru og gik bort med sin gæst.

"Eusabio," sagde biskoppen, "jeg må sende et brev til fader Vaillant i Tucson. Jeg vil sende Jacinto af sted med det, hvis du kan overlade mig en af dine mænd til at ledsage mig tilbage til Santa Fé."

"Jeg vil selv ride med dig til La Villa," sagde Eusabio. Navajoerne kaldte endnu hovedstaden ved dens gamle navn.

I overensstemmelse hermed blev Jacinto næste morgen sendt syd på, og fader Latour og Eusabio med deres pakmule red mod øst.

Vejen tilbage til Santa Fé var lidt under fire hundrede engelske mil lang. Vejret var skiftevis blændende sandstorme eller strålende solskin. Himlen var lige så fuld af liv og forandring, som ørkenen under den var rolig og ensformig, – og der var så megen himmel, mere end på havet, mere end noget andet sted i verden. Sletten var der under ens fødder, men hvad man så, når man så sig om, var en strålende blå verden af brændende luft og drivende skyer. Selv bjergene var rene myretuer under den. Andre steder er himlen verdens tag; men her var jorden himlens gulv. Det landskab, man længtes efter, når man var langt borte, det, der var alt omkring en, den verden, man faktisk levede i, det var himlen, himlen!

At rejse med Eusabio var som at rejse med det personificerede landskab. Han tog fare og uvejr, som landet tog det, med en slags værdig glæde. Han talte kun lidt, spiste kun

lidt, sov, hvor det kunne falde sig, bevarede sit åbne, hjertelige ansigtsudtryk og havde ligesom Jacinto altid gode manerer. Det undrede biskoppen noget, at han så tit standsede undervejs for at plukke blomster. En morgen kom han tilbage med mulerne og en håndfuld karmoisinrøde blomster, lange trompetformede klokker, der hang frit på den ene side af en nøgen stængel og dirrede i blæsten.

"Indianerne kalde dem regnbueblomster," sagde han og løftede dem i vejret, så han fik de røde klokker til at dirre. "Det er tidligt for dem."

Når de forlod den klippe, det træ eller den sandbanke, der havde givet dem læ om natten, udslettede indianeren omhyggeligt ethvert spor af deres midlertidige tilegnelse. Han kastede jord på gløderne fra bålet og levningerne fra måltidet, spredte de sten, han havde stablet op, og fyldte de huller, han havde gravet i sandet. Da det var ganske den samme fremgangsmåde, Jacinto anvendte, skønnede fader Latour, at netop som det var den hvide mands skik at hævde sig i et landskab, at forandre det og lave lidt om på det, – i det mindste efterlade et tegn på eller minde om sit ophold, – sådan var det indianerens skik at drage gennem et land uden at forstyrre noget; at drage igennem og intet spor efterlade sig, som fiskene i vandet eller fuglene i luften.

Det var indianernes sædvane at forsvinde i landskabet, ikke rage op eller tegne sig skarpt imod det. Hopi-landsbyerne, som blev bygget på klippe-mesaer, byggedes, så de kom til at ligne klippen, de lå på, og var forsvindende små på frastand. Navajo-puebloerne, mellem sand og piletræer, blev bygget af sand og pil. Ingen af puebloerne ville dengang anvende glasruder i

deres boliger. Reflekserne af sollyset på glasset forekom dem hæsligt og naturstridigt, – endog farligt. Desuden afskyede indianerne nyhed og forandring. De kom og gik ad de gamle stier, der var slidt ind i stenen af deres fædres fødder, brugte den gamle naturlige stentrappe til at stige op til deres mesa-byer, bar vand fra de gamle kilder, selv efter at hvide mænd havde gravet brønde.

Gjaldt det om at arbejde i sølv eller slibe turkiser, udviste indianerne uudtømmelig tålmodighed; på deres uldtæpper og bælter og højtidsdragter ødslede de duelighed og flid. Men deres begreb om udsmykning omfattede ikke naturen og landskabet. De syntes ikke at have europæernes lyst til at betvinge naturen, til at omordne og omskabe. De brugte deres sindrighed i den modsatte retning, til at lempe og tilpasse sig efter den skueplads, hvor de befandt sig. Det skyldtes ikke så meget magelighed og dovenskab, mente biskoppen, som en nedarvet forsigtighed og ærbødighed. Det var, som om det store land sov, og de ønskede at fortsætte livet uden at vække det; eller som om jordens og luftens og vandets ånder var væsener, man ikke skulle modvirke og vække. Når de gik på jagt, viste de samme takt; en indiansk jæger blev aldrig en slagter. De hærgede hverken floderne eller skoven, og hvis de overrislede deres jord, tog de kun det vand, der var tilstrækkeligt til deres behov. Landet og alt, hvad det besad, behandlede de med hensynsfuldhed; selv om de ikke stræbte efter at opdyrke og forbedre det, så vanhelligede de det heller aldrig.

Efterhånden som fader Latour og Eusabio nærmede sig Albuquerque, sluttede de sig lejlighedsvis til andre indianere,

der gik frem og tilbage ad de lange bugtede stier tværs over sletten eller op i Sandia-bjergene. De havde alle samme rolige måde at bevæge sig på, hvad enten deres gang var hurtig eller langsom, og den samme lidet iøjnefaldende optræden: en indianer, indhyllet i sit brogede tæppe, siddende på sit muldyr eller gående ved siden af det, banende sig vej gennem det lyse, spirende salviekrat eller følgende den bugtede sti mellem sandbølgerne, som om det var hans opgave at drage uset og uhørt gennem et land i vårbrud.

Nord for Laguna ilede to zuni-løbere forbi dem på vej mod øst i "indianer-affærer". De hilste Eusabio med håndbevægelser med åben hånd, men standsede ikke. De fo'r hen over sandet med samme raphed som unge antiloper; deres skikkelser forsvandt og dukkede op igen imellem sandbankerne som de skygger, ørne kaster på deres vingestærke, rolige flugt.

8. bog

Guld under Pike's Peak

1. Domkirken

Fader Vaillant havde på det nærmeste været tre uger i Santa Fé, og endnu havde han ikke opdaget det mindste, der kunne berettige biskoppen til at kalde ham tilbage fra Tucson. En morgen kom Fructosa ud i haven for at sige ham, at der skulle spises lunch tidligere end sædvanlig, da biskoppen havde i sinde at ride ud om eftermiddagen. En halv time senere traf han sin foresatte i spisestuen.

Biskoppen spiste sjældent lunch alene. Det var den tid, det faldt ham bekvemmest at beværte en præst fra et af de fjernere sogne, en officer, en amerikansk forretningsmand, en gæst fra Old Mexico eller California. Han havde ingen dagligstue, – hans spisestue gjorde tjeneste i samme øjemed. Den var aflang og kølig, med vinduer mod vest ud til haven. De grønne persienner slap lyset dæmpet ind. Solstrålerne spillede på de hvidkalkede, afrundede vægge og funklede i glassene og sølvtøjet på buffeten. Da madame Olivares forlod Santa Fé for at flytte tilbage til New Orleans og solgte sit indbo på auktion, købte fader Latour hendes buffet og det runde spisebord, som vennerne så ofte havde samledes om. Doña Isabella forærede ham sit sølvkaffestel og to armstager af sølv til erindring. Det var de eneste prydelser i det spartanske og halvmørke værelse.

Biskoppen havde allerede indtaget sin plads, da fader Joseph trådte ind. "Fructosa har vel sagt dig, hvorfor vi må spise lunch så tidligt? Vi vil ride ud i eftermiddag; jeg har noget at vise dig."

"Storartet! Du har nok mærket, at jeg er lidt nervøs. Jeg ved heller ikke, hvornår jeg sidst var ude af sadlen i hele fjorten

dage. Når jeg besøger Contento i hans bås, ser han bebrejdende på mig. Han bliver alt for fed."

Biskoppens overlæbe krusedes af et fint, sarkastisk smil. Han kendte sin Joseph. "Nå," svarede han henkastet, "en smule hvile vil ikke skade ham efter at have gået seks hundrede kvartmil fra Tucson hertil. Du kan røre ham i eftermiddag, så rider jeg selv Angelica."

De to præster forlod Santa Fé kort efter middag og red vest på. Biskoppen røbede ikke sit mål, og kapellanen spurgte ikke. Snart forlod de kørevejen og fulgte en sti stik imod syd gennem en øde egn, tæt bevokset med fedttræer og jævnt skrånende i retning af de nøgne, blå Sandia-bjerge.

Omtrent klokken fire kom de ud på et højdedrag oppe over Rio Grande-dalen. Stien gik på dette sted et langt stykke brat nedad og bugtede sig så videre langs foden af Sandia-bjergene til Albuquerque, nogle og tres kvartmil borte. Denne højslette var dækket med kegleformede småbjerge, sparsomt bevoksede med piñons, og klippernes farve var en mærkelig nuance af grønt, noget mellem søgrønt og olivengrønt. Det tynde, stenede jordlag, der ikke var andet end klippemassen, som vind og vejr havde smuldret til støv, havde samme grønne farveskær. Fader Latour red hen til en afsidesliggende klippe, der ragede ud over den vestlige kant af højsletten, netop der hvor stien drejede nedad. Denne klippe rejste sig stejlt og ganske ene, vendt mod den synkende sol og de blå bjerge. Da de gjorde holdt tæt ved den, lagde fader Vaillant mærke til, at jorden på vestsiden af den var skovlet bort og havde blottet en ujævn klippevæg, – ikke grøn som de omliggende bjerge, men gul, en stærk gylden okker, næsten som det gyldne lys, solen nu kastede på den.

Hakker og brækjern lå rundt omkring, og stykker af sten, der nylig var hugget løs.

"Det er mærkeligt, er det ikke, at finde en gul klippe mellem alle de grønne?" sagde biskoppen og bukkede sig ned for at tage en stump sten op. "Jeg har gennemredet disse bjerge i alle mulige retninger, men denne er den eneste i sin art." Han stod og betragtede den gule stenflis, der lå i hans åbne hånd. Ligesom han altid behandlede de hellige genstande på en ganske særegen måde, brugte han samme behandlingsmåde over for alt, hvad han anså for smukt. Efter et øjebliks tavshed så han op på den ujævne klippevæg, der strålede som guld oven over dem. "Den klippe, Blanchet, er min domkirke."

Fader Joseph så på biskoppen og derefter på klippen, alt imens han glippede med øjnene. "*Vraiment*? Er den stenart hård nok? En god farve ganske vist; noget lignende som St. Peters kolonnade."

Biskoppen strøg den gule sten med tommelfingeren. "Den ligner mere noget, der er nærmere ved hjemmet, – nærmere ved Clermont, mener jeg. Når jeg ser op mod den klippe, kan jeg næsten føle Rhône bag mig."

"Å, du mener det gamle pavepalads i Avignon! Ja, du har ret, ligheden er slående. På denne tid af dagen ser det ud som klippen her."

Biskoppen satte sig på en stor sten og blev ved at se op mod klippen. "Det er den stenart, jeg altid har ønsket, og jeg fandt den ved et rent tilfælde. Jeg var på hjemvejen fra Isleta. Jeg havde besøgt gamle fader Jesus, der lå for døden. Jeg var aldrig før kommet denne vej, men da jeg nåede Santo Domingo, var vejen så udvasket af et stærkt regnskyl, at jeg drejede af og

besluttede at prøve denne vej hjem. Jeg red herop vest fra sent ud på eftermiddagen; bjerget her lå lige for mig, som det ligger lige for os nu, og i samme øjeblik vidste jeg, at det var min domkirke."

"Å, sådan noget er aldrig tilfældighed, Jean. Men det vil vare længe, før du kan tænke på at bygge."

"Ikke så farligt længe, håber jeg. Jeg ville gerne have den fuldført, inden jeg dør, hvis det er Guds vilje. Det er mit ønske, at intet skal overlades til en tilfældig lejlighed eller falde i hænderne på amerikanske bygmestre. Jeg ville hellere beholde den gamle *adobe*-kirke, vi nu har, end være med til at erstatte den med en af de rædsler, de nu bygger i byerne i Ohio. Min kirke skal være enkel, men stilen skal være ren. Jeg vil visselig aldrig løfte en finger for at bygge en klodset tingest af røde mursten, der ligner en engelsk vognremise. Vor egen senromerske arkitektur er den stil, der passer her."

Fader Vaillant rynkede på næsen og pudsede sine briller. "Å Jean, når du først begynder at overveje stilarter og arkitekter! Og med din tilladelse, hvem vil du bruge, når du kimser ad de amerikanske bygmestre?"

"Jeg har en gammel ven i Toulouse, der er en meget dygtig arkitekt. Jeg drøftede denne sag med ham, da jeg sidst var hjemme. Han kan ikke komme selv; han er bange for den lange sørejse og ikke vant til at rejse til hest. Men han har en ung søn, der endnu er midt i sine studier og brænder af lyst til at påtage sig arbejdet. For at sige det rent ud, så skriver hans fader til mig, at det er blevet den unge mands kæreste kunstnerdrøm at bygge den første romanske kirke i den nye verden. Han må have studeret de rette forbilleder; han finder vore gamle kirker i

Syden de skønneste i Frankrig. Når vi er rede, vil han komme og tage et par flinke franske stenhuggere med. De vil sikkert ikke være dyrere end arbejdere fra St. Louis. Nu da jeg netop har fundet den stenart, jeg ønsker, synes min domkirke mig allerede begyndt. Dette bjerg ligger kun henved femten engelske mil fra Santa Fé; der er en stigning, men den er jævn. Det vil være lettere at slæbe klippeblokkene derop, end jeg turde have håbet."

"Du lægger planer langt ind i fremtiden," – fader Vaillant så undrende på sin ven. "Nå ja, det er det, en biskop skulle kunne. Hvad mig angår, ser jeg kun det, der er lige for næsen af mig. Men jeg havde ikke begreb om, at du ville bygge et skønt kunstværk, når alt omkring os er så fattigt, – og vi selv er så fattige."

"Men domkirken bliver ikke bygget for os, fader Joseph. Vi bygger for fremtiden, – bedre ikke at lægge en eneste sten, hvis vi ikke kan det. Det ville være en skændsel for hver den, der udgik fra et seminarium, der er et af Frankrigs arkitektoniske klenodier, at bygge endnu en grim kirke i dette land, hvor der allerede er så mange i forvejen."

"Du har sandsynligvis ret. Jeg har aldrig tænkt på det før. Det er aldrig faldet mig ind, at vi kunne få andet end en Ohio-kirke her. Dine forfædre bidrog til at få katedralen i Clermont bygget, husker jeg nu; to biskopper de la Tour langt tilbage i det trettende århundrede, begge to med til at rejse bygningen. Ja, tiden kan få noget sat i værk, det er vist og sandt. Jeg havde ingen anelse om, at alt det lå dig så stærkt på sinde."

Fader Latour smilede. "Er en domkirke noget, man kan tage sig let, når alt kommer til alt?"

"Nej, nej, naturligvis ikke!" Fader Vaillants skuldre var stadig i urolig bevægelse. Han forstod ikke selv, hvorfor han holdt sig tilbage i denne sag.

Foden af den klippe, de stod foran, lå allerede i skygge, stemt ned til fed, gul lerjords farvetone, men toppen var endnu smeltet guld – et spil af farver, der dirrede af liv i de sidste solstråler. Omsider vendte biskoppen sig bort med et suk af dyb tilfredshed. "Ja," sagde han med vægt, "den stenart vil passe rigtig godt. Men nu må vi se at komme hjemad. Hver gang jeg kommer her, synes jeg bedre og bedre om den. Jeg kunne næsten ikke have håbet, at Gud ville tilfredsstille min personlige smag, min forfængelighed, om du vil, på denne måde. Jeg siger dig, Blanchet, jeg ville hellere have fundet den gule granitklippe end være kommet i besiddelse af en formue, der skulle bruges til velgørenhed. Domkirken står mit hjerte nær, af mange grunde. Jeg vil håbe, du ikke finder mig meget verdslig."

Mens de red hjem gennem salviekrattet, der skinnede som sølv i månelyset, grublede fader Vaillant endnu over grunden til, at han var blevet kaldt hjem fra sit arbejde med at frelse sjæle i Arizona, og undrede sig over, at en fattig missions-biskop kunne bryde sig så meget om en bygning. Han var selv ivrig for at få begyndt på domkirken, men om stilen blev sydfransk-romansk eller Ohio-tysk forekom ham af ringe betydning.

2. Et brev fra Leavenworth

Dagen efter at biskoppen og hans kapellan red over til den gule klippe, ankom den ugentlige post til Santa Fé. Den bragte biskoppen mange breve, og han opholdt sig hele formiddagen i sit studereværelse. Ved lunchen sagde han til fader Vaillant, at han måtte lægge beslag på ham om aftenen, for at de i fællesskab kunne overveje et meget vigtigt brev fra biskoppen i Leavenworth.

Brevet fyldte mange sider og angik begivenheder, der tildrog sig i Colorado i en ret ukendt del af Rocky Mountains. Skønt stedet kun lå nogle hundrede engelske mil nord for Santa Fé, var forbindelsen med den egn så sjælden, at efterretninger nåede Santa Fé hurtigere fra Europa end fra Pike's Peak. I nærheden af denne bjergtinde var der i løbet af det sidste årstid opdaget rige guldlejer, men fader Vaillant havde først hørt om det i et brev fra Frankrig. Beretningen om guldfundene havde nået Atlanterhavskysten, var bragt videre over havet til Europa og var derfra kommet tilbage til de sydvestlige stater, hurtigere, end den kunne sive ned gennem de få hundrede kvartmil mellem Cripple Creek og Santa Fé, der var et virvar af ukendte bjergrygge og klippekløfter. Mens fader Vaillant opholdt sig i Tucson, havde han fået brev fra sin broder Marius i Auvergne og havde ærgret sig over, at det var fuldt af forespørgsler om den store tilstrømning af guldgravere i Colorado, som han ikke havde hørt det mindste om, mens Marius kun gav ham sparsomme beretninger om krigen i Italien, der forekom ham relativt nærmere og langt betydningsfuldere.

Den ville sammenhobning af vældige bjergdrag i Rocky Mountains-kæden omkring Pike's Peak var på den tid et ubeskrevet blad på kortet. Selv pelsjægerne, der kom ned fra Wyoming til Taos med deres skind, skyede de puklede granitrygge. Kun få år før havde Frémont forsøgt at trænge igennem Colorado-klippebjergene, og deltagerne i ekspeditionen var til sidst kommet til Taos, forkomne af sult, efter at have fortæret de fleste af deres heste. Men i løbet af tolv måneder var alt blevet anderledes. Omvandrende guldsøgere havde fundet store guldlejer i nærheden af Cripple Creek, og de bjerge, der for et år siden var ensomme, var nu fulde af mennesker. En strøm af vogntog drog fra Missouri-floden vest på tværs over prærierne.

Biskoppen i Leavenworth skrev til fader Latour, at han selv lige var kommet tilbage fra et besøg i Cripple Creek. Han havde fundet bjergskråningerne under Pike's Peak oversåede med lejre, kløfterne var sorte af guldminearbejdere; tusinder af mennesker boede i telte og barakker, Cherry Creek var fuld af spillebuler og brændevinsknejper; og iblandt alle vagabonderne og menneskevragene var der mange retskafne folk, hundreder af gode katolikker, og ikke en eneste præst. De unge mænd var i drift hen imod et lovløst samfund uden åndelig vejledning. De gamle døde af nød og bjerglungebetændelse, og der var ingen, der kunne give dem den sidste olie.

Dette nye og tæt befolkede samfund måtte foreløbig, skrev Kansas-biskoppen, henlægges under fader Latours jurisdiktion. Hans store stift, der allerede var forøget med tusinder af engelske kvadratmil mod syd og vest, måtte nu mod nord indlemme den endnu uafgrænsede, men pludselig

betydningsfulde egn i Colorado-klippebjergene. Biskoppen i Leavenworth anmodede ham om så snart som muligt at sende en præst dertil, – en dygtig mand frem for alt, ikke blot pligttro og opofrende, men rådsnar og forstående, en mand, der kunne føle sig hjemme hos alle slags mennesker. Han måtte selv medbringe sengeklæder og lejrudstyr, lægemidler og proviant og varmt tøj til den strenge vinter. I Camp Denver kunne man ikke købe andet end tobak og whisky. Der var ingen kvinder der og ingen kogeovne. Grubearbejderne levede af halvbagt dej og alkohol. De holdt ikke engang bjergvandet rent og døde så af feber. Alle livsvilkår var rædselsfulde.

Om aftenen – efter middagen – læste fader Latour dette brev højt for fader Vaillant i sit studereværelse. Da han var færdig, lagde han de tæt beskrevne sider foran sig.

"Du har beklaget dig over uvirksomhed, fader Joseph; her har du den lejlighed, du ønskede."

Fader Joseph, der var blevet uroligere og uroligere under biskoppens læsning, sagde kun: "Så må jeg altså begynde at tale engelsk igen! Jeg kan tage af sted i morgen, hvis du ønsker det."

Biskoppen rystede på hovedet. "Ikke så hurtigt. Der er ingen gæstfri mexicanere til at tage imod dig ved enden af den rejse. Du må selv tage det med, du skal leve af. Vi vil få bygget en vogn til dig og vælge dit udstyr med omtanke. Tranquilinos broder Sabino skal være din kusk. Jeg er bange for, at dette missionsarbejde vil blive det vanskeligste, du nogen sinde har påtaget dig."

De to præster talte sammen til langt ud på natten. Arizona skulle også tages i betragtning; der måtte findes en eller anden, som kunne fortsætte fader Vaillants arbejde der. Blandt alle de

lande, han kendte, var den ørken og dens gule beboere ham det kæreste. Men livet havde lært ham at bryde bånd, at sige farvel og drage videre ud i det ukendte.

Før fader Joseph gik i seng den nat, smurte han sine fedtlædersstøvler og skar hård hud af sine fødder med en gammel ragekniv. I den mexicanske landsby Chimayo, ovre hen imod Truchas-bjergene, stod der i kirken en lille rytterstatue af Santiago, som den gode og barnlige befolkning var særlig hengiven, og med et par måneders mellemrum lavede de et par nye støvler til ham, fordi de påstod, at han om natten red til fremmede lande og sled sine støvler op, skønt han var til hest. Når fader Joseph opholdt sig der, plejede han at betro dem, at han ville ønske, Gud som tillæg til hændernes indvielse også havde sørget for missionærernes fødder med en særlig velsignelse.

Han mindedes med vemod en tildragelse, der angik denne Santiago i Chimayo. For nogle år siden var fader Joseph blevet anmodet om at se over til en morder fra Chimayo, der afventede døden i Santa Fés *calabozo*. Fangen viste sig at være en tyve års knøs med gode øjne og sagtmodigt væsen. Hans navn var Ramon Armajillo. Han havde været en lidenskabelig elsker af hanekampe, og det blev hans ulykke. Han havde opdrættet en hane, som aldrig havde tabt en kamp, men havde flækket hanehalse i alle de omliggende småbyer. Til sidst bragte Ramon fuglen til Santa Fé for at lade den måle sig med en berømt hane der, og et halvt dusin kammerater fra Chimayo fulgte med og holdt alt, hvad de ejede, på Ramons hane. Væddemålene var høje på begge sider, og indtægten af adgangskortene skulle også tilfalde vinderen. Efter en lidt tvivlsom begyndelse

flængede Ramons hane nok så nydeligt sin modstanders halsvene, men før nogen kunne standse ham, sprang den besejrede fugls ejermand ind på kamppladsen og drejede halsen om på sejrherren. Inden han havde sluppet det slatne bundt fjer, sad Ramons kniv i hans hjerte. Det hele skete som et lyn, – nogle af vidnerne påstod endog, at mandens død og hanens død indtraf samtidig. Alle var enige om, at der ikke var tid nok til at trække vejret mellem den hastige håndbevægelse og knivens lynen. Uheldigvis var den amerikanske dommer en stor tåbe, der ikke kunne lide mexicanere og håbede at kunne udrydde hanekampe. Han accepterede som bevis udtalelser af den myrdede mands venner, der gik ud på at antyde, at Ramon gentagne gange havde truet ham med døden.

Da fader Vaillant kom for at se til den unge mand et par dage før hans henrettelse, fandt han ham siddende i cellen i færd med at lave et par små hjorteskindsstøvler, rene dukkestøvler, og Ramon fortalte ham, at de var til den lille Santiago i kirken derhjemme. Hans familie ville komme til Santa Fé den dag, han skulle hænges, og de ville tage støvlerne med hjem til Chimayo, og så ville den lille helgen måske lægge et godt ord ind for ham.

Fader Vaillant sukkede, mens han ved lys gned sine støvler ind med olie. Han hviskede ved sig selv, at de forbrydere, han ville få at gøre med i Colorado, næppe ville være af den type.

3. Auspice Maria!

Det tog en måned at bygge fader Vaillants vogn. Den kunne ikke være en helt almindelig vogn; den skulle være i stand til at rumme en hel del, og alligevel let og smal nok til at kunne sno sig igennem bjergkløfterne hinsides Pueblo, – hvor der ingen andre veje var end de trange klippekløfter, der var hulet ud af bjergbække; de var fulde af vand om foråret, men ville være tørre nu i efteråret. Mens vognen var under bygning, udvalgte fader Joseph omhyggeligt sit forråd af proviant og andre nødvendighedsgenstande, samt materiale og udstyr til et lille kapel, som han havde i sinde at opføre af tynde træstammer og sejldug umiddelbart efter ankomsten til Camp Denver. Endvidere var der hans vadsække, stopfulde af medaljer, kors, rosenkranse, kulørte billeder og kristelige pjecer. For sit eget vedkommende behøvede han ikke andre bøger end sin bønnebog og "Messens faste del".

Ude på biskoppens gårdsplads sorterede og omsorterede han sin ladning og fandt stadig en eller anden ting, der var så nødvendig, at noget mindre nødvendigt måtte udrangeres til fordel for den. Fructosa og Magdalena blev hyppigt tilkaldt for at hjælpe ham, og når en kasse endelig var blevet slået til, fik Fructosa den sat til side inde i brændeskuret. Hun havde lagt mærke til, at biskoppens bryn trak sig lidt sammen, når han traf på disse kufferter og kister i forstuen eller spisestuen. Alle sengeklæderne og gangklæderne blev pakket i store sække af garvet kalveskind, som Sabino havde skaffet til veje hos gamle mexicanske nybyggere. De var allerede ved at gå af brug, men tidligere var de fattigfolks kufferter.

Biskop Latour var også travlt optaget i disse uger med at oplære en ny præst fra Clermont; han red rundt med ham i de fjernere sogne og forsøgte at bibringe ham den rette forståelse af befolkningen. Som biskop kunne han kun billige fader Vaillants iver efter at komme af sted og den begejstring, hvormed han gav sig i lag med en ny slags genvordigheder. Men som menneske følte han sig lidt såret, fordi hans gamle kammerat kunne forlade ham uden en eneste beklagelse. Han troede at vide, som om det var blevet ham åbenbaret, at dette var en endelig afsked; at deres livsveje skulle skilles her, og at de aldrig ville komme til at arbejde sammen igen. Travlheden med rejseforberedelserne i hans eget hus pinte ham, og han var glad ved at opholde sig ude i sognene.

En dag, da biskoppen lige var vendt hjem fra Albuquerque, kom fader Vaillant ind til lunch i strålende humør. Han havde været ude på en køretur i sin nye vogn og erklærede, at den omsider var helt formålstjenlig. Sabino var parat, og han syntes, de kunne tage af sted i overmorgen. Han tegnede sin rejserute på dugen og gennemgik fortegnelsen over sit udstyr. Biskoppen var træt og rørte næsten ikke maden, men fader Joseph spiste med glubende appetit, som han var tilbøjelig til at gøre, når han brændte af iver for en ny plan.

Da Fructosa havde bragt kaffen ind, lænede han sig tilbage i stolen og henvendte sig til sin ven med strålende ansigt. "Jeg tænker tit på, Jean, i hvor høj grad du var et ubevidst redskab i Forsynets hænder, da du kaldte mig tilbage fra Tucson. Jeg mente, jeg udførte det vigtigste arbejde i mit liv der, og du kaldte mig tilbage, tilsyneladende uden mindste grund. Du vidste ikke hvorfor, og jeg vidste ikke hvorfor. Vi handlede

begge i blinde. Men Gud vidste, hvad der gik for sig i Cripple Creek, og flyttede os som brikker på et skakbræt. Da kaldelsen kom, var jeg her for at lyde den, – i sandhed et mirakel."

Fader Latour satte sin sølvkaffekop fra sig. "Mirakler er gode nok i og for sig, Joseph, men jeg kan ikke se noget her. Jeg sendte bud efter dig, fordi jeg følte, jeg trængte til samlivet med dig. Jeg brugte min myndighed som biskop til at tilfredsstille mit personlige ønske. Det var egenkærligt, om du vil, men bestemt naturligt nok. Vi er landsmænd og knyttet sammen ved fælles ungdomsminder. Og at to venner, der har levet i fællesskab, må skilles og hver gå sin vej, – det er også naturligt. Nej, jeg tror ikke, vi behøver et mirakel for at forklare det."

Fader Vaillant havde været helt slugt af sine forberedelser til at frelse sjæle i guldgraverlejrene, – blind over for alt andet. Nu slog det ned i ham som et lyn, at biskoppen havde holdt sig helt uden for hans travlhed; det faldt fader Latour meget svært at lade ham rejse; hans stillings ensomhed var begyndt at tynge ham.

Da fader Joseph roligt gik ind i sit eget værelse, gjorde han sig klart, hvor forskellige de var af natur. Over alt hvor han kom hen, fik han snart venner, der erstattede ham fædreland og familie. Men Jean, der med lethed bevægede sig i de fornemste kredse og var den mest belevne af alle, formåede ikke at knytte nye bånd. Således havde det altid været. Han var sådan selv som ganske ung; elskværdig og nådig mod alle, men kendt af meget få. Mennesker ville i deres visdom have ment, at en præst med fader Latours sjældne karakter ville have passet nok så godt et eller andet sted i verden, hvor lærdom, smukt ydre og fintfølende opfattelsesevne alt sammen gør sin virkning, og at

en mand af langt grovere type ville have tjent Gud godt nok som den første biskop i New Mexico. Upåtvivlelig ville biskop Latours efterfølgere blive mænd af et helt andet stof. Men fader Joseph troede af et oprigtigt hjerte, at Gud havde sine grunde. Måske behagede det ham at benåde begyndelsen til en ny æra og et vidtstrakt nyt stift med en stor personlighed. Og måske ville der alligevel blive noget tilbage i de kommende år: et ideal, et minde eller et sagn.

Næste eftermiddag stod vognen belæsset og parat ude i gården, og fader Vaillant sad ved biskoppens pult og skrev breve til Frankrig: et kort brev til Marius og et langt brev til sin elskede Philomène, der fortalte hende om hans spring ud i det ukendte og opfordrede hende til at bede for et godt resultat af hans gerning blandt de mænd, guldtørsten havde besat. Han skrev hurtigt og stødvis og bevægede læberne såvel som fingrene. Da biskoppen trådte ind i studereværelset, sprang han op, men beholdt de beskrevne sider i hånden.

"Jeg skal ikke forstyrre dig, Joseph, men agter du at tage Contento med til Colorado?"

Fader Joseph glippede med øjnene. "Ja, det gør jeg rigtignok. Jeg havde tænkt selv at ride ham. Men hvis du har brug for ham her – –"

"Nej slet ikke. Men hvis Contento skal med, vil jeg bede dig om også at tage Angelica med. De holder meget af hinanden; hvorfor så skille dem for bestandig? Vi kan jo ikke forklare dem grunden. De har arbejdet sammen så længe."

Fader Vaillant svarede ikke. Han stod og stirrede ufravendt på sit brev. Biskoppen så en dråbe vand falde ned på den

violette skrift og brede sig der. Han vendte sig hurtigt og gik ud gennem dørhvælvingen.

Næste morgen ved solopgang drog fader Vaillant af sted; Sabino kørte vognen, hans ældste søn red Angelica, og fader Joseph selv red Contento. De valgte den gamle vej mod nordvest, gennem de spidse røde sandhøje, oversåede med enebær, og biskoppen fulgte dem til den krumning, hvor vejen bugtede sig op over en af de kegleformede bakker, fra hvis top den bortdragende rejsende fik det sidste glimt af Santa Fé. Der holdt fader Joseph stille og så tilbage på byen, der lå rosenrød i morgenlyset med bjergene bagved og højene lige i nærheden som to favnende arme.

"*Auspice Maria!*" hviskede han, da han vendte ryggen til alt det, han var så fortrolig med.

Biskoppen red hjem til sin ensomhed. Han var syvogfyrre år gammel, og han havde været missionær i den nye verden i tyve år – ti af dem i New Mexico. Hvis han havde været sognepræst hjemme, ville der have været nevøer, der kom til ham, når det kneb med latinen eller lommepengene, og niecer, der legede i hans have eller kom med deres sytøj og holdt øje med tjenestefolkene. Hele vejen hjem fordybede han sig i den art tanker, som ganske naturligt kan dukke op hos en ugift mand, der nærmer sig de halvtreds.

Men da han trådte ind i sit studereværelse, var det, som han kom tilbage til virkeligheden, til erkendelsen af en personlighed, der ventede på ham. Portieren for dørhvælvingen var næppe faldet for igen bag ved ham, før følelsen af personlig ensomhed var forsvundet, og den vemodige stemning ved tabet var veget for bevidstheden om erstatningen. Han satte sig ved

sin pult, fordybet i betragtninger. Det var netop denne ensomhed i kærlighed, i hvilken en præsts liv kunne blive som mesterens. Det var ingen ensomhed i svind eller forsagelse, men i bestandig blomstring. Livet behøvede ikke at være koldt eller uden nåde i verdslig forstand, hvis det var fyldt af hende, som var nådens fylde; Jomfru-Datter, Jomfru-Moder, en pige af folket og Himlens dronning: *Le rêve suprême de la chair*. Ammestuefortællinger kunne ikke kappes med Hende i enfold, de klogeste teologer kunne ikke måle sig med hende i dybsind.

Her i hans egen kirke i Santa Fé var der et af disse barnekammer-mariabilleder, en lille træfigur, meget gammel og meget elsket af befolkningen. Da De Vargas for to hundrede år siden generobrede byen til Spanien, havde han lovet en årlig procession til ære for hende, og den var endnu en af de højtideligste begivenheder i kirkeåret i Santa Fé. Hun var en lille træfigur, omtrent tre fod høj, med værdig holdning og et smukt, men temmelig strengt spansk ansigt. Hun havde en overdådig garderobe; en kiste fuld af festdragter og kniplinger og guld- og sølvdiademer. Kvinderne elskede at sy til hende, og sølvsmedene gav hende kæder og brocher. Fader Latour havde gjort hendes garderobeforvarere jublende glade, da han fortalte dem, at han ikke troede, dronningen af England eller kejserinden af Frankrig havde så mange toiletter. Hun var deres dukke og deres dronning, noget at kæle for og noget at bede til, som Marias søn måtte have været for hende.

Han gjorde sig klart, at disse fattige mexicanere ikke var de første, der udøste deres kærlighed på denne troskyldige måde. Raphael og Tizian havde på deres tid malet dragter til hende, de store tonemestre havde skrevet musik til hende, og de store

arkitekter havde bygget katedraler til hende. Længe før hun levede her på jord, i den lange dæmringstid mellem syndefaldet og forløsningen, havde de hedenske billedhuggere altid forsøgt at skabe billedet af en gudinde, som samtidig var en kvinde.

Biskop Latours forudanelse var rigtig: fader Vaillant kom aldrig tilbage for at tage del i hans arbejde i New Mexico. Han kom tilbage for at besøge sine gamle venner, hver gang hans travle liv tillod det. Men hans skæbne fuldbyrdedes i de kolde, stålgrå Colorado-klippebjerge, som han aldrig kom til at elske, som han elskede Sydens blå bjerge. Han kom tilbage til Santa Fé for at genvinde sit helbred efter de sygdomme og ulykkestilfælde, der konsekvent afbrød hans vej; han kom samtidig med den pavelige udsending, da biskop Latour blev udnævnt til ærkebiskop; men hans arbejdsdage blev tilbragt mellem råkolde bjerge og uhyggelige guldgraverlejre, søgende efter tabte får.

Crede, Durango, Silver City, Central City, over fastlandsvandskellet ind i Utah, – hans mærkelige biskoppelige vogn var kendt over hele denne barske granitverden.

Det var en lukket vogn, med fjedre og lang nok til, at han kunne ligge udstrakt i den om natten, – fader Joseph var en meget lille mand. Bagpå var der en kasse til rejsetøjet, der kunne omdannes til et alter, når han celebrerede messen i fri luft under et fyrretræ. Han plejede at sige, at bjergbækkene var de første vejbyggere, og at han kunne finde vej, hvor de havde fundet vej. Han udsled kusk efter kusk, og hans vogn blev istandsat så tit og så indgribende, at der, længe før han forlod den, ikke var det mindste tilbage af det oprindelige køretøj.

Brækkede svingler og hammelstokke, smadrede hjul og splintrede vognaksler betragtede han som rene ubetydeligheder. To gange gled selve den gamle vogn ud fra bjergvejen og trillede ned i kløften med præsten indeni. Fader Vaillant slap fra det første ulykkestilfælde af denne art med en let forstuvning, og han skrev til biskop Latour, at han tilregnede ærkeenglen Raphael sin redning, da han den morgen havde læst hans officium med ualmindelig glød. Anden gang han trillede ned i en kløft, i nærheden af Central City, brækkede han lårbenet lige under leddet. Det voksede sammen med tiden, men han blev halt for livstid og kom aldrig mere til at ride.

Før denne ulykke ramte ham, havde han dog været et langt besøg hos sine venner i Santa Fé og Albuquerque, en fornyelse af gamle forbindelser, der var som en eftersommer i hans liv. Da han forlod Denver, sagde han til sin menighed der, at han tog ned til mexicanerne for at tigge om penge. Kirken i Denver var under tag, men vinduerne havde i månedsvis været beklædte med brædder, fordi ingen ville købe glasruder til dem. I hans Denver-menighed var der folk, der ejede gruber og savmøller og blomstrende forretninger, men de havde brug for alle deres penge til at slå disse foretagender op. Nede blandt mexicanerne, som ikke ejede andet end et jordhus og et æsel, kunne han altid rejse penge. Hvis de overhovedet ejede noget, gav de.

Han kaldte åbenhjertigt sin udflugt en tiggerfærd, og han kom i sin vogn for at hjemføre alt, hvad han fik indsamlet. Da han kom til Taos, protesterede hans irske kusk. Ikke en mil længere ad sådanne veje, sagde han. Han kendte sit eget territorium, men her nægtede han at sætte sin og paterens hals

på spil. Dengang var der ingen kørevej fra Taos til Santa Fé. Der gik omtrent fjorten dage, uden at fader Vaillant fandt en mand, som ville påtage sig at lodse ham gennem bjergene. Til sidst meldte en gammel kusk, der var oplært på fragtvognene, sig uanmodet, og ved hjælp af økse og hakke og skovl bragte han den biskoppelige vogn i god behold til Santa Fé og ind på biskoppens gårdsplads.

Engang igen blandt sine egne, som han fremdeles kaldte mexicanerne, begyndte fader Joseph sit felttog, og de fattige mexicanere fik travlt med at tage deres dollars ud af skjorter og støvler (yndede gemmesteder for penge) og give bidrag til vinduer i kirken i Denver. Men hans indsamling sluttede rigtignok ikke, da der var penge nok til vinduesruder, den begyndte kun med dem. Han fortalte de deltagende kvinder i Santa Fé og Albuquerque om alle de kedelige, unødvendige ubehageligheder ved livet i Denver, ubehageligheder, der næsten blev usømmeligheder. Det var en side af den rigtige Wild West-positur at foragte alt, hvad der var passende og velanstændigt. Han udmalede dem sin glæde ved engang igen at sove i gode mexicanske senge. I Denver lå han på en madras, der var stoppet med halm; en fransk præst, der var på besøg hos ham, havde trukket et langt strå ud, der stak ham gennem det tynde betræk, og kaldt det en amerikansk fjer. Hans spisebord var lavet af uhøvlede brædder og beklædt med voksdug. Han havde overhovedet intet linned, hverken lagener eller servietter, og han brugte sine opslidte skjorter til ansigtshåndklæder. Mexicanerinderne kunne næsten ikke holde ud at høre om sådanne forhold. Ingen i Colorado anlagde haver, fortalte fader Vaillant; ingen ville stikke en spade i jorden efter andet end

guld. Der var hverken smør eller mælk eller æg eller frugt. Han levede af dej og saltet svinekød.

Inden der var gået fjorten dage efter hans ankomst, var der sendt seks fjerdyner til biskoppens hus, foræringer til fader Vaillant; endvidere lærredslagener, broderede pudevår, duge og servietter i dusinvis; bælge af cayennepeber, trukket på snor, og dåser med bønner og tørret frugt. Den lille koloni Chimayo sendte en rulle af deres smukkeste tæpper. Efterhånden som disse gaver kom, stuvede fader Joseph dem til side i brændeskuret, fordi han godt vidste, at biskoppen altid følte sig pinligt berørt af hans villighed til at tage imod foræringer. Men en morgen havde fader Latour anledning til at gå ind i brændeskuret, og der så han det alt sammen med egne øjne.

"Fader Joseph," protesterede han, "du vil aldrig kunne få alle disse ting med tilbage til Denver. Du skulle jo bruge en oksevogn til at fragte dem!"

"Godt," svarede fader Joseph, "så vil Gud sende mig en oksevogn."

Og det gjorde han, med en kusk, der skulle køre vognen lige til Pueblo.

Den morgen afrejsen skulle finde sted, da fader Vaillants vogn var parat, fragtvognen dækket med presenninger, og okserne spændt i åg, blev han, der lige fra daggry havde skyndt på dem alle, pludselig stille og betænksom. Han gik ind i biskoppens studereværelse og satte sig ned og talte med ham om ganske betydningsløse ting, tøvende, som var der noget, der endnu var ugjort.

"Ja, ja, Jean, vi bliver ældre, du," sagde han pludselig efter et øjebliks tavshed.

Biskoppen smilede. "Ak ja! Vi er ikke unge mænd mere. En af disse afrejser vil blive den sidste."

Fader Vaillant nikkede. "Når som helst Gud vil. Jeg er rede." Han rejste sig og begyndte at gå op og ned ad gulvet, henvendende sig til sin ven uden at se på ham. "Men det har ikke været så galt, Jean? Vi har gjort det, vi altid drømte om at gøre, for længe siden, da vi var seminarieelever, – i det mindste noget af det. At fuldbyrde sine ungdomsdrømme er det bedste, et menneske kan opnå. Ingen timelig lykke kan opveje det."

"Blanchet," sagde biskoppen og rejste sig, "du er et bedre menneske end jeg. Du har høstet mange sjæle, uden at blive hovmodig og uden at skamme dig; – jeg er altid lidt kølig, *un pedant*, som du plejede at sige. Hvis vi hinsides får stjerner i vore kroner, vil din blive en konstellation. Giv mig din velsignelse!"

Han knælede, og fader Vaillant velsignede ham; så knælede også han og blev ligeledes velsignet. Derefter omfavnede de hinanden – for fortiden – for fremtiden.

9. bog

Døden indhenter ærkebiskoppen

1

Da den fromme nonne, priorinde Philomène, i en høj alder lukkede sine øjne i sin fødeby Riom, blev der blandt hendes papirer fundet flere breve fra ærkebiskop Latour, et var dateret december 1888, kun et par måneder før hans død. "*Fra det øjeblik Deres broder blev kaldt hjem for at høste sin løn,*" skrev han, "*føler jeg ham nærmere end før. I mange år skilte pligten os fra hinanden, men døden har ført os sammen. Den time er ikke fjern, da jeg skal mødes med ham igen. Imidlertid glæder jeg mig i fuldt mål ved disse betragtningens og eftertankens stunder, der er den lykkeligste afslutning på et liv i virksomhed.*"

Denne betragtningens tid tilbragte ærkebiskoppen på sin lille landejendom, henved fire kvartmil nord for Santa Fé. Længe før fader Latour havde trukket sig tilbage fra den daglige omsorg for sit stift, havde han købt disse få tønder land i de røde sandhøje i nærheden af tesuque-puebloen og anlagt en have, som kunne bære frugt, når hans hviletid kom. Han havde valgt dette sted i de røde høje, oversåede med enebær, imod sine venners råd, fordi han var overbevist om, at det egnede sig udmærket til frugtavl.

Engang, da han skulle holde visitats i Tesuque-missionen, var han redet langs med en flod og havde opdaget dette sted, hvor han fandt et lille mexicansk hus og en have, overskygget af et abrikostræ af en størrelse, hvis lige han aldrig før havde set. Det havde to stammer, hver især tykkere end en mands krop, og skønt det åbenbart var meget gammelt, var det fuldt af frugt. Abrikoserne var store, smukt farvede og duftede dejligt. Da dette træ voksede op mod en af bakkerne, drog biskoppen den

slutning, at beliggenheden der måtte være fortrinlig for frugt. Han tænkte sig, at solens hede blev kastet tilbage fra den stenede bakkeskråning, steg op i træstammen og gav frugten en ensartet temperatur, varme fra to sider, ganske det samme, som gør espalier-fersknerne i Frankrig så fuldkomne.

Den gamle mexicaner, som boede der, sagde, at træet måtte være to hundrede år gammelt; det havde været ganske som nu, da hans bedstefader var dreng, og havde altid båret lige så saftige frugter som disse. Biskoppen opdagede, at den gamle mand hellere end gerne ville sælge stedet og flytte til Santa Fé, og han købte det et par uger efter. Om foråret anlagde han frugthaven og plantede desuden et par rækker akacietræer. Nogle år efter byggede han et lille *adobe*-hus med et kapel, højt oppe på bakkeskråningen med udsigt over frugthaven. Derhen plejede han at tage for at hvile ud og i særlige andagtstider. Efter sin embedsfratrædelse tog han fast ophold der, men forbeholdt sig alligevel altid sit studereværelse uforandret i den nye ærkebiskops hus.

Efter fratrædelsen var fader Latours væsentligste arbejde at oplære de nye missions-præster, der kom fra Frankrig. Hans efterfølger, den anden ærkebiskop, var også fra Auvergne, fra fader Latours eget kollegium, og gejstligheden i det nordlige New Mexico forblev fremherskende fransk. Når en flok nye præster ankom, – de kom aldrig enkeltvis, – sendte ærkebiskop S… dem ud til fader Latour for at blive hos ham et par måneder og få undervisning i spansk, i stiftets topografi og i de forskellige puebloers særpræg og traditioner.

Fader Latours vederkvægelse var hans have. Han dyrkede frugt, som der vanskelig kunne findes mage til i de gamle

frugthaver i Californien: kirsebær og abrikoser, æbler og kvæder og de uforlignelige franske pærer, – selv de sarteste varieteter. Han opfordrede ivrigt de nye præster til at plante frugttræer, over alt hvor de kom hen, og opmuntrede mexicanerne til at supplere deres stivelseholdige kost med frugt. Over alt hvor der var en fransk præst, skulle der være en have med frugttræer og grøntsager og blomster. Han citerede ofte for sine studerende en udtalelse af deres landsmand auvergneren Pascal: "Mennesket blev fortabt og frelst i en have."

Han plantede de ville blomster, der hørte hjemme i landet, ind i sin have og dyrkede dem. Han havde en bakkeskråning, tæt bevokset med den krybende violette verbena, der dækker bakker og høje i New Mexico. Den lignede en stor violet fløjlskappe, udbredt i solskinnet, med alle de farvenuancer, italienske og franske farvere og vævere stræbte at gengive århundreder igennem; den violette tone, der er mættet med rosernes farve og dog ikke er lavendelblå; den blå tone, der næsten kan blive blegrød for umiddelbart efter igen at få havets vinblå, mørkviolette skær, – den rigtige biskoppelige farve og alle dens utallige variationer.

I året 1885 kom der til New Mexico en ung præsteelev, Bernard Duerot, der blev som en søn for fader Latour. Skildringen af den gamle ærkebiskops liv, der så tit havde lydt i Montferrands klostergange og klasseværelser, havde grebet denne ynglings fantasi, og han havde længe ventet på en anledning til at komme. Bernard havde et smukt ydre og var udrustet med sjældne åndsevner; han besad sjælsfinhed nok til at føle ærefrygt for alt det fine i sin ærværdige foresattes personlighed. Han foregreb fader Latours mindste ønske, han

delte hans tankeverden og omfattede hans minder med kærlighed.

"Gud selv har bestemt sendt mig denne unge mand," sagde biskoppen ofte til præsterne, "for at hjælpe mig gennem de sidste år."

2

Hele efteråret 1888 var biskoppen ved godt helbred. Han havde fem franske præster boende hos sig, og han red endnu ud med dem for at inspicere de nærmere missioner; juleaften sang han midnatsmessen i katedralen i Santa Fé. I januar kørte han med Bernard til Santa Cruz for at se til præsten der, som lå syg. Mens de var på hjemvejen, slog vejret pludselig om, og et voldsomt tordenvejr overraskede dem. De var i en lille åben vogn og var gennemblødte til skindet, inden de nåede et mexicansk hus, hvor de kunne søge ly.

Da de kom hjem, gik fader Latour straks i seng. Om natten sov han dårligt og følte sig febrilsk. Han kaldte ikke på nogen af husstanden, men stod som sædvanlig op før daggry og gik ind i kapellet for at holde andagt. Mens han knælede i bøn, blev han overfaldet af en kuldegysning. Han famlede sig frem til køkkenet, og hans gamle kokkepige, Fructosa, der straks blev ængstelig, fik ham bragt til sengs og gav ham cognac. Kuldegysningen efterlod feber, og der udviklede sig en pinefuld hoste.

Efter at have holdt sengen i ro et par dage, kaldte biskoppen en morgen unge Bernard til sig og sagde:

"Bernard, vil du ride til Santa Fé i dag og gå til ærkebiskoppen for mig. Spørg ham, om det vil være ham belejligt, at jeg flytter ind i mit studereværelse i hans hus for at bebo det en kort tid. *Je voudrais mourir à Santa Fé.*"

"Jeg skal tage af sted straks, fader. Men du behøver ikke at tabe modet; man dør ikke af en forkølelse."

Den gamle biskop smilede. "Jeg skal heller ikke dø af en forkølelse, min søn. Jeg skal dø af et langt liv."

Fra det øjeblik talte han kun fransk til dem, der færdedes om ham, og denne pludselige lettelse af hans leveregler ængstede hans husstand mere end hele hans øvrige tilstand. Når en præst havde fået sørgelige efterretninger hjemmefra eller lå syg, plejede fader Latour at tale med ham på hans modersmål; men ellers forlangte han, at al samtale i hans hus skulle føres på spansk eller engelsk.

Bernard kom tilbage samme eftermiddag med den besked, at det ville være ærkebiskoppen en stor glæde, hvis fader Latour ville tilbringe resten af vinteren hos ham. Magdalena var allerede i færd med at lufte ud og rydde op i hans studereværelse, og hun skulle særlig stå til tjeneste for ham under hans besøg. Ærkebiskoppen ville sende sin nye vogn efter ham, da fader Latour kun havde en åben vogn.

"Ikke i dag, *mon fils*," sagde biskoppen. "Vi vil vælge en dag, når jeg føler mig stærkere, – en smuk dag, når vi kan tage min egen lille åbne vogn, og du kan køre mig. Jeg vil gerne tage af sted ud på eftermiddagen, henimod solnedgang."

Bernard forstod. Han vidste, at engang for længe siden var en ung biskop kommet ridende på den tid af dagen ad vejen fra Albuquerque og havde set Santa Fé for første gang … Og ofte, når de var kørt ud sammen, havde biskoppen ladet Bernard holde stille på den bakketop, hvorfra fader Vaillant havde set tilbage på Santa Fé, dengang han drog af sted til Colorado for at begynde det arbejde, der havde slugt resten af hans liv og til sidst også gjort ham til biskop.

Den gamle by var et smukkere syn i de dage, plejede fader Latour at sige til Bernard med et suk. I gamle dage havde den en individualitet, sin egen stil: en rødgul *adobe*-by med et par grønne træer, indfattet i en halvkreds af karneolfarvede bakker og høje, – intet andet. Men året 1880 havde indledet en bygningsperiode af uensartede amerikanske rædsler. Nu var halvdelen af det firkantede torv stadig *adobe*, men den anden halvdel var usolide træbygninger med to portaler, udskårne forsiringer og hvidmalede imitationer af piller og balustrader. Fader Latour sagde, at de træhuse, som havde ærgret ham i Ohio, havde fulgt ham. Alt dette var stor synd for den domkirke, han havde været så mange år om at bygge, – den domkirke, som havde udfyldt fader Vaillants plads i hans liv, efter at dette vidunder af en mand var rejst.

Fader Latour kørte for sidste gang ind i Santa Fé en strålende februar-eftermiddag; Bernard holdt hestene an ved begyndelsen af den lange gade for at afvente solnedgangen.

Indpakket i sine indianske tæpper sad den gamle ærkebiskop længe og betragtede sin domkirkes frie, gyldne façade. Hvor nøjagtigt havde unge Molny, hans franske arkitekt, gjort netop hvad han havde tilsigtet! Intet effektfuldt, kun redelig, ukunstlet bygningsmåde og omhyggeligt tilhuggede stenblokke, – god sydfransk-romansk stil af enkleste art. Og selv nu, ved vintertid, da akacietræerne foran indgangen var bladløse, hvor var den dog i Sydens ånd, den kirke, hvor traf den dog Sydens tone!

Tilsyneladende havde ingen andre end Molny og biskoppen nogen sinde glædet sig over bygningens beliggenhed, – måske ingen nogen sinde ville gøre det. Men disse to havde tilbragt

mangen en time med at beundre den. De stejle, karneolrøde bjerge strakte sig så tæt ind bag kirken, at de enkelte fyrretræer på de tyndt bevoksede skrænter tydeligt kunne ses. Fra enden af gaden, hvor biskoppens vogn holdt, så det ud, som den rødgule kirke sprang umiddelbart ud af de rosenfarvede bjerge – med et så bestemt formål, at det virkede som handling. Set fra denne afstand, lå domkirken mod de træbestrøede skråninger som mod et forhæng. Da Bernard langsomt kørte nærmere, sank bjergryggen lidt efter lidt, og tårnene knejsede frit i den blå luft, mens selve kirkebygningen endnu lå med bjergene som baggrund.

Den unge arkitekt plejede at sige til biskoppen, at det kun var i Italien eller i operaen, kirker sådan sprang ud af bjerge og sorte fyrretræer. Mere end én gang havde Molny kaldt biskoppen ud fra studereværelset for at se på den ufuldendte bygning, når et tordenvejr trak op; så blev himlen over bjergene sort, de karneolrøde klipper blev dybt lavendelblå og alle fyrretræerne mørkviolette streger; højdedragene kom nærmere, hele baggrunden skød sig frem som en mørk trussel.

"Rammen," plejede Molny at sige til fader Latour, "er noget tilfældigt. Enten er en bygning en del af et sted, eller den er det ikke. Hører de engang sammen, vil tiden kun gøre forbindelsen inderligere."

Biskoppen mindedes netop denne udtalelse af Molny, da en stemme fra nutiden lød i hans øre. Det var Bernard.

"En skøn solnedgang, fader. Se, hvor røde bjergene bliver. *Sangre de Cristo*."

Ja, Sangre de Cristo; men lige meget, hvor ildrød solnedgangen end var, disse røde toppe blev aldrig

zinnoberrøde, kun stærkere og stærkere karneolfarvede; ikke den farve, levende blod har, havde biskoppen ofte tænkt, men snarere samme farve som det levrede blod, der på foranledning drypper fra helgener og martyrer, bevaret i gamle kirker i Rom.

3

Næste morgen vågnede fader Latour med en følelse af taknemmelighed, fordi hans domkirke var ham så nær – den kirke, der også ville blive hans grav. Han følte sig tryg under dens skygge; som en båd, der er kommet tilbage til havnen og ligger under sin egen stenmole. Han lå i sit gamle studereværelse; søstrene havde sendt en lille jernseng fra skolen til ham tillige med deres fineste lagener og tæpper. Han følte en stor tilfredshed ved at være her, hvor han havde boet som ung mand, og hvor han havde udført sit arbejde. Værelset var ikke videre forandret: de samme tæpper og skind på lergulvet, den samme pult med hans lysestager, de samme tykke, ru, hvide vægge, der dæmpede lyden, der lukkede verden ude og gav ånden fred.

Da mørket efterhånden veg for en vintermorgens grå dagskær, lå han og lyttede til kirkeklokkerne – og til en anden lyd, der altid morede ham her: et lokomotivs fløjten. Ja, han var kommet med bøflen, og han havde oplevet at se jernbanetog køre ind i Santa Fé. Han havde fuldbyrdet en historisk periode.

Alle hans slægtninge hjemme og hans venner i New Mexico havde ventet, at den gamle ærkebiskop ville tilbringe sine sidste år i Frankrig, sandsynligvis i Clermont, hvor han kunne overtage et professorat i sit gamle kollegium. Det syntes også at være det naturligste, og han havde taget sagen under alvorlig overvejelse. Han havde halvvejs tænkt på at træffe en sådan ordning, sidste gang han var i Auvergne, umiddelbart før han trak sig tilbage fra sit embede som ærkebiskop. Men han opdagede, at han i den gamle verden led af hjemve efter den

nye. Det var en følelse, han ikke kunne forklare; en følelse af, at alderdom ikke tyngede så stærkt på et menneske i New Mexico som i Puy-de-Dôme.

Han elskede de knejsende tinder i sin hjemstavns bjerge, landsbyernes nethed og hygge, bondelandets renhed, de skønne linjer og klostergangene i sit eget kollegium. Clermont var smuk, – men han blev vemodig der; hans hjerte lå som en sten i brystet. Der var måske for megen fortid … Når sommervinden ruskede i syrenerne i de gamle haver og rev blomsterne af hestekastanjerne, lukkede han undertiden øjnene og tænkte på stormens højsang mellem de ranke, forpiskede fyrretræer højt oppe i navajo-skovene.

I dagens løb svandt hans hjemve, og ved middagstid var den helt borte. Han nød sin middag og sin vin og samkvemmet med dannede mennesker og trak sig sædvanligvis tilbage i godt humør. Det var i den tidlige morgenstund, han følte sit hjerte bløde, det stod i forbindelse med den tidlige opvågnen. Han syntes, den grå dagning varede så længe her, landet brugte så lang tid til at leve op. Haverne og markerne var fugtige, tunge tåger lå i dalen og tilhyllede bjergene; der gik timer, inden solen kunne sprede disse tågebanker og varme og rense landsbyerne.

I New Mexico vågnede han altid ung; først når han stod op og begyndte at barbere sig, følte han, at han var ved at blive gammel. Hans første indtryk var følelsen af den lette, tørre vind, der blæste ind gennem vinduerne, mættet med duften af varm sol og salviebuske og sød kløver; en vind, der fik ens legeme til at føle sig let og ens hjerte til at juble "i dag, i dag!" som et barnehjerte.

Smukke omgivelser, omgang med lærde mænd, ædle kvinders charme, kunstens herlighed, kunne ikke erstatte ham tabet af disse feststemte ørken-morgener, af den vind, der gjorde én til dreng igen. Han havde lagt mærke til, at denne ejendommelighed i luften i ubeboede egne forsvandt, når de blev betvunget af mennesker og bragt til at bære afgrøde. Dele af Texas og Kansas, som han først havde kendt som frie græsgange, var siden blevet omdannet til frugtbare agerbrugsdistrikter, og luften havde helt tabt denne lethed, denne tørre, aromatiske duft. Fugtigheden fra pløjelandet, tyngden af arbejde, vækst og modning tilintetgjorde den totalt; man kunne kun ånde den i de solbeskinnede udkanter af verden, på de vidtstrakte græssletter eller i salviekrats-ørkenen.

Den luft ville måske forsvinde fra hele jorden i tidens løb, – men først længe efter hans død. Han kunne ikke pege på det øjeblik, da den var blevet ham så nødvendig, men han var kommet tilbage for at dø i landflygtighed for dens skyld. Noget blidt og vildt og frit, noget, der hviskede en i øret på hovedpuden, lettede hjertet, varsomt, varsomt dirkede låsen op, skød slåen fra og slap den fængslede menneskeånd fri ud i blæsten, ud i det blå og gyldne, ud i morgenen, ud i morgenen!

4

Fader Latour indrettede en fast dagsorden for sin sidste tid; hvis regelmæssighed var ham en nødvendighed, når han var rask, var den det endnu mere i sygdomstid. Tidligt om morgenen kom Bernard med varmt vand, barberede ham og hjalp ham med at tage bad. De havde ikke taget andet med ind fra landet end klæder og linned og de sølv-toiletgenstande, Olivares havde foræret biskoppen for så lang tid siden; i disse tredive år havde han vasket sine hænder i det håndhamrede sølvvandfad. Når morgenandagten var forbi, kom Magdalena med hans frokost, og han sad i sin lænestol, mens hun redte hans seng og gjorde i stand i stuen. Så var han parat til at modtage besøg. Ærkebiskoppen kom ind et par minutter, når han var hjemme, endvidere kom priorinden og den amerikanske læge. Bernard læste højt for ham resten af formiddagen: St. Augustin eller madame de Sévignés breve eller hans yndling Pascal.

Enkelte formiddage dikterede han sine unge disciple visse faktiske oplysninger om de gamle missioner i stiftet; oplysninger, som han var faldet over ved et rent tilfælde, og som nødigt skulle gå i glemme. Han ønskede, han kunne have gjort det systematisk, men det havde han ikke kræfter nok til. Disse sandheder og forestillinger, der angik en længst svunden tid, ville sandsynligvis gå tabt; de gamle sagn og skikke og religiøse forestillinger var allerede ved at uddø. Han ønskede nu, at han for længe siden havde haft de fornødne ledige timer til at nedskrive dem, så han kunne have standset dem på deres flugt ved at indfange dem i det franske sprogs fine og bøjelige net.

Han havde virkelig i årevis henledt sine unge præsteelevers tanker på de første missionærers, de spanske brødres, sjælsstyrke og selvopofrelse og udtalt, at hans eget liv, da han kom ud til New Mexico, var let og behageligt, sammenlignet med deres. Hvis han i sin tid i ugevis havde færdedes rundt om i stiftet, på knappe rationer, overnattende under åben himmel og ude af stand til at holde sit legeme rent, havde han i det mindste følelsen af at være i en venligsindet verden, hvor der ventede ham en god modtagelse i hvert eneste hjem.

Men de spanske fædre, der kom op til Zuni, drog nord på til navajoerne, vest på til hopierne og øst på til alle de puebloer, der lå spredte mellem Albuquerque og Taos, de kom til et fjendtligt land og medførte ikke stort andre livsfornødenheder end deres breviar og krucifiks. Når deres muldyr blev stjålet af indianere, som ofte hændtes, drog de videre til fods, uden et andet sæt klæder, uden føde og vand. En europæer kunne næsten ikke tænke sig sådanne genvordigheder. De gamle lande var afslebet til form for menneskeliv, dannet til en iklædning, en slags andet legeme, for menneskeheden. Der var de vilde planter og de vilde frugter og skovenes svampe brugelige til næring; bækkene flød med fersk vand, træerne gav skygge og ly. Men i alkali-ørkenerne var vandhullerne giftige, og planteverdenen frembød ingen føde for en udhungret mand. Alt var tørt, tornet, spidst og spydformet: "spansk bajonet", melde og andre salturter, enebær, kaktus. Firben, klapperslanger – og mennesker, der var blevet grusomme af deres grusomme liv. Disse første missionærer styrtede sig nøgne ind i et ubarmhjertigt land, der var skabt til at prøve kæmpers standhaftighed. De tørstede i dets ørkener, sultede mellem dets klipper, klavrede op og ned i

dets forfærdelige kløfter på blodige, kvæstede fødder, brød langvarige fastetider med uren og modbydelig mad. Sandelig udholdt de *sult, tørst, kulde, nøgenhed* i en grad, langt ud over nogen som helst af de forestillinger, St. Paul og hans brødre kunne forbinde med disse begreber. Alt hvad de første kristne led, det indtraf i den trygge lille Middelhavs-verden, midt iblandt de gamle skikke, de gamle milepæle. Hvis de led martyrdøden, døde de mellem brødre, deres jordiske levninger blev fromt bevaret, deres navne levede i hellige menneskers mund.

Når biskoppen med sine auvergnere red ud til de gamle missioner, der havde været skuepladser for martyrier, plejede han at minde dem om, at intet menneske kunne vide, hvilke troens sejre der var vundet her, hvor en enkelt hvid mand mødte tortur og død alene blandt så mange vantro, eller hvilke visioner og åbenbaringer Gud kunne have skænket for at mildne deres umenneskelige endeligt.

Da fader Latour som ung mand første gang drog ned gennem Old Mexico for at gøre fordring på sit bispedømme, der hørte til biskoppen af Durangos jurisdiktion, havde han undervejs mødt præster fra missionerne i Sonora og Nedre-Californien, som fortalte mange historier om de første franciskaner-missionærers velsignede oplevelser. Det lod til, deres vej gennem ødemarken havde blomstret med små mirakler. Engang, da den navnkundige fader Junipero Serra og hans to ledsagere var i livsfare under et forsøg på at sætte over en flod på et lumsk sted, trådte en gådefuld ubekendt ud fra klipperne på den modsatte bred, råbte til dem på spansk og bød dem følge ham til en odde længere oppe ved bækken, hvor de

trygt vadede over. Da de udbad sig at få hans navn at vide, undveg han dem og forsvandt. En anden gang, da de var på vandring over en udstrakt slette og var ved at bukke under for tørst og udmattelse, blev de indhentet af en ung rytter, der gav dem tre modne granatæbler og derefter sprængte bort i galop. De tre frugter slukkede ikke blot deres tørst, men genoplivede og styrkede dem lige så meget, som den mest nærende føde kunne have gjort, og de fuldførte vandringen som nye mennesker.

En aften på en af sine rejser gennem Durango var fader Latour gæst på en stor landejendom, hvor sognepræsten tilfældigvis var en præst fra en af de vestlige missioner, og han fortalte en historie om den samme fader Junipero, som fra gamle dage var overleveret fra mund til mund i hans eget kloster.

Fader Junipero, fortalte han, og en enkelt ledsager var engang kommet til hans kloster til fods og uden proviant. Brødrene havde budt de to velkommen i stor forundring, da de anså det for umuligt, at mennesker kunne have gennemvandret så lang en ørkenstrækning, blottede for alle hjælpekilder. Prioren spurgte dem, hvorfra de var kommet, og sagde, at missionen ikke burde have givet dem lov til at drage af sted uden en fører og uden proviant. Han undrede sig over, hvorledes det gik til, at de kunne slippe levende igennem. Men fader Junipero svarede, at de havde levet rigtig godt og var blevet overordentlig godt beværtet af en fattig mexicansk familie på vejen. Ved disse ord gav en muldyrdriver, der netop kom med brænde til brødrene, sig til at le og sagde, at der i en afstand af henimod fyrre engelske mil ikke var noget hus og heller intet at opholde livet

ved i den sandede udørken, de havde gennemvandret, og brødrene bekræftede hans ord.

Så fortalte fader Junipero og hans ledsager udførligt, hvad de havde oplevet. De var draget af sted med brød og vand til én dag. Men den følgende dag havde de fra morgengry vandret tværs over en kaktus-ørken og var begyndt at tabe modet, da de hen imod solnedgang fik øje på tre store poppeltræer i det fjerne, meget høje i det svindende lys. De skyndte sig hen imod dem. Da de kom nærmere til træerne, der var store og grønne og gavmildt udspredte frøuld til alle sider, så de et æsel stå bundet til en udgået stamme, der stak op af sandet. Under deres søgen efter æslets ejermand løb de på et lille mexicansk hus med en bagerovn uden for døren og snore med rød spansk peber hængende på muren. Da de råbte højt, kom en ærværdig mexicaner, klædt i fåreskind, ud af døren, hilste venligt på dem og bad dem blive der om natten. De gik indenfor med ham og lagde mærke til, at alt var rent og pænt; hustruen, en ung kvinde med et yndigt udtryk i ansigtet, stod ved arneflammen og rørte om i grøden. Hendes barn, ikke stort mere end en spæd lille dreng og uden andre klæder end sin lille skjorte, sad på gulvet ved siden af hende og legede med et dæggelam.

De fandt disse folk sagtmodige, fromme og belevne. Manden sagde, de var fårehyrder. Præsterne tog plads ved deres bord og delte deres aftensmåltid, og bagefter læste de aftenbønnerne. De havde ønsket at udspørge deres vært lidt om egnen, om hans levevis, og hvor han fandt græsgange til sine får, men de blev overvældet af en stor og velgørende træthed; de tog hver især det fåreskind, der var givet dem, lagde sig på gulvet og faldt i dyb søvn. Da de vågnede næste morgen, fandt de alt som før og

maden sat på bordet, men familien var der ikke, ikke engang dæggelammet; fædrene antog, de var gået ud for at se til fårene.

Da klosterbrødrene hørte denne beretning, forundrede de sig og erklærede, at der ganske vist voksede tre poppeltræer i klynge midt i ørkenen, et velkendt landemærke, men hvis en nybygger havde slået sig ned der, måtte det være sket for ganske nylig. Så drog fader Junipero og fader Andrea, hans ledsager, tillige med nogle af brødrene og den spottende muldyrdriver ud i ødemarken for at få sagen bevist. De fandt også de tre høje træer, der stod og spredte frøuld til alle sider, og den udgåede stamme, som æslet havde været bundet til; men æslet var der ikke, heller ikke huset og heller ikke bagerovnen uden for døren. Da faldt de to fædre på knæ på den velsignede plet og kyssede jorden, for nu forstod de, hvad det var for en familie, der havde beværtet dem der.

Fader Junipero bekendte for brødrene, hvordan han, fra det øjeblik han trådte ind i huset, havde følt sig forunderlig tiltrukket af barnet og havde ønsket at tage ham i sine arme, men at han havde holdt sig i nærheden af sin moder. Mens fader Junipero stod og læste aftenbønnerne, sad barnet på gulvet, lænet mod sin moders knæ, med lammet i skødet, og det faldt præsten vanskeligt at holde øjnene i sin bønnebog. Efter andagten, da han sagde godnat til sine værtsfolk, bøjede han sig virkelig over den lille dreng under velsignelsen, og barnet havde opløftet hånden og med sine små fingre gjort korsets tegn over fader Juniperos pande.

Legenden om fader Juniperos hellige familie gjorde et dybt indtryk på biskoppen, da den blev ham fortalt ved arnestedet i den store *hacienda*, hvor han var gæst den nat. Han kom virkelig

til at holde så meget af den fortælling, at han kun to gange havde tilladt sig at gentage den: første gang for nonnerne i moder Philomènes kloster i Riom, og anden gang ved en middag hos kardinal Mazzucchi i Rom. Der er altid noget bedårende ved forestillingen om storhed, der vender tilbage til jævnhed – dronningen, der bjærger hø blandt bønderpigerne, – men hvor meget elskeligere var så ikke den tro, at *De*, efter så mange århundreders historie og lovprisning, skulle komme tilbage for at spille deres gamle roller som medlemmer af en beskeden mexicansk familie, den ringeste af de ringe, den fattigste af de fattige, – i en udørken ved verdens ende, hvor englene næsten ikke kunne finde *Dem*!

5

Efter sin *déjeuner* foregav den gamle ærkebiskop, at han ville sove. Han bad om ikke at blive forstyrret før spisetid, og denne timelange ensomhed var ham dyrebar. Hans seng stod i den mørke ende af stuen, hvor skyggerne var en hvile for hans øjne; når vejret var godt, var den anden ende fuld af blændende sol, og når det var gråvejr, spillede lyset fra ilden hen over de ujævne, hvide vægge. Biskoppen lå så stille, at sengeklæderne over hans legeme næsten ikke bevægede sig, med hænderne let hvilende på lagenet ved siden af eller på brystet, og i denne uforstyrrede ro genoplevede han sit liv. Når han ellers lå helt ubevægelig, kunne tommelfingeren på hans højre hånd undertiden kærtegnende berøre en ring på hans pegefinger, en ametyst med en graveret indskrift: *Auspice Maria*, fader Vaillants signetring, og da tænkte han næsten altid på Joseph; på deres samliv her, i dette værelse … i Ohio ved de store søer … som unge mænd i Paris … som halvvoksne drenge i Montferrand. Der var mange tildragelser i deres liv som missionærer, han holdt af at mindes; og hvor tit og hvor ømt genkaldte han sig ikke begyndelsen til det!

De var begge unge mænd i tyverne, kapellaner hos ældre præster, da en biskop fra Ohio, født i Auvergne, kom til Clermont for at finde frivillige til sine missioner i Vesten. Fader Jean og fader Joseph hørte hans foredrag på seminariet og talte privat med ham. Inden han rejste nord på, havde de forpligtet sig til at møde ham i Paris på en bestemt dag, at tilbringe nogle forberedende uger på kollegiet for udenlandske missioner i Rue du Bac og så sejle med ham fra Cherbourg.

Begge de unge præster vidste, at deres slægtninge ville nedlægge kraftig protest mod deres forsæt; de tog derfor den beslutning ikke at åbenbare det for nogen, men liste sig bort i civile klæder uden at sige farvel. De styrkede hinanden med at mindes, at St. Francisco Xavier var listet bort på samme måde, da han drog af sted til Indien som missionær; – var gået *"forbi sine forældres bolig uden at kysse dem til farvel"*, som de havde lært i skolen: forfærdelige ord for en fransk dreng.

Fader Vaillants stilling var særlig tung; hans fader var en streng, tavs mand, der længe havde været enkemand; han elskede sine børn med skinsyg lidenskab og levede kun i og for dem. Joseph var det ældste barn. Tidsrummet mellem hans beslutning og dens udførelse var en uafbrudt sjælekval for ham. Efterhånden som den dag, der var bestemt til deres afrejse, nærmede sig, blev han tyndere og blegere end nogen sinde.

Efter fælles overenskomst skulle de to venner mødes ved daggry den skæbnesvangre dag på en bestemt bjergeng uden for Riom og der vente på diligencen til Paris. Når Jean Latour havde taget sin bestemmelse og forpligtet sig til noget, kendte han intet til vaklen. Den fastsatte morgen listede han sig ud af sin søsters hus og gav sig på vej gennem den sovende by ud til bjerget, der ragede stejlt op og netop begyndte at dukke frem som noget koldt grønt i et skyet daggrys tunge lys. Der fandt han sin kammerat i en ynkelig tilstand. Joseph havde været ude på markerne hele natten; havde vandret frem og tilbage, snart med målet for øje, snart vaklende i angst og tvivl. Hans ansigt var opsvulmet af gråd. Han rystede af kulde, han havde ikke herredømme over sin stemme.

"Hvad skal jeg gøre, Jean? Hjælp mig!" udbrød han. "Jeg kan ikke knuse fars hjerte, og jeg kan ikke bryde det løfte, jeg har aflagt til Himlen. Jeg ville hellere dø end gøre en af de to ting. Å, kunne jeg blot dø af denne elendighed! Her, nu!"

Hvor tydeligt kunne den gamle ærkebiskop ikke genkalde sig dette optrin: de to unge mænd ude på markerne i den grå morgen, forklædte, som var de forbrydere, hemmeligt flygtende bort fra deres hjem! Han havde ikke vidst, hvordan han skulle styrke og trøste sin ven; det stod for ham, som om Joseph led mere, end et menneske kunne bære, som om han faktisk blev splittet i to af de begæringer, der tørnede sammen i hans sind. Mens de arm i arm gik op og ned, hørte de en dump lyd: diligencens rumlen hen ad hulvejen gennem bjergpasset. Joseph standsede og begravede ansigtet i hænderne. Postillonens horn klang.

"*Allons*!" sagde Jean hurtigt. "*L'invitation du voyage!* Du kan følge mig til Paris. Når vi først er der, og din fader ikke vil lade sig forsone, vil vi få biskop F... til at løse dig fra dit løfte, og du kan tage tilbage til Riom. Det er ganske ligetil."

Han løb ned til vejgrøften og vinkede til kusken. Postvognen standsede. Et øjeblik efter var de af sted, og inden længe var Joseph faldet i søvn på sin plads af ren og skær udmattelse. Men han sagde altid, at hvis Jean Latour ikke havde støttet ham i denne marterstund, ville han have været sognepræst i Puy-de-Dôme resten af sit liv.

Af de to unge præster, der denne tidlige forårsmorgen forlod Riom, var Jean Latour den, der tilsyneladende havde langt de bedste udsigter til at have lykken med sig i livet som missionær. Han havde i sandhed en sund sjæl i et sundt legeme. I de uger,

de tilbragte på kollegiet for udenlandske missioner i Rue du Bac, havde autoriteterne i høj grad betvivlet, at Joseph ville være i stand til at døje møjsommelighederne på missionsmarken. Alligevel var det hans skrøbelige legeme, der i årenes lange prøvetid havde udholdt mest og udrettet mest.

Fader Latour sagde tit, at hans stift forblev så godt som uforandret med undtagelse af grænserne. Mexicanerne var bestandig mexicanere, indianerne var bestandig indianere. Santa Fé var en fredelig afløbsdam, uden naturlige rigdomme, uden kommerciel betydning. Men fader Vaillant var blevet kastet midt ind i en stor industriel ekspansion, hvor svig og lumskeri og ærlig stræben kæmpede samtidig; et territorium, der udviklede sig i sæt og spring og så oplevede ruinerende omslag. Hvert år, selv efter at han var blevet vanfør, rejste han tusinder af mile i sin vogn eller med postvogn, omkring blandt bjergbyerne, der snart var rige, snart fattige og folketomme: Boulder, Gold Hill, Caribou, Cache-à-la-Poudre, Spanish Bar, South Park, og op langs Arkansas-floden til Cache Creek og California Gulch.

Og fader Vaillant havde ikke ladet sig nøje med kun at være missionspræst. Han blev grundlægger og foregangsmand. Han forudså en stor fremtid for kirken i Colorado. Mens han endnu var så fattig, at han ikke havde råd til at have en jævnt ordentlig udstyret præstebolig, begyndte han at opkøbe store landstrækninger til kirken. Han kunne købe store arealer for meget få penge, men hver smule måtte lånes i banker, der forlangte ruinerende høje renter. Han lånte penge til at bygge skoler og klostre, og renten af hans gæld slugte alt. Han foretog lange indsamlingsrejser gennem Ohio og Pennsylvania og

Canada for at skaffe penge til at betale denne rente, der voksede som en rullende snebold. Han stiftede et jord-konsortium, rejste til Europa og udstedte masser af obligationer i Frankrig for at rejse penge, og uærlige mæglere bragte skam over hans navn.

Da han var nær de halvfjerds, med det ene ben fire tommer kortere end det andet, blev fader Vaillant, dengang den første biskop af Colorado, stævnet til Rom for at forklare den pavelige ret sine indviklede finanser, – og det var et strengt arbejde for ham at overbevise kardinalerne og stille dem tilfreds.

Da et telegram pludselig bragte meddelelsen om biskop Vaillants død til Santa Fé, tog fader Latour øjeblikkelig til Denver med den nye jernbane. Men han kunne næsten ikke tro telegrammet. Han mindedes det gamle kælenavn "Trompe-la-Mort" og huskede, hvor mange gange han før var ilet gennem bjerge og ørkener uden at turde håbe, han ville finde sin ven i live.

Underligt nok havde fader Latour aldrig følelsen af virkelig at have overværet fader Josephs begravelse, – eller rettere, han kunne ikke tro, at fader Joseph selv var der. Den indskrumpede lille, gamle mand i kisten, næsten ikke større end en abe, havde intet at gøre med fader Vaillant. Han kunne se Joseph lige så tydeligt, som han kunne se Bernard, men altid som han så ud, da de første gang kom til New Mexico. Det var ingen indbildning; det var det billede af fader Joseph, der levede i hans erindring, og den viste ham ikke noget andet. Selve begravelsen holdt han af at mindes – som en anerkendelse. Den blev afholdt under en udspændt teltdug i fri luft; der var ikke en eneste bygning i Denver, – og for den sags skyld heller ikke i

hele det yderste Vesten, – der havde været stor nok til hans Blanchets begravelse. I hele to dage i forvejen var landsbyernes og grubearbejderlejrenes befolkning strømmet ned over bjergene; de overnattede i vogne og telte og lader; der var en trængsel som af en nationalforsamling i en klostergård. Og en mærkelig tildragelse indtraf ved denne begravelse:

Fader Revardy, den franske præst, der havde fulgt fader Vaillant fra Santa Fé til Colorado for mere end tyve år siden og havde været hos ham lige siden som hans kapellan og vikar, var blevet sendt til Frankrig i forretninger for sin biskop. Mens han var der, sagde hans læge ham, at han havde en livsfarlig sygdom, og han indskibede sig øjeblikkelig og ilede hjemad for at afgive sin indberetning til biskop Vaillant og for at dø i tjenesten. Da han var nået så langt som Chicago, fik han et akut anfald og blev bragt på et katolsk hospital, hvor han lå meget syg. En morgen havde en sygeplejerske tilfældigvis ladet en avis ligge i nærheden af hans seng; fader Revardy kastede et blik på den og så en bekendtgørelse af biskoppen af Colorados død. Da søsteren kom tilbage, fandt hun sin patient påklædt. Han overbeviste hende om, at han med det samme måtte køres til jernbanestationen. Da han nåede Denver, tog han en vogn og forlangte at blive kørt til biskoppens ligbegængelse. Han ankom, da gudstjenesten omtrent var halvt forbi, og ingen af de tilstedeværende glemte nogen sinde synet af denne døende mand, der, støttet af droskekusken og to præster, banede sig vej gennem folkemængden og faldt på knæ ved siden af ligbåren. Der blev bragt ham en stol, og under resten af ceremonien sad han med panden hvilende mod kanten af kisten. Da biskop Vaillant blev båret bort til sin grav, blev fader Revardy bragt på

hospitalet, hvor han døde et par dage senere. Det var et eksempel mere på den usædvanlige personlige hengivenhed, fader Joseph så ofte havde vakt og så længe havde beholdt både hos røde, gule og hvide mennesker.

6

I disse sidste uger af biskoppens liv tænkte han meget lidt på døden; det var fortiden, han tog afsked med; fremtiden kunne drage omsorg for sig selv. Men han havde en rent intellektuel interesse for selve det at dø; han begærede at vide, hvilke ændringer et menneskes religiøse forestillinger og værdibestemmelser var underkastet. Mere og mere forekom livet ham noget, ens Jeg havde oplevet, på ingen måde selve Jeget. Han troede, denne overbevisning var noget, der ikke angik hans trosliv; det var en oplysning, han fik som menneske, som menneskeligt væsen. Og han lagde mærke til, at han bedømte sin egen og andres handlemåde anderledes nu. Fejlgrebene i hans liv forekom ham mindre vigtige; de ulykkestilfælde, der var indtruffet *en route*, som skibbruddet i Galveston havn eller det spring, der beskadigede hans ben, da han første gang var på vej til New Mexico for at søge efter sit bispedømme, var uden betydning.

Han bemærkede også, at der ikke mere var noget som helst perspektiv i hans erindringer. Han mindedes sine vintre hos fætrene ved Middelhavet, da han var en lille dreng, sin studietid i den hellige stad lige så tydeligt, som han huskede mr. Molnys ankomst og bygningen af domkirken. Han ville snart være færdig med menneskelig indregistreret tidsregning, og den var allerede holdt op med at betyde noget for ham. Han levede i midten af sin egen bevidsthed; ingen af hans tidligere åndsstadier var blevet borte eller for gamle. De var alle indenfor rækkevidde og alle sammen forståelige.

Når Magdalena eller Bernard kom ind og stillede ham et spørgsmål, tog det ham undertiden flere sekunder at vende tilbage til det nærværende øjeblik. Han kunne se, de troede, hans ånd svigtede; men den var blot overordentlig virksom i en anden egn af det store billede af hans liv, – en egn, som de ikke kendte noget til.

Når anledningen berettigede til det, kunne han vende tilbage til det nærværende øjeblik. Men der var ikke meget samtidigt tilbage; fader Joseph død, Olivares og hustru begge døde, Kit Carson død; kun de mindre betydende personligheder blandt hans samtidige var endnu tilbage. En morgen, nogle uger efter at biskoppen var kommet tilbage til Santa Fé, trådte virkelig en af de stærke skikkelser fra de svundne dages rige, dybe liv frem i nutidens flade lys, – ikke i mindet, men lyslevende i kød og blod: Navajo-indianeren Eusabio. Helt ude på Colorado Chiquito havde han hørt det budskab, der gik fra den ene handelsplads til den anden, at den gamle ærkebiskop gik stærkt ned ad bakke, og indianeren tog til Santa Fé. Han var også en gammel mand nu. Endnu engang mødtes deres smukke hænder i et varmt håndtryk. Biskoppen strøg noget vådt bort fra øjnene.

"Jeg har ønsket dette gensyn, min ven. Jeg havde tænkt på at bede dig komme, men det er en lang vej."

Den gamle indianer smilede. "Ikke lang nu mere, padre. Jeg komme med toget. Jeg stå ind i toget i Gallup, og samme dag er jeg her. Kan du huske, da vi engang komme til Santa Fé fra mit fædreland? Hvor lang tid tage det os? Næsten to uger. Folk rejse hurtigere nu, men jeg ved ikke, om de rejse til noget bedre."

"Vi må ikke forsøge at se ind i fremtiden, Eusabio. Det er bedre ikke at kende den. Og Manuelito?"

"Manuelito har det godt; han fører endnu sit folk."

Eusabio blev ikke længe, men han sagde, han ville komme igen næste dag, da han havde forretninger i Santa Fé, som ville tage ham et par dage. Han havde ingen forretninger der; men når han så på fader Latour, sagde han til sig selv: "Det vil ikke vare længe." Da Eusabio var gået, vendte biskoppen sig til Bernard. "Min søn, jeg har oplevet at se to store uretfærdigheder blive afhjulpet: jeg har set negerslaveriets ophævelse, og jeg har set navajoerne få deres eget land tilbage."

I årevis havde fader Latour spekuleret på, om der nogen sinde ville komme en ende på indianernes indbyrdes krige, så længe en eneste navajo eller apache endnu var i live. Alt for mange handelsmænd og fabrikanter havde god fortjeneste af den krig; et stort politisk maskineri og en umådelig kapital blev anvendt for at holde den i gang.

7

Forfølgelsen af navajo-indianerne og deres forvisning fra deres fædrenejord havde formørket de mellemste år af biskoppens liv i New Mexico. Gennem venskabet med Eusabio havde han fået interesse for navajoerne kort efter ankomsten til sit nye bispedømme, og han beundrede dem; de satte hans fantasi i bevægelse. Selv om dette nomadefolk var meget langsommere til at antage den hvide mands levevis end de bosiddende indianere, der levede i puebloer, og var langt ligegyldigere over for missionærer og den hvide mands religion, følte fader Latour deres overlegne styrke. Der var mål og overbevisning bag deres uudgrundelige forbeholdenhed; noget energisk og hurtigt, noget med en brod. Navajoernes fordrivelse fra de landstrækninger, der havde været deres i umindelige tider, havde oprørt ham som en himmelråbende uretfærdighed. Aldrig kunne han glemme den forfærdelige vinter, da de blev jaget til døde eller i tusindvis drevet fra deres eget reservat til Bosque Redondo ved Pecos-floden, tre hundrede engelske mil borte. Hundreder af dem, mænd, kvinder og børn, omkom undervejs af sult og kulde; deres får og heste styrtede døde om af udmattelse på vejen over bjergene. Ikke en eneste gik frivilligt; de blev tvunget af sult og af bajonetterne, taget til fange i isolerede flokke og brutalt deporteret.

Det var hans egen vildledte ven, Kit Carson, som endelig fik bugt med den sidste ubesejrede rest af dette folkeslag; som forfulgte dem helt ind i slugterne i Cañon de Chelly, hvorhen de var flygtet fra deres græsbevoksede sletter og fyrreskove for at gøre modstand for sidste gang. De var hyrder uden anden

ejendom end deres dyr, bebyrdede med kvinder og børn, slet bevæbnede og med utilstrækkelig ammunition. Men denne *cañon* havde altid før vist sig at være utilgængelig for hvide tropper. Navajoerne troede, den var uindtagelig. De troede, deres gamle guder boede i denne klippefæstning; – som deres *Shiprock* var den et helligt og ukrænkeligt sted, selve hjertet og midtpunktet i deres liv.

Carson fulgte efter dem ned i den skjulte verden mellem de tårnhøje mure af rød sandsten, bemægtigede sig deres forråd, ødelagde deres velbeskyttede majsmarker, raserede de terrasseformede ferskenhaver, der var dem så dyrebare. Da navajoerne så alt det, der var dem helligt, lagt øde, tabte de modet. De overgav sig ikke; de holdt simpelt hen op med at kæmpe og blev fanget. Carson var soldat under kommando, og han gjorde soldatens brutale gerning. Men den tapreste af navajo-høvdingene lod sig ikke tage til fange. Selv efter sit folks knusende nederlag i Cañon de Chelly var Manuelito stadig på fri fod. Det var dengang, Eusabio kom til Santa Fé for at anmode biskop Latour om at møde Manuelito i Zuni. Som præst vidste biskoppen, det var uforsigtigt at indvillige i en sammenkomst med denne fredløse høvding; men han var også menneske og elskede retfærdighed. Anmodningen blev rettet til ham på en sådan måde, at han ikke kunne afslå den. Han fulgte Eusabio.

Skønt regeringen havde udlovet en klækkelig belønning for Manuelito, død eller levende, red han fra sit eget reservat og ned til Zuni ved højlys dag med et par dusin følgesvende, alle på usle, forsultede heste. Han havde holdt sig skjult i Eusabios land på Colorado Chiquito.

Det var Manuelitos håb, at biskoppen ville tage til Washington og tale hans folks sag, inden de gik helt til grunde. Han sagde fader Latour, at de ikke krævede andet af regeringen end deres religion og deres fædres land, hvor de havde boet i umindelige tider. Deres land, forklarede han, var del af deres religion; de var uadskillelige. Padre Latour kendte jo Cañon de Chelly; i den cañon havde hans folk boet, da de var en lille, svag stamme; den havde ernæret og beskyttet dem; den var deres moder. Desuden boede deres guder der – i utilgængelige, hvide huse i huler højt oppe i klippesiderne, der var ældre end den hvide mands verden og aldrig var blevet betrådt af noget levende menneske. Deres guder var der, ganske som padre Latours gud var i hans kirke.

Og nord for Cañon de Chelly lå Shiprock, klippeskibet, en slank tinde, der ragede op i en svimlende højde, ganske isoleret midt i en fuldkommen flad ørken. Set i en afstand af halvtreds kvartmil eller så, havde denne klippetinde samme form som en enmastet fiskerbåd for fulde sejl, og den hvide mand havde givet den navn derefter. Men indianeren har et andet navn; han tror, at den klippe engang var et luftskib. For århundreder siden – fortalte Manuelito biskoppen – var den klippetinde, med navajo-racens første forældre på toppen, blevet flyttet gennem luften fra det sted i det fjerne Norden, hvor alle mennesker skabtes, – og hvor i verden den dalede ned på jorden, skulle deres land ligge. Den dalede ned i et ørkenland, hvor det var strengt for mennesker at leve. Men de havde fundet Cañon de Chelly, hvor der var ly og uudtømmeligt vand. Den *cañon* og "Klippeskibet" var som et par gode forældre for hans folk, steder, der var helligere for dem end kirker, helligere end noget

sted er for den hvide mand. Hvorledes kunne de så drage tre hundrede engelske mil bort og bo i et fremmed land?

Desuden lå Bosque Redondo nede ved Pecos-floden, langt øst for Rio Grande. Manuelito tegnede et kort i sandet og forklarede biskoppen, at det fra begyndelsen af var blevet indskærpet hans folk, at de aldrig måtte overskride Rio Grande mod øst, Rio San Juan mod nord og Rio Colorado mod vest; hvis de gjorde det, ville stammen gå til grunde. Hvis en stor præst som fader Latour ville rejse til Washington og gøre rede for disse forhold, så ville regeringen måske høre efter.

Fader Latour prøvede at forklare indianeren, at det eneste, en katolsk præst ikke kunne gøre i et protestantisk land, var at gribe ind i regeringens anliggender. Manuelito hørte ærbødigt efter, men biskoppen så, at han ikke troede ham. Da han tav, rejste navajoen sig og sagde:

"Du er en ven af Cristobal, der jager mit folk og driver dem over bjergene til Bosque Redondo. Sig din ven, at han aldrig vil fange mig levende. Han kan komme og slå mig ihjel, når han vil. For to år siden kunne jeg ikke tælle mine hjorde; nu har jeg tredive får og et par forsultne heste. Mine børn nærer sig af rødder, og jeg bryder mig ikke om at leve. Men min moder og mine guder er her i Vesten, og jeg vil aldrig overskride Rio Grande."

Han overskred den aldrig. Han holdt sig skjult, til hans landsforviste folk vendte tilbage. For der hændte noget uforudset:

Bosque Redondo viste sig at være aldeles uskikket til opholdssted for navajoerne. Landet kunne være blevet gjort til agerland ved overrisling, men de var omflakkende fårehyrder,

ikke landmænd. Der var ingen græsgange til deres fåreflokke. Der var intet optændingsbrænde; de opgravede mesquite-rødder og tørrede dem til brændsel. Det var et alkalisk land, og indianerne døde i hundredevis af dårligt vand. Til sidst indrømmede regeringen i Washington sit fejlgreb, – hvad regeringer sjældent gør. Efter fem års landflygtighed fik den tiloversblevne rest af navajo-indianerne tilladelse til at drage tilbage til deres hellige steder.

I 1875 tog biskoppen sin franske arkitekt med på en tur til Arizona for at vise ham noget af landet, inden han vendte tilbage til Frankrig, og han havde den glæde igen at se navajo-ryttere ride fri hen over deres udstrakte sletter. De to franskmænd tog helt op til Cañon de Chelly for at se de mærkelige klipperester; endnu engang høstedes der afgrøde på bunden af kløften mellem de tårnhøje sandstensvægge; får gik og græssede under pragtfulde popler og drak af bække med fersk vand; det lignede en indiansk Edens have.

Nu, da biskoppen var en gammel og syg mand, dukkede optrin fra den forbigangne tid, mørke og lyse, op i hans bevidsthed: navajoernes forfærdelige ansigter, da de stod og ventede ved Rio Grande, på det sted hvor de blev færget over til landflygtighed; de lange strømme af overlevende, der drog hjem til deres eget land, drivende deres små fåreflokke, bærende de gamle mænd og de små børn. Der dukkede også minder op fra den tid, han havde tilbragt hos Eusabio i Little Colorado tidligt på foråret, da fårene læmmede, – mørke ryttere, der kom ridende over sandsletten med forældreløse lam i armene, – en ung navajo-kvinde, der gav et lam bryst, til der blev fundet et moderfår, der ikke selv havde lam.

"Bernard," kunne den gamle biskop hviske, "Gud var meget god, da han lod mig opleve at se et lykkeligt udfald af de gamle forurettelser. Jeg tror ikke, som jeg engang gjorde, at indianeren vil gå til grunde. Jeg tror, Gud vil bevare ham."

8

Den amerikanske læge rådførte sig med ærkebiskop S... og priorinden. "Det er hans hjerte, det er galt med nu. Jeg har givet ham små doser for at stimulere det, men de har ingen virkning mere. Jeg tør næsten ikke forstærke dem; det kunne blive døden med det samme. Men det er grunden til den forandring, der er indtrådt."

Forandringen var den, at den gamle mand ikke trængte til næring, og at han sov eller syntes at sove næsten hele tiden. Den sidste dag han levede, var hans tilstand næsten almindelig kendt. Hele dagen var domkirken fuld af mennesker, der bad for ham; nonner og gamle koner, unge mænd og unge piger kom og gik. Den syge mand havde fået viaticum tidligt om morgenen. Nogle af tesuque-indianerne, der havde boet lige på grænsen af hans stift, kom til Santa Fé og sad hele dagen ude i ærkebiskoppens gård for at få besked om hans tilstand; hos dem sad Eusabio, navajoen. Fructosa og Tranquilino, hans gamle tjenestefolk, var blandt de bedende i domkirken.

Priorinden, Magdalena og Bernard plejede den syge mand. Der var kun lidt at gøre undtagen at våge og bede, så fredelig og smertefri var hans hvile. Undertiden sov han; det så de af hans slappe træk; så kunne ansigtet antage personlighed, bevidsthed, selv om øjnene forblev lukkede.

Hen imod dagens ende, i den korte tusmørkestund, efter at der var tændt lys, blev den gamle biskop tilsyneladende urolig, rørte sig lidt og mumlede et par ord; det var fransk, men skønt Bernard opfattede ordene, kunne han ikke forstå meningen.

Han knælede ved siden af sengen: "Hvad er der, fader? Jeg er her."

Han blev ved at mumle, at famle med hænderne, og Magdalena troede, han ville bede om noget eller sige dem noget. Men i virkeligheden var biskoppen slet ikke hos dem; han stod på en stejl, højtliggende, grøn bjergeng mellem sin hjemstavns bjerge og forsøgte at trøste og opmuntre en ung mand, hvis sind blev sønderslidt for øjnene af ham af ønsket om at rejse og nødvendigheden af at blive. Han forsøgte at skabe en ny vilje i den fromme, udmattede præst; og tiden var knap, for diligencen til Paris rumlede allerede ned gennem bjergpasset.

Da domkirkens klokker klemtede lige efter mørkets frembrud, faldt den mexicanske befolkning i Santa Fé på knæ, og alle amerikanske katolikker ligeledes. Mange andre, der ikke knælede, bad i hjertet. Eusabio og de unge tesuque-indianere gik stille bort for at bringe deres landsmænd dødsbudskabet; og næste morgen lå den gamle ærkebiskop foran højalteret i den domkirke, han havde bygget.

Om "Døden henter ærkebiskoppen"

Forfatter: Willa Cather (1873-1947).
Org.titel: *Death Comes for the Archbishop*, Alfred A. Knopf, New York 1927.
Denne udgave efter: Willa Cather: *Døden henter Ærkebiskoppen*. Paa dansk ved Ingeborg Simesen. Gyldendalske Boghandel – Nordisk Forlag. København 1934.
Oversætter: Ingeborg Simesen (1861-1943)
Redigeret af: Kim N. Jensen
Forside: *Old Mission Church, Taos Pueblo, New Mexico*. *(Public Domain fra Library of Congress, Prints & Photographs Division, Farm Security Administration/Office of War Information Black-and-White Negatives.)*)

ISBN 978-87-7979-687-4
2. udgave, tidligere udgave ISBN 978-87-7979-687-4 (Ølstykke 2020).

© 2024 eBibliotek 1800
www.ebib1800.dk